ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XIII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНЇ ЛЄҐЕНДИ.

Т. II.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Передне слово.

Отсей том довело ся менї кінчити далеко від Львова, куди я був примушений виїхати. Сей факт мав такі наслїдки, що книжка значно припізнила ся з виходом у сьвіт, а дальше, що я не міг пододавати додаткових паралєль при кінцї книжки до обох томів, які в части був уже призбирав. Надїюсь одначе, що збірка не стратить на тім багато, тим більше, що лїтературні вказівки можуть бути в разї потреби надруковані й окремо.

Характер сього тома полишив ся такий самий, як попереднього та який має більша частина видань Етноґрафічної комісиї Наукового Товариства ім. Шевченка. Введено тут тільки невеличку новість: показчик мотивів надруковано по нїмецьки, а через те уможливлено користувати ся сею збіркою також тим, що не розуміють української мови.

На сьому я кінчу на разї отсю збірку леґенд. Говорю тому на разї, бо думаю, що в неї не ввійшло ще багато леґенд, які істнують між народом, але досї не були записані. На те вказує також між иньшим сей факт, що додаток надрукований при кінцї збірки, виносить 58 чисел; усі ті леґенди були менї доставлені в часї друку обох томів, тому й не могли ввійти в своїй порі до поодиноких роздїлів. Велике відповідно їх число сьвідчить найлїпше про те, що можна ще багато записати і то не тільки багато цікавих варіянтів, але й зовсїм нових леґенд. Надїюсь проте, що до кількох лїт зростуть нові записи леґенд так, що можна буде приступити до виданя ще третього додаткового тому. Через те й прошу всїх, що схотїли-б записувати леґенди, надсилати їх або на моє імя або впрост до Наукового Товариства; кождий запис, хоч би найменьший, не піде на марне і буде в своїм часї використаний.

Всіх леґенд, надрукованих в отсьому томі, є 231. На них зложили ся записи отсих осіб, яким і складаю подяку за дозвіл користувати ся ними: Л. Гарматій — 39; О. Деревянка — 23; О. Роздольський — 19; А. Веретельник — 11; незвісні записувачі — 7; В. Левинський, М. Зубрицький, О. Галевич — кождий по 4; Я. Миколаєвич і Л. Гнатишак — по 3; В. Щурат, І. Франко, І. Ляторовський — по 2; І. Костек, Д. Глібовицька, Л. Ляторовська, Л. Мартович, І. Лянґефус, П. Зубрицький, М. Гуменюк, Л. Василович, Ю. Яворський — по 1. Моїх записів є 77, а передруків 22. Під усіми записами подане імя записувача крім моїх та крім деяких передрукованих, при яких вказано одначе, звідки їх передруковано. Варіянтів надруковано тут 73, без них лишаєть ся отже ще 158 нумерів. Замітити належить, що багато варіянтів приносить нові мотиви, нове оброблене і представлене предмету, тому й друковане їх не може вважати ся злишним. Ціла збірка леґенд представляєть ся отже в цифрах так: Усіх нумерів надруковано 440; з того припадає на оріґінальні леґенди 323, на варіянти 117. Передруків зроблено разом 57, нових записів надруковано 383, між тим моїх 148, а иньших записувачів 235. Як видно отже з тих цифр, збірка чисельно представляєть ся показно.

На закінчене ще кілька слів про поділ леґенд. Усякий поділ народньої словесности на рубрики буває меньше більше припадковий і змінний. Тут трудно потягнути між одною рубрикою і другою таку демаркаційну лінію, поза яку не можна перейти. Через те й усякий поділ не треба брати абсолютно скінченим, а тільки вважати, які розумові арґументи має він за собою та на скільки може бути практичний. Вкажу се на прикладі. Легко відріжнити анекдот від леґенди; коли маємо одначе анекдот, в якім дієвою особою виступає якийсь сьвятий, то що тоді робити? Куди сей нумер зачислити, до анекдотів чи до леґенд? Одно й друге має за собою рацию і на мою думку не буде великого гріху, чи дамо його тут, чи там. Коли друкуємо одначе анекдоти й леґенди в ріжних книжках, то ліпше наведену запись надрукувати між леґендами, ніж між анекдотами хочби з чистої практичности, що лекше його запамятати й знайти з іменем якимось, як без імени. Візьму другий приклад. Маємо леґендарний мотив, якого леґендарність не підлежить сумнївови. В одному разі виступає одначе як дієва особа Бог, у другому якийсь новозавітний сьвятий. Куди зачислити сей твір, до старо- чи ново-завітних леґенд? Коли ми при поділї дивимо ся на

саме імя дієвої особи, тоді не трудно буде сей твір помістити в відповідній рубриці; коли-ж беремо на увагу ще й подію, то часто може трафити ся так, що можемо твір зачислити до иньшої рубрики, як би на перший погляд се можна сказати. Маємо прим. леґенду про творене землї, але з іменем Христа; куди її пришпилити? Імя казало-б леґенду давати між новозавітні, але сама подія твореня сьвіта каже її зачислити між старозавітні леґенди. Нераз знов приходять два варіянти одного твору, але з иньшими дієвими особами. Очевидно, що як би хто надрукував їх окремо, в двох ріжних рубриках, то не зробив би злочину, але ліпше надрукувати їх разом, поміщаючи їх у тій рубриці, яка своїм змістом більше їм відповідає.

Отсе вважав я за конечне сказати тому, бо деякі критики привязують до таких поділів більшу вагу, як треба, не вважаючи при тім на раціональність і корисність поділу, але більше на ті формулки, які вони собі уложили в сїй справі.

Корфу, 28 лютого 1903.

Володимир Гнатюк.

Зміст.

V.

Леґенди про монстри і дивогляди.

210. На чім стоїть сьвіт?

Йак Сус Христо́с постанови́ў сьвіт і прида́ў ры́бі: На, держи́ хвіст ў зуба́х, бо на то́бі сьвіт стойи́т цылы́й. І вона́ по́ты буде́ держа́ти хвіст ў зуба́х, по́кы Бог повели́т. Вона́ йа́к бы хвіст пусти́ла, йак бы сьа простéрла, ва́раз бы сьа сьвіт затопи́ў ўвесь. Сьвіт стойі́т на рыбі і ўже.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького

211. Одноріг. А.

Йак Ной пуска́в зьвірі́ до корабльи́, то йиден птах вили́кий з йидни́м ро́гом ни хтьів йиго́ послу́хати. А той птах вмів ду́жи до́бри плива́ти. А йак зачив іти дошч, то всьі птахи, жи сьи пому́чили бу́ли, сьідали йиму́ на ріг. А йак сьи йіх бага́то начіпа́ло, то йиго́ фпірну́ли і він сьи фтопи́в.

Зап. від батька О. Деревянка.

212. Чому тепер нема однорога? Б.

Був такий птах одноріг. Йак бу́ла пото́па, то він ни хтьів зайти до корабльи, али дуфав на свойі сили, жи він си́льний. Він плавав по воды і птахи на той ріг сьідали і він фтопив сьи. І дльатого типер на сьвіты нима того птаха-однорога.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов від Павла Сабата О. Деревянка.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 12. — Zbiór. wiad. T. V, 3, ст. 133. — Чубинський, Труды, I, ст. 211. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 10. Ч. 2. — Nowosielski, Lud ukraiński, T. II. Ст. 10.

213. Великан і його мати.

Коли рід людей великанів вимер по земли, лишив ся був іще один велит зі старою своєю матерею. Довго вони блукали по пущах, підпираючи ся сосною, вирваною з корінєм. Раз вийшов великан із лїса на поле і побачив людей звичайних, що орали сохою землю. Вид сей зачудував його не мало; взяв на свою долоню соху враз із волами, плугатором і погоничем і поніс до матери, щоби її ті сотворіня показати. Приносить і питає старої: Що то, матїнко, за звірятка, що так риють землю? — То теперішні люди — відповіла стара мати велетня; племя наше чим раз більше малїє і прийде колись до того, перед кінцем сьвіта, що в печи однїй буде двапайцять молотїльників молотити.

Зоря, 1880, ст. 318.

214. Три поколїня людські. А.

С почитку́ сьві́та то бу́ли такі́ вели́кі льу́ди, шчо пітпира́ли го́ловами по́піт чо́рньі хма́ри і пириступа́ли го́ри й долиний. Йак пириступа́ў ду́ба і ўколо́ў сьи ў но́гу, ўзьиў найгру́бшого ду́ба йидно́ў руко́ў і ви́мкнуў з зимльі́. І казаў: шчом сьи ў бодла́к ўколо́ў! Йиде́н дру́гому з руки́ ў ру́ку биз Дньісте́р і биз Дуна́й соки́ру подава́ў. Али тих льуди́й ўже типе́р нима́ по пото́пі ньіґде́. Йак ма́ла бу́ти пото́па, то сьі йави́ли сире́дного ро́да льу́ди і вора́ли на по́ли плу́гом. А ве́лит йшоў з дале́койі доро́ги до до́му і ўзьиў на йидну́ доло́ньу шти́ри воли́ і плуг і два льу́да і приньі́с до до́му і показа́ў ма́мі.. Пириступи́ў порі́х і пока́зуйи: Ади́, ма́мо, йакі там на по́ли хробачки́ ри́йут! — А ма́ма, каза́ла: Відниси́, си́ну, наза́т там, ві́ткис узьиў, бо то по нас буду́т такі́ льу́ди! — А по сире́дньім ро́дьі тре́та претва́ льуди́й, то бу́дут такі́ за вили́кі, йак с кукуру́дзьіў качи́нки, шчо бу́де двапа́цьіть ў йидньі́м пи́йцу молоти́ти, а йак здиби́ли чолові́к сире́дного ро́да такі́ мале́нькі льу́ди, то та́ґже збире́ на доло́ньу і принесе́ ма́мі па по́кас. Йак йиде́н жо́мньир буў при во́ську та ви́дьіў мальо́вану ве́литову но́гу; цьі́лого чолові́ка ни мальу́йут, бо нима́ де.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

215. Великани і лїлїпути. Б.

Бьіли такі́ льу́ди вели́кі коли́сь, жи йак коси́ли то коси́ў йиде́н на Ма́ґурі, а дру́гий на Ворьіві́м. Йак тре́ба бьі́ло ко́су пра́вити, то йиде́н

дру́гому пода́ў ка́міньа із Ворыво́го аж на Ма́ґуру. А на ре́шты то ни ко́нче із Ма́ґури на Ворывы́й, а́ли і йинчі такі го́ры бы́ли, жи з горы́ на гору́ пода́ў. А пото́му по них, то наста́ли йи́нчі льу́ди, ме́ньчі. І днесь шчо верства́, ўсе ме́ньчі. І мо́жемо си ўзьати́ такы́й примір з нас, жи ннесь на на́шім сьвідомі трафййайи сьа мно́го, жи сыны́ ме́ньчі від вітцьі́ў. Али по нас шче такі прийдут, йи про́повісьть, жи де́сьіть бу́де руба́ти бодака́, а двана́йцьіть ў печи́ бу́де молоти́ти. Али ми шче до́бре не зна́ймо, хыба́ Бог.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 215. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 383. — Чубинський, Труды, І, ст. 212 і 216. — Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 94. Ч. 2. — Kolberg, Poznańskie. T. VII. Ст. 17—20. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 11—14. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 161.

216. Великани і карлики. Б.

Ной був таки́й мали́й, жи йак кого хтьів вда́рити в пи́сок, то му́сьів аш пітска́кувати. А пе́рши знов бу́ли вили́кі льуди. Ка́жут, йак чоловік сьів паску́дити, то го дуп в с...у ко́лов. А льуди ка́жут, жи по на́ші смерти́ бу́ди двана́йцьіть чолові́ків в пи́йцу молоти́ти, такі буду́т малы́.

Зап. від батька в Будзанові О. Деревянка.

217. Лїтавиця[1]) в ґазди. А.

Дика баба любит дуже горох, а найскорше можна її з'імати, як їй ся возьме чоботи. Оден господар з'імав її в своїм горосї, чоботи взяв, сховав до комори, а дика баба зачала єго просити, щоби їй віддав чоботи. Він не віддав, а вона тогди пішла за ним до дому і служила му як найвірнїйша служниця. Робила всяку господарску роботу дуже зручно і господар не міг її нахвалити ся. Так служила єму аж до різдвяних сьвят. На сьвятий вечер помогла ґаздини все робити і варити, а коли вечеря вже була готова, ґаздиня сказала всїй челяди: Прошу вас всїх до вечері!

---

[1]) Лїтавиця називає ся також перелестниця або дика баба.

Всї посїдали, а дика баба сїла собі в кутику і все сьміяла ся через цїлу вечеру, нич не їла, лише сьміяла ся. Її ся питали, чого вона ся сьміє, але вона не хотїла сказати. Аж як скінчили вечеряти і ще більше її просили, щоби сказала їм, вона їм обіцяла сказати, коли їй віддадуть чоботи. Господар їй обіцяв, що віддасть, а вона зачала їм розповідати:

Як би ви видїли, що ся з вашов вечеров дїяло, ви би і самі не були їли, лишень бисьте ся сьміяли. Ґаздиня намісць сказати: Прошу вас всїх хрещених до вечері — сказала тілько: Прошу вас всїх до вечері. — Тогди ся злетїли всї чорти і показували ріжні фіґлї, скакали по столї, по мисках, плювали до них і ин.

Тогди господарі зачали її ся розпитувати о ріжні річи, о лїки проти ріжних хороб, чарів і ин. Вона їм все розповіла, вони їй тогди дали чоботи і вона пішла собі. Як уже була на дорозї, тогди господар пригадав собі ще, що не запитав ся її, що робити на мотилицю у овец. Вибіг за нев на дорогу і питає ся її. А вона єму сказала: Возьми ніж, тай заріж, тай із'їж!

Зап. в Крушельници, Стрийського пов. Ю. Яворський.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 358—359. — Kolberg, Pokucie. T. III. Ст. 103.

218. Дика баба в ґазди. Б.

Вора́ў чоловік на по́ли, і зла́паў ди́ку ба́бу. Нємаў її де лишити, причі́пиў до ко́нєй і ходи́ла ўраз з кіньма і з ним. Ба́ба сьи́ подиви́ла ў гору́ до не́ба і сьє осьміхну́ла. Пита́ў сьє ґоспо́дар, чо ти сьє усьміха́йєш? А дзьи́воронок підльіта́ў висо́ко, і сьпіва́ў пі́сньу жи́льісливо. Ка́жє: Ци зна́йєш, ґоспо́дару, вона́ тєбе́ проклина́йє (тота́ пта́шка, жє підльіта́йє), жєби́с від Бо́га ла́ски нє маў, шчос мойі́ дьіти приора́ў, шчо ти пєрєньі́с гньіздо́ ў йі́нче мі́сцє. Надлєтьі́ла воро́на і над йєго́ ни́воў кра́кала. Сказа́ла дика ба́ба, шчо то твій прийа́тьіль; би ти сьє тьі́лько кіп ўро́дило, шчо воро́на закра́кала. Збира́ў сьє ґоспо́дар той ў ве́чєр до до́му і бра́ў с собо́ў дику ба́бу. А ба́ба ка́жє: Пусти́ мєне́, най візьму́ малу́ дити́ну, тай при́йду до те́бє.

Ка́жє: Колй ти, ба́бо, нє при́йдєш. А ди́кі льу́ди нє знайут ньі молитві́у, ньі присьи́ги.

Каза́ла дика ба́ба: Йак нє при́йду, би мньє той гріх побиў, шчо ў нєдьі́льу пазурі́ оптина́йє. І ўзьи́ла дити́ну і прийшла́ до то́го ґоспо́дара до ха́ти. Пєрєбува́ла баба ў то́го ґоспо́дари до різдви́нних сьвит,

до сьвитóго вéчęри. А на сьвитий вéчęр той ґаздá закадиў ў хáтьі. А злий дух сидьіў на кóминьі і тьікáў с кóмина, аш сьи за порóгом зашпóтаў, піткнуў сьę. А бáба зачила сьмійати сьę.

Скажи, бáбо, чо сьę сьміїęш, то тьę пýшчу на вóльу.

Бáба казала, жę сидьіў чортьáка на кóминьі і пойудиў вас, бистę сьę сварили мęжи собóў, ґаздá й ґаздиньи а тęпéр тьікаў, та сьę пошпóтаў, йак закадиў ґазда. І пустиў бабу на свобóдну вóльу.

Зап. в січни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

219. Літавиця за жінку. А.

Буў йęдéн такий у жони йęднóйі син і ньіґди нę міг собі дьібрати жонý і так він ходиў по цьілóму сьвіту шукáйучи собі. Називáў сьа Фекман. Акуратнę він йде раз у льіть, дивит сьа, а йęднá дьіўчина таќа крáсна мика́т горóх йęгó. Раз він сьа так загадáў і ўкраў йійі чęрęвики. Онá хóдит, завóдит, йойкат кóло ньóго; він вийшоў ньіби то шчо він ни знáйę і кáжę йі: Чогó плáчęш? — Онá кáжę: Хтось ўкраў мойі чиривики. — Він тогди кáжę: Шчобись заплатила, йакби йа тобі повіў, хто йіх ўзьаў? — Онá кáжę: Хтоби шчо хотьіў. — Тогди він кажę йійі: Йęсли сьа зо мноў поберéш, то йа тобі віддáм. — Онá кáжę: Ньай бýдę. — А онá дýжę крáсна бýла. Она кáжę: Йа сьа с тобóў поберý, тьілько жęбись сьа ньіґди ни звідуваў минé, шчо йа будý дьійати. (А онá булá льітавицьа). Ў тьім часьі зробили весільá і йакурáтнę ў піўроку мáли йęднý дьітину. Таќа булá крáсна дьітина, шчо сьа звирало цьіле сęлó. Він сьа дужи тьішиў, áлę тотá дьітина нę мнóго пожила і ўмęрла. Він росчаў йойкати, плáкати, бо му буў жаль. А онá пішлá за музиками і застáвила собі баль у хатьі. Дьітина на стольі, а онá собі таньцьуйę, сьпіват, а він з жáльу аж ўмират. А маў він шче старóго тáта. І раз ў тьім часьі низабáвом ўмер тáто. Він ўже рад, шчо старий ўмер, — онá так росчáла плáкати і пáдати на ньóго цьілий час, кілько ўже ў хатьі лęжáў. Але йęйі ґаздá нę сьмийę йійі казáти ничóго. Али онá фурт там плáчę, йойкат і нýдит сьа, а йęмý таќа прийшлá злість до сéрцьа, шчо мýсьіў сьа звідати, шчо тотó йę, шчо таќа булá мила дьітина і онá нę жáлувала, а такий старий чоловік, ўже на сьвітьі дóста сьа нажиў і онá так дýжę за ним плáчę. — Онá йęмý кáжę: Йа тобі казáла, обис сьа мęнé нę звідаў ньіґди. — Ў тьім часьі йак сьіла на вікнó і росчáла му казáти: Йак мойá дьітина ўмéрла, то тілько булó ангельіў, пóўна хáта і ўсьі сьа тьішили, а твій тáто йак ўмер, то шчę більшę прийшлó дийавóльіў і мáло го з ослóну не урвáли.

Йакби була́ йа сьа ту нę тра́фила, то пе́уне бу́убись нę ви́дьіу, де сь а твій та́то подьіу. — У тьім часьі з вікна́ зни́кли, на́віть сам нę знау, де і куда́.

Зап. 1895, в Хітари, Стрийського пов. від Олекси Прохвата.

220. Жінка-ангел. Б.

Раз оди́н віучьир стау до ове́ц у полонины. Але ове́ц тих ни бога́то бу́ло, шо лиш оди́н такий віучьир пас. А йиму си утьимньило ду́же у полонинь́і, шо він сам пас, — а він буу скри́пник. Тай переказа́у він у село́, аби́ йиму́ ви́несли скри́пку. Они ви́несли йиму́ скри́пку, тай він хо́дит собі тай игра́йит з віуцьа́ми. Тай прийшоу він ис скри́пкоу игра́йучи, тай пас ві́уцьі, у оди́н затьі́нок. А там ду́же буу глыбо́кий потьі́к. А він сьіу на коло́ду та игра́йи собі, а ві́уцьі пасу́т. А він уздріу — а дві па́нньі вибіга́йут. Тай тогди́ танцу́йут перед не́го; тай заверта́йут йиму ві́уцьі, ві́уцьі йдут від не́го. Та так він та́мечки спас на тім місци ду́же па́шу, бо у дру́гім бо́цьі йиму́ си ни пока́зували ті панни́, лиш там у тім затьі́нку, — а ва́таг исказа́у до не́го, тот шо ґльи́дже молоко́ вид ове́ц: „Шо ти так — ке — ли́хо ві́уцьі пасе́ш, шо у́ни молока́ аньі раз не дайут? Та ти — ке — упере́д пас, та бу́ло молоко́, а віткали́ йис — ка — скри́пку ви́ньіс, віттогди́ молока́ нема́ від ове́ц...“ — А вин ка́же до вата́га: „Йа йик до́си пас (передо́м), так и тепе́р пасу, йа не зна́йу — ка́е — чо́ то молока́ нема́...“ — А тим чьи́сом ви́йшоу ис села́ дома́рь (чолові́к), тай сказау ва́таг до то́го домарйа́: „Ци би ти — ка́е — не пішо́у з віуцьа́ми? Бо цес ві́учьир — ка́же — ду́же ли́хо ві́уцьі пасе́т, шо нема́ молока́“. — А він узьну ота́к тай пішо́у, тот дома́рь, з ві́уцьа́ми тай пасе́т ві́уцьі, а тот ві́учьир у ста́йньі з ва́тагом. Тай ка́же йиму́ ва́таг: „Шо́ йис таки́й смутни́й, шо-с не пішо́у з ві́уцьа́ми?„ — А він ке: „Йа засмути́у си, бо миньі́ лье́пше ко́ло ове́ц, йик тут у ста́йньі с тобо́у сидьі́ти“. — А ва́таг ка́же йиму́: „Бери́ игра́й у скри́пку, не смути́ си — ка́же свойи́му ві́учьире́ви. А він узьну скри́пку тай зачьи́у игра́ти. Ва́таг уздріу, йик игра́йи у скри́пку ві́учьир йиго́, а то прихо́дьут тоти́ самі́ дві па́нньі ид ста́йі тай зазира́йут криз дірки́ у ста́йу, криз стьіну́. А він йик уздріу йіх, тот ві́учьир, тай зачьи́у тогди́ весельі́йшоу скри́пкоу игра́ти. А ва́таг ка́же до не́го: „А шо-с йис тепе́р весе́лий?“ — А він ка́же: „Йа весе́лий тепе́рички, бо йа льі́пшу хіть діста́у“. — Бо він гада́у, шо ва́таг не ви́дит, лиш він, ті панни́. А ва́таг сказа́у: „Идьі́т, панни́, у ста́йу суда́, ни диві́т си з надві́рйа“. — А у́ни сказа́ли: „Ми би йшли у ста́йу, але ви ме́те си з нас

смійити". — А ва́таг сказа́ў: „Ньі, не бу́демо си смійити, йдьіт суди́". — Він тогди́, йак увійшли́ ўни ў ста́йу, а ва́таг сказа́ў: „Ану́ тепе́речки беріт та данцу́йте тут". — А ўни сказа́ли: „Ми бе данцува́ли, але ви ме́те нас на збитки ма́ти..." — А він сказа́ў: „Не бу́демо на збитки ма́ти, лиш данцу́йте". — А ва́таг сказа́ў тогди́, йик они́ виданцува́ли: „Ви́ бе-сте — ка — одна́ не пішли́ за це́го мо́йиго віўчьирйа́?" — А одна́, котра́ говори́ла таки́ видра́зу, та й сказа́ла: „Йа би пишла́ за ва́шьиго віўчьирйа́, коби він — ка́же — ў ме́не ньічо́ ньіко́ли ньі за шо не пита́ў си. Бо йик він мет си ў ме́ни пита́ти хоц за́ шо, то йа тогди́ не йиго́, він не мий бу́дет". — Тогди́ він сказа́ў: „Йа не бу́ду си пита́ти, по́ки ми буде́мо жи́ти двойи ў ку́пі; але скажіт — ка́же — ви миньі, ш чо́го ви йи панни́?" — А ўни сказа́ли: „Ми йи — ка́же — с прему́дрих а́нгеліў панни́". — Тай тогди́ сказа́ў ва́таг до них: „Идьі́т собі, скажіт до та́та, шо ви йде́те за це́го мойи́го віўчьирйа́". — А ўна сказа́ла: „Миньі́ — ка́же — ўже не вінно йти ид та́тови, йик йа — ка́же — ўже обеспечьи́ла, шо йа піду́ за ва́шьиго віўчьирйа́". — А ва́таг тогди́ сказа́ў до не́йі: „То тре́ба — ка́же — йти и вінчьи́ти си до ксьо́ндза, йик ти йдеш за не́го". — А ўна́ ка́же: „Йа ціс́е зна́йу, шо тре́ба вінчьи́ти се у ксьо́ндза". — Тай утак зайшли́ у село́, тай пішли́ до ксьо́ндза тай тамки звінчьи́ли си. Тай зачьи́ли собі тогди́ ґаздува́ти. Та за одньі́ два ро́ки, йик си звінчьи́ли, та таки́м стаў богачьи́м, шо жа́ден бога́ч из ним ни рівнаў се. Тай утак у них уроди́ла си одна́ дити́на. А ўна ду́же зачьи́ла пла́кати тогди́, йик си у них дити́на уроди́ла. А йиму́ тото́ ди́ўно ста́ло, шо ўона́ пла́че, шо си ўроди́ла дити́на, — він собі́ ка́же сам до се́бе, шо — : „Ў нас таки́й майи́ток, а жінка пла́че, шо дити́на си ўроди́ла..." Але пита́ти се ў не́йі не пита́йит се, бо каза́ў ў полониньі́, шо ни мет пита́ти се. Але́ пото́му ўмерла ў не́го ма́ма. А він ка́жет: „Най-ко шо тепе́рка буде́ жінка роби́ти? Ци ме пла́кати ци ньі за мойну́ ма́моў?" — А ўна так ду́же пла́че за йиго́ ма́моў, шо не переста́йит пла́кати. Тай схова́ли ўже йиго́ ма́му, а пото́му ўме́рла тота́ йиго́ дити́на. А ўна за тоў дити́ноў свойну́ не пла́кала, так йик за ма́моў пла́кала, але співа́йи та ў доло́ни пле́шчет, ра́дуйит се, шо ўме́рла дити́на. Вин тогди́ не ка́же ничо́, лиш собі́ гадку́йит. Вітта́к уроди́ла си ў не́го дру́га дити́на. А він, ка́жет, ди́вит се, — а жінка зноў зачьи́ла пла́кати так, шо та дити́на ўроди́ла се дру́га, — а він сказа́ў: „Йа бе ў те́бе, жінко, шос (се) пита́ў..." — А ўна ка́же до не́го: „Йа зна́йу, чо би ти се — ке — пита́ў. Ти — ке — бес се пита́ў ў ме́не, шо йик ў нас дити́на ўроди́ла се, а йик йа пла́кала? Йа тому́ пла́кала, бо ўно си — ке — ўроди́ло ту́течки, та ме бідува́ти, ўно — ка — так ме ма́ти гріх, йик и ми ма́йимо, — та тому́ йа пла́чу. А тепе́речки — ка́же — тобі́ ди́ўно було, чо йа так за тво́йну ма́моў

пла́кала, — а йа — ка — за твойиў мамоў пла́кала, бо твойў маму прийшли́ бра́ти чорти́, а йа — ка — пла́кала та голоси́ла, абих йіх — ка́е — відогна́ла. Але — ка — жи́ўко ксьондз схова́ў, шо йа — ка — не допла́кала о́ко слыз; тай бих — ка́е — була допла́кала о́ко слыз, тай бих була відогна́ла ўсьіх дьаволі́ў, котрі були́ — ка — прийшли́ по ма́му. А — ка́же — йик мойа дити́на ўме́рла, на́шьа, то йа — ка — тиму співа́ла та ра́дувала се, шо ўже бу́демо ма́ти а́нгельа, шо не бу́де біду́ва́ти, а цисьа́ — ка́же — дити́на, шо ўроди́ла се ўже ў нас зноў дру́га, то це буде́ — ка́же — жи́ти та буде́ біду́ва́ти. А тепе́речки — ка́же, — йа — ка — тобі не каза́ла, аби́ ти се ў ме́не не пита́ў ньі за́ шо? Йик йис — ка́же — буў ньіхто́, так бу́деш — ка́же — ньіхто́ — тай ўхопи́ла ту дити́ну спере́д него тай ўтекла́ собі.

А він стаў наза́д таки́й бідний, йик буў спершу́. А він так се зажури́ў и сказа́ў, шо —: „Му́сьу йти — ка — сво́йі жінки шука́ти, абих шука́ў, доки не поги́ну“. — Тай пішо́ў собі шука́ти йийі, тай ўзьнў собі води́ сьвито́йі тай иде́т льіса́ми вели́кими. Тай нахо́ди ў льі́сьі, шо два чорти́ бйут се: хро́мний чорт из ду́жим. А вин, хро́мий чорт, йик побачи́ў цего чоловіка, котри́й шука́ў жінки, тай сказа́ў: „Шо ти хо́чеш, борони́ти ме́не, аби цес мене́ не ўби́ў?“ — А вин йик ухопи́ў лу́пку (шлик) з голови́ то́го чо́рта ду́жого, котри́й буў изве́рьхи, верьх то́го криво́го, тогди́ побри́скаў йиго́ водо́ў сьвито́ў тай чорт перестра́шиў се тай утьі́к, шо лиши́ў уже и ту лу́пку у него, не відньіма́ў. А тогди́ тот ка́же криви́й до то́го чоловіка, тот чорт: „Шо ти хо́чеш — ка́же, — шо ти мене́ ўборони́ў?“ — А він сказа́ў: „Ньічо́ не хо́чу ў те́бе, лиш там мене́ занеси́, де мойа́ жінка вінчьина“. — А він сказа́ў: „Вольі́ў мене́ — ка — цес убити, йик той меньі маў цесе́ каза́ти. Твойа́ — ка — жінка аж на триде́ўйитій земли́“. — Та йик узьнў го на пле́чі, тай набіг за до́бу аш там на триде́ўйиту зе́мльу з ним. Тай приньі́с тай покла́ў йиго аш піт ту ха́ту, де йиго́ жінка ме́шкайит. Тай сам собі чорт пішо́ў ві́тти. А тот узьнў собі тот шлик на го́лову тай стойі́т під две́рьми. А жінка йиго́ вихо́дит на двір тай не ви́дит сво́го чоловіка, бо він майи шлик на голові с чо́рта. А він ўхо́ди ў ха́ту, — а дити́на йиго́ сиди́т на при́пічку. А він тро́шки підньі́ў шлик из голови́, а дити́на ўздріла йиго́ тогди́, та́та сво́йиго. Тай кри́кнула: „Ма́мо — ке — ма́мо, та́то наш ге́зде!“ — А ўна зрикла́ до дити́ни: „Коби́, си́ну, та́та Бог даў ту́течки! Але бо — ка — та́то суди́ не го́ден прийти́...“ — А він звер шлик з голови́ у ха́тьі, тай ўже ўздріла и вона́ йиго́ тогди́. Тай тогди́ зрекла́ до него: „Бо́гу дьі́кувати — ка шо йа тебе́ ўздріла — ка́же. Тепе́р — ка́же — ў ме́не пита́й се, шо хо́чеш (то тепе́р ўже мо́жна), а тогди́, то — ка́же — не вінно було́ се пита́ти ў ми́не“. — Тай

вита́к она́ вітти ўзьи́ла дити́ну тай сво́йиго чоловіка тай ви́несла наза́д суди́ на цес світ. Тай ота́к таки́й майиток назад спрова́дили, йик ма́ли спершу́. — Но, то цьа -же ўсьа ба́йка.

Зап. 1899 р. в Тюдеві, Косівського пов. Осип Роздольський.

221. Пропасниця.

Оден король був дуже розумний, добре радив ся в кождій пригоді, попідбивав під себе багато країв і миру, а того що з ним мірав ся, завсїгди поборов. Нїхто не знав, звідки єму так всьо добре ведеть ся. Раз же приїхало до него три царі — не застали єго дома, а йно дочку єго. Питають ся вони її: Чо то твому батькови так всьо руков йде? Звідки він має таку добру раду і щастє? Вивідай ся ти у твого батька за те всьо, а ми тобі заплатимо великими грішми. — Здала ся тая крілевна на їх волю і зачала батька лестками підходити, щоб їй причину своєї моци сказав. Батько любив свою дочку, тай каже її: Ото я маю такого старого мудрого слугу, він минї вірний і завсїгди минї добру пораду дає; я за нев йду, тай минї щастить ся. — Доповіла теє дочка крілева тим царам, а вони тілько того хтїли знати. Підмовили її, щоби тому слузї старому голову втяла і їм принесла. Зробила вона теє і несе голову того слуги на мисцї до тих трех царів. Руки їй зо страху трясуть ся, дрощ її переберає — а тут далї голова з миски проговорила до неї: Будеш трясти ся до суду-віку! — І звідси то пішла пропасниця на цїлий сьвіт.

Правда, 1868, ст. 48.

222. Мороз.

Одного разу перед Різдвом були дуже сильні морози. Люде сидїли в хатах, а старі баби на запічках і там пряли куделї. Так сидїли в однїй хатї обі матері молодих супругів і балакали собі о давних лїтах. Молода ґосподиня порала ся коло вечері, а її муж що йно прийшов із роботи і грів руки коло огня.

— А що там чувати в селї? питала мати.

— А що, мамуню, мороз! — каже син. — А он коло коршми люде балакают, що як яка баба пересидит сю ніч на хатї, то в зимні мясницї віддасть ся за парубка.

Баба нїчого не відповіла, а тілько подумала собі: Коби борше повечеряли! — По вечери всї забирають ся спати, ґосподинина мама лїзе

на піч, а ґосподарева задягнувши опанчинку пішла на двір, найшла драбину і вилізла на хату тай сидит. Коло півночи чує баба, що хтось іде дорогою. Оглядає ся і видит, що то якийсь чоловік. Увидів той чоловік і її на хаті, став тай каже до неї:

— А що, бабуню, мороз?

— Ой мороз, мороз! Боже єго споможь! — відповіла баба з даху.

За те Мороз — бо то він був — дав їй кожух і пішов собі. Вже баба в теплї пересиділа до рана, а рано злізла і розповіла свою пригоду свасї і дїтьом. На другу ніч, ще й не смеркло ся гаразд, а ґосподинина мати взявши 12 кожухів пішла сидїти на хату. Не встигла вона вилїзти на дах, аж тут як не пустит ся дощ! Геть змочив бабі кожух. Баба скинула мокрий і бере сухий, та і той мусїла не за довго скинути. Так скидаючи один по другім зістала вже лиш у остатнім, а й той мокрий як хлющ. Аж дивит ся, хтось іде улицею тай каже до неї:

— А що, бабуню, мороз?

— Ой мороз, мороз — каже баба — дїдько з него тисне!

Мороз як тото вчув, як потиснув, а баба лиш киц! тай злетїла нежива з хати. Поховали бабу, а ґосподарева мама дістала кожух, а в зимні мясницї посватав її молодий парубок. Так їй Бог дав.

Зап. 1875 р. в Лосячи, Борщівського пов. Лев Василович.

Паралєлї: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 360. — Zbiór wiad. III. 16, 2, ст. 65. Т. II, 2, ст. 59. — Чубинський, Труды, II, ст. 434–435. — Грінченко, Изъ устъ народа. Ст. 240–242. — Манжура, Сказки, ст. 143–144. — Етноґр. Збірник. Т. VI. Ч. 142. — Рус. Филол. Вѣстникъ, 1891, ч. 3: Сумцовъ, Сказанія о займѣ дней. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III. Ст. 361. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 159–160.

223. Вітер пробитий ножем.

Молотив один господар, як змолотив, розчав віяти зерно, і анї дай Боже звіяти; він собі стане по тім боцї, і вітер також по тім боцї дує; він стане по другім боцї, і вітер по другім боцї дує; так му всьо помішав, же не міг си ради дати. Відтак розсердив ся, хопив ніж і вер ним, а ніж десь ізчез. Від тої хвилї вже тому ґаздї вітер не перешкаджав, але вже му ся нич не вело. Іде тот ґосподар раз в дорогу, приходит до єдного села, там ся лише в єдній хатї ще світит, а в тій хатї мешкав тот Вітер, що за ним тот ножом вер, і тот ніж єму ся в литку

запяв, а тот Вітер не міг го собі випяти. Приходит тот господар до тої хати і просит ся на ніч, а тот му повідат: — Якже я тебе маю на ніч пріяти, коли ти мені ніж в литку вияв? І не хотів го пріяти доти до себе на ніч, доки му не випяв того ножа зза литки.

Игнатій зъ Никловичь, Кавки, ст. 68—69.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 387—388.

224. Вітер зятем.

Був собі чоловік і жінка. Одного разу жали вони збіже в поли і дуже віпріли. Тогди тая жінка рекла:

— Повій вітрочку, дам за тебе дївочку, як буду мати.

І зачав на ню дути вітер аж до вечера, а чоловік був так само зіпрів, як і перед тим. По якімось часї тота жінка мала дочку, назвали її Марусею. Росла собі тота Маруся, а як прийшов той час, що могла вже віддавати ся, то посватали її з одним парубком. Іде вже вона з ним до слюбу, а ту як не зірве ся буря, як не подує вітер, тай ухопив тую Марусю і поніс.

Минуло так кілька місяців. Мати дуже тужила за донькою і жадала дуже бути у неї. Вийшла вона раз на подвірє, а ту як не зірве ся вітер, ухопив її і заніс до її доньки. А тота Маруся була тепер того вітра жінка. Дуже вона втішила ся побачивши свою маму. Мати зачала її випитувати, як їй ся поводит, подивила ся на її господарство — достатки там такі, що Боже! Побула там мати пять день, а як уже хотіла іти до дому, тогди її дочка набрала досить грошей, положила матери на голову, облїпила тїстом, а потім завила матїр у околот соломи. Вітер як подув добре, тай заніс свою тещу назад до її дому.

Пішла тогди тота мати до свого сина тай просит, щоби їй голову змив, але син каже:

— Ідїт, мамо, до доньки, най вона вам змиє!

Пішла мати до другої доньки, а тая зачала їй мити голову, а з голови посипали ся золоті гроші. Тай так і тоту другу доньку було чим вивінувати.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. М. Гуменюк.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 360—361.

225. Богач, бідний і Вітер. А.

Вы́йшоў ґа́зда ворати, а ві́тер так ду́йи, забі́рат сьіно спе́ред бы-кі́ў. А він мо́вит, ґа́зда: А то ду́йиш, згорі́ўбыс. І верг ножо́м за ним, за ві́тром. Тай ба́йка. Али прийшло́, то было йако́сь бли́сько Велико́дне, а він быў ґа́зда бога́тый і быў бли́сько ко́ло ньо́го тыснйй чолові́к. Али на са́мый Вели́ґдень тот тыснйй не ма́йи вогньа́. А ў нас на Вели́ґдень вогньа́ бы не дьістав ниґде. Тот чолові́к вы́йшоў на двір, ди́вит сьа, ку́рит сьа так на горі́, дале́ко воге́нь. І він мо́вит до жі́нкы: Йа йду по́нды, де сьа воге́нь ку́рит, мо́же принесу́ си вогньа́. — Вы́йшоў там, чолові́к лежи́т ко́ло вогньа́ такы́й вели́кый! Чо хоч, чолові́че? — Вогньа̂. — Натста́ў полу́. Тай ўзьа́ў му три ра́зы при́горщчами вогньа верг. — Тот мо́вит: Кобы́ сьа не іми́ло, бо йако́сь Вітре́ць сьваты́й тьа́гне. А тото́ Ві́тер быў тот чолові́к. — Мо́вит: Не бі́сьа, не бі́й, йди. — Тот прийшо́ў доміў, вы́трйас, ўсьо зло́то, хыба́ ву́гличок вогньа́ йиде́н ме́джи зло́том. Али тот бога́ч мо́вит: Іду́ йа сьа подиви́ти де він, тот тыснйй, так ра́но ходи́ў. — Прийшо́ў до ньо́го, подиви́ў сьа: Ей, тот гро́ший ма́йи. Де вы тото́ ўзьали́ тыльки гро́ші? — Альо́м ходи́ў по́нды на гору́, та ми чолові́к даў. — І тот бога́ч прийшо́ў доміў наза́д, ўзьаў ко́ноўцьу воды́, зальльа́ў ў печи́ воге́нь, іде за вогньо́м, мыслит си: Мо́же й йа дьіста́ну гро́ші. Али Бо́га здури́ти тру́дно. Вы́йшоў там на гору́: Чо хо́чеш? — Вогньа́. І ди́вит сьа, а йиго́ ньіж ў нозы́ йиму́. Йак тогды, кой вора́ў, кой ду́ло, кой верг і ўпйаў му сьа ў но́гу і там му сьа показа́ў. Ну, шчо хо́чеш? — Вогньа́. — То́т му верг ў полу́ вогньа́ три ра́зы, тот ві́ттам пусти́ў сьа іти́, ві́тер йак подуў, іми́ло сьа на ньім шма́тьа, сьіра́к і не доньіс доміў; згорі́ў. А то за тото́ Бог да́ў, жи він мо́вић Ві́трови: Згорі́ўбыс.

Зап. в марті, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

226. Покараний богач. Б.

Буў оде́н ґазда́ бі́нний. Прийшо́ў сьвйатий ве́черь, ни́хто йому́ не хотьіў огньа́ да́ти. Увідьіў, шчо ў полонины́ гори́т, вийшоў там ко́ло то́го огньа́ — а там буў сьвйатий Петро́ і Го́сподь Бог. І ка́же йім: У шчо би меньі огньа́ ўзьати́? — Они́ ка́жут: Возьми́ ў сьвій сьіра́к! — Він ка́же: Йа не во́зьму, йа дру́гого не буду́ ма́ти, а той погори́т! — Го́споть ка́же: Возьми́! — Йа не буду́ бра́ти, бо погори́т, тай буду́ ме́рзнути, бо не буду́ ма́ти шчо загорта́ти! — Го́споть ка́же: Возьми́!

Він ўзьаў, а ходакй маў із лыча выплетеньі. І прийдеш домі, іззўй тоты личáньцьі і повісь на клйнець у комóрі. І коли вийдеш т комóрі і обысь ўсе на ньі дивйў сьа, обысь за ньі нę забўў, йак вийдеш до комори. І пéрший прáзник, чим булýт мйаснйцьі, обысь давáў! — Він кáжę: Нę буду мáти вітки! — Нę бí сьа, ож бысь ўшйтко застáвиў під Жиды за грóші, то наймй. І кóждого рóку обысь давáў прáзник і будéш богачóм.

— Він давáў кóждого рóку і ў одéн рік буў великим богачóм. І злеглá му жонá і спрáвиў дьітйньі гостйну. Він такйй пьáний! И тогó часý йомý булó давáти прáзник, а він забўў, він горíўку пйę; котрí йогó такí, шчо гóдньі, то вóдит до комóри, пйę з нйми. Прийшлй жебракы, нич ім нę дайę йісти, ни пити. І прийшóў Гóсподь і сьвйатйй Петрó. І Гóсподь кáжę: Ци тáкой у тéбę тоты лычáньцьі? — Він кáжę: Тáкой. — Кáжę: Ци знáйęш, колй ты до мньі вйходйў на огéнь? Забўў йęсь за Бóга! Тобí булó насампéрęд давáти прáзник, пóтьім гостйну спраўйáти! Прийшлй жебракй, нę дайęш йім йісти. Дай йім йісти! — Він даў, жебракы попойíли і кáжę Гóсподь Бог: Забęрáйтę сьа гет ўсьі льўде с хáты! Ідьіт до свойíх хат, а ты, ґаздо, ў хáтьі буль! — Гóсподь вйгнаў жебракы с хáты, кíлько свойа чéльадь зобстáла сьа. І Гóспоть с Петрóм вийшли на дьвир і так Гóсподь даў, шчо там затрйаслó сьа і лишé тíлько синьíло сьа.

Зап. 1895 р. в Хітари, Стрийського пов. від Івана Хомінця.

227. Огонь гроші. В.

За лáўних чис нę бýло сьирникíў і трýдно бýло за вогóнь; йак нę вйкręсаў с крéміньи, то нę маў ў дóма вогньý. Буў бíдний чоловíк, шчо нę маў вогньý і пішóў по сосьíдах на самйй Вęлйґдęнь, абй му хто даў вогньý. А льўдę так мáйут до сéбę, шчо на Вęлйґдęнь ньіхтó с сосьíдьіў не хтьíў дáти вогньý. Вийшоў він за сęлó і хтьíў йти на дрýгę, на стóрону, за вогнéм. І ўздріў на граници, шчо там горйт вогóнь. А він ўзьиў мішóк на плéчі і пішóў за тим вогнéм. А то бýла вопíўньічна порá. А там палйли злі дýхи, чйстили грóші. А він йак прийшóў за вогнéм, а вонй відобрáли ў нéго мішóк і насйпали му ў мішóк грáни і вітпрáвили го до дóму. Він прийшóў до дóму, виснпáйę голоўньí сęрęт хáти, а то зáмісьть вогньý сйплют сьи грóші. Довідаў сьи йęгó сосьід, великий богáч, шчо він приньíс зáмісьть вогньý з границьі багáто грóшęй. А йак прийшóў другий рік, то богáч на Вęлйґдęнь ўзьиў мішóк і коньй, абй на коний бíльшę грóшęй привęсти, йак

бідний на плечих приныіс. Йак прийшоў до вогньу́, а то бу́ла ўчисна пора́ і казали йему́, аби на вого́нь кида́ў по тро́ха, шчо кі́лько ма́йе ко́ло се́бе.. Він ки́даў оде́жу, а йак не стало водежі, то рубаў по кава́лку коньи, а йак коньи не стало, то ўрізали кава́лок ноги і кинули на вого́нь. Прийшо́ў до до́му богач на но́гу зране́ний і бес коньи і без гро́шей.

Зап. в цьвітни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XVII, 2, ст. 123. — T. IX, 3, ст. 66—67.

228. Чудесний огонь. Г.

Були два браті: еден бідний, дру́гий бога́тий. Але ўпере́д, як то було́ даўно, люде ни мали запало́к чи серкі тілько крисали вогень. Отже той бідні́йший брат відкийсь шоў доро́гоў до до́му і дивит сї, якісь два старці кладу́т вого́нь. А то буў Господь і сьвітий Петро́. І він прийшо́ў до них і про́сит вогню́. Той наста́виў йому́ полу́, а Петро́ даў му вогню і ка́же до нього сьвітий Петро́: Іди до до́му і не диви сї до вогню до поли, тілько аж до́ма сї подивиш. Він сї дивит, а там гро́ші золоті (ўже ў до́ма). І він післаў до сво́го бра́та дїўче по чве́ртку гро́ші мірети. Але йіму́ чвертки ни було́ тра, він хтїў бра́тови на збитки і позапихаў гро́ші поза обручі і казаў дїўчету занести до бра́та, ніби то він тілько грошей ма́е. А брат сї здивуваў, де він тілько гро́ші набра́ў і прийшо́ў до нього. Пита́ сї, де він гро́ші взеў. А він каза́ў, жи му дали два ста́рцї вогню і з нього зробили сї гро́ші. І він пішо́ў та́ґже і надибуе тих двох ста́рцїў і про́сит ў них вогню. А сьвітий Петро́ ка́жи: Наста́ў полу́! І даў му вогню: Абис же сї не дивиў ніґде́, аж піт хатоў. А тогди буў вітер і він як прийшо́ў піт ха́ту, ростворйў полу́ і ха́та му згоріла гет до крихти.

Зап. у грудні, 1899 р., в Дрогобичи від Василя Сумика з Черхави, Волод. Левинський.

229. Дванайцять місяців і бідак. Д.

Буў йиде́н бідний чоловік, а дру́гий буў брат бога́ч. Али припало́ сьи на самий сьвитий ве́чир, нима́ чим запалити і нима́ шчо зварити. Зачина́йут сьи обо́йи з жінкоў сварити. Ка́жи: Жінко чика́й, йа дроў постара́йу, лише́ шче ни зна́йу, де вогньу́ упита́йу, бо сьірникіў

ни було. Пішоўбим типер ў вечир до хати, та де миньі нинькі дадуть? Заўтра рано будут йти льуди на осинóшни, а йа буду питати ґазьдыіў на дорозьі, можи котрий даст; аби дьіти ни погибли; поўкривайут сьи ў кутку, тай ўже пириспий туту ньіч нищасливу! Ў хатьі тисни морóз, спати чоловікови бідному ни мож. Виходит він на дорогу, ўже йдут на осинóшни льуди, дьикувати Богу. Слава Йсусу Христу, паньі ґаздо! Можи майити сьирничок, бо нема чим запалити, так студено ў хатьі, дьіти так пишчут... Котрому зачне казати, кождий вітповідайи: О, можи шчо хочи ворожити! Пирипустиў ґазьдыіў зо пийдись́ить, ни дьістаў сьирника, а змерз ўже досить. Ўвийшоў він до свойі бідноі хати. зачиў собі думати, тра з морозу загибати. Али конец хати так льіс буў, йак би у ту на Лисьі (гора), а ў тьім льісьі такий огóнь зробиў сьи, пал, пал! Грійи сьи дванацьіть хлопа, а ў тих дванацьіть хлопа пиримінило сьи дванацьіть місьицьіў, шчо на небі. Прийшоў він до того вогньу, ўзьиў собі йакесь мішчи драптави, — а він ни знайи, жи то дванацьіть місьаціў — прийшоў тай: Слава Й Сусу Христу! — На віки віком. — Али той місьиць кажи, шчо найлучши давиў тойі ночи: Скажи, котрий місьиць найльіпший і найстарший? — А він бідний чоловік кажи: Каждий по праўдьі споўньийи свій обридок, йак му Пан Біх призначиў; каждий споўньийи свойи по вольі божі. — А той місьиць, шчо го здавиў тойі ночи, так грімко говорит, кажи: Ну, загрій сьи, чоловічи. Майиш ў шчо ўзьити вогньу? — Кажи: Га, кобисти ў шчо дали, ни майу ў шчо, лише мішчи. — Настаўийй, кажи, мішчи. — Він кажи: Та спалит сьи. — Ни бі сьи, кажи. — А другий місьиць кажи: Дай му, дай досить. — Той кинуў му ў тото мішчи більши йак піў кірцьи того попилу, грани й голóвиньку йидну — нисе до дому й обзирайи сьи, ци ни горит міх. Ни горит мішок. Вісипаў дома сирит хати, а с того попилу, с тойі грани сирит хати — дукати. Йак тото зачило рости, тоти дукати, трохи ни піт стельу ростут. Кинуў ў вогóнь тоту головиньку, запалиў ў пичи, ей ўже горит; борши той бідний чоловік подьикуваў Богу, сьвиченоў водоў пирихристиў, шчо му пан Біх даў шчісьти, жменьу тих дукатьіў ўфатиў, побіх до Жида — шче то досьвіток буў — набраў струцльіў, набраў сира, набраў хльіба, тьішит сьи — а дукатьіў йи, шчо нима куда до хати йти. Шчо робити? Ўже ту попойіли ў хатьі, посилайи свойу найстаршу дьіўчину до брата, аби му позичиў ґилетку. Кажи: Стрийу, позичти ґилетки! — Та на шчо сину? А стрий богач. — Будем дукати мірити. — Йди, жінко, та дай ґилетки, най мірийи дукати! — Мірийи той, носит до другойі хати, досить наміриў пийдисьить корцьіў — (миньі йак би ґилетку даў, то йа би шчось з ними зробиў). Али той богач кажи: О йакий драб майи

дука́ти, на йаке́сь ворожиство́ ўзьиў мо́йі ґиле́тки! — Али низадо́ўгий чис тота́ дьі́ўчина наза́т нисе́ ґиле́тку до стри́йа. Пита́йи бога́ч: Бага́то намі́рили дука́тьіў? — Пйидисьи́ть ко́рцьіў. — А брат йиго́ ка́жи: О, він коби́ пйидисьи́ть ґре́йцаріў маў! — Али ди́вит сьи заўго́дьі по тьі ґиле́тцьі та́кжи йиго́ дьі́ўчина, ка́жи: Та́ту, йаки́с ґре́йцар йи! — Йак дала́ богаче́ви, а той ка́жи: Ей, ади́, ади́, та то дука́т за обруче́м. А він ві́тки набра́ў? Ей диво! Али той бога́ч — шчо роби́ти? Даў сво́йі дьі́ўчиньі ву́шок і післа́ў до бідного на шпикульа́цьійу, ци пра́ўда то: Та, на́ти стри́йу, тро́шка пшини́цьі, та́то післа́ли, тай ву́шок поку́шайти... Ка́жи: Йа ни хо́чу, йа ўже йіў. — Али тота́ дьі́ўчина бі́дного кли́чи богаче́ву. А ходи́ по, Марі́йа, поди́виш сьи, кі́лько ў нас йи гро́ший! Ади́, кі́лько! — А та дьі́ўчина ка́жи: Е, то бога́то! — На тобі оде́н, шчос принє́сла пшини́цьі поку́шити. — Тота́ пішла́, сказа́ла та́тови, ма́мі, тоти́ ўже сьи свойа́т до бі́дного; коли́ гро́ші ма́йи, то ўже шчос варт, ўже они́ собі бала́кайут, ўже сьи сходьи до́бри, до ку́пи, зачи́ў сьи бога́ч пита́ти: Ві́тки ти, бра́ти, ма́йиш дука́ти? — А він ка́жи: Миньі́ Бог даў; так і так, зачи́ў він там, кажи, йа ни ма́ў вогньу́, ньіхто́ ни хотьі́ў пози́чити, а йа пішо́ў ў льіс, там було́ двана́цьіт чолові́кіў, дали́ миньі́ вогньу́, йа ві́сипаў ў до́ма с то́го вогньу́ зроби́ли сьи дука́ти, а голо́венька сьи лиши́ла, шчом неў дьі́ти розьігрі́ў і ха́ту. Роска́зуйи пра́ўду: — Прихо́дит рік, ўже сьи стара́йи бога́ч так зроби́ти. Шчо то нина́йісний! Йак ўже ма́йиш, пильну́й то́го. Каза́ў ў ве́чир ві́гасити вогньу́, аби́ ни бу́ло, пішо́ў сьі́рничку́ зи́чити, йак льу́ди йшли на оси́но́шни, ньіхто́ ни хо́чи пози́чити. Ди́вит сьи ў го́ру — гори́т ў льі́сьі, двана́цьіт хло́па сиди́т; ўздрі́ў, ўзьиў мішо́к, побі́г ў льіс, прийшо́ў до них: Сла́ва й Су́су Христу́ — так собі го́рдо поступа́йи — бога́ч! — На ві́ки ві́ком, вітпові́ли му. Шчо ска́жиш, чолові́чи? — Прийшо́ў йим вогньу́ мо́жибисти да́ли! а ўсе го́рдо. — Али они́, мі́сьицьі, ўздрі́ли, тай йиде́н по другому: Зирк, зирк! — Тай оде́н мі́сьиць кажи: Кажи́, котри́й мі́сьиць найста́рший? — А він залихосло́вив: Най бу́ди се́му мі́сьициви тото́ й тото́; йа ни́ньі так зме́рз, жи аж ма́ло зу́би ни стьну́! — Чика́й, чика́й, загрі́йиш сьи! Ма́йиш мішо́к? — Йи. — На! — Ки́нули гра́ни ў мішо́к, нисе́ з мі́сьцьи, обзира́йи сьи, ни гори́т мішо́к. Лише́ зачи́ў йти до ха́ти, зачина́йи мішо́к тльі́ти. Ві́сипаў си́рит ха́ти, ди́вит сьи, а то ўже так, гі на́фта займа́йи сьи си́рит ха́ти зимльи́, а наре́шті й сьтьі́ни займайут сьи. Тоти́ ўздрі́ли, жи ни жарт, та с ха́ти. Ўсьо зни́щило сьи. Йде до бі́дного, ка́жи: Порату́й мине́, бра́ти! — Той му даў дука́тьіў тро́хи, хльі́ба, збі́жи. Ка́жи: Йак ти роби́ў? — Йа лиш Бо́га зга́дував, та ми Бог даў. А ти йак? — Йа лихосло́виў, та мньи покара́ў. — Тай той бога́ч до тине́р бі́дний, а бі́дний пану́йи.

Зап. в цьвітни, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

Паралелї: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 38—40. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. V. Ст. 635—627. — Kolberg, Krakowskie. T. III. Ст. 30—31. Poznańskie. T. VI. Ст. 162—164.

230. Різдвяні гроші. Е.

Було́ два брати́, йиде́н бога́тий, дру́гий бідний. І не маў шо прем дьітьам йісти да́ти. Али тей бога́ч ка́жи: — „Іди́ до ме́ни молоти́ти до студо́ли, то йа тибе́ погоду́йу і дьіти твойі́". — Прийшо́ў він до жінки. — Ка́же брат іти́ молоти́ти. — А ўона́ ка́же: — Ну, то йди, шо́-ж бу́диш ду́рно сидьіти — підиш, то шо́-сь бу́ди. — Пішо́ў молоти́ти. Моло́тит цьілий день — ў ве́чер йиму́ дайи́ вече́рати; повече́раў та й ті кава́лочки хльіба, ньі-би недо́йітки, — ка́е — : „Забери́ сибі дьітьам!" — Приньіс він ті недо́йітки, там по два кава́лочки йім даў, і вони́ зьзьіли, ка́же: — „Ко́би-сьте бу́ли вийнци принесли!" — „Тілько дьа́тько вам даў, тілько йа приньіс!" — Пішо́ў він на дру́гий день молоти́ти, і він зноў даў ті кава́лочки хльіба зі стола́. — „А ўже за́ўтра сьвати́й ве́чир, ўже за́ўтра, бра́те, ни приходи́ молоти́ти, бо за́ўтра ўже захо́ди сьва́то. — Прийшо́ў до до́му, жінка питайить сьа йиго́: „Підеш за́ўтра?" — „Ньі". — „А бо бойа́ў сьа, шчо за́ўтра сьвати́й ве́чер, шчо-б тибі не даў вече́рати". — Тай він ўже зіста́ў сьа до́ма, цьілий день плу́тайить сьа ў до́ма. Льу́де вара́ть, печу́ть, а она́ ка́же: „Чоловіче, а йа не ма́йу шо... То бу́дем ма́ти сьвати́й ве́чер допіру! — і куска́ хльіба нема́". — Тей польага́ли спа́ти сибі: — „Нима́ шо йісти, то спа́ти йдьім!" — Али приспа́ли сьа — ў ха́тьі ду́же зи́мно. Вікна заме́рзли доскона́ли... Він ўстаў, одьагнуў сьа в лахмани́, ка́же: — „Жінко, тре́ба йти до гру́би пали́ти, бо зи́мно ў ха́тьі". — Але він пішо́ў — ни ма́ли сьірника́ (ше пе́рше ни було́, 'но тілько криси́ло); криси́ло здибаў — криміньцьа́ нима́; кремі́нець зди́баў, то гу́бки нема́. Тай біда́! — „Де та, жінко, гу́бка, шо була́ на поли́ци?" — „Гльади́-но там, десь йи кусо́к". — От він ма́цайи — і таки́ нема́. Але ўста́ла вона́, гльади́т, і ка́е: — „Таки́ нема́, бо ўже ви́горіла, ўже нима́. — Ну, і шо бу́демо тепе́р роби́ти ніз вогньу́!... Чика́й, йак позасьвічуйут льуди — підиш де до́ ха́ти, то вогньу́ во́зьмиш". — Али він ка́же до не́йі: — „На таке́ сьва́то вогньу́ ньіхто не дасьть". — Але вийшоў він сибі на двір — о та́-йак коли цвинтара́ льіс: — гори́т огонь... Пішо́ў до ха́ти, ка́же до жінки: — „Ого́нь гори́т ўу льісьі —

піду́ йа, принесу́“. — Пішо́ў. Прихо́дит — сидит три стару́шки сиві, ого́нь горит до́брий. — „Дай Бо́же добрий-день вам!“ — бо перши ни було́ „Сла́ўа Бо́у“ — добрий-день, ра́но. — „Дай Бо́же до́бре здоро́ўльа! Нагрійте сьа сибі“. — „Ожи такий нагрійу сьа, бо ду́жи змерз-им“. Рускинуў по́ли, грійить сьа. Ка́же: — „Ко́бесьте миньі дали вогньу́!“ — „Йак, ви ў ха́тьі ни ма́йите вогньу́?“ — „От, псьа віра ба́ба, десь затра́тила гу́пку, тай нема́ до чо́о зробити вогньу́“. — „Нагрійти сьа до́бри, то дамо́. — Але вже нагріў сьа до́бри, тре́ба йти до до́му, не́сти ўого́нь. — „Йа ту нагріў сьа до́бри, а коли дьіти поме́рзли!“ — Ка́же той стару́шок до дру́ўого: — „Стань, дай вогньу́ чоловікові!“ — Стару́шок стайи, бере́ лопа́ту і бере́ той жар і ка́е: — „Настаўльа́й полу́! — „Але миньі пола́ згорит!“ — „Ни бій сьа, ни згорит“. — Ўсипаў йіму́ йідну́ лопа́ту, тай бере́ дру́гу. — „Бу́де — ка́е — до́сить то́ўо ўогньу“. — „Тра да́ти три лопа́тьі“. — Даў йіму ше йідну́, по́ўну полу́. — „Іди-ж, чоловічи, а ни ўгльада́й сьа. До ха́ти принесе́ш, і насе́рет ха́ти висип!“ — Той чоловік іде́, аж йіму́ рука́ болит, не́сти той ўого́нь. Приньіс до ха́ти, висипаў на се́рет ха́ти, ка́е до жінки: — „Йди грій сьа“. — А жінка ка́же: „На шо тілько набра́ў вогньу́? Голо́воньку (йідну́ голо́ўньу, вугльа́к йіде́н) було́ взьа́ти тай ўже... Він набра́ў цьілу полу́!“ — „Но, то тибі кри́уда? Заким засьвітиш, но́ги нагрій, ру́ки ўо“. — Пішла́ десь у за́пич, ска́лки гльадьіти. Дму́хайи і засьвітила ска́лку, роспа́льуйи ў пйицу, — а́ле ди́ўльать сьа на той жар на ха́тьі, ка́е: „Жінко, позбира́й у пйиц тай бу́ди дух! — Жінка до то́ўо вогньу́ збира́ти — а то гро́ші зробили сьа! Така́ ку́па гро́ші, шо бу́ди зо три ко́рци, са́мі чирвіньцьі! — „Чоловіче, таш-то гро́ші!“ „Хвалити Бо́га, шо гро́ші, бо ни ма́йимо!“ — Так жінка ўтьішила сьа, чоловік сибі: — „Хвалити Бо́га, нам Пан-біг даў гро́ши до ха́ти“. — Розвиднило сьа: — „Біжи, хло́пче, до дьа́тька, чве́ртки позич!“ — Пішо́ў хло́пець. — „Дьа́тьку, позичти чве́ртки!“ — „На шчо?“ — „Та́то купили жи́та і хо́чут міри́ти, чи до́бра чве́ртка“. — „Біжи там, дай йіму́ чве́ртки!“ — Пішо́ў, дьі́ўчина дала́ чве́ртку. Приньіс — мірать гро́ші. Виміри́ли. — „Занеси“. — Взьаў заньіс. Ожи він відібра́ў ту чве́ртку теи ки́нуў. А той десь йіде́н застра́г на обру́ч, тай йак ки́нуў, тай йіму́ на підло́у ўпаў. — „А видиш, каза́ў-ісь, бу́диш жи́то мірити, а то гро́ші ба́тько мірит“. — Ка́же: — „Та́ту, йіден ви́трась сьа — дьа́тько ка́же, шо ви гро́ши мірили...“ — „Ну, нех йа й гро́ші мірит. Ниха́й дьа́тько і свойі мірит!“ — Але він той: — „Треба пиреконати сьа, іти на ту пра́хтику до бра́та...“ — Взьаў ква́рту горілки, взьаў бо́хонец хльі́ба: — „Добрий-день!“ — „Дай Бо́же здоро́ўльа!“ — Ста́ви ту ква́рту горілки, бу́лку хльі́ба, і ка́же до бра́та: — „Йа до те́бе прийшо́ў на сьва́та“. — А бра́т ка́же: — „А шош ти прийшо́ў до

мéне на сьвáта, коли йа ни мáйу ныц. І ўчéра ў вéчир не палиў ў пи́йцу, і ни́ньки ны". — А він кáжи: „Шо-ж ти дýриш, коли ти мáйиш грóші!" — „А ти йак знáйиш, шо йа мáйу грóші?" — Ну, та ж брав-ісь чвéртку мíрити!" — „Йа жи́та купиў чвéртку, то йа хтыіў переміри́ти". — „Нипрáўда — бо йак хлóпец приныíс і йа ки́нуў, і зáра ви́трас, і на йігó здіньáў... Але дáй-но от ки́лышка, бýдем сьныíдати во". — Тай жíнка найшлá ки́льішок, далá йимý; він нальльáў ки́льішок горíлки: — „Дай, Бóе, здорóўльа, брáте!" — „Та дай Бóже!" — Ви́пиў, видáў до брáта. Він пии до жíнки, жíнка зноў пии до йигó брáта, і так помалéнько ту квáрту горíлки ви́пили. І йиó підійшóў: — „Скажи́-но миньí, брáте, прáўду — де ти ті грóші дістáў?" — „Йа тибí скажý прáўду. Ви́йшоў ўогóнь і йа ў хáтьі не маў вогньý. Але жíнка кáже: — Сусьíди засьвíтьать, то вогньý дістáнеш. — А йа до нéйі кáжу: На такé сьвáто вогньý не дістáнеш, ныхтó не дасть". — А він кáже: — „А таки́ прáўда, шо ныхтó ни дасьть. Йак би ти прийшóў до мéне, йа бим не даў". — „Але йа ви́йшóў на двір, — у льíсьі огóнь гори́т. Йа до тóо огньý пішóў — сидьíло йіх три старýшки; йа йім сказáў: — „Добри́-день! — они́ віткaзáли; йа йіх прошý вогньý. І вони́ миньі дали́ вогньý. Йа приныíс до хáти, і грóші зроби́ли сьа". — А він кáже: — „Ко-б йа зуви́дьіў, йá бим пішóў". — Кáе: — Диви́ сьа зáўтра, то вони́ бýдут зноў клáсти вогóнь". — Али він ви́йшоў на двір, той мужи́к — гори́т вогóнь. Пішóў. — „Дай Бóже добри́-день вам!" — „Дай Бóже здорóўльа!" — „А шо там, зи́мно дýже?" — „О, зи́мно, нех сказ́ить сьа! Але-ш то — кáе — і морóз ти́сне дóбри! Нех він сказ́ить сьа, так ти́сне. (А там і Морóз сидьíў, той стари́й — Пáн-бі, Петрó і Морóз). Хóче вогньý. Кáже: — „Дай йімý вогньý!" — кáже так йідéн старýшок до дрýгого. Взьаў лопáту, ўси́паў йімý ў полý. Кáе: — „Миньí полá бýди горíти!" — Ни бій сьа, ни бýде горíти!" Ўси́паў йімý три лопáтьі. Він забрáў сьа, пішóў. — „Али йди, ни ўглыадáй сьа — йак увійдиш на порíг, допíру вглыань сьа". — Він війшóў на порíг на свій — йак вглыáнуў сьа назад, тай йімý с полí полоньá пішлá до стрíхи, тай заньалá сьі хáта. Хáта догáруйи, обóра стодóлá — попали́ў сьа чи́сто — ўодéжа, усе погорíло, хлыіб, ныц не ви́хопиў — вістáў сьа таки́й бíдний, йак брат буў бíдний.

Зап. в марті 1894 р., в Берлині, Брідського пов. від Гандруха Кравіцького О. Роздольський.

231. Два огнї.

Зойшли ся раз два огнї, та си взяли розповідати, які їх ґаздинї. Єдин повідат: О, моя ґаздиня гідна, она ми все постелит і укріє мя (бо все огонь згортэла на купку і до печі загорґала). — А другий мовит: О! моя не така, она ми нигде і не постелит і не укріє мя, я ї коли хату спалю. — Єще не роби того, брате, она ся чей поправит. І так ся порозходили. Зійшли ся пак зновель у тої негідної ґаздинї. — А що, ци поправила ся? — Ей де! я ї тої ночі хату спалю. — А тота ґаздиня, як тото зачула, зараз огень позгортала на купку і до печі загорнула, і відтак вже все так робила.

Игнатій зъ Никловичь, Кавки, ст. 68.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 387. — Чубинський, Труды, I, ст. 45. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 1151. — Wisła. T. III. Ст. 307.

232. Щасте і нещасте. А.

Були два братя: оден бінний, а другий богатий. Послав бінний до богатого, щоби позичив єму муки, але богатий відповів: Най іде пильновати пшеницї, то дам єму муки. Піду, лиш дай, бо дїти, не мают що їсті. — Пішов ід пшеници, тай сидит у ночи, дивит ся, а малий дїтвак збирає колосє і тикає у того пшеницю. Той видячи тоє, заладив ся і імив того дїтвака і звідає ся: Що ти за єден? — Я є щастя твого брата. — Скажиж менї, де моє щастя? — О, я ни знаю. — Але скажи, бо я тя не пущу, поки не скажеш. — Пусти мя, та ти скажу. — Я тя не пущу, поки не скажеш. — Твоє щастя далеко від тебе о 40 миль, бо у тебе є за пічов нещастя. Іди в оден бік 40 миль, де нема 40 літ води, там твоє щастя. Лиш вибери ся, обись нич не забув, бо як забудеш, то зле буде; обись ся не вернув. Іди, там вибрали вилику яму, шукали в нї води, але не могли найти. І дало му тото щастя три червачки: Як прийдеш там, то там пют намісто води вино і в винї їсти ладят. — Той прийшов домі і імив ся збирати. Збирав ся і забув сокиру і вернув ся за сокирою, а дїдко зза печи скочив єму на шию: Ґаздику, де ти ідеш? Де мене лишаєш? Бери і мене з собов, бо я тебе ся не лишу. — А як я тебе возьму? — Тогди той загнав до брата бочівчати, а брат каже: На що тобі бочівчати? — Бо ми ся жона розтрясла. — Вчорась зичив муки, а тепер ідеш за горівков, но не знати, за що возьмеш. — Я мушу брати; з голови лупай, а бери. — Взяв барівча і приніс домі, вибив курок і каже: Лїзь ту. — Столочив там чорта і поніс з собою.

Несе, несе і найшов велике озеро і кинув там чорта в озеро з бочівчатьом, а сам пішов. Прийшов там, де нема води і каже: Чому у вас нема води? У нас 40 літ нема води; брали яму на 150 метрів глубоку і не могли найти води. Вкажіт менї тоту яму. — Як указали: Пущайте мене у ню. І став копати і учинила ся вода і роздавив одного червачка на дні (що єму тото щастя дало три червачки), а другого на серединї, а третого на верху ями. І пустила ся велика вода. Тогди пан дав му великі гроші, він став будовати доми і зістав паном. Лише одного разу прийшов єго брат до того міста на ярмарок. І пізнав бідний свого брата і закликав до себе на гостину. Говорили вни, говорили доти, що брат почав звідати ся: Брате, де тото моє бочівча, що ти взяв у мене дома? — Каже тот: Я тобі дам срібне бочівча, лиш дай менї покі, бо я сам не знаю, де ся діло. — Ай, я тобі не дам покі, поки менї не віддаш го. — Кілько хоч, дам тобі, чи гроший, чи що схоч. — Ніт, менї дай тото бочівча доконче. — Як я тобі дам тото бочівча, щобись ся не звав моїм братом. — Раз пішли за бочівчатьом і найшли єго в озері. А оде тото твоє бочівча. — І тот бідний вернув ся домі, а той богатий приплавив ід берегови і вияв і розбив курок, а відтам чорт виліз: Ґаздику, де ти був до тепер? — Оссина́ ти, ти не мій. — Ой я тебе ся не лишу. — Ай бо я не йду домі. — Коль я йду домі. — І заяв конї єго до дому, а єго лишив. — Поки ґазда вийшов, він попалив єму будинки і всьо потратив. Ґазда вийшов і заломив руки; а дітко втік. І той зробив ся бідний.

Зап. 1895 р. в Хітари, Стрийського пов. від Тимка Веклина.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 182—184: Доля богатаго и бѣднаго. — Чубинський, Труды, І, ст. 216—217. Т. II. Ст. 426—428. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 410—414. — Игнатій з Никлович, Казки, ст. 69—72. — Максимович, Три сказки и одна побасенка, ст. 35—44. — Bagącz, Bajki, ст. 212—213. — Чубинський, Труды, II, ст. 426—428. — Грінченко, Этн. Матеріалы, т. І, ст. 109—195. — Манжура, Сказки, ст. 52—54. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 294—295. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ, т. IV, ст. 46—48, ч. 35—37, ст. 204—209, ч. 54—55. — Шейнъ, Матеріалы, т. II, ст. 157—158. — Kolberg, Przemyskie, ст. 205.

233. Біда в кістцї. Б.

Було то колись в однім селї двох людей: Один богач, а другий бідний. Богач був великий, мав всякі достатки. Всьо му вело ся як с платка. Всьо мав, чо но душа забагла. Хиба му пташичого молока не

доставало. Бідний єго брат був кругом бідак. Бувало пооре поле, посіє і збіже посходит — то диви ся, як не миши з'їдят — то град так витовче, що і сліду нема, що ту було засіяне збіже. Ба не стало паші — не стало худоби; худоба змарніла, схудла — послабла, декотре попродав, а декотре погибло. Купив за гроші ощаджені, що взяв за худобу котру продав — купив собі якесь тягло, щоби було чим обробити. — І всього поля не обробив — купне знову погинуло, а збіже, що мав, налетіла сараньча і стяла до тла. Ходит на зарібки, аби по вижививти ся та утримати свою родину; а мав ю нівроку немаленьку. Що рік та Бог дав му новсго чоловіка до хати. Заробляє, горює, бідує — родину годує. А богач аби хоч одну дитинку мав, а то ні! Сам оден з жінкою як палець, хиба що по кількох парубків та кілька дівок тримав. Богач на нічім не збуває — но дітий не має; але за то збирає маєтки, збирає-збиває. Аби то він хоч знав, що в сьвіті убогі, бідні суть — а то ні; нікого не споможе, не порадит, не поратує — але висьміє ще, наругає ся з него. Зразу гадав бідний удати ся і просити богача, аби го поратував, тай пішов, просив -- але той як почув, що ту о ратунок ходит, висьміяв, наругав ся єго, кілько сам схотів — потому набештав го і ту-туй що го псами не вичвав з свого обістя. Тож бідак заробляв, заробляв, аж нарешті сил му забракло.

От загадав він покупути своє село, свою прадідівську хату та піти в сьвіт за очи. От загадав так зробив. Одної ночи перед опівночею забрав свою родину всю та що тільки мав — а не мав він що багато забирати. І от на якийсь час перед опівночею вибрав ся з села — щоби го ніхто не бачив — як буде покидати своє рідне село, а особливо, щоби го не бачив богач-брат. Вибрали ся за село, а там коло хреста припав з родиною на вколішки і помолили ся Богу та поцюлювали св. хрест та земленьку сьвяту. В тім котрась дитина каже: „Мамо, дай бу, пий, пий!“ Оглядают ся, а вони не взяли з собою води, забули в дома барилку, котру повнісіньку води в літї, в жнива, на поле з собою брали. „Побіжу — каже — возьму барилку чи там баньку тай наберу води, бо хто знає, чи будемо мати всюди, коли де дитина запрагне“. Вертає ся він до дому, підходит під хату — а там щось так плаче, так заводит, а так жалібно, що аж серце крає ся, розриває ся! Так дуже ревни. Ба не досить, що плаче та заводит, але ще бігає по пустій хаті, бє головою о стіни. Та не надумуючи ся входит бідак до полишеної хати. Як іно переступив поріг, а ту як щось вискочит єму на плечі, як обійме го за шию руками, мало не задавит! „А то що такого!“ каже бідак та пекає: „пек осина!“ А оно обзиває ся до него: „Таж твоя доленька! А ти недобрий! Ти мене покинув! А я була ся трохи здрімала, а ти недобрий мене понехав ту самісіньку одну в пустці

сїй! О тепер я ся не лишу тебе!“ Промовляє доля до бідака та так сьміє ся з радости, що аж заходит ся. — Аж посоловів, аж морозом бідака проймило, що ту недолю буде мусів двигати! — От взяв позабуту барилку, набрав повну води і пішов до своїх, де їх був лишив. Забрали ся тепер, ідут, ідут, ба вже розвидняє ся — вже розвиднїло ся — і сонце сходит, ідут і самі не знают куди. Потомили ся, бо кромі дітей та ще двигают свої манатки. А бідак таскає ще на своїх барках додатковий тягар недолї своєї. Стали на відпочинок — діти спят. Повкладали на мураві сплящих і жінка лягла коло них. А бідака сон не бере ся — морока голову сушит му, що ту робити, а голод проймає до живого. Виймив сухар чорний з за пазухи та подивив ся лиш на него тай сховав знов за пазуху. „З'їдят тя ті хробаки, що он сплят“ — промовив тай шепортає за пазухою, як би то там не знати що було! — По якійсь хвилї витягає руку з за пазухи, а в руцї кістка. Йдучи по при ворота богача захланника підняв кістку, що викинули по обідї. Погадав собі: От до борщу кину та хоч запах і позолота буде, бо трошка шпіку лишило ся! — Виймив він тую кістку, тримає та взявши вломив якогось бурянця стебло тай жолобає за шпіком. Щось трошки шпіку зачерив стеблом, взяв в рот та жує і аж облизує ся. В тім его доленька нахиляє ся з за плечей тай питає ся: „Ти що їш?“ та так любо пролепетала... „А ось каже бідак маю трошки шпіку в кісточцї“. — „Дай менї“ — каже доленька. — А бідак на те: „Та як ти дам, коли сам не можу дістати“. — „Я там влізу та висмокчу“. — „Та добре“ — відповідає бідак — а якийсь дух шепче му в серци: Приміряй палицю та заднищ кістку. Як сказав, що добре, най висмокче — то біда пересунула ся му через плечі і диви ся: була як дитина, а ту взяла якось голову пхати і голова єї змістила ся в кістку, ба далї поринає толуб єї — ба тягне і ноги і вже і пальцї ніг лишень під верхом. Оком бідак змірив грубість своєї палички і обєм дїрки в кістцї. Як біда потягнула ноги до дїри, тогди бідак палицю шусть в дїру, як раз придала ся. Зловив камінь та валит ним в палицю, що єї в на'кілька цалів в кістку загнав. Взяв ножик чепілик тай відтяв паличку. Тогди то му так якось любо стало на серци, якось так мило, якось так легонько та свобідно, що навіть журба о хлїб не наверне му на думку! Взяв тую кістку, загнав в барилку, також заткав барилку. А розтаборили ся вони були над якоюсь рікою. Розглянув, де найбільша топіль, вир і кипув, відвернувши ся, в глубінь барилку привязавши добре до каменяки. „Ту тобі амінь! Вже тобі сьвіта більше не видїти“. А на души му так солодко, так свобідно, аж підскакує. Приходит до своїх, побудив, дав їм сухарцї, наїли ся всї і ще зістало. Пустили ся дальше, а ту гора та гора височінь, а дорога понад пропасть таку, що як би по туди, так вже ніколи не

буде в дома. Йдут вони під гору, аж дивят ся, їде дві каритї; в 1-шій панна і панич — а в 2-ій пан і паня. У першої вривают ся нашильники і карита садит стрімголов... От от вже над урвою, пропастею. Такий крик і зойк підняли пани, що крий Господи. Бідак як спостеріг, як не кине ся напротив карити, птахом вилетів з чепіликом в руцї. Прискочив від сторони від парову, підпхав ся під штельвагу, аж ту кінь зі сторони від яру вже повис над пропастею. Обáяв одним махом посторонки і кінь бебевхнув в пропасть та лиш загуло за ним! Як бідак підсадив ся під штельвагу, в той час скочив фірман з козла і так уратував житя паничам! Що за радість настала! Яка втїха, то не списати, нї! Плач і слези мішали ся разом! Пани обіймали, цюлювали, стискали свої дїти. І плакали і тїшили ся! Коли вже натїшили ся, приступає пан, бере бідака за рамя і дякує єму за єго учинок. Виймає калиту і віддає повну золота „На, на, чесний чоловіче, то твоє“ — каже і випитує ся єго відки він, що ту робит. От бідак розповів всьо а всьо до крихти по правдї. „Я тобі сего не забуду, що ти менї зробив...“ Поїхали пани до дому, а бідак маючи тільки гроший, рада в раду з жінкою, постановив вернути ся назад до своєї батьківщини. Так і зробили. Сосїди дуже дивовали ся, що бідак вернув ся. Справив до дому, що найпотрібнїйше, бо мав гроші, а сосїди шепчут межи собою та покручуют носами. Якось за якийсь час, місяць, чи що, приїздит напакована брика збіжем, мукою, солониною, а до воза привязана корова. Все те прислав пан той, що єму бідак уратував дїти. Відколи біду втопив, то як би му сьвіт розвязав ся, почало вести ся! Доки не прислав пан повну фіру всячини до житя потрібного, то доти думали і толкували люди розмаїто. Одні — що певни він когось напав та зрабував; другі, що от там а там знайшов. Бідак не заходив з нїким та не видів потреби розголошувати що і як то! Треті і інні доводили, що то, бий го сила божа! лихий з ним збратав ся: бідак єму записав душу свою своєю кровію з мізильного пальця; а були і такі, що навіть твердили — що всьо то на живі свої очи бачили. Тая переміна всім є дивнїсїньким дивом! Лукавим і завидним оком споглядав особливо богач, єго брат; а як прийшла коли бесїда про брата, то він тільки покрутит, покиває головою та виплетит із під носа „гу! гу!“ Як прийшла фіра, то сусїди повиходили аж на поріг, а другі то аж в воротах поставали, а дїтиска то так чередою збігли ся перед обійстя бідака. Всї цїкаві! А ту конї, як змиї; фірмани і льокаї повбирані. Знаємі з бідаком, привитали ся з ним і постаскували з воза. Сосїди і очам своїм не вірили і гадали, чи не в снї то бачат всьо. Але нї, то було всьо на яві. Хтож би то міг з бідаком так заприязнити ся?! От постаскали слуги паньскі з воза — конї трошка відпочали — та взяли і поїхали. Минає якийсь

час, бідак такий богач як єго брат. Купив свиню, льоху — а тая аж 12 поросят привела, вівця вколила двоє ягнят, корова така стала, що му в тих часах давали 100 зол., — а якого бика привела і в паньскій череді не було такого, мов $1^1/_2$ річняк! Поле породило, що збіже мов гай, мов троща, і граду вже не було і зливи і хробацтва. Всьо лихо щезло, пропало. Жінка, що з біди була чорна як ніч, вибіліла мов паня, лиця поналивали ся кра́скою, така гожа, така пухната, мов пампушок. Діти веселі, румяні; але не довго всї в купі були. Тато взяв, запряг конї в віз, щось двох чи трох старших хлопців повіз до міста і віддав їх в школи, а відтам якогось бідака хлопака привіз, щоби молодших дітей вчив. Люди дивним дивом дивуют ся, а найбільше через те, що ось збогатіли та не згорділи. Знали вони біду, то ратували, спомагали бідних-нещасливих. Пішла чутка і по сторонї про них. З сосїдного села найперший богач прислав сватів старостів до них, аби дали дочку, свою найстаршу дитину, за єго єдинака. А дочка їх то не тота сама, дївча никле, придавлене з печаткою горя та нужди — то не те чорне дївчиниско розчухране і чорне мов ворона, що ледво блендала ногами! — Нї, нї! то пава, то краля. От небавки і знову з третого села що найбогатший кметь також прислав сватів до другої дочки. Віддали дочки, а свої парубки так лиш поцмокнули! Весїля відправили, вивінували і грішми, бо мав їх гук і худібкою і всїм, чим загадали. Люде дивним дивом дивуют ся. От минув якийсь час, повезли знову одного синка до школи і не привезли го, но там зіставили. А хлопцї учат ся!

Богач брат, скнира та захланник і злостит ся, і лютує і сьміє ся тай плаче аж, коли погадає, що біда бідака відчіпила ся! Кілька рази пускав ся він до брата провідати, як то стала ся така зміна — але досада брала го тай вертав ся, не йшов! Одного разу наважив ся і пішов. Приходит до брата, що колись бідував. А дивіт, не пізнав би ніхто, що то той самий богач, котрий мало-мало о волосок що псами бідака не вичвав з обістя! Дивіт, тепер та́кий масненький та солоденький, гадавбись з меду, з цукру! Такий любий і милий, масненький і солоденький, щирий і жичливий! Перепрошує, що не міг борше бути в них, що був хорий; що господарство-клопотарство не дає годиночки вільної, спокійної! Виговорив навіть, що вони для него чось горді, а він їх так любит, а він для них як для себе жичливий. Всьо він оглядає, всьо хвалит, в него нема нїчого такого хорошого, так любого, так доброго, так пожиточного. А чо він прийшов властиво, не споминав про те, що цїкавість єго до них пригнала. Ще дещо оповів, що робит і буде робити. Випитав ся, що вони гадают де і коли сїяти; куди на котрий ярмарок поїдут; що будут куповати, що продавати. От як то буває.

На відході запросив їх до себе. Попращав ся і пішов. Минає якийсь час, не йде брат, що був бідаком, до брата; не з за гордости або якого там завзятя — але от аби не наприкритись, не вкучитись. Але богач не має терпцю, приходит знову і знову. От одного разу балакают балакают то о сім то о тім, аж і впрост виїздит та повідає, що він Богу встаючи і лягаючи молив ся, аби долю братову змінив. „І от Бог умилосердив ся над вами — но знаєте, я не такий як другі, що то всяко собі толкуют — а однакож рад би я знати, яким чином так стало ся". „Котрась моя дитинка така щаслива" відповідає брат. — „Е ні" — впадає в слово богач — „ви всї щасливі!" Бо як би дитинка котра лишень була щаслива, то їй би лиш щастило ся! О ви всї щасливі! Я не хочу вірити в те, що дурні язики намололи, наплели про зміну вашої, брате, долї... І пристав трохи на тім слові, а дальше знову повідає: „Скажіт, братчику голубчику, як то всьо стало ся — я рад би знати — бо ділю вашу втіху, як ділив вашу нужду: тото не одну ніченьку гірку, прегірку мав я задля вашої давної недолї..." От аж куди захланник богач загнав ся. — „Що люди собі про нас балакают — не цікавий я знати. Думати ба і говорити і толкувати вільно, не бороню. До думки є голова, за для мови язик, но я ніякої кривди нікому не заподіяв. Господь зглянув ся на мою недолю! Та тільки всього!" — Але богача аж підносит щось; не дає му спокою ні в день, ні в ночи; не має він хвилинки спокійної... „О я мушу всьо знати!... Мушу довідатись, хоч би не знати що мало бути! Та бо такий обідранец — о! такий, що він цілими тижнями не їв нічого, що в дрантю, котре на сьмітник викидают, ходив, що одні мав шкраби на всю свою родину — а він тепер богач, але що богач? дука! на всю околицю! — Худоби, якої в пана нема і тільки єї — є у него! Гроші — кажут — що пересушує! Бахурня єго в школах. А кілько хліба! кілько стіжків! Ба з що найбільшими богачами подружив ся! А-а, ба! а той пан що так побратав ся з ним, тим голодраньцем — о — то не пан — вже я знаю який то пан!... Мушу знати, мушу дійти того, як то, відки така переміна з ним!... По тій розмові сам з собою навіщає необавки богач свого брата, та розпочинає з ним свою розмову такой просто з моста: „Прошу, брате, скажи, скажи менї, як то ти позбув ся свого лиха..." — „Но що лихо нагадувати?!" — відповідає єму брат — дяковати сьвятому Господу, що вже єго нема; най щезає-пропадає! Та щоби мир хрещений не знав, не чував про лихо, біду, недолю!..." Але ба! богач недоволен з того, як почне, як почне: „Скажи, скажи, братику — я рад знати..." от наляг та напер ся та так напер ся; все заєдно: „Скажи, скажи.." Не може брат відмовити ся, спекати ся, відчіпити ся — що він го не утихомиряє; всьо нічо не помагає. Розповідає єму на послїдок, як він

йдучи в сьвіт за очи, уратував паньскі діти — дуже великих панів — і пани за тоє єму так надгороджуют. Втихомирив ся богач. Перевідав якось і переконав ся, що дійсно так є! „Добре, та правда — але де він свою біду подів — як він єї позбув ся“ — сказав він до себе. І тая мисль не дає му й очий зажмурити. Зажурив ся, чо брат его позбув ся біди. Не дурно приповідка каже: „Богач ся дивує — чим ся бідний годує...“ Отже і ту так самісінько, що до крихти! Не мав богач журби — сам шукає єї!

Не так то борзо діяло ся, як каже ся! Приходит знову богач до брата, що то бідував колись, то нїби з орудкою якоюсь чи по господарстві, чи по сосїдстві, а нїколи не забуває за властиве своє дїло, вивідати ся у него, де він біду свою задів. Бідак завше му розповідає, що виратував від погибели панята, то з того часу єму й веде ся; що він біду свою в кість забив і втопив в барилцї — не споминає. А того лишень богач потребує. Тож і повідає бідакови: „Я вже то всьо знаю, що кажеш, бо вже то тілько, а тілько лїт про те правиш; але скажи менї доконьчи, де ти свою біду заподів: Чи ти ю в лїсї повісив, чи в огни спалив, чи в землю закопав, чи в воді втопив? Ото сесе скажи менї“. — Для сьвятого спокою свого (тай помислив: ну та що може стати ся, як я єму всьо розкажу?) починає розповідати всьо в порядку від початку: як то він вже не міг витерпіти з нуждою та загадав пустити ся в сьвіт за очи, як в ночи викрав ся, щоби сосїди не бачили, як дитина забагла води, як пригадав си за барилку полишену, як вернув ся, як прийшов до хати, а біда заводила, як то біда втїшила ся та вчипила ся его, як він ю двигав на собі — все до крихти оповідає, гет як стали над рікою на відпочинок, як то він не маючи чим голод свій заспокоїти кість виймив, котру перед ворота слуги були викинули, а він ю кинув за пазуху, як біда наперла ся, щоби їй дати шпіку і в кість всунула ся, а він палицею зашпунтував, в барилку вкинув і з барилкою втопив. — А що більше та дальше стало ся, то того й не слухав вже богач; подумав захланник — буду мати барилку... Незабавки казав запрячи три конї до воза, сїв і поїхав, щоби видобути барилку. Приїздит на те місце, де бідак з родиною був на відпочинок розтаборив ся. Каже шукати за барилкою, чи такий шукав сам. Наглядів, намацав барилку, витягає на беріг. Тож тото втїшив ся, як би не знати чим. Розшпунтовує барилку — а спробував перше, а в нїй кість тарахкає. Розшпунтувавши, термосит барилкою і от через воронку вилетїла кість... Кинув барилку на віз тай каже: „Розшпунтую ще кість та най лихо вертає ся до брата, а при тім ще й то, що зобачу, яка та недоля!“ От таке! Зачав вижолобувати кілок з кости і вижолобує остаток. Аж ту біда як поперла ся тай гульк єму на шию: „А любчику,

а збавителю мій! А як я ту напуждала ся, настраждала ся та як я натоскувала ся за тобою! А то вже тілький час! Тілько літ! О я тебе не покину ся!.. О вже ніколи!... ніколи!...“ Вчіпила ся тай так ріпяком тримає ся єго і приговорює і лебедит. Сідає богач на віз та до дому пускає ся. Чи далеко він в'їхав — не знати — аж ту віз заточує ся, вивертає ся, падают коні, оден з трійки на смерть забив ся, другі два покалічили ся, колеса і вісь і дишель вломав, а сам так і мало не задусив ся під возиском. Ледво го люди, що їхали з ліса, витягнули і коні і віз. Попросив людей помогли єму затягнути возиско до найближшого села. Там колісник направив віз, аж ту мац за мошонкою — нема :- чи загубив, чи може не взяв з собою — а лишень мав завязаних грошей троха в пазусі, котрі що по вистали на заплату для стельмаха! О забаг подивити ся, побачити біду! Та зобачив най Господь мир весь хрещений від неї боронит. Побачив ю!

Їде він, їде; уважає на кожду грудочку, на кожду ямку, на кождий камінчик — щоби знову де не вивернув ся — так осторожно їде, от вже не далеко дому. Ще по через гору та буде і в дома. Вже було сонце зайшло, вже смеркло ся. Аж ту небо так запалало, що як би то хто го запалив; так палає та луна розляла ся! Стало видно мов білий день! Дивує ся богач, що би то такого було; міркує собі чи то що палит ся горит, чи що? Наганяє коні, видрапує ся на гору. А ставувши на горі, очам своїм не вірит; видит, а то єго всьо обістє горит — горит хата, студола, шпіхлєр, будинки всілякі. А ту з дзвіниці гуде дзвін бум-бам-бум! бум-бум-бум. Люди біжат-летят з коновками, драбинами — кричат ґвавт!... Тупотня страшна! Люди гаморят, дерево тріщит, сичит, солома прискає, огонь шепотит, сичит — язики огняні високо зносят ся і лучат в один слуп грубий, високий. Снопки зносят ся, літают в воздусі, мов би їх хто розкидав підкидуючи в гору! Помежи крик одностайний і жалібний худоби, рохкане і квікане свиней, ґеґане гусей, ржане коней, блеяне отари — пронизливий крик людей продерає ся — „не пусти, заверни, заверни відтам, гони, гони сюда, подай води“ — а сумний голос „давай води, давай! вали крокву! ту стели верету, ту, ту ляй, ляй! А через той весь стукіт, гамір, крик, рик, шик, шепіт, лепіт, шелест, вереск, тупіт проносит ся одностайне „бом-бум-бум!“ „Ляй-ляй!“ Аж за голову взяв ся богач побачивши тоє. Поспішає, наганяє коні, їде, приїздит до воріт. Зскакує з воза — аж ту остатна кроква догаряючи валит ся з великим тріском, а з треску того почув мов би регіт. А то біда зареготала ся. Всьо захватив огонь і найдальші будинки погоріли. З хати нічо не вирятували, лишень кілька подушок, та як шпурнули ними через вікно, то роздерли ся та весь пух розсипав ся — лишились

лишень пошевки мов би на торби! Що було в хаті, в коморі, стодолі, шпіхлірі, пивниці — всьо попалило ся, згоріло! Ані одижини одної не винесли, які гроші були, згоріли, розтопили ся і щезли. Зі стирт і стіжків лиш слід де були, попелу купа, де будинки — румовиска. З худоби мало що уратовало ся. Повипускали худобу — а ту ані суди Боже вигнати єї на улицю, реве і впрост летит назад до стаєн.

От біда! — Лишень об поли вдарив ся богач. За якийсь час — а було то в літї — таке веремя ладне було, так любо було подивити ся, що за красота була — збіже, так хороших жнив сподївали ся люди. То була ще одна потїха для богача! От кілька днів було хороших-хороших! що то за хороших. Пасїка єго так і гудит, пчола вибрала ся в поле роями за пожитком. Богач був рано в поли і зайшов до пасїки. Збіже і пасїка єго потїха в єго лихій годинї! Але перед полуднем нї звідси нї звідти взяла ся хмарка, розсунула ся в миг ока, як гримне, як загрухотит, заблищит і посипав ся з хмари, що в однїй хвилинї всьо небо закрила, град страшенний, потому туча. На снїпок оден не було збіжа, з поля зробило тік, боіско; навіть і мерви не було, а з пчіл і одна не вернула!

Черв в уліях з студени і з браку пожитку погинув, з пасїки зробило ся нїчо. Не було паші, прийшла зараза на худобу. Падала худоба як солома і вигинула. Вигинула вся, котру ще не продав був на хліб!

Ну от і побачив на живісїнькі очи і почув не лишень ухами, але і серцем богач біду, лихо. Чо хотїв, то і дістав.

Зап. 1882 р. в Сапогові, Борщівського пов. І. Литоровський.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, ст. 393-399, ч. 110—112. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III, ст. 317—319, ч. 67-68. — Kolberg, Pokucie. T. IV, ст. 198-200. — Federowski, Lud białoruski. T. I, ст. 137—138 і 143—144. — Манжура, Сказки, ст. 58—60.

234. Рицар і смерть.

То був йиден рицар. Та на війны йак забйут жомньира, тей все кажут: Вже вмер — то така смерть. А він все слухайи — жомньири вогорут: Смерть тай смерть. А він сьи питайи: Шо за смерть, йак вона вигльидайи? — Али йиму жомньири кажут: „О, така суха, така кострубата“. — А він кажи: Ану чикай, пойіду йа за нев, буду йа йі шукав, йа йі мушу здибати. — Зібрав сьи і пойіхав. Йіди, йіди, вже далеку дорогу вйіхав, аж йде йакась вокопом така кострубата, така суха, нисé мотику, кóсу і граблыі. А він став тей кажи: „Шо ти за йидна така йа-

кась...?" — А вона кажи: „Йа смерть". — А він став тай кажи: „Ага-га — вже сьи взлостив на ньуйу — то ти міньі льудий вигубила на війньі? То йа вже за тобов давно шукайу.

„Ха-ха-ха — засьмійала сьи смерть — йакий то є теби чоловік дивний...! Та на що тобі за мнойов шукати? Та йа тибе сама здибйу. — Йа до тебе сама прийду. — Али він слухайи, шо він вже вослап, тей кажи до нейі: „А шо ти то нисеш? На шо тобі того?" — Вона кажи: „Так йак сьи розлощу, то так буду косов косила льудий, йак косар сьіно косит. А бійов буду йами викопувала, а грабльима так буду загортала — йак сьіно на купи загортайут. А косов дальій і тобі голову зітну". — Він кажи: „Йа сьи тибе ни бойу, бо йа майу мич". — А вона кажи: Та де ти миньі мичо́м шо зробиш! — Той чим рас с сил спадайи — кажи до нейі: „Можи би ми сьи вобойи пожинили?" — Вже йак можи бідний просит сьи в нейі, бо вже чуйи, жи си смерть здибав. — Вона кажи: „Йа йакбим хтьіла, тобим сьи с царами жинила, али жи йа ни хочу".

— „В мени будеш мала що йісти, що пити, в чім ходити".

„Йа сьи в ньіщо ни вбирайу йно так ходжу, йак мньи видиш. Йа жийу льуцким тьілом і пйу льуцку кров. І с теби сьи хочу крови напити". — Чуйи, шо вже цалком с сил упав, шо вже йиму конец приходит, тей кажи до нейі:

„Смерти мойа, смерти, пусти мине до дому, най си хоць поритки поробйу".

О ньи — кажи — йа тибе ни пущу. Ти йак сьи народив, то поритки застав — і йак вмреш — поритки будут!"

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від матери, О. Деревянка.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 154—155. — Гнатюк, Леґенди з Хітарського збірника, ст. 14—20. — Národopisný Sborník. Т. III, ст. 103. — Етноґрафічний Збірник. Т. III, ст. 120—121. — Ґрінченко, Изъ устъ народа, ст. 415—420.

235. Смерть кумою. А.

Ішов раз бідний крстенин дитину крстити, та не міг найти кумів (бо бідному все в очи піском мечют). Але надійшла єкас жінка, тай каже до него: Я піду до тебе в куми. Тай пішли до попа тай дитину зерстили. Єк вернули т хаті, тоді та жінка каже до того чоловіка: Знаєш, чоловіче, хто я є? — Я є смерть! Я тобі дам файну фіров-

щину[1]), шо меш мати і ти і твої діти з відки жити, лише шобис робив так, як я тобі скажу — ано слухай.

Я піду до богачє до Річки[2]) і зробю так, шо він тебе возьме за годованьцє і тобі си запише зі всім маєтком; вітак я єго заріжу і змелю, а ти лишиш си богачем на єго місце. — Лише диви си, шобис шо року давав бідним по корові. А я за сім літ прийду і переконаю си, чи ти так зробив. — Диви си, сарако — бо я тобі так зробю, як твому попередникови.

Бідний як став богачем, то забув на другі бідні і не давав им по корові.

Як минуло сім літ, прийшла смерть, а він перед нев казав си циганам (ковалям) заковати в хатї[3]), але смерть таки війшла в хату і з него кров віпіла.

Зап. від Федора Куриндаша, в Довгополи, Косівського пов. О. Галевич.

236. Смерть кумою. Б.

Быў йиде́н чолові́к, а ду́же тыісный. Йуш так притыісныіў, жи ўро́дила сьа дытйна ў ньо́го, а нйхто не хо́че го на́віть послу́хати ітй поде́ржати тоту́ дьітйну. Али він іде́ і ду́мат собі́: Йа десь собі́ на́йду на доро́зьі бода́й йако́го жебрака́. Іде́, йакура́т надйбаў чолові́ка старо́го і пытат сьа: Шчо ты йи? — Йа йи Бог. — О, ни бу́ду тьа бра́ти ў ку́мы. — А чому́? — Бо ты ни ро́биш до́бре, бо ты йидно́му дайиш на́туго, а дру́гому нич. — Іде́ да́льі надйбаў смерть. Шчо ты йи? — Йа смерть. — О, йа тебе́ возьму́ ў ку́мы, бо ты до́бре ро́биш, бо ты не ўва́жаш на никого, ци тыісны́й, ци бога́тый, то ты бере́ш усьо́. У нас пан быў йакы́й бога́тый, тай ўмер; ты не ўважа́ла. — І привіў смерть доміў і ўна бы́ла за ку́ма ў ньо́го. І так він собі́ жиў до́ўго. Али ўна мо́вит: Ку́ме, іма́й сьа ворожи́ти, та буде́ ти льі́пше йако́сь жи́ти на сьві́тьі. — Та бо не зна́йу йак. — О, чому́ не зна́йите йак. Йак бу́де хтось хо́рий, дай мы на то у па́ньсьтьві у вели́кім, мо́ўте: Йа то́му дам ра́ды. Прийдете там і йа вам сьа ўка́жу. Йак бу́ду стойа́ти коне́ць ньіх, ворожі́т, жи поду́жат беспе́чно. А йак буду́ ко́нець головы́, ворожі́т, жи

---

[1]) В Гуцулів є такий звичай, що куми дають родичам охрещеної дитини дарунок, звичайно вівцю або 5 банок на вівцю і се називає ся фіровщина.

[2]) Річкою коло нас називають Красноїлю коло Голов. Є також „Річка Соколівська“.

[3]) Заковати ся в хатї — значить замкнутись на добрі замки.

ўмре. беспе́чно. Йиднын сло́вом мно́го такы́х выпа́ткіў бы́ло, жи він ворожи́ў і до́брым ворожі́льником зьіста́ў. — Али захорі́ла у йидно́го крі́льа дьі́ўка, хыба́ йидну́ маў. Довідаў сьа за нього, прийіхаў кіньми, привіз го і він ўвійшо́ў до ха́ты. Ди́вит сьа, смерть ко́нець головы́. Али ту ду́же пла́чут за неў, бо хыба́ йидна́ йи і ду́же йиго́ про́сьат і платьа́т до́бре: Ану́, оберта́йте сьуда́ но́гы, де голова́ бы́ла — Уберну́ли і подужа́ла. Мно́го усьо́ бы меньі́ оповіда́ти шче такі́ разы́, дось трафйа́ло ся, кількана́йцьіть ра́зы він так роби́ў, же убирта́ў го́лову там, де но́гы. Али прийшо́ў час, смерть прийшла́ до нього: Ку́ме, не робіт так. — Ей, вы́бачте кумцу́ньу, бо ньа гро́ші кортьі́ли. — Али, ку́ме, смерть повіда́т, вам час ўмира́ти. — О бі́йте сьа Бо́га, ку́мо, та шче дьіти́шча малы́. — Мо́ўйат так, жи ку́ждый чоловік на небі́ сьві́чку ма́йи, жи гори́т: йак догори́т, тогды́ ўми́рат; здай́и сьа, жи сут до́ўші і ку́рчі, бо ни йидна́ко льу́ди жи́йут. І він повіда́т: Йак сьвічка дога́рат, чей дайа́к натста́вите, бым шче тро́хы жиў. — І смерть шче пішла́ — не зна́йу, йак там роби́ла — дось він там пожи́ў шче, ци пі́ўроку, ци рік, а час прийшо́ў, смерть йде. Дьіти ўвидьі́ли: Ого́, та́ту, напа́шка йдут. — А він горі́ драби́ноў, тай на під. Смерть увійшла́ до хы́жі: Де отець, дьіти? — Десь пойі́хали, не буду́т ў до́ма мо́жи і за дві недьі́лы. — Ей, ку́ме, вы на́ подьі́, ходьі́т сьуда́, ўмира́ти час. — Він злів: Ей, кумцу́ньу, чей былисте ми шче дайа́к поробили, же бы́ўйим шче хоць місьаць-два пожи́ў! — Ку́мцьу, днесь ўмирати! — І він рад не рад обри́твиў сьа і умы́ў сьа і вы́чесаў сьа, ўбраў сьа, постели́ў си нагньіни́цьу[1]), льіг і ўмер.

• Зап. в лютім, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

237. Смерть кумою. В.

Буў йиден бідний чоловік і маў осьмеро дьітий і ўродило му сьа ди́ўйати. Ходиў він по силу гльадати куміў — ни міг знайти, бо ньіхто ни хтьіў йти. Йде він дорогою тай плачи; йде стара баба і питайи сьа го: Чо плачиш, чоловічи? — Бог ми даў новонароджену дьітину; йаке Біг даў велике село і ни можу найти двойи куміў. До богатого йдут, бо ў богатого знайут, шчо горіўка буде, а йа бінний, ни майу за шчо винисти горіўки і до мене ни хотьат іти. — Тогди тота баба кажи: Йа тобі буду за куму. — Кажи: Та добре; каже: Кобисте таку ласку зробили, абисте были за ку́му, а рейнит бы был за кума. Та кажи: Та йа йду за дьітийоў, та нису до христу. — Принесли до христу, охри-

[1]) Нагні́ниця — прилад, на якім возить ся гній; тут на неї кладуть мерця.

стили, пітписуйут сьа куми, зьвідайе сьа ксьондз баби, йак сьа називат: Йа стара баба, смирть. — Ксьондз кажи: Йак, йак? Йа стара баба, смирть. — Мусьіў ксьондз записати так. — Дужи тот сьа спудиў, шчо майи смирть за куму, али гійаба, треба закликати і смирть до дому на гостину. — Тогди кажи тота смирть ўже тому бінному: Ви зьістанити виликим богачом, лиш мине слухайти, шчо йа вам буду казати. Десь далеко дуже пан занидужаў; ўже богато дохторіў було коло нього — ни можут му порадити, льіку дьібрати. Кажи: Йдьіт, куми, і де зобачите мине ў ногах, до того сьа биріт льічити, а де мйа зобачити ў голові, до того сьа ни биріт. — Рас пішоў тот бінний до того пана, дивит сьа, а кума ў ногах. Айбо го ни пушчайут там: Тутки ни такі доктори, тай ни можут нич порадити панови, а він такий драптавий, шчось поможи панови? — Локай набиў го ў потилицьу і вигнаў. Али такой тот Іван ни польівит; (ни вступит ся, прим. опов.). Тогди паньі ўзьала, завилá Івана до хорого пана і Іван кажи: Йа зараз пана польічу. — Пішоў, назбирáў хóпти попід город, ізвариў, даў сьá пану напити, понамашчуваў пана, хікнуў на пана до трох раз і пльунуў і панови полекшáло. Пан підньаў сьа і іминў сидьíти. На другий день пан зістаў зоўсьім здоровий, бо кума ўже відойшла віт пана. Типирка пан дужи сьа ўтьішиў і ўдароваў го, вилику платньу даў. Даў му борону, плуг, два воли, корови: зьістаў Іван богачом. Раз Іван учуў, шчо десь паньійа дужи заслабла. Прийшоў до тойі паньійі, дивит сьа, а кума ў ногах. Зноў стаў льічити паньійу. Пішоў, нарваў хóпти, звариў, пиривирнуў паньійу на другий бік і паньійі полекшало. Зноў вилику плату ўзьаў. Ўзьаў 250 срібних. Привезли Івана домі, зноў десь ўчули, шчо він виликий дохтор; приходьат ўже коньі за Іваном. Прийшоў до хорого пана, дивит сьа, кума ў ногах. Він зноў вильічиў го. Пішла кума та і пан подужаў. Типирка ў ґазетьі пишут, шчо оден кньазь на Веньґрах умúрат, дýжи слабий. Хто би його вильічиў, дайи штири села, йидно місто. Іван учуў, упрйаг коньі, іде. Прийіхаў на Веньґри до того кньáзьа, позирайи, кума ў голові. Мáхат на Івана пальцьом, оби сьа лишиў. — Іван прóсит куму: Шче лиш оден раз! — А кума мáхат: Лиши сьа. — А він тогди росказаў стольарови, оби зробиў постьіль на одній позьі, гадаў, шчо закрутит, та сьа кума лишит ў ногах. Ано кума сьа ни хотьіла лишити. І кньазь умер. Іваново сьа дохторство скінчило. Прийшоў час шчо маў умирати Іван. Росчала кума казати: Куми, типир треба і тобі ўмирати! — Али він йі просит, кажи: Кумо, шчо робити! Йа сьа типир народиў на сьвіт (бо зробиў сьа богачом!) — Али кума кажи: Нич ни ратуйи (поможе), ўсьо мýсиш лишити! — І раз льагайи він із жальу на льішко і видит, шчо кума йде йиму д' голові. Він і собі казаў зробити таке льішко на сьрубах на одньій позьі і ўсе оберне сьа ід кумі ногами,

а кума йде ід голові. Аж до такого часу прийшло, шчо кума кажи: Ой кумц! Кілько возьа, тілько возьа, треба ўмирати! — І нараз Іван хльап! і ўмер. Конець Іванови і байцьі.

Зап. 1895, в Хітари, Стрийського пов. від Тимка Веклина і Олекси Прохвата.

238. Смерть кумою. Г.

То буў сибі йіден бідний чоловік і маў сибі много дьіточок. Но, і він сибі навіть вже не жадаў, жиби то вийнце було тих дьітий. Але Бог фурт йиму даваў такий і жінка заступила ф цьинжі — ну, вродила сьі дитина. І жінка каже: „Та бігай, чоловіче, за кумами!“ — А він каже: „Ўстид миньі йти і не піду“. Але жінка такий фурт: „Йди і йди, йди і йди“. — Він каже: „Йа не піду“. Но, і забраў сьа і каже: „Піду ў сьвіт за очі“. Ну, і пішоў сибі на дорогу і йде дорогойу. Вийшоў на дорогу, йде тай здибайи вибрушчу бабу. Каже та баба: „Де ти йдеш, чоловічи?“ — Каже: „Йду за кумойу. Може-б ви — каже — бабуньу, булий ў мени?“ — Каже: „Буду“. — І завернули сьі назад до дому і збирайуть сьі до того хресту сьватоо. Каже: „А де-ж кума майиш?“ — та баба. — Каже: „Кума нема і не буде, але рейинта возьму сибі“. — Но, і прийшлий до хресту, пішоў дьак за кума, дитину ўхристили, прийшлий до дому тай каже: „Ей, кумо, не майу тебе чим припьати“. — А ўна каже: „Йди-но ти, возьми барильчину, до свого горендара і нех тибі дасьть ґарнец горілки“. — „Ей — каже — кумо, не дасьть“. — „Не питай — каже — ньіц, но бери барилку і йди до коршми“. — Прийшоў він до коршми тай каже: „Паньі горендару, дай миньі ґарнец горілки“. — А горендар каже: „Дльа чого не дам?“ Взьаў він ґарнец горілки, приходи до дому. „Но, а шо-ж, даў? Видиш, йа казала, шо дасьть“. Но, тай каже: „Бігай но тепер, куме, спроси сусьід свойіх“. — Пішоў кум на сусьіди, сусьід попросиў, сусьіди зійшлий сьа, горілки принесли по квартьі, по бульцьі хльіба, а другі попід вікнами загльадайут. „Шо таке, шо такі гучні хрестини йи?“ От, по тих христинах, тай кума каже: „Ну, куме, будь здороў, йа уже йду від тебе. Оджи-ж типер ти, куме, будеш дохтором, від ниньі то ти зістайиш дохтором“. — „Йаґже-ж йа, кумо, можу бути дохтором, же йа ньіц не розумійу?“ — „От, вийди сибі перед коршму, ўбслави сьа, жи ти йист віт слабих дохтор“. — „А йаґже йа — каже — піду, кумо, коли йа ньіц не розумійу?“ — Одже хлоп вийшоў сибі перед коршму — чути, шо на сильі йи слабе. Так той чоловік лохне (журить сьа), шо ньіби низабавом погріб буде. Оджи він каже: Куми, йди-но, нех-но йа подивльу сьі на

те слабе́-хо́ре". Але-ж та кума́ каза́ла так: „Йак прийдеш до хо́рого, а йак зуви́диш, жо йа стойу́ в нога́х то́му слабо́му, то бери́ сьа його́ вітходи́ти". Оджи він прихо́ди — стойіт у́ нога́х. Тай ка́же: „Ку́ме, не жури́ сьа, бу́де те слабе́ здоро́ве". Дау́ йіму там попид ніс тро́хи поньу́хати. „От, диви́ сьі, фста́ло на но́ги вже". — „А — ка́же — дай вам Бо́же здоро́вльа, жо ви мене́ вітходи́ли віт то́го. А шо було́ бабіу́, шо було́ льікаріу́ — ньіц не помага́ло, аж ви — ка́же — помогли́. Но, шо́-ж вам да́ти за то́йи, же ви відратува́ли?" — „То, шо ла́ска ва́ша". — Оджи віт то́о ча́су спізна́ли його́, жи він йи до́хтор. Оджи то льу́ди спізна́ли і його́ запро́шували і бра́ли до пората́ваньа, о́джи він с то́го так спаньіу́, шо зоста́у великим богаче́м. Але-ж зачу́ли із дале́ка сь сьіл і з містіу́, жи такий-такий чоловік йи до хо́рих... Ожи в йідні́м місьтьі буу́ такий пан, гра́бйа, і він слабий лежа́у і дохторі над дохтора́ми були́ і ньіц не помага́ло. Але дочу́у же сьі той пан, жи у́ тім-тім сельі́ такий до́хтор йи, о́же він посила́йи по́йазд. „Нех той до́хтор прийізди́т до ме́не". Оже-ж той по́йазд прийіхау́ і стау́ перед його́ поро́гом, і про́си його́, жоб він збера́у сьа і йіхау́ туди́ й туди́ до то́о па́на. А він сибі вже поста́рау́ му́ндур, бо вже йи до́хтор. Перши куту́н биу́, льу́ди сьа цура́ли. Але льу́ди сьа здивльа́йут. „Шо таке́, жи до на́шого сусьі́ди такий пан прийіхау́ с таки́м пойа́здом!" Чудова́ли сьі, шо таке́. Але він забра́у свойі́ льіки і сьіу́ сибі на по́йазд, прийізди́т сибі до па́на. Пан сьі вже лу́ху пуска́йи, вже житьа́ кінчит. „І шо-ж, пан слабий?" — ка́же. Дау́ йиму тих медици́н сьі напи́ти, о́джи йіму́ поле́кшало. Ожи він каза́у прикли́кати лока́йіу́ і те лу́шко перене́сти звіттам і зирва́ти у підло́зьі йідну́ до́шку і там піт те́йу до́шкойу така́ жа́ба-черпа́ха. Ож він йі каза́у добу́ти звітти і росплата́ти йі, положи́ти на пийцу, жиб вона́ ви́схла, і то сте́рти на муку́ і зь льіка́рством да́ти па́нові пи́ти. Йак то пан то́го сьі напиу́, так ца́лком уздоро́віу́: і у́стау́, перейшо́у сьа сибі по поко́йу і „Бо́ґу дзьи́нку, йи́стем уже здруу́". Но, і дау́ йиму доси́ть гро́ший, жи́та, пшини́цьі па́ру кірцьі і заложи́у свойі́х па́ру фір і каза́у вистанови́ти аж до його́ до́му. Оже він великим со́лтисом зроби́у сьі, па́ном, той ґоспо́дар. Ожи прихо́дит та кума́ тай ка́же: „Ку́ме, час — до́кись дохторува́у, то дохторува́у, час уже́ й тобі ступа́ти". — Ой, ку́мо, ше хоць рік миньі́ подару́й, жибім прижи́у! Ду́же йіму до́бре було́. Ше вона́ йиму пусти́ла два ро́ки, жиб він сибі прижи́у. Ожи він сибі за тих два ро́ки ви́млислиу такі ви́мисли, спра́виу він сибі такий віка́р на спренжи́нах і, йак она́ прийшла́ по него, то він покрути́у і у́берну́у сьа до не́йі нога́ми, і так фурт дро́чиу сьа з не́йу і розизло́стиу йі́йі. „Гей — ка́же — ку́ме, крути́ не крути́, таки́ тре́ба у́мерти́! Тай приско́кла, за ши́йу тай вже, будь здоро́у. Тай вже по ку́мові, вже ре́шту. Мо́же вона́ ше й йи да́льі, йа вже не розумі́йу. — [Ви до́бре розумі́йите, си-

льабізувáти йі, каже один з присутних. „О, вже не доконéчне, мины́ то вже не ў голові́" — оповідач].

Зап. в грудни 1895 р. и Берлині від Гілька Сеха.

Паралелї: Житє і Слово, 1895, I, ст. 219—220. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 113—116, ч. 20. — Kolberg, Chełmskie, II, ст. 87—88: Pan Bóg kumem. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. T. I. ст. 198—201, ч. 44: Der Gevatter Tod. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 365—368: Das Schloss des Todes. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ст. 30—33. — Максимовичъ, Три сказки и одна побасенка, ст. 45—48. — Борачевскій, Народ. слав. разсказы, ст. 82—87. — Чубинський, Труды, I, ст. 217—219. — Тамже, II, ст. 430—432. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. T. II, ст. 89—91. Там зібрані також паралелї. — Грінченко, Изъ устъ народа, ст. 118—124. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV, ст. 66—67, ч. 44, а. — Federowski, Lud białoruski. T. I, ст. 142—143. — Шейнъ, Матеріалы. T. II, ст. 414—419. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. T. I, ст. 316—318. — Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 156—157. Krakowskie. T. III, ст. 136—137. — Шейковскій, Бытъ Подолянъ, ст. 66—68. — Этногр. Обозрѣніе, 189, 1890, ч. 4. — Кіевская Старина, 1892, ч. 8, ст. 147—148; 1890, ч. 12, ст. 506—507.

239. Як смерть сидїла на яблінцї. А.

Мáла бáба йáбльінку, а хлóпцьі ходи́ли і с тóйі йáбльінки ўсе вóвочі зривáли, ўна николи не позривáла. Али надьійшóў Гóспоть Бог, а тотá бáба кóло тóйі йáбльінкы стоййт. — Гóсподь Бог пытат сьа: А чо ты, бáбо, ту стоййш піт тоў йáбльінкоў? — Ой стóйу йа, дьідýньу, ту такі́ хóдьат зайи́дно хлóпцьі і ми вóвочі зривáйут. — А йа йи, повідат, ворожи́льник, та йа ти поворóжу, жи хто вы́льізе на тотý йáбльінку, пок ты не повели́ш, то не зьльізе. — Али надыйшлá смерть по тотý бáбу, та ўна йі сьа пытáйи: Шчо ты за и́ндна? — А ўна мóвит: Йа твóйа смерть. — Али кáжи тотá бáба смéрти: Іди́ з мóго йáбльінчати вы́рви собі вóвоч! — Тотá пішлá, вы́льізла там, а ўна мóвит: А бодáс там і сьідьíла! — Тай сьіди́ смерть, сьіди́ вили́кый час. Али ту стáрі льўди прóсьат сьа, бы йшла смерть по них. Ну, áли йак смерть польізе з йáбльінчати, коли́ бáба не вели́т. Прихóдит сьваты́й Петрó, бо йигó Гóспоть післáў, тай мóвит смéрти: Зьльізь віттам. Іди́, бери́ стáрі льўди, бо так сьа прóсьат ўмирáти аж на небесá голосá бйут! — Али смерть мóвит: Ба, тáбо йа не мóжу вітти зьльісти! Повідат: Мины́ бабá тотá шчось ви́нна, йа сьа ни́ґде тьілько не забаўйáла, йак ту. — Али прийшóў сьваты́й Петрó д бáбі тай мóвит д бáбі: Пусти́, бáбо,

смерть, бо ўже час льудий старих забирати. — А вона мовит: Ни пущу, бо вона й мине хоче ўзьати. — Мовит: Не бій сьа, бабо, тебе ўже не возьме, бо сьа буде бойати, быс йі шче не высадила на йаблыінку, а меньі вольу зробій, бо йа сам не пішоў смерти гльадати, али ньа пісlаў Господь Бог. — І ўна мовит: Зьльізь і ідй, котрі ти сьа подабайут, то ўсьіх берй. — А сьватый Петро мовит тьі бабі: Бабо, таже й тебе Господь Бог так льубит само йак другого. — А ўна мовит: Та колй ньа Бог льубит, та ньай ньа бере. Али жибьі мене така сухоребрицьа брала? — А тота не доўго мышльачй вытьагла си косу тай на самый перед бабу стьала. І тогды зьібрали сьа і сьватый Петро пішоў Богу повісти, жи ўже смерть выпросиў у безўмнойі бабы. А смерть пішла і льудий забирала, котрых Господь Бог приказаў. Ба і днесь так само уна робит, покы Бог не велйт, ўна сьа за жадным не трудйт.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Кузьми Лучкевича.

Паралелї: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 79—81. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 409—414.

240. Коваль і смерть. Б.

Бив коваль. Прийшла до нього смерть, тай мовит: „Ну ковалю, час умирати!“ А коваль мав таке фляшча, тай мовит: Ци влїзлабись в тото фляшча? Я вже лазив. Як улїзеш, то я вмру. — А смерть мовит: „Чомуж бим не влїзла?“ — Тай влїзла. А коваль заткав фляща і поставив на гряди. Тай люди вже постаріли ся, а не вмирают, бо смерти нема. Аж приходят до коваля злї, тай мовят: „Ну, ковалю, час умирати!“ — А він си виковав таку велику скриню, йно там лишив таку дїрку, щоби ся палець влїз. Тай мовит: „Та час! Але як ви влїзете в ту скриню, то ня возьмете до пекла. Я юж лазив“. — Чорти мовят: „Чому бисмо не влїзли?!“ — Тай повлазили в скриню. Коваль взяв, прикрутив шрібов тоту дїрку тай зачав вогнї під скринев класти. Тай як досит наклав, відкрутив шрібу і ще єден злий вискочив, тай пішов в лїс. І коваль пішов. Прийшов злий до дуба, а в дубі дїрка била. Тай мовит злий до коваля: „Аж тепер тя маю!“ — А коваль мовит: „Ану влїзь в того дуба. — Злий влїз. А коваль взяв тай заткав кілком дїрку. Тай юж нема ани злих, ани смерти. Люде так старі, ей де, а не вмирают. Аж раз прийшов коваль до коршми, тай застав там так досъ людей, а всї старі. Тай мовят. „То якесь диво, що смерти нема“. — А коваль мовит: „Доти не било смерти, а по полудни будут люде мерети, щоби

косов тяв". А люде мовят: „Ой, не мерли до тепир, тай видиш і по полудни не будут мерети". — А коваль повідат: „Ану ввидите". Тай пішов домів, зняв з грядий фляшча, випустив смерть, а він забив, що там смерть била, бо то било може й з тисяч літ, як він смерть запер, а бодай 100, 700. Як пішла смерть по селу, як зачали люде мерети, то як би косов тяв. А коваля ся бояла, а навіть до тих хат, що били коло коваля, не йшла. Та ковальови навнувало ся жити, взяв, напряв нитків, тай мовит: „Кади клубок, туди і я піду". — Навив клубок і пустив го, би котив ся. Тай клубок коти ся, коти, аж нарешті викотив ся. А коваль го на ново навив. Так навивав щось три рази. Тай клубок до пекла ся закотив. Злї мовят: „Сам йис прийшов до нас". — Коваль зачав міряти. А злї ся питают: „Що то буде". — А він мовит: „Ту будэ костїв, ту церков, ту престїв". — А вни мовят: „Іди гет відти". — А він мовит: „Як ми позволите три рази вмачати кожух в котел, то піду". — Вни позволили. Він умачав три рази і всї душі вияв, тай пішов. А Бог повідат: „Що ти за то дати?" — А він мовит: „Я нич не хочу, іно кобим з Богом разом сїдїв". — А Бог мовит: „Не видержиш". — „Видержу". Пан Біг не хотів ся перечити і посадив го коло себе. Сїділи на крїслах. Тай раз вийшли жінки богача і тїсного пшеницю жати. Прийшло полудне, а богацька жінка мовит: Час корови „цяпати". — А тїсного мовит: „час", тай пазбирала си ляду і пішла домів. А богацька заждала, тай взяла тїсної пшеницю. І свої досить мала і тїсної брала. — А коваль мовит до Пана Бога: „Я ї забю". — А Пан-Біг повідат: „Дай покі". — „Я не видержу" позів коваль і забив. Вер крісло тай забив, і пішов до царства небесного, але з Богом не сїдїв.

Зап. в маю, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Луця Олїщака Терлецького Петро Зубрицький.

Паралелї: М. Драгоманов, Малор. преданія, ст. 120—123. — Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 181—182. Krakowskie. T. III, ст. 65—66. T. II, ст. 21—25. — Zbiór. wiad. T. XII, 3, ст. 14—16.

241. Як міщанин змудрував чорта. В.

Був собі один міщен. Раз їхав він дорогов цїсарськов тамтуди на долах, а був в него повен віз. Тогди була от як і тепер осїнь; на дорозї було повно болотє. Тай і застрєгла вам, біда, з возом в болотю. Шо сї він не намучив, то бє конї, то просит, нїчо не помагає, не мож з возом анї руш віїхати, а ту нема нїкого, шоби го підратував. Вже сї зачєло змеркати, аж ту стає перед ним той, моци би не мав, тай каже:

„Як ми підпишеш письмо на свою душу з жінков і з дітьми, то ти поможу!“ — Той видит, нема шо робити, сам не може си ради дати. Взєв тай підписав письмо тому, моци би не мав. За сорок років мав, щез би, прийти за ним по душу. Як лише той міщен підписав письмо, зараз той, моци би не мав, вітег віз, з болотє тай сам щез. А міщен заїхав борзо до дому. І та́кі зараз ліпше зачєло сї му поводити, коні сї поправили, зачєв богатїти; але то богацтво не тїшило го. Він все гадав лише над тим, шо записав душу тому, моци би не мав. В рік по тїм заложив він такий трахтїр, де за дурно давав їсти бідним. Тими чєсами ходив ще по сьвітї Сус Христос з сьвєтим Петром. По дорозї зайшли і до того чоловіка. Той погостив їх файно, а то сї дуже подобало Сусови Христови тай сьвятому Петрови. Як вже відходили, каже до него Христос: „Шо хоч, чоловіче, за то, шос нас чужих людий так файно погостив?“ — А він каже: „Дайте менї золоте крісло таке, шо як хто сє́де на него, то аби сидїв доти, доки му не скажу „вставай“ і таку грушку, аби золоті грушки родила і аби кождого, хто лиш схоче рвати грушки, тримала при собі!“ — А Христос му каже: „Добре! Дїстанеш і крісло і грушку, але памєтай, абись дуже рано встав, а то, шо жєдаєш, буде плисти ріков, лиш памєтай, шобись сї рано вібрав на во́ду!“ тай пішов дальше з сьвєтим Петром. — На другий день зробив той чоловік якурат так, як казав Сус Христос, пішов дуже рано над ріку, дивит ся, рихтик, плине наперед золоте крісло, а за ним і золота грушка. Він взєв то з собою до дому, поставив золоте крісло до такої малої цимри, де він сам лише заходив, а нїхто другий не знав о нїй, а грушку посадив під вікно тої цимри. По сорок лїтах, як надійшов на того міщена чєс йти до того, моци би мав, віправив той найстарший дїтько, люціфер, чи як там він сї називає, свого молодшого сина. А міщен, як лиш увидїв, що той вже йде, війшов навперед хати, скинув перед ним шєпку тай каже: „Проше до мене до покою. Ви будете мене у себе гостити, то я вас хочу у себе погостити“ тай веде єго до тої цимри, ставлє́є перед ним золоте крісло тай каже: „Проше сїдати, ви сї певне умучили, звичайно в дорозї тра, гий той кае, відпоче́ти“. — Як той сїв, то сидїв гий би прикований 3 рокі. По трьох роках віслає той люціфер свого старшого сина, а сам такий злосний! А міщен, як лиш увидїв, шо вже йде другий, моци би не мав, йде швидко до тої цимри, де молодий, моци би не мав, сидїв, тай каже: „Вставай!“ А той як встав, то так біг борзо, шо сї розминув з своїм старшим братом. Такий був лютий за то, що сидїв гий би прикований аж 3 рокі тай мав сї чєс за три роки і фест виголоднїти. Як лиш той старий прибіг ід хатї, війшов міщен знов ід нему, скинув шєпку тай каже: „Проше до мене до покою. Ви будете мене у себе гостити, то я вас хочу у себе погостити!“ тай виде вам

того зйов до тої цимри, ставлє́є павперед пего золоте крісло тай каже: „Проше, сідайте! Ви десь певні сї умучили дорогов, треба вам доконче відпочєти“. — А той бере тай сідає тай сидит знов три рокі. Минає третий рік, біжит вже сам старий, щез би, а такий злосний, так зубами креше, а половінь з рота так дме! — А міщен, як увидїв, шо йде сам старий, вбігає до тої цимри тай каже: „Вставай!“ а той, як встав, так почімхав, аж сї за ним закурило і знов сї минув з старим, моци би не мав. Прибігає старий, щез би, до хати, але в середину не йде, бо́єт сї. Шо го той просит, „не піду“, каже, тай уже. Ну тепер сї вже не вікрутиш, ходи, вже аж 6 лїт на тебе ждав!“ — Але міщєн каже: „Заждїт єще цьопку, най си хоть урву зо дві грушки“. — А грушка так була зародила такі файні золоті грушкє! Але чорт, пук би, не довірє́є єму, але каже: „Нє, ти ту почкай, а я сам піду. — Але, як пішов, як лиш посє́г руков, то так і лишив сї на місци. Тогди закликав міщєн ковалє, з ковалом тай з великєми молотами тай гайда того, моци би не мав, бити. Бют, бют го так аж пірє з него летит. Як вже го добре вібили, тогди каже той міщє́н: „Як ми віддаш то письмо, то тї віпущу, а як нє, то тї буду поти мучити, аж не стане в тобі живої душі!“ — А той ти терпит, цїхо, анї пари з губи не пустит. Три рази го били, все шо го зібют то відпочивают, аж го збили на білий папір і аж тогди той щез би вілупив з пети письмо тай вернув, і аж тогди го пустив міщєн на волю. Господи! як той, моци би не мав, люціфер, сї схопив, як зачєв удрати, так ти шлєхом закопотїв борзо, шо міщєм мав лиш чєс оком кліпнути.

Зап. в Гороходині, Богородчанського пов. І. Лянґефус.

242. Старий вояк і смерть. А.

Йиде́н жо́ўньір служи́ў ў во́ську дві капитильа́цьийі. І йуж йиго́ называ́ли старый комісьньак. Али він йшоў домі́ў на ву́рльап і ни маў нич, хыба́ три це́нты ко́ло се́би. І перейшо́ў йиго́ ста́рый чолові́к. Ей, комісьньа́ку, кобы́ ты ла́скавый подарува́ти меньі шчо. — Він вы́ньаў, тай даў ґра́йцарь. Йидны́м сло́вом перейшо́ў го дру́гий дыідо, він дру́гому даў, перейшо́ў тре́тый, він тре́тому даў. І бі́льше ўже ни ма́йи нич ко́ло се́би. Али перейшо́ў го Ісу́с Христо́с ісь сьваты́м Петро́м, та́кій так гі ста́рцьі. І пы́тат сьи Сус Христо́с: Шчо ты хо́чиш, шчос обдари́ў три дыіды́? — А Петро́ з за́ду мру́ґат: Хоты́ гро́ший, він ти даст, то Пан Біх. — Али він ни хо́че. Хыба́, мо́вит, хо́чу таку́ льу́льку, аби́ сьа сама́ кури́ла і хо́чу таку́ скри́пку, жи йак заґра́йу, шчо ўчу́йи, жибы́ гульа́ло, аш по́кы ни ста́ну. І хо́чу таку́ сики́ўку, жи йа́к бы шчо таке́

было́, то гару́ндер до сики́ўкы. — І Пан Біг му даў. І він іде́, прийшо́ў до ко́ршмы. Али сут там такі́ пийакы́ і си шчось там з ним почали́ почина́ти. Йак він вы́ньаў скри́пкы, йак загра́ў, йак тото́ ўсьо зачало́ гульа́ти і ко́ршма і Жиды́ і на́віть Жиді́ўка йак тысто місила іс ты́стом, зо ўсьім. Стань комісьньа́ку! Ўже му там шчось і гро́ший дали́. Ўже ма́йи ко́ло се́би ґрайцарі́, ўже ни такы́й ца́лком го́лый, йак йшоў. Прийшо́ў до йидно́го сила́, а́ли там ўмер дьак. Йак то даўны́ше, льу́ди ни бы́ли ўче́ны, ксьиндз ўчуў, жи він вы́йшоў, стары́й комісьньа́к: Мо́же ты́ бы быў ко́ло ме́ни за дьака́? — Та чому́, йиґо́мосьть, буду́. — Так він стаў с ксьи́ндзом за дьака́, а́ли сла́бо шчо зна́йи. Ксьондз маў два сыны́, а ма́ли йти до во́ська оба́. То, му́сит, так бы́ло, жи йиде́н быў с тре́тойі кльа́сы, а йиде́н с пе́ршойі. До́сыть оба́ ма́ли йти ра́зом до во́ська. Мо́же ты бы, комісьньа́ку, ўчиў ту мо́йі хло́пцы? — Він ўчит по ўгоро́ды, так гы́бы ту, і сы́ли си с ксьи́ндзом оба́ і ксьиндз повіда́йи йиму́ сто́рійу таку́, жи ту быў дым і запа́ў сьа і жебы́ під ноў ли́поў три но́чи переночува́ў, бы такы́й сьа найшо́ў, то́бы вы́бавиў тот дым і бы ў ным му́сыў па́пом зьіста́ти. — Йа піду́, йиґо́мосьть, на ныч. — І забра́ў сьа ў ве́чір і пішо́ў. Ўзьаў собі́ йакы́сь сто́лик і крісло́ і сыди́т і ку́рит собі́ с то́йі льу́лькы і ма́йи ко́ло се́бе скри́пкы і тоту́ сики́ўку. Ту ўже ў пі́ўночи, йде злых досы́т. А ты чо ту? — Али він скри́пкы с стола́, гра́йи, вони́ гульа́йут. Да́лы му сьа наўнува́ло: Гару́ндер до сики́ўкы. — То пішло́ ўсьо, замкну́ў, мо́же і днесь та́кій сыдьа́т, то ни зна́йу. Пішо́ў на дру́гу ныч, са́мо так сыди́т там і прихо́дит д ньому злый і йиде́н такы́й, жи ма́йи двана́йцыть голо́ў. Чо ты ту, комісьньа́ку? — Ей, йак тот возьме́ скри́пкы, йак во́зьме гра́ти! Йидным сло́вом: Гару́ндер до сики́ўкы. Замо́к там і пропа́ло всьо. І гро́ший ты́лько йак він за вышкы́ ко́ло липы зробйло сьа і до́му ви́дно ўже по ві́кна. — Ксьиндз ра́но вы́йшоў, ди́вит сьа: Гро́ші йи. Бере́ во́лы, збйрат на віз гро́ші, во́зит і дльа комісьньака́ ўже й ку́рка печена йи; йуж ко́ло комісьньака́ хо́дит фа́йно, ни так, йак ўпере́д. Пішо́ў комісьньа́к на тре́ту ныч, сыў собі́, сыди́т, іде́ д ньому злый такы́й, жи ма́йи два́йцыть і штйри голо́ў. Чо ты ту́ткова прийшо́ў? — А комісьньа́к сьа ни ўголоша́т нич, ты́лько дысьах скри́пкы і гра́йи, а тот гу́льат. Гульа́й, гульа́й, запі́йаў когу́т, тот не стайи і розы́льаў сьа на мазь тот злый, а дым вы́йшоў гет на верх і слу́гы, кухаркы́, худобы́, ца́ўком цыле́ па́нство, ты́лько нема́ па́на й па́нийі. І комісьньа́к сьа забра́ў на тото́ панство́ і ўжени́ў сьа і ґазду́йи. Али за йакі́сь часы́, він ўже старый быў, прихо́дит смерть: Комісьньа́ку! Час ўмира́ти. — Шчо? Дысьа́х скри́пкы сь сьтыны́, йак во́зьме гра́ти! Йак смерть во́зьме гульати! Гульа́й, йуш хыба́ тро́хы те́пла. — Ей, пусти́ ньа, комісьньа́ку, бій сьа Бо́га! — А не піде́ш бі́льше ту? — Ныт! — Тай він собі́ жи́йи да́лы і смерть ни

йде за ним. Али Бог даў так, він десь пойіхаў, тай маў с собоў скрипкы, напиў сьа, і скрипкы ўпáли з вóза тай перейіхало кóлесо, йак йіхаў доміў. Так смерть прихóдит, а він сьа пытат: Чо? — Трéба ўмирáти. — Ну, ну почкáй. Йа ти зáраз ўкáжу, ци трéба. — Тай сьа звертыіў, тай ўкáзуйи на рýкы, жи будé гráти. Али смерть повíдат: Комісьньáку, скри́пкы кóлесо перейіхало. — Ну, ходи́ зо мноў, повíдат смéрти. Підемó обóйи. — Вы́йшли на нéбо і він быў на вáрты, без ньóго ни́ґде й смерть ни пішлá. Али повíдат Пан Біх смéрти: Іди́, бы сьім льіт льýди стáрі мéрли! — А він повíдат: Іди́, жебыс сьім льіт льіс тéрла стáрый. — І вонá тéрла. Прихóдит віттам такá мізéрна, бíдна, áли він ни пýшчат йі т Пáну Бóгу, ай пытат сьа Пáна Бóга сам: Де ньай смерть йде? — Серéдньі льýди, жебы ўмирáли сьім рóкіў. — Повíдат смéрти: Йди, бес сьім рокіў льіс тéрла серéдный. — Ўна пішлá й тéрла. Йуш такá слабá, жи й ни мóжи лáзити. Ішлá бы т Пáну Бóгу, йак прийшлá ўже, комісьньáк ни пýшчат: Йа сьа піду́ спытáти, де ты мáйиш йти! — Пан Біг повíдат: На молодьí льýди. — Комісьньáк вы́йшоў: Іди́, быс молоды́й льіс тéрла, терни́ну де йакá йи, сьім рóкіў. — Йуш смерть лéдво прийшла. Шчо то, ўже двáйцьіть льіт і йидéн крóўцьі жáднойі не вы́пила. Али прийшла тай д Бóгу: Комісьньáк ни пýшчат. Али Пан Біг усьó знáйи: Комісьньáку, дай пóкы, бо сьа нáрід задéржаў, ўсьо жи́йи; ньай смерть ідé, ньай ўмирáйут ўсьáкі льýди, стáрі, молодьí, серéдньі, ўсьáкі. — Ну, комісьньáк повíдат: Йдиш, áли йа там мáйу сестрý і двóйи дьітéй, тьамí, бес не ўзьалá тотó, бо сьа ни мáйиш чо ту вертáти. — Ди́вит сьа він за йакы́сь час, йде сестрá й дьíти — бо він на порозьí ў'е — йой, злы́й, нýдит сьа: Кобы́ ми гнеть прийшлá. — Не за дóўгий час смерть йде. Йинó на порíг, а тот позá-вуха: А шчо йа тобí повідáў, а на шчо ты брáла сéстру з дьітьми́ мóйу? Та зá-волосы. А вонá йигó. І позвертáли сьа і попáдали чéрес поріх до пéкла і ни знáйу, ци тáмой сут, ци повылази́ли.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XVI, 2, ст. 37—39. T. V, 3, ст. 234—235. T. XV, 3, ст. 19—23. — Рудченко, Нар. южн. сказки. Т. II, ст. 177—179. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 133—136. — Манжура, Сказки, ст. 61—63. — Gliński, Bajarz polski. T. II, ст. 134—149.

243. Як вояк дістав ся до неба. Б.

Ишоў йиден вóйак на ýрльоп и ньус сой три хльíбы. Стрíтиў го дзьад, прóсит го: „Пáне вóйак, ци не маш хльíба?“ — „Мам, але не

про́дам. Кобы мі дзьад дау̌ файку, жебы сьа фсе кури́у̌а, жебы йі не тре́ба бы́у̌о дуга́ну, лем о́ген. — Дзьад вы́ньау̌ файку и да́йи му. Во́йак дау̌ му хльіб и дзьад пішоу̌. Иде да́ле во́йак и стрі́тину̌ го дзьад зас. — „Ци не ма пан во́йак хльі́ба?“ — „Мам“. — „Про́дай мі хльіб!“ — „Не про́дам!“ — „Та мі да́рмо дай!“ — „О, да́рмо не дам, бо йа подоро́зьньій во́йак (жо́мньір). Дай мі ка́рты, што буду хо́тьіу̌, жебы-м от каждо́го вы́грау̌“. — И дзьад вы́ньау̌ ка́рты и да́йи войако́ви, а во́йак дау̌ дзьадо́ви хльіб и розы́шли сьа. И и́де и трі́бу̌йи файку и ка́рты, ци файка ку́рит сьа, што дуга́ну йі не тре́ба, лем о́гньа: — дуга́ну у̌се ма по́дост, не тре́ба до ний ку̌а́сти. И ку̌рит. Те́пер ка́рты трі́бу̌йи: — С кым сьа́де, от каждо́го выгра́ват гро́шы. И и́де да́ле, — стрі́тину̌ го зас дзьа́док. — „Дай Бо́же шчьі́сьтьа, па́не во́йак! Отколь идете?“ — „Од во́йска“. — „Ци не несе́те хльіб?“ — „Ма́йу йи́ден“. — „Прода́йте мі!“ — „Ей, не про́дам. Ко́бы-с мі дау̌, дзьа́дку, та́ку то́рбу, што скри́чу, жебы до ний фтьіка́у̌о“. — И и́де да́ле во́йак. И при́шоу̌ до йидно́го мі́ста, до йи́дной трактийа́рньі сой при́шоу̌. И там сой ка́же да́ти пи́ти и йі́сти и приходжа́йут до ньо́го: — „Ци мо́жно, па́не во́йак, (ци дозво́льат пан во́йак) ф ка́рты гра́ти?“ — „Мо́жно“. — Але виґра́ват гро́ший ду́же, ни́кто не мо́же от ньо́го, лем він от каждо́го. И при́шоу̌ йи́ден пан до ньо́го и вдау̌ сьа до ньо́го до гра́ньа, — выгра́вау̌ ду́же гро́ший от па́на. Про́сит па́на во́йак: „Па́не, йа піду з ва́ми на ньіч!“ — „О, ґльачо́го, мо́же пан во́йак пі́ти, бо йа па́на переночу́йу уцти́ві“. — И за́брау̌ сьа и пішоу̌ с па́ном. И пан не взьау̌ го до сво́го до́му, де сам ме́шкау̌, лем мау̌ на бо́цьі та́кый дім чы́стый, выстау̌ле́ный дльа се́бе, и там войа́ка ка́зау̌ запровади́ти су̌у̌гім: — Там бу́де він мау̌ ньіч спокі́йну. И ка́зау̌ му там постели́ти, жебы сой спау̌. Але во́йак ду́же быу̌ му́дрый и при́йшоу̌ там до то́го до́му (а там цьіу̌ком па́ньство не мешка́у̌о, бо не дава́у̌о сьі́цьіґи), — а він по́тім ка́зау̌ сой прине́сти три сьві́чкы и засьві́тну̌ сой дві на сто́льі, а йи́дну над гоу̌овоу̌ про́ти ві́кна, де сьі́дну̌, бо не льуґ спа́ти. И сьі́дит со́бі там, чы́тат сой кни́шку, фа́йку сой ку́рит, — бо ко́ли хо́тьіу̌, запали́у̌ сой фа́йку, бо ду́ган фсе г ньі быу̌. Ка́рты сой поу̌о́жиу̌ на стіу̌, сьі́дит до десьа́той годи́ны, — при́шу̌а вели́ка музы́ка з ба́ндоу̌, зо у̌ши́ткым и принесли міх ніньазий на пле́чох. А то не бы́ли льу́де, але бы́ли дзьа́бли. Таньцу́йут сой, гра́йут, йак на музы́цьі. И приходжа́йут ґ ньо́му (сьа ґ ньо́му зйау̌льа́йут) — а він сой сьі́дит, сьві́чкы сьа му сьві́тьат: „Ци не мо́жно, пан, у̌ ка́рты гра́ти?“ — „Мо́жно. Ґльачо́го-ньіт?“ — И так гра́йут ф ка́рты до́у̌го, што аж фши́ткы гро́шы од них вы́грау̌. И забра́ли сьа отта́мталь и пі́шли преч. А він сой ку́рит фа́йку. При́шу̌а зно́у̌у дру́га ба́нда. И гра́йут сой, таньцу́йут, а приходжа́йут ґ ньо́му: „Ци не ві́льно, пан, ф ка́рты гра́ти?“ — „Ві́льно. Ґльачо́го ньіт?

Вільно“. — И выгравáт од них грóшы, бо тáкже принéсли грóший. Вы́граў грóшы од них преч, лем сой зьмітаў до кýта. Тéпер зачáли кричáти на ньóго, же го зáбйут за грóшы. Теремтетáйут коўо ньóго, кри́чат пань: „Што ту йист на грýдьох?“ (Маў крест, скáрпіж, бо то быў католи́цкый вóйак). — Він повідат! „Крест“. — Они забрáли сьа, йак видыіли крест, и фтéкли, бо сьа бойáли стрáху, што він йи за йиден. Пішли преч, не бы́ўо йіх. Але прихóдит дванатцéта годи́на, — при́шўа третьа бáнда. Тóты принéсли моц грóший, — а він сой сьідит, сьвічкы сьа му сьвітьат, спáти не льуг. Йак при́шли трéті, так таньцуйут сой, грáйут, а грóші шмари́ли до кýта з міхом. И прихóдит на ньі тéрмин (час), бо прихóдит йуж дванатцéта годи́на, йуж не мáйут вальóру: — Пáне вóйак, ци вільно ф кáрти грáти?“ — „Вільно“ — дозвóлиў йім. И так дóўго грáйут, што фши́ткы грóшы од них вы́граў (вели́ка кýпа быўа грóший, бо три міхи принéсли). Йуж ма гнет бы́ти піў нóчи. Они сьа барз на ньóго гньівáйут, же од них фши́ткы грóшы зáбраў: — „Мы тьа, пáне вóйак, не пусти́ме, мы тьа муси́ме забити!“ — Він на ньі скри́чаў: „Марш до тóрбы!“ — óни фши́ткы до тóрбы пішли. Вели́кый міх сьа зрóбиў, йак напакувáўо до міха, бо йіх бы́ўо моц. Він маў посьвашчéный снýрок и завйáзаў йіх тым снýрком, абы йім не вільно бы́ўо фтьікáти, бо йуж по дванатцéті годи́ньі, та йуж были спокійны там ў станци́йі. А йуж маў ден бы́ти, бо ў льыітьі ньіч малéнька. И пан пісўаў сўýгу, ци жы́йи, — бо там пáну не давáли пóкій, за то оттáмталь пішоў. Жы́йи, сьідит сой, фáйку сой кýрит, а сьвічкы сьа му сьвітьат, хоц сóнце сходи́ўо йуж, а він сой сьвітит фсе. Пісўаў пан другóго сўýгу, жебы при́шоў до йóго дóму, — а він отпóвіў, же тáка пáну дорóга до ньóго, йак і йóму до пáна. И пан при́шоў до ньóго, там ґ войакóви, до свóйіх стáнций. И повідат пан: „Ґьачóго пан вóйак не хóче до мéне прийти?“ — „Ґьачóго мéне пан даў на тáку псóту, што йа так тéрпіў цьіўу ньіч?“ — Зьвідўйи сьа пан войáка: „Под зо ўноў!“ — „О пане, не піду!“ — „Што пан вóйак майи там г міху так дýже?“ — „Птáхы“. — „А пóкаж мі пан йиднóго!“ — Вóйак пішоў, розвйáзаў и фказýйи пáну: — Птáшок крас, червéны. Пан го прóсит: „Што хóчеш за тóты птáшкы?“ — „Три фýры льісок“. — Пішли сўýзи и привéзли три фýры льісок. Пóтім вóйак кáже сўýгім пáньскым, жебы тот міх вынéсли на двір. — Сўýзи взьáли и вынéсли на двір. — Жéбы стáли двáйи хўóпы міцны и би́ли льіскáми, кыйáми тьіма, міх! — И пóталь би́ли кыйáми, пóкаль не зломáли три фýры кыйіў. И так сьа міх пóдер, и тóўды на тóты дыіры дзьáбли фтьікáли, — так йіх вы́биў, што аж йім рýкы з'опти́паў. И пішли х пéкўо преч.

Тóўды сьа го пан довідўйи, войáка, йáку заплáту хóче, што му станци́йі так вычы́стиў, жебы му дзьáбли не ходи́ли там вéце. Пóвіў,

же нич не хо́че. — „Гро́ший, па́не, мі не тре́ба, бо йіх маш, па́не, ф станци́йі дос, будеш маў на фши́ткы фамельи́йі, по́кать бу́дут" (што ви́граў од них). — И зоста́ли там. Во́йак поку́ониў сьа па́ну, пан йо́му, и подьаку́ваў йи́ден друго́му. Во́йак подьаку́ваў, же го так даў зьлы, же му зьлы бы́уо г но́чы, и: — „Будь, па́не, здо́ріў, и́ду преч".

И при́шоў до́міў до сво́го роди́ча, во́йак, и пере́быў ты́ждень и гмер. Йак гмер, так при́шоў до не́ба. А Бог му повідат: „Войа́ку, знаш, йа́кы-с фи́ґльі тво́риў? Не бу́деш г не́бі, по́каль не бу́деш х пе́кльі". — И за́браў сьа и да́льі до пе́куа. Але сьа на ньо́го призріли х пе́кльі и позна́ли го, и за́мкли пе́куо, не хо́тьат го пусти́ти. Але він со́бі сто́йіт, не хо́че піти. Отвори́ли пе́куо. Йак скочит раз кедже́ ньі, так фши́ткы пофтьіка́ли. И пішли до Па́на Бо́га и про́сьат: „Па́не, воз сой зуфаўо́го чоўові́ка, бо йак го не во́змеш, та ти фши́ткы ту выйде́ме!" — И Бог пісу́аў по ньо́го и роска́заў му: „Под, чуові́че, до не́ба, бо по́каль х пе́кльі бы-с не быў, та бы-с на не́бо не при́шоў. А за фи́ґльі му́сьіў йис до пе́куа піти, бо с зо зу́ыма духа́ми тво́риў вели́кы фи́ґльі, так што сьа тьа бо́йат, што фши́ткы выринули с пекуа.

Зап. в серпни, 1900, в Бортнім, від Петра Боришовича, О. Роздольський.

244. Вічний дід. B.

То ше було тоді, як Сус Христос ходив ше по нашім сьвітї. От іде він їдного разу з сьватим Петром черес ліс, аж дивя цї, а наперед них сидит на руві старий дід жибрак. Тей Сус кажи до Петра: „Зроби сї, Петре, бідним дїдом і йди до того дїда та проси, чи він тибі дасьць що". — А той дїд ни мав тілько три крумцї хлїба. Зробив сї сьватий Петро дїдом і пішов до того дїда, а Сус Христос став за дубом тей диви цї, а Петро прийшов до дїда тей кажи: „Дай, дїду, минї кавалок хлїба, бо я ще нинї і вчера нїц ни їв.

Тей той дїд вийняв с торби крумку хлїба і кажи: „На маєш, для мене ше вистане". — Сьватий Петро взяв хлїб, сховав і пішов до Суса Христа, тей кажи, шо дїд дав хлїба. А Сус кажи: „То йди проси ше йдну крумку хлїба, але зроби сї ше старіщим дїдом". — Зробив сї Петро ше старіщим дїдом і пішов знов до дїда, шо сидів тей спочивав на руві: „Дай, каже, минї кавальчик хлїба, бо я дужи вже ни здужаю". — Дїд взяв і дав другу крумку, а Петро знов пішов до Суса тей кажи, шо дав другу крумку хлїба.

„Ну як так" — каже Сус Христос — „то іди до него, чи він ше дасть трету і остатну крумку хлїба, але зроби сї яким калїкою". — Зро-

бив сї Петро калїкою тей пішов і проси в дїда кавалок хлїба. Дїд дав тей кажи: „На маєш, дїдусю, остатний каваточок хлїба, бо мав три кавалки, то вжем дав двом дїдам нинькай, бо я ше сильнїший, то ше випрошу сибі". — Прийшов Петро до Суса тей кажи, шо дав дїд і трету крумку хлїба. А Сус Христос кажи: „То ходїм тепер до него".

Пішли вони до того дїда тей Сус Христос кажи до него: „Ну, дїдуню, ти дав нинї тром дїдам остатний хлїб, шож ти тепер хочиш за те? Скажи мині, а я все тибі дам, шо тілько схочеш". — Погадав дїд, погадав, тей кажи: „Дай мині таку скатирку, шо коли я чого схочу, шоб все на нї було їсти і пити завжди, і шоб нїґди нїц ни бракувало". — Сус дубув з за пазухи і дав їму таку скатирку тей питає: „Ну, а за другу крумку хлїба шо тибі дати?" — „Дай мині, кажи дїд, таку бандуру, шо як заграю на нї, то шоб всї веселї веселили сї, а всї злї, шоб сї злили.

Дав їму Сус і таку бандуру тей знов питає цї: „Ну, а ше за трету крумку, шо тибі дати?" — Дїд погадав тей кажи: „Дай мині таку торбу, шо як шо схочу, то шоб всьо де неї йшло і шоб сидїло доти, поки сам ни скажу, шоб вийшло". — Дав їму Сус і таку торбинку тей як мали відходити від него, то Петро обернув сї до дїда тей похитав головою тей кажи: „Ни знав ти, дїду, чого маєш просити за той хлїб, ти колись сї опаматаєш, але вже пропало" — тей пішли, а дїд зістав сї.

Як вони відійшли, то дїд хтів спрубувати, чи то всьо добре, шо дав Сус Христос. Взяв тей розіклав ту скатерку і сказав, шо хоче того й того їсти. І зарас те все взяло сї на скатерцї, а дїд став зарас їсти і паїф сї фест! тей потім поволїк сї дорогою. Йшов він тей йшов, али прийшов до такого міста, шо там жив кріль, і він зобачив на високій горі дужи файну церкву. Тей сї питає людий, шо то за така файна церква он там на горі? — А люди кажут: „То церква нашого кріля, али там нима тепер відправи, бо їдин ксьондз найстарший був там дужи тяжко согрішив, з якоюсь панию в захристиї. І тиnер гет ніхто ни ходи, бо там повно чортів". — Дїд послухав тей кажи: „А я-б вигнав ті чорти". — Тей зарас донесли до кріля, шо є такий дїд, шо хоче з їго церкви чортів повиганяти. І кріль сказав, як повиганяє, то ни знати, шо їму дасть. Пішов дїд на ніч до церкви, зачинив сї там, повечерав, вилїз сибі на хори і сидит. Аж тут надійшла північ. А ту як зачало гуркотїти, нех Бог борони! А то чорти вже сї збігали. Тей як позбігали сї всї чорти тей тодї їден найстарший кажи: „Ов, хтось тут є. Але він з віти ни вийди живий, як відважив сї прийти!" — А дїд як то почув, як заграє сибі на бандуру! як сї чорти зачнут злостити! як сї зачнут бити то страх! Били сї, били сї, трохи позабивали сї, а потім дїд кажи: „Ану, гайда всї до торбини". — Тей всї як їден і здорові і по-

биті опинились в торбині. Потім дід наказав, шоб ни виходили, аж поки сам ни скажи, а сам пішов спати до захристиї. Врано як встав, взяв все своє і торбину с чортами тей пішов до коваля і казав фест молотом гатити по торбині. Гатили коваль с чилядником, гатили, аш помучили сї, тей дід їм подякував тей пішов за місто тей висипав с торбини повно побитого шкла і шось трох чортів ше було живих, то тїкли до пекла. Потім покропив те шкло побите сьвіченою водою і с того зробила сї їдна мазь. Тей вирнув сї до кріля і сказав, шо чорти вже вигнані. А кріль кажи: „А кілько-ж тибі за то заплатити, діду?“ „Я ніц ни хочу, тілько заплатіть ковалеви, шо гаратав їх молотом в моїй торбині“. — Тей с тим дід пішов сибі сьвітами, аж зайшов на кінець сьвіта і там купив сибі в їднім силї хатину і жив сибі тей вже більше на жебранину ни ходив.

А шо то діяло сї в пеклї, нех Бог борони! Ни було тілько три чорти старших і менших кілька, тей ни було кому вогню підкладати під грішні душі. Тей пішов сьватий Петро до Суса Христа тей кажи: „Сусе наш, змилуй сї нима чортів в пеклї, нима кому вогню під грішні душі підкладати, бо той дід, шо ти їму дав ту бандуру, гет всїх позабивав, тілько трох втікло“. — А Сус Христос кажи: „Добре їм так, нех би були сиділи в пеклї, нех би були нїґде ни ходили“. — Від тодї минуло може з десїть літ. Аж їдного разу як той дід вечер лежав сибі на лїшку, шось пукає в двері. А дід запитав сї: „А хто там?“ — „Пусти мене, бо я смерть, прийшла по твою душу“. — Тей дід подивив сї, а на сцїнї висить їго та торбина. Тей він сказав: „Апу смерть до торбини!“ — І смерть зарас була в торбині і ни могла з вітамти вилїсти. Тей дід тримав її в торбині пять літ, аж як вона вже висохла була на тріску, тодї він ї пустив, али перши мусїла сказати їму, шо душі в него ни возьме аш за десїть літ. Як минуло знов десїть літ, то тодї дід той вже був дужи старий і сам вже ни хтїв жити, тей вмер. Тей як він пішов до неба, а там в сїнех було двоє двирий. Пішов він до лївих, аж там пекло, а ті три чорти як зобачили їго та як стали либидїти, шоб він сюди ни йшов! Бояли сї їго дужи. Ну, тей він вирнув сї назад і пішов у праві двері, аж там сьватий Петро. Тей як зобачив їго тей сказав: „А ти зачим тут? Он іди у лїві двері там твоє місце. Бо тодї на земли, як Сус питав сї тебе, шо хочеш за ті три крумцї хлїба, то ти хтїв самих дурниць. А шобись був сказав, шо хочиш царства нибесного, то був бись мав, а так шуруй до пекла!“ — А дід кажи: „Я вже там був, али мине чорти вигнали і я пішов сюди“. — „Ну як так, кажи сьватий Петро, то нима ґля тебе місця анї в небі анї в пеклї. Іди сибі назад на землю на кінець сьвіта і там будеш жив до кінця сьвіта“. — І дід

почухав сї в потилицю, тей пішов назад до своєї хати на той сьвіт і жиє сибі десь там до нинї.

Зап. в липни, 1900, в Требіню, Каменецького пов. від Мих. Шмуля, А. Веретельник.

245. Як вояк грав із Богом у карти. Г.

Один жоўнір служиў дві капеляциї. — Дужи вин любиў си напивати. — Шо гроший маў, усї пропиў. — Вислужиў собі дві капеляциї і пишоў собі на вурльоп. — Ни майи бирши гроший ў кишені йно три ґрейцарі. — Йдет дорогоў, здибали йиго три ўбогі люди. — Шо то за люди? То Господь Бог, и Петро и Паўло.

Просьи ў него альмужну, вин ўзьиў вітьиг одного ґрейцира и питайит си: Котрий єсьте старший? — Господь Бог, видповидайи: Ми всї три однакі. — Натиж вам оцес ґрейцір — лиш по праўдї поґіліт си! — Пишли собі далї. — Господь кажит: Йдім ши раз просити альмужну! — Переходьи го на другим місци, просьи зноў ў него альмужну. Вин то само питайи: Котрий йисте старший? — Господь видповідайи: Ми ўсї три однакові. — Дайит ґрейцір и кает: По праўдї лиш си поділіт! — Кажит Господь Бог: Идім шьи раз просити. — А Петро и Паўло кажут: Ий, Божи, та вин лиш майит шьи оден ґрейцар! — Переходьит йиго третий раз на дорозї, просьит у него альмужну, витьигає вин ґрейцар тот и питайит їх: Котрий йисте старший? — Господь кажет: Ми всї три однакі. — По праўдї цесим ґрейцаром си поґіліт лиш, и тепер най будет Господь Бог сьвідок, шо ни маю вже шо другим дати, ни маю вжьи чим навітити.

Идет вин собі дорогоў и вздриў гет делеко-делеко ўперід себе другого жовиїра. Зачьиў вин борши йти, ци би ни подогониў; подогоньийит, аж пизнаў си — самий йиго камрат. А то сам Господь Бог си перекинуў на жовиїра. — Той подогониў и дужи файни си повитали, яко камраті знакомі. Идут собі дорогоў, тай говорьи всьике.

Кажет Господь Бог до жовиїря: Шо би ти собі, камрати, хотїў у Господа просити? — Гай, коби Господь буў ласкаў мою просьбу вислухати. Нічо бим собі ни просиў, по шоби Господь буў ласкаў, даў минї туту танїстру, ґвир, шом носиў у компанїї — у кишени файку и капшук з тютюном, и такі карти, аби ў них ни годин ніхто мене переіграти, а ў танїстру, шо свойоў рукоў покладу, аби то нихто ни миг вибрати, докиў я ни пущьу. — Идут дорогоў, идут, а Господь си з ним прашьийи: Будь здороў, камрати, бо я вже йду до цего сила. — Го-

сподь Бог собі пишоў, а вин дальше сам. Идет дорогоў и бачит, делеко па дорозі корчма. Идет коло тої корчми и гадат: Ий, Господи! Як у мене йи багато кишенів, ци нима де йикого ґрейцара, шоби я за него ни знаў? — Шукайит по ўсих кишенях аж знайшоў карти. Дужи вин си ўтішиў, такі красні карти, шо ни можна свої очи з них спустити. — Ўходит ў корчму. Там панови дужи великі грают ў карти. — Панови ни заграў би я з вами ў карти? — А майиш гроші? — Ні! я гроший ни маю, я маю лиш карти! — Покажи карти! — Йик зачьиў вин из панати йграти, так пани поприйгравали с себи и сорочки. — Жовнір трохи си пиднапиў и пишоў поза корчму и вивонітоваў, заснуў. Прошумуйит си, коло него лежит и ґвир, и таністра и файка и капшук з тютюном у кишени. Ай Господу Богу сьвьитому дьикую вдячне, шо сми собі вид Господа Бога просиў, дьикую Богу, Бог мині тото даў. — Взьиў собі и пишоў. — Гроший у кишени доста майи. Ходит вин так світом, аж приходит до йидного миста, де мешкайи пан цісар. Дивит си, а мисто у жа́лобі ўпущене чорним сукном. Питайит вин ў коршмаря: Шо тото йи за смуток такий? — Видповидайи коршмар: Ний Пан Бох боронит, шо тут си стало. Нашого пана цісаря біда с столиці вийгнала. — Вин докончи хочет пити и мильдуйит си там. Приходит вин, зараз йиго пан цісарь пизнаў. Питайит си вин ў пана цісаря: Шо то таке йи ў ваших паляцах? Пустіт мине там! — Царевиш ни хотіло си з него зробити попиў, ни позвольийит. — Але вин си напер, пустіт мене докончи. — Взьили йиго, там запровадили, сідайит вин собі коло цісарского стола и світит свічку. Набігайит чорт: Шо хоч тут робити? — Хочу ночувати! — Ой ні, ни меш! Перший раз пиди зо мноў ў данець, тогди меш ночувати. — Ні, я с тобоў ў данец ни пиду. Зайграй ти зо мноў в карти, тогди я буду с тобоў данцувати. — Питайит чьорт: А ти майиш гроші? — Ні, я гроший ни маю, я ў карти. — Чьорт скочьиў, приніс бочку гроший, прийграў чорт! Ўзьиў чорта за чьупер, тай до ташки чіпайи. Йик зачьили ўсї играти, дванайціт їх було, и ўсїх дванайціт запхаў до таністри. — Тепер вин собі лягайит спати. Рано йдут дивити си и й з него вимітати костий порох, дивйит си кріз дирку вид ключа, а вин собі йспит на лушку. Кажут йиму, йик рано принесли йму там води вмивати си, цар: Шо ти хочиш за цесе вид мене, шо ти мині обчистиў паляци? — Набраў собі того срібла й злота, шо вийграў, киўко йиму потрибно и пишоў собі. Від цара нічо ни ўзьиў, шьи свого, шо вийграў, цареви лишьиў. Идет собі, килько йдет и шукайит стодоли, аби дванайціт змолоцникиў молотило. — Найшоў собі змолоцникіў и просит, шоби йиму молотили годину дзиґарову тайністру. — А змолотники кажут: Бери собі оньде ціпа, тай молоти собі сам, бо ни майимо ча́су. — Ий ні, я дурно ни хочу, я даю кождому по червоному. —

А ґосподар кажет: То йи мої робітники, я йик скажу, то мут бити цілий день, дай гроші мені. — Вибили годину дзиґарову тайністру ціпами. Вин ўзьиў собі тайністру, тай пишоў. — Идет далї, шукайит такої кузьнї, шоби дванайціт ковалїў било на одний накована. Знайшоў таку кузьню тай просит, аби годину дзиґарову побили йиму тайністру млотками, клеўцями. Ковалї кажут: Бери собі оньде млоток тай бий! — Ай нї, я дурно ни хочьу, я даю по червоному. — Майстер кажет: Дай суда, то мої чьильидники, будут бити цалий день! - Ўзьили ковалї, бйут! Так чьорти ў танїстрі пищьи! Питают йиго ковалї: Шьо тото йи? — Ой то гріхи! — А вии тогди, тим душше, бйут! Вибили! Взьиў вин собі тайністру на плече, тай пишоў! Але на одний толоцї каже старий чьорт з танїстри: Докий ти меш нас носити? — Буду вас дотиў носити, докиў шьи десіть рази ни будете битї. Два рази вже сми вас биў, а десіть шьи маю бити. — Ий, чоловічи! бій си Бога! Розийдім ми си. Зробим письмо, аби ти ни маў рациї до нас, нї ми до тебе, нї до того дому, виткий ти нас ўзьиў, тілько ти нас пусти!

Изробили собі письмо. и висипаў вин тоти калїки вже на заринку. Кажет: Найшоў сми си гаразд, типер йду шукати біди. Иду до пекла. — Идет, а там тих самих чьортиў сидит на вартї один. — Ўвдріў йиго, пизнаў, крикнуў на свої товариші: Гезди наша біда йдет! — Йик набигли чьорти, брамоў луснули, ни допустили йиго ў пекло. — Коли мньи ни пустили ў пекло, йду до царства, йду до Бога. — Приходит! Там сидит Петро и Паўло на вартї. — Паўли! Пусти мене туди сиґіти, де ти сидиш?! — Ий, ни пушчьу! — То зайграймо собі ў карти. Йик пройграйиш, то мине пустиш сиґіти. — Добре! — Прийграў Паўло! — Сїдает жовнїр, там де сиґіў Паўло. — Идет до Петра. — Пусти ньи сиґіти, там де ти сидиш! — Нї не пущьу. — То зайграймо, Петре, ў карти! — Прийграў и Петро. — Сїў вин там де Петро сиґіў. — Идет тогди вишьше, до Господа Бога. — Господь Бог сидит на тронї. Вин просит: Пустїт мене, Господи, там де ви сидите! — Кажет Господь Бох: Я тибе ни пущьу тутечки, а чиму? Бо ти тому ни витримайиш, шо я витримаю. — То зайграймо, Господи, в карти! — Зайграли, а Господь также прийграў! – Пустиў йиго Господь на свою трону, сидит вин на Господний тронї. Ўсьо вин тото видит, шо Господь Бох виґіў. Але ўздріў вин, шьо богач берет на нивї вид удовицї колосьи из збижьа, тай носит на свою ниву. Вин тому ни миг витерпіти, та зачьиў фіўкати та гікати: Злоґію! шьо ти робиш? — А Господь тогди кажи до него: А видиш, я тобі казаў, шо ни витримайиш тому, шо я витримую. — Узьиў йиго видтиў, зсадиў и питайит: Ци хочь ту бути з душеў и кілом, ци хоч кіло там лишити, видкиўс ту приніс а душу ту лишити!? — Узьиў віднїс своє кіло на земню. — Йиму си ви-

ґіло, шьо буў ў царстві три години, а вин там буў триста рокіў. — На земни ни пизнаў вже, йик то було, самі ліси та степи! Віднїс кіло на землю, а душу Бог приймиў у царство. — Тай він йи типер у царстві.

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов від Федора Кітлярука Л. Гарматїй.

246. З одної доньки — три. А.

Так быў йиде́н чоловік і маў йидну́ дыі́ўку. Али йидны́м сло́вом сва́тали йі три сватачі́. А йиго́ кортыі́ло за ўсьіх дати́, бо ўсьі до́брі ґазды́, а ту йидна́ дыі́ўка. І сьа тым ду́же загры́з. А Сус Христо́с ходи́ў тогды́ по сьві́тьі з ним і тра́фиў сьа ў пьо́го. І пыта́йи сьа: Чому́ ты, чолові́че, такы́й сумны́й? — А він са́мо так поча́ў пові́дати, йак відра́зу ту пи́сано. — Узьми́ су́ку і свиньу́ і свойу дыі́ўку, запри́ до ку́чі на ныч та ў ўсьіх буде́ш до́брый, бо за ўсьіх даш. — А ўпо дльа-то́го Бох так даў, бо він хотыі́ў ўсьо зьісти, а ни міг з йидно́ў дыі́ў-ко́ў за ўсьіх трйох дати́. І на ра́по вы́пустиў с ку́чі: Сут три дыі́ўкы і ни мож зна́ти, котра́ йиго́. І так вітта́к відда́ў ўсьі три за тоты́, шчо сва́тали ўсьі. І ўни са́мо ни зна́ли, котра́ йиго́. Али тот ста́рый ґа́зда пові́дат жі́ньцьі: Іди́ до дьіво́к ў гости́ну та тогды́ буду́ знати́, котра́ мойа́ дыі́ўка, а по́ти не бу́ду. — Тота́ прийшла́ до йидно́йі, затопи́ла. Вы ту маму́ньцьу? — Йа дьі́войко. — Посьі́тьти си, йа побі́гну до кумы́ — ци десь. Побі́гла і по́кы сьа верну́ла і с пи́йца вы́горіло. Пы́тат сьи йі ма́ти: Ци до́бре, ти дьі́войко? — До́бре, ма́мойко, так пьа ўсьі льу́бйат! Де пі́ду, то не мо́жу сьа відорва́ти. — Пішла́-ж віттам. Прийшла́ до дру́гойі, тота́ лежи́т ў по́стели у соло́мі, чи́мось сьа тро́хы зве́рха надве́ргла, го́ла, а тлу́ста така́, горі́ўка ко́ло не́йі, хлыіп питльо́ваный. Тота́ ўвійшла́: Дай Бо́же! — Дай Бо́же. — Та де ґа́зда, дьі́войко? — Пішо́ў до па́на Мо́шка молоти́ти; а йа й нич не ро́бйу, йипо́ ґа́зда віт па́на Мо́шка принесе́ варе́не і пече́не. — Но, погости́ла йійі, ма́тьір си і пішла́ від не́йі. Прийшла́ до тре́тойі, надыі́бала дыі́ўку на вобо́рі. Попі́тпина́ла сьа, ме́че с ста́йны, птеле́пана по кольі́на. І поча́ла́ пла́кати стара́ ма́ти: Ото́м тьа, дьі́войко, ўтопи́ла. Йино́ пйате́ро тельа́т, по́кы вы́веди т коро́вам і повыцьа́пуй тыі́лькі коро́вы і спочи́ўку нема́ жа́дного! — Прийшла́ домі́ў ві́ттам і почала́ пові́да́ти старо́му, так са́мо, йак йа ту пові́да́йу па́ну. А тот пові́дат: Тине́р зна́йу, котра́ мо́йа дыі́ўка: Тота́ шчо бі́гала по́межи хаты́, то с су́кы, бо су́ка ўсе таку́ нату́ру ма́йи обо́бі́чи цьі́ле́ село́. А тота́ шчо лежа́ла ў соло́мі го́ла і тлу́ста, то тото́ с свины́, бо свиньа́ ўсе ў ме́рві лежи́т. А тота́ шчо мета́ла гный і води́ла тельа́та — тота́ йи мо́йа справедли́ва, бо тота́ нич не пантруйи тыі́лько ґаздыі́ўства́, обы́ бы́ла ґазди́неў до сме́рти.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького

Паралелї: Етноґр. Збірник. Т. III, ст. 111—112. Т. IX, ст. 84—85.

246. Дївки з собаки і свинї. Б.

Буў йиде́н ґоспо́дар стари́й, вісьимдисьи́ть льит маў і буў ду́жи майи́тний. Ни маў тілько лише́ йидну́ цу́рку. І буў він ду́жи богомі́льний. Заўжди шчо ве́чира браў сьи він до книшки і чита́ў і за́ўжди буў сумний, шчось дума́ў з за то́го, шчо ма́йи йидну́ доньку́, а ни ма́йи на ко́го майиток свій лиши́ти. Він здиха́ў до Бо́га тьи́шко ўсе, жи ма́йи майиток, а ни ма́йи тілько йидну́ доньку́. Уйави́ў сьи йиму́ чоловік йидно́го ра́зу ў ве́чир, йаки́с подоро́жний і пита́ў сьи йиго́: Чо ти так, чоловічи, суму́йиш? — А він йиму вітповіў на то́йи: Того́ йа суму́йу, жи ни ма́йу тілько йидну́ доньку́; сильний майиток ма́йу, а ни ма́йу куму́ да́ти, бо з за не́йі само́йі буде́ бага́то то́го майитку. — А той чоловік подоро́жний на то́йи йиму́ повіў: Ти, чоловічи, ни ки́миш сьи, кілько ти ма́йиш доньо́к. Ти ма́йиш більши. . — Він ка́жи: Нипра́ўда, лиш тілько йидна́. А звітки ви мо́жити зна́ти, шчо йа ма́йу більши? — А подоро́жний чоловік сказа́ў йиму́ ві́йти на двір. Він вийшоў і ві́йшла йиго́ донька́ за ним. Ўхо́дит до ха́ти наза́д, ди́вит сьи, а там три доньки́ йи. Йидна́ ка́жи: Та́ту, дру́га так са́мо і тре́та: та́ту. Ни мо́жи пізна́ти диўни́м ди́вом, звітки то сьи ўзьи́ло. А він маў соба́ку і свиньу́. Зроби́ли сьи с то́йі собаки і свиньі доньки́, дльато́го було́ три. А він ни знаў, жи то Пан Біг до не́го прийшо́ў, а́ли ми́слиў, жи то подоро́жний йаки́с. Йак ўві́йшо́ў до ха́ти тай ка́жи: Бо́жи, сумньі́шчий йим стаў йак пе́рши, бо ду́жи до́бри зна́йу, жи мау́йим йидну́ доньку́, лиш тілько ни зна́йу, котра́ мойа́ типе́р, бо типе́р йи йіх три. А той подоро́жний від не́го забра́ў сьи за́раз і йиму́ напімнуў, жи йа до те́би ўсту́пйу шче, йак буду́ вирта́ти. А то сьи дьі́йало кількана́цьіть льит і він тоти́ свойі́ до́ньки повідвіно́вуваў. Йидньі даў, другі та́кжи і тре́тьі і собі лиши́ў читве́рту чисть. А йиднак та́кі ни ві́риў, жи то йиго́ три доньки́. Али той подоро́жний повирну́ў до не́го дру́гий раз, а він сидьі́ў ў ха́тьі і чита́ў книшку. І сказа́ў до не́го: Сла́ва Йису Христу́. — Вітповіў. — Пита́йи сьи той: Йак ко́ло вас, шчо чу́ти? Ми́слиў йим си, жи йак ўсту́пйу до вас дру́гий рас, то буде́ти висе́льі, а ви шче гірши смутньі́шчі, йак були́ пе́рший рас. Каза́ў йим вам, йак йим повирну́ў пе́рши і ви́дьіў ва́шу сму́тність і хоть́іў поради́ти вам; пора́диў йим, ми́слиў йим, жи бу́ди вам висильі́шчи, а йак йа ви́джу, то вам гірши, смутньі́шчи. Скажі́т миньі, чо ви типе́р такі́ смутньі? — Йа вам ска́жу, шчом гірши смутньі́шчий,

бо ни знáйу, котрá донькá тáки мойá. — А той подорóжний до нéго кáжи: Тáжи ж то ўсьі три вáші пéўньі. — Йак бим, кáжи, знаў, котрá мойá донькá, то бим йі шче свойў чйстку даў, шчоби бýла при ньі. — Той подорóжний кáжи: Йа тьи, чоловíчи, порáджу шче на йидну́ сторону. Відложи́ си три нóчи і шчо рáньи піди́ до йиднóйі доньки́, скóро ўстáниш і до дрýгойі і до трéтойі. І ни кажи́ йім, чо ти прихóдиш, ньікóму. І тогди́ спізнáйиш, котрá твойá донькá, бо вона ти сьи самá покáжи. А коли́с йа шче до тéби ўстýпйу і запитáйу сьи тибé. Тай той подорóжний забрáў сьи. — І він так зроби́ў, йак му казáў той подорóжний. Прийшóў вéчир, йак зви́клы старйй чоловíк, вітчитáў си книшку молитвéнну і положи́ў сьи спáти. Рáно ўстайи скóро сьвіт, збирáйи сьи, йде до доньки́. Прихóдит він до нéйі, застайи зьйтьи на подвіру зі слýгами, збирáйи сьи ў пóли сьíйати, орáти. Він ўвійшóў до хáти, той старйй, дьíти шче спйи, шче ни палéно рáно, а він вíйшоў на двір і питáйи сьи зьйтьи: Рóмани, де пішлá Ганýська? — А він кáжи: Йа знáйу де? — Він на тóйи йиму́ ньічó ни казáў. Шче сьи йигó раз запитáў: А ўже зварйла обіт, ци ньи? — Та де, кáжи, зварйла. Свитáло на день тай сьи зьірвала тай дес пішлá. — Тай старйй пішóў собі. Прихóдит дрýгий рáнок до дрýгойі доньки́. Той с слýгами рóбит, зьить, на гумньí, молóтит, віпроваджййи ў пóли насьíньи сьíйати, дóста цáла робóта. А він ўхóдит до хáти той старйй і сказáў: Слáва Йсу Христý. — Ньіхтó сьи ни відзивáйи. — Ви́дит, жи донькá лижи́т на пóстили і двóйи дьитйй кóло нéйі і ни вітповідáйи: На віки вікóм. Так лижи́т горілиц, йиднá дити́на з йиднóго бóку ссе цицку, дрýга з дрýгого бóку, а онá спит, аш сьи заслйнила. А він на тóйи сьи подиви́ў, тай сьи забрáў на свойў госпóду зноў. Жде трéтого рáнка. Прихóдит трéтий рáнок до трéтойі доньки́. Зьить пішóў ўже с слýгами ў пóли, сьíйати там, орáти, а йиднóго наймита зостáвиў ў стодóльі шчос роби́ти і кóло худóби. Прихóдит той старйй, ди́вит сьи і тáк ссбí ў свóйі голові мйслит: Бýў йим ў йиднóйі, буў йим ў дрýгойі, том так ни ви́дьіў, жиби́ так бýло, йак тýтка! І йде дáльі до хáти. Ўхóдит він дó хáти і сказáў: Слáва Йсу Христý. — Донькá йиму́ вітповіла: На віки вікóм, татуницьу. А ви шчо так рáно прийшли́? — Бом так прийшóў до тéби ў гóсьтьі; ньікóли ни бувáйу ў тéби. — Такісти дóбрі, жи ньікóли ни прихóдити; до систрй Ганýськи ходйлисти пéрши, а до мéни типéрка йисти прийшли́, áли так рáно; такісти дóбрі, шчо ни прихóдити. І шчош там, тáтку, чувáти дóброго? Чи так йак кóло нас? — А шчо би булó, сйну, чýти? От нимá мины́ йісти зварйти, ньі обійти́ мньи комý. Повіддавáў йим вас на бік, а типéр мýшу сьи сам мýчити. І хтьіў йим сьи завідати, шчо ту рóбити, йак вам сьи ту повóдит. — Так той старйй ди́вит сьи ў хáтьі, донькá мáйи шчос трóйи дьитйй, варйт обід

і буде йти ў поли, збирайи сьи живенько. Старий подивиў сьи на тотў ґосподарку і ньіц ньікому ни кажи ньічо, тьілько сам собі ў свойі голові так мислит: Сисе, йа бим казаў, шчо се йист мойа донька! А тих дві, то ми сьи ни сподобали. — І йде до дому, ньіц ньікому ни кажи. Приходит до дому і ўзьиў сьи до книшки, читайи і дужи шче сумуйи, шчо ни знайи, такі допеўни, котра його донька. Читайи він ту книшку, чуйи, хтось ўтвирайи двері. Аш тогди си нагадаў за свойу собаку, шчо йак би вона була, то би миньі дала знати, йак хто приходит, бо би гаўкала, тай йа би чуў. А так йі нима тай ни чуйу. Ўтвориў двері — дивит сьи, той самий подорожний. Слава Йсу Христў. Шчож, кажи, з вами йи, жи йа коли прийду, тай ви смутньі? — Йак жи йа майу висильішчий бути, йак ни знайу, котра мойа цьілковита донька? — Али той подорожний до него кажи: Али сти робили тото, шчо йа казаў? — Чуму, кажи, робиў йим. — І йак сьи вам здавало, йакисти робили. Булисти ў ўсьи трох донькіў? — Айа, кажи, бўў йим ў ўсьі трох. — Шчош, кажи, вони робили, йак ви прийшли до них? — Ой, кажи, йа прийшоў до йидноіі, тай йим ни застаў ў дома і том рано буў, ни досипиўў йим си навіть ньіч. Прийшоў йим до другойі другий день такжи рано, застаўйим: спит; зьить працуйи зі слугами на дворі, ґосподарку провадит си, а вона си спит на постили аш сьи заслинила. — Ну, а трета шчо сказала, йакисти прийшли? — Трета, йак йим прийшоў, то ўжем ни застаў зьитьи ў дома, пішоў ўже на поли зі слугами, з робітниками, а вона сьи шче зостала ў дома з дьітьми і варит обід на поли дльа робітникіў. І так сьи звивайи, шчоби то живо було, бо дес робітники хтьит йісти. Дьіти тамички кричут коло нейі і так само збирайи сьа ў поли. А йа прийшоў і подивиў йим сьи на тото і забраў сьи. — І йак вам сьи здавало, йакисти там були? — Ў тойі остатнойі то ми сьи здавало добри, том си йі сподобаў з ґосподаркоў, а тих двох, то ньи. Йа бим казаў, жиби вона була такі мойа донька, на ньу. — А той до него подорожний кажи: Ци ни стаў сьи вам йакий віпадок? Ци вам дешчо ни пропало? — Пропало, кажи, али то ўже дужи даўно. — Йак, дужи даўно? — Тогди, йакисти були перший раз ў мени. — Шчо такий за віпадок вам сьи дужи стаў? — Тоди стаў сьи віпадок, шчо ми Пан Біг даў три доньки, али пропала ми собака і свиньа. — Повідайи той подорожний: Ожи обис знаў, чоловічи, тобі так Пан Біг даў — а то сам Пан Біг до него балакаў — шчо с собаки зробила сьи донька і с свиньі так само. Ожи йак йис прийшоў до першойі, то ўжес ни застаў йі дома, ожис міг знати, жи то с собаки, бо собака такий звичай заўжди майи, стойіт приўйизана, йак йі спусти, то ўсьі йатки облетит; а друга лижила так, йак звиклы свиньа і дьіти ссали йак свиньў пацьита; а трета то йист твойа донька питома, бо

воná пильнувáла маййтку так сáмо, йак ти пильнýйиш. І міг йис знáти зáраз, жи то твойá дитúна. Типéр скажú: Котрóйі сьи прúймиш, ци тих двох, шчос застáў, шчо ни бýло і шчо лижúла, ци ту трéту прúймис сьи, шчос застáў йак воná працувáла? — А він кáжи до тóго чоловíка і здихнýў до Бóга: Бóжи, а деж би йа таких нидбалúц хотьíў? Йа до тóйі бóрши, жи працýйи, бóрши бим на нéйі сказáў, шчо мойá дитúна, ньіж на тих двох. — Ну, типéр йди до твóйі доньки, бо то йи рідна твойá донькá, а тих дві с сýки і с свиньí. — Він пішóў до тóйі свóйі доньки зі свойóў пáйкоў, шчо маў і даў шче тьі доньцьí свойý пáйку і кóло тóйі доньки кінчúў свóйи жúтьи.

Зап. в липни, 1902, в Коропци, Бучацького пов. від Івана Мельничука.

248. Звідки походять Гуцули. А.

Йидéн ґоспóдар маў донькý йидинáчку і маў два наймúти. І кáжи: Йак будéти йти на тотó пóли віт полýдньи, то абúсти позачіпáли плý-гом, абú донькá знáла, кудá обід нéсти. А йак будéти йти до зáхіт сóньцьи, тáкжи так, а на піўньіч тáкжи так. — Пішлú воні і так робúли. Али йі показáла сьи йúнша дорóга з обідом; а то, шчез би, злий дух зробúў такý бóрозду аж до свóго посьидзéньи. Нисé воná обід, трáфила на тутý дорóгу, йде, йде, йде, стáла тьма, мрáка такá погáна. Вона ньіц, Бóгу сьи мóлит і тáкі йде. Аш прихóдит над вéчир до однóйі скалú, скалá сьи ўтворúла, вíтти віходит, шчез би, злий дух, пирикúнуў сьи ў наймита пóтрать, тай кáжи: Ходú судá. — Воná ўздріла, шчо то ни нáймит, ўже такóго місьцьи ў йійí тáта нимá і христúт сьи. А він кáжи: Христú сьи, ни христú, тобí ўже ньіц типéр ни помóжи. — І ўзьиў йі на свойú лýшко, бирé йі піт сéби, шчо годúна ўсе дитúна. Булá там воná чúрис сьім льіт. Шчо годúна — ўсе дитúна. Али тáто йійí, ўздріў, нимá, шукáйи за неў тáкжи чúрис тих сьім льіт. А воná вíйшла ў сьім льіт с тóйі скалú с тúми свóйіми дьітьмú на тутý горý і тотú дьіти бáўйи сьи і пирихóдьи пóпри ньу; шчо покýшийи кáпку цúцки тай віт-хóдит, а дрýги натхóдит. Такá нуждéнна, лéдви тéпла. Татó йі натхó-дит, покáзуйи сьи йимý на тьі горі, шчо вилúка мáса овéц. Тай пізнáла свóго тáта тай кáжи: Тáту, то ви шукáйити за мноў? — А він кáжи: То ти, дóнько? — Йа, тáту. — А він кáжи: Ти пасéш віўцьі? — Ньи, тáту, то мойí дьіти ўже. — А вітки мáйиш ти дьіти тотú? — Кáжи: Шчо годúна, ўсе булá дитúна. Махáйти, тáту, до дóму і ўсьýда роспишíт по ксьондзáх ў сей час, шчобú сьи зьійшли ксьондзú і абú мéнши ни бýло віт сто ксьоньдзьíў, а йак будé більши, то будé льіпши.

І аби́ тоти́ ксьондзи́ ўзьили́ сьвічéнойі води́ с собóў кождий, аби́ тоти́ дьіти охристи́ли і мине́ аш так бисти очи́стили. Зьійшли́ сьи ксьондзи́, сто, коби́ булó більши хоць ййдéн ксьондз, тóби булó льіпши. Йак зачи́ли тоти́ ксьондзи христи́ти тоти́ дьіти, лишé лиши́ло сьи чéтвиро нидохришчéних, шчо ни могли́ поўсти́гнути. Слу́хайут, шум ўстаў, лити́т тих дьіти́й тáто і кричи́т: Гоў, чика́й, ни христи́, шчо рóбиш? Пообзирáў тоти́ дьіти і сказáў: Ну, ўже пропáло. Христи́листи більши, хрисьтьіт і мéнши, ўже ни мойі дьіти. Али, кáжи, хто йім благословéнство типéр даст? – А ксьондзи́ моўчи́. А він такé йім благословéнство даў: Йак будéш йти пóпід висóку гору́ і аби́с миньі висéло сьа подиви́ў і аби́с миньі крáсно заспівáў. Йдьіт жи собі від мéни, ви ўже ни мойі типéр і жінка ни мойá ўже. Ти бири́ свойу́ доньку́ на місци і ґазду́й з ни́ми. — І с тих дьіти́й Гуцу́ли зробили сьи. То йак йде пóпід гору́ типéр, висéло сьи поди́вит на гору́, на сопі́ўку грáйи і сопі́ўкоў йиму́ висéло співáйи. То вони́ тому́ гру́ди так вистаўльи́йут, шчо ўсе гóльі ў зимі́ і морóз йіх сьи ни бирé, шчо вони́ с тих дьіти́й.

Зап. в липни, 1902 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

249. Чому Волохи носять куцї сорочки. Б.

Була ў цара донька. Біда ту доньку видокрала. Привела собі в печьиру тай була з неў. Ўчьинила ї троє дїтий, два хлопцї и одну ґівчину. Цар зажуриў си за донькоў так, шо ни знаў, шьо робити. Розголосиў по світу: Хто би вишукаў, де моя донька, то бих даў пиў мілїйона. — Ходили виўчьирі, тай найшли ї у печьері на сам Великдень. И питают си ў неї, шьо ти ту робиш? — Ўна розповіла, шьо ї біда викрала, тай учьинила ї троє дїтий. — Питают ї, де тепер біда? — Ўна пішла до старшего чьорта на сесїю, здавати рахунок, шьо робила почерез цїлий рик. Так усї біди ходьи на Великдень до старшего, складати рахунок. Я би з вами пишла, та однако вин би нас подогониў, тай витратиў. А ви приходїт на другий Великдень, гозміт з собою дванатцїт попиў, протесиї (коругви і фани, патерицї і крест з церкви), тай повидправите тут службу, печьиру освйитите, цї ґiти охрестите, тай тогди я видсиў вийду, а вин ни ме знати, де я си дїла.

На другий Великдень, так йик уна сказала, усе то принесли, прийшли, усе то зробили, тай ї виттиў ўзьили.

Йик прийшла біда, ни знайшла ї, нї дїтий, пустила си за ними шукати ў погоню, та ни могла їх ўдогонити. Тогди йила у тугу сви-

стати (у про́тьиж, тужно) и кричьила ў одно: Діти мої, діти, де єсти си ґіли? Тай пишоў біда плачьучи. Дегле кажет: Аби з цего мого поколіні куцо си носили та у тугу́ свистали!

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикарика Л. Гарматій.

250. Жінка гадина. А.

Ви́йшоў йиде́н па́рубок собі́ за чи́мось до льіса. Али ди́вит сьи, сиди́т ў кольісце́ звийнина га́дина. А він ўзьиў бу́ка і хтьіў йийі́ ўби́ти; а вона́ зачи́ла ўтьіка́ти, а він роззлошчиний ка́жи: Ти ўже ни ўтьікниш! І біжит да́льі за неў до льіса. Ди́вит сьи, стойі́т йака́сь хати́на. Тай за не́йу, ди́вит сьи, а з не́йі зроби́ла сьи па́нна така́ ду́жи кра́сна, шчо він за́рас си погада́ў: Коби́ вона́ хтьі́ла, то бим з не́йоў ожиниў сьи. І ка́жи до не́йі, жиби́ вона́ за не́го віддава́ла сьи. — А вона́ ка́жи: До́бри, йа піду́ за те́би, тьі́лько йак йа сьи буду́ ш чо́го сьмійа́ти, аби́с мньи сьи ньіко́ли ни пита́ў, ш чо́го. Тобі до́бри бу́ди і майи́ток бу́диш ма́ти, до́ки мньи сьи ни спита́йиш. — І він сьи зарі́к, жи ни бу́ди йі сьи пита́ў ньіко́ли. — Так вони́ жи́ли па́ру ро́кіў і таки́й він маў виликий майи́ток, жи ўсьо́го маў подоста́тком. Али йидно́го разу́ пойі́хали вони́ ў по́ли, ма́ли йачмінь сьі́йати. І ґоспо́дар розло́жиў боро́ни, ўпріх ко́ньі, ка́жи до не́йі: Ти волочи́ за́ким йа росьсьі́йу. — Він зачи́ў сьі́йати, а надле́тьіла воро́на тай сьіла на драби́ну тай ка́жи: Кра! кра! — А він до не́йі ка́жи: Сьага́, шче́зла бис! Йа шче ни посьі́йаў, а ти ўже приле́тьіла йі́сти! — А йиго́ жі́нка с то́го зачи́ла сьи ду́жи сьмійа́ти. А він здиво́ваний і зачи́ў йі сьи пита́ти: Ш чо́го ти сьи сьмі́йиш? — А вона́ ка́жи до не́го: Ви́диш, до́бри ти зі мно́йу бу́ло і майи́ток йис маў, а йа тобі каза́ла, ни пита́й сьи мине́, чо йа сьи буду́ сьмійа́ти. Тине́р йа тобі ска́жу, а́ли ти ўже мине́ більши ви́дьіти ни бу́диш. Тай ка́жи йиму: Йаки́й ти дурни́й! Воро́на приле́тьіла і сьі́ла си на драби́ну, ка́жи до те́би: Дай, Бо́жи, шчі́сьтьи ґоспо́дару. А ти сьи ни обзива́йиш. А вона́ ка́жи дру́гий раз. А ти ка́жиш до не́йі: Сьага́, сьага́, шче́зла бис. Йа шче ни посьі́йаў, а ти ўже йі́сти приле́тьіла! — Будь здоро́ў, нибо́жи, ўже ти мине́ ви́дьіти більши ни бу́диш! — І так він сьи зьіста́виў сам і майи́ток йиго́ сьи зни́шчиў.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від мами.

251. Жінка гадина. Б.

За даўни́х чис нę знáли, шчо то ў нęдьі́льу робúти. Алę буў йęдéн богáч, шчо робиў йак день так пьіч, пьіґди сьи пę міг обробúти. А він заприх кóньі до двох возьіў і пойіхаў ў недьі́льу за снопáми. І наложиў ў нęдьільу рáно дві фíри снопіў. А йак браў остáтний сьньіп, а піт тим снопóм булá гáдина; тотá гáдина настáвила сьи до нéго кусати, а він ўтьік на фіру, а гáдина за ним. І на фíрі зробúла сьи з гáдини пáнна. І казáла: Рубáй мęне́ мęчéм! — А він йак йі затьиў рас, то с пúска литьі́ло самé гадьи́, а йак зарубáў дрýгий рас, то самí змíйі і пóлози, а йак затьиў трéтий рас, то скúнула с сéбę льінóвиско і казáла до нéго, абú пęрęд неў присьигнуў, шчо йі нę скáжę, гáдино, то будé йęмý жíнкоў.

А він посьсьівáў вęлúкі лани́ і вийіхаў з дóму на дóўгий чис і казáў йійі, абú зьібрáла льудéй і тотó збíжę, шчо сьи ўрóдило на пóли, абú позбирáла ўсьі до гумнá. Онá ўсьо позбирáла, а пóпри дорóгу лишúла: Туди́ чоловік будé повęртáў з далéкойі дорóги до дóму. І свúснула на птúцьі, а птúцьі сьи злéтьіла і двéрно поносúла до шпихльирíў, а солóма сьи лишúла на пни. А чоловíк йак повęртáў з дорóги, зобáчиў, шчо то на пни стойíт збíжę. Прийíхаў до дóму розгньíваний: Шчо то мóжę бýти, такой гáдина гáдиноў! — А онá обęрнýла сьи ў гáдину і обвинýла сьи три рáзи йęмý на шúйу; жáдньі доктóри нę моглú му рáди дáти. А він пойíхаў до тóго крайінá, де буў дóўгий чис бęс самí жнивá, жęбú здоймиў йęмý гáдину ш шúйі. А той йęгó крайáн пішóў ў льіс і вúломаў льіскóвих три прýти і ўдáриў го трúста рас по шúйі і гáдина розвúла сьи і ўтьíкла ш шúйі, áлę го ўкусúла і він нęживúй лишиў сьи.

Зап. в сїчни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Zbiór wiad. T. II, 2, ст. 56—57. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 263—268 (два варіянти).

VI.

Леґенди про позагробове житє і конець сьвіта.

252. Як дївка завмирала.

То в Йесеницц йедна дьівка була завмерла, а потім йак йейі вже несли до гробу, то сьі пробудила тай сьіла в труньі. Жила потім довго, віддала сьі. То вна повідала, йак йі там було. Каже: Тут йа лежьила, слаба, а тут сьі буджу, а йа на йакімось пастівнику широкім такім, шчо й кінцьи не видно. А дождж такий пере, пльута така! Йа йду тай іду, так змерзла, так сьі трісу. Дальі приходжу над ріку. Тече ріка така широка, а каламутна, а шумит так, шчо страшно приступити. Дивйу йа сьі, а через тоту ріку лавка тонка, без поручьи, а довга така, шчо й кінцьи не видно. А тут міньі так виходит — кончи йти на тоту лавку, аж ту дьід йакись надбігайе тай кричит: Дьівко, дьівко! Чекай но!

Йа сьі обертайу, а він до мене: А ти куди?

Та — кажу — хочу перейти на тамтой бік.

— Шчо, ти хочеш перейти? А диви сьі, таже ти зовсім мокра!

Та йак ухопит мене за плечі, а там коло лавки над ріков верба стойала, йак мнов гримне до тойі верби, аж йа сьі пробудила. Йа сьі дивйу, а то мене вже ховати несут.

Зап. в Нагуєвичах, Дрогобицького пов від матери Марії Іван Франко.

Житє і Слово, 1895, кн. 2, ст. 225.

Паралелї: Кулишъ, Записки о южной Руси. I, ст. 306—308. — Schleicher, Litauische Märchen, ст. 71—75.

253. Як баба завмирала.

Була у нас бабуся — вона ще й досї живе — та замерла. Пролежала два днї, та вже на третїй, як заходились її ховати, прокинулась. Ось що про той сьвіт вона розказувала. Як обмерла — не знаю; як

устала, то хтось менї наклав повне плече мокрих сорочок. Пішла я, аж гульк — рівчак здоровий, аж денця не видно, а через яр — дошка, от така завбільшки (показує рукою), ребром поставлена — тільки й дивиш ся, щоб не впасти. На зустріч іде дїд з сивою, довгою бородою та старезний-старезний! Бере він мене за руку та веде — я не хочу, а він веде. То мабуть Бог був. На силу перейшла. Дивлюсь, аж там рай. Скрізь сьвітло — таке сяйво, що аж очи сліпнуть. Трава рясна та висока. Навкруг доріжки й стежки. Вишневий сад, а вишнї кучеряві-кучеряві! А скрізь младенцї, 30 лїт кожному, старих не було. А гарно скрізь! Що помре маленький, то в рай, а там єму зараз і 30 лїт. Старих нема. Глянула — це було саме як настав третїй день — і сорочки позпадали з плечей, я й прокинулась.

Житє і Слово, 1895, кн. 2, ст. 225.

254. Подорож на тамтой сьвіт.

Буде тому уже чимало лїт, як розповідала покійна уже нинї селянка ось таке диво про себе саму, заклинаючись на чім сьвіт стоїть, що нї слова неправди нема у її оповіданю.

По довгій і тяжкій хоробі прийшло ся менї попрощати з тим сьвітом — я умерла, неначе заснула та бачу, що я вийшла у поле, а перед мною стоять мої покійні дїточки. Они митю прибігли до мене, взяли мене за руки та стали вести якимсь лїсом — долами, довго-предовго. Привели мене на дорогу, а на нїй стоять густо прегусто острі ножі повбивані вістрем до гори. Ось тою дорогою, по тих ножах, треба вам, мамо, перейти, а то за се, що ви в неділю рано дещо робили — не сьвяткували. Але пождіть, ми полетимо до Пресьвятої Діви благати, щоб змилосердилась над вами. Она вислухає нашу горячу молитву. Тілько, мамо, заклинаєм вас на Бога, щоб ви не тикали ось тої там червоної ягоди, бо буде велика біда, як би ви, не дай Боже, з'їли. — Дїти щезли, а я лишилась сама. Сонце так сьвїтить та гріє, що і серед жнив не буває, а мене так і спрага пече, що гинь. Випилаб і гноївки, не то що, та нїгде і на тлї води не видко. Щож робити, годї стерпіти; сягнула рукою по тую червону ягоду, урвала та проликла, чей може, думаю, пити так не схоче ся. І справдї полекшало, але щож! Господи, гляну я вкруг себе, а ту з землї як не стала всяка гидь вилазити: і жаби, і ящірки, і вужі, щурі, миши, таке що і розказати сором — та як не верже ся усе те на мене, як не стане мене кусати, гризти, щіпати, я гадала, що таки не видержу. Аж ту на щастє прилїтають мої дїтонь-

ки: „Щож ви, мамо, надіяли, речуть, на що ви з'їли ягоду? Бачте, щастє, що ми вернули, а то була-б вас ось ся гидь з'їла до крихти". Тепер ходіть з нами. — Я встала, дивлю ся, а ножі на дорозї усї до одного поховались у землю. Дорога стала чиста наче поміст у сьвітлицї. Ідемо ми дальше лїсом, аж вийшли ось на нашу струтинецку гору. Ту знов кажуть дїти: Сідїть ви, мамо, ту, а ми мусимо десь йти; незадовго вернемо знов до вас. — Тай полетїли, а мене лишили. Сиджу я сама та розглядаюсь по нашій горі. На противнім горбі, виджу, сидить Н. — дївка, що недавно померла, та сидить, нї словечка до мене не кажучи. Мовчу і я та все розглядаюсь. А оподалїк мене стало горїти дві ватрі; бачу, йде ід ним, двох пан-отцїв, оба гей би людий сповідати з книжкою та пітрахилем на шиї. Одного таки зараз спізнала — се мої покійні тато (я з попівского роду стала сельскою ґаздинею). Поглянули на мене, нїчого не сказали, тільки оба стали біля ватер та все молять ся з книжок тихо-тихо, тілько кричать: О Боже, Боже! — бо їм обом став страшний огонь сипатись з рота, наче би цїле нутро їм горіло! Я так і дрожу з переполоху та жду дїтий — виглядаю, а їх як нема так нема.

Між тим помолились мої тато тай тогдї питають мене: „А чого ти, небого, сюда прийшла?" — Не знаю, кажу я, дїти привели та ту й посадили. — Не довго она буде між нами — каже тая дївка що досї мовчки сидїла против мене. — По тих словах усе щезло з перед мене, а мої синки знов прилетїли, взяли за руки та стали мене вести ід селу. Привели таки до моєї хати, поставили мене на відчинене вікно та кажуть: „Лїзьте, мамо, вікном у хату". — „Не полїзу, кажу я, бо проти вікна на столї лежить таке смердяче стерво, туловище з кониска — не полїзу". — Дїти тогдї силоміць пхнули мене через вікно, так таки прямо у те смердяче туловище і я прокинулась, сїла таки жива, а ту в хатї повно люда та пан отець з старим реєнтим сьпівають менї „вічная память". Усї наполохались, а я злїзла на хату, перехристилась і стала знов живою. — Усе що бачила я, їм розповіла.

Зап. у Струтинї, від М. Вітвицької з Долини, незнаний записувач.

255. Як чоловік завмирав.

Буде тому кільканайцять лїт як жив таки у містї Долинї чоловік, що був на тамтім сьвітї. Про свій побут він не хотів докладно розповідати, хотяй жив ще опісля 30 лїт. Розповідав тільки, що як умер, то хтось єго поніс кудись далеко та вкинув у хату, що не мала тільки

одно вікно в горі, а в хатї була всяка гадь. Він дуже зажурив ся, бо ті вужі та ящірки стали єго дуже кусати. В тім узрів ясну зірницю, що через вікно так до него промовила: Не журись, се я твоя сестра, я тебе визволю з тої біди. — Зірниця стала дївкою, взяла єго на плечі і понесла сьвітами. По дорозї бачив він всяких людий, що робили свої роботи. Чим хто займав ся на сім сьвіті, таке дїло він і на тамтім робив: Орали, косили, писали, судили, мірили землю і т. д. Вкінци принесла єго до хати опять і всадила в смердяче туловище з коня, що лежало на столї, а він ожив.

Від того часу став він вельми сумовитий, мовляв мало, а коли єго питали про загробне житє то він казав: Бачив я богато річий та не вільно казати, кажу вам тільки то, що менї приказали: Як маєш робити яке дїло, то веди до кінця, а нї, то навіть не зачинай. Говори мало, а щобись не грішив словами то держи люльку все в ротї; де бють ся, утїкай від тих людий. Так він і до смерти поступав.

Зап. у Струтинї, невідомий записувач.

256. Чоловік у Бога на гостинї. А.

Так то быў йидéн чоловíк і до ньóго ўсе льýди на ныч приходи́ли. Али пáвіть сьвáта такóго немá, бы ў ньóго ни быў бодáй йакыи жебрáк. Йак підбы́ў сын йигó і ўжени́ў сьа, йуш тотó не льуби́ў, жи льýди так йшли до хáты. І бéсьідуйи си ж жінкоў свóйоў: Кобы́ мы забрáли вітты хáту, бо ни дайýт льýди ў хáтьі перебы́ти, ўсе йдут. — І так зроби́ў, жи забрáў гет на йинчий пльац. Йуж йак ідé йакый жибрáк пóза хáту, а до хáты му ўже гóдьі ўвійти́. Али на самый велиґдень тот йигó тáто стáрый гáдат собі: О, піду́ йа хоць на свій пльац днесь подиви́ти сьа, мóже бы йа там дакóго найшóў. — Вы́йшоў, йакурáт йде чоловíк стáрый, си́вый, пытат сьа: Віткы вы, чоловíче? — От, сь світа, хóджу йа. — Но, ходьіт до мéни на гости́ну. — І так тот чоловíк прийщóў; шче хáту не утвори́ли, зáпахы с хáты, пáска сьа пороскрáйувала на стольí гет і сыў він с тым стáрцьом і гóстьат сьа, йідьáт. Али ўже й сын рад, бо даўнó ў хáтьі дайакы́й жебрáк быў, абó йинчий йакый чоловíк. Погости́ли сьа файно і паска стойит так йак была цьíла і шче здайи сьа більша йак была. А тотá невíста, жонá ґáзды молодóго: Чей наш отéць йакый чаріўни́к? Диви́, два хлóпы йіли і пáскы більше йак было! — І він ідé с хáты тот чоловíк: Но, йа сьа ў вас погости́ў, мóже бы ты такы́й дóбрый быў, абы ты до мéне пішóў ў гости́ну. — А ци знáйуж йа кудьí? — Йа ту при́шльу копьá си́вого

і сьа́деш і пойі́деш до ме́не. — Али він жі́ньцьі повідат: Жебы́ ты па́ску не роспушча́ла ду́жи, прийди ту сестра́ йидна́, дру́га, а ты переміньа́й па́ску, йидньі дай, шчо тота́ прине́сла, дру́гі даш то́йі, а свойу не край. — Сьіу на коньа, тай пойі́хау. Йі́де, а дьіу́ка сьа че́ше і кроу йі йде з очи́й. А він сьа пытат, тот кінь, йиго́: Зна́йиш, шчо тото́ йи? — Йа ни зна́йу. — То тво́йа сестра́, котра́ сьа у недьі́льу чеса́ла і тепе́р сьа че́ше. — Йде да́льі, стойи́т си́ва кобы́лишче ста́ра і пе́ред неу шчіть жельі́зна піт пы́ском, жебы́ не па́сла. А тото́ зна́йиш, шчо тото́ йи? — Ньіт. — То тво́йа ма́ти; зна́йиш за шчо вона́ так ма́йи пе́рет собо́у, абы́ не могла́ па́сти? — Ньіт. — За то, жи льу́цьке молоко́ вона́ пойіда́ла, по́кы на сьві́тьі жи́ла. — Йі́де да́льі, стойи́т капли́цьа. Сьідьа́т два сьва́тцьі у капли́ци, йиде́н ста́рый, дру́гый малы́й і ба́уйат сьа зло́тоу га́укоу. Ви́диш тото́? — Ви́джу. — Зна́йиш, шчо тото́ йи? — Ньіт. — Тьвій оте́ць і тьвій брат на́ймолотший. І йиде́н дру́гого не зна́йи. — Іде́ да́льі, стойи́т ла́ука че́рес пото́чину, така́ во́стра йак бры́тоу. — Ходи́ тоу ла́укоу. — Не піду, бо сьа уріжу. — Не бі сьа. — І перейшо́у че́рес тото́, стойи́т гнила́ кобы́лишче: Но, нима́ сте́шкы да́льі, хыба́ че́рес тоту́ кобы́лу мус льі́сти, а сминіт такы́й, жи ни мош вы́тримати. Зна́йиш, шчо тото́ йи? То йи тво́йи тьі́ло. — І йак у́льіз у тото́, стау чоловіком і уже зна́йи, де йи. Йуш тьі́льма у сво́йім сельі́. Али дивит сьа, де йиго́ ха́та, не мо́же спізна́ти. Йиму́ сьа здайи́, жи днесь пойі́хау, бо сьа ни змерка́ло, а ту сад і пльац не тот, шчо быу. Він пішо́у до ксьи́ндза, прикона́у сьа то́го, коли́ тото́ было, кой він пішо́у і уже заста́у се́ме поко́льіньа на пльацу́. Пішо́у до ксьи́ндза, вы́сповідау сьа і росы́пау сьа на мак там.

Зап. в лютім, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 30—32 і ст. 123—128 (три варіянти). — Грінченко, Изъ устъ народа, ст. 191—193 паралелї на ст. 432, ч. 217. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 337—338. Т. IV, ст. 32—34 і 188—190. — Kolberg, Pokucie. T. IV, ст. 202—103. Krakowskie. T. III, ст. 99—101. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края, ст. 283—287. — Federowski, Lud białoruski. T. I, ч. 1092. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 376—386.

257. Божий друг. Б.

Мали родичі сина. Було то на різдвіпе сьвето. А родичі були богацькі! Всього наварили, напекли, ще й горілок принесли. Приходит сивий дьід до хати тай просит, жеби йіму що дати. Але скупі родичі

вигнали го ще мітлов тай ньіц не дали. Видит то маленький син, скочив до стола, мает пів пляцка тай несе дьідови.

— Бог заплать! каже дьід. Ти мене тепер нагородив, а я тебе колись надгороджу. Памьітай, як задзеленькає коло хати коник і як ти дасть знати молоденький парубок, то йди з ним, сьідай на коне і ньіц не кажи. — Тото собі добре закємив хлопець. Тай богато пішло чісу від сьвєтого вечера. Родичі повмерали, а син оженив сьі. Справяв раз син той сьвитий вечір тай чує — дзеленьк, дзеленьк перед вікном. — Попрасцєли сьі тогди з жінков, дьітьми, каже: Я зараз верну! — Тай пішов на двір. Ту взєв го хлопець молоденький (а то був ангел!) тай посадив го на коне. Полетьіли вони просто до неба. А там здибає го той сивий дьід: Аа! каже, друже, а ти ту? ходи за мнов! — Тай йдут вони, аж приходєт в єдно місце, де була велика трава аж по саму шию! Дивлют сьі, аж ту пасе сьі корова така суха, що крий Господи! А так жре траву аж землев. А там дальі видьіт поле, таке болоне, а на ньім трава така, що ледви вистає. Тай там пасе сьі корова, але така тлуста, що її тілько до шляхтузу. А дьід каже: Видиш, друже, тота суха корова то чоловік скупий, а тота тлуста, то чоловік гойний такий, що кождому давав всього на тамтьім сьвітьі. Тепер вони так панують! — Йдут вони дальі. Аж ту видьіт дві птичкі. А так вони бют сьі крильми, що страх, так шамотают сьі. А дьід кажи: Тоті птахи, каже, то чоловік і жінка, що жили вічно в незгодьі. Раз каже чоловік до жінки: Жінко, дай на боже! А жінка не хтьіла дати. А другий раз жінка каже: Даймо ниньі на боже! А чоловік: Чекай, каже, маємо ще цєс до Покрови; не хтьіла ти мене слухати, тепер і я тебе. І так вічно жили, а тепер за то карают сьі. — Йдут вони дальі, аж ту пекло — огонь вічний, смола. Так горит смола, смердит, клекоче в серединьі, виски, плач, зойки, що крий Господоньку. Дивит сьі син в пекло, тай видит там свойі родичі в страшних пекельних муках. Тай тєжко гіренько заплакав... А відтак до него долечуют крики: Ратуй, ратуй! — Дає йому дьід цибульку тай каже: Ану запхай троха тоту цибульку в вогень. — Запхав він в вогень цибульку тай держит, а за головку тілько душ ухопило сьі! Тисьічу може!... Він витьіг цибульку, а душечкі хребтами попадали в ще гирший вогень. Тай каже дьід: Видиш, друже, які йіх вини тай кари великі, що навіть йім помочи не можна. Мучіт сьі вони вічно за свойі гріхе. — А той чоловік лєг собі з зелю за родичіма під корчиком тай спит. Тай так му сьі смачненько спало! Усе горе своє забув. Аж приходит знов дьід тай будит го. Вставай, каже, вжес сьі виспав. — Чи знаєш кількос спав? — питає дьід. — Може с пів години! — Та де, каже дьід, вже сто льіт спиш — видиш, як ту приємно, любенько, але щож... ти мусиш йти назад на землю. І вони по-

працєли сьі тай поцьілували сьі. Тодий той чоловік зійшов з неба на тім самім кони. Дивит сьі він на сьвіт — не пізнає го цьівком; дивит сьі на хату, а на ньій кропива тай хабузє росте. Ах, аж лєчно му стало. Він параз такий сивий став, як той голуб, як тото молоко, аж горб виріс на плечох. Тай приходит до нього смерть з косов: Уу! каже, я за тобов цьілий сьвіт обшукала, а ти десь с сьвітими бавив сьі! Стьіла го косов, а його душенька полетьіла просто як сьвічка до неба.

Зап. 1898, у Дрогобичи, від М. Мамчина, Вол. Левинський.

258. Вандрівка до неба.

Один парубок хотів ся довідати, що робят в небі єго татуньо та мама. Для того вибрав ся раз в дорогу до неба. Іде він один день, другий, і не може дійти до того неба. Аж подибує він раз якогось янгола чи апостола, цілого біло вбраного. Той єго запитав ся, де він іде? — Іду, каже до неба, довідати ся, що там мої тато й мама робят! — Добре, — каже сьвятий. — Іди собі туди просто, а як би тобі було потреба помочи, то заклич: Ісусе мій, ратуй мене! Парубок пішов дальше. В дорозї натрафив на велику ріку. Не знаючи, як ї перейти, закликав так, як го сьвятий научив. Через воду зробила ся сейчас суха дорога. Як тілько перейшов на сей бік, вода ся до купи зїльляла. Пішов він дальше і дійшов до того місця, де душі покутуют нїм дійдут до неба. Єден висїв за ногу, другий за вуса, третий за варгу — і інчі муки терпіли. Він пійшов дальше і прийшов до раю. Іде через рай і дивит ся, аж тут два соколи бют ся. Соколи кричали до него: Розжени нас! — Я вас не зганяв, то й розганяти не буду. — Дальше надибав він дїда тай бабу. Вони сидїли тай котили до себе яблуком. — Возьми від нас — казали — оте яблуко, бо ми вже многі лїта тут бавимо ся і не можемо ся роздїлити. — Я вас не зганяв і не буду розганяти, — сказав він і пішов дальше. Іде, іде, так все далї та далї, аж зайшов до неба. Там так грали музики і гуляли сьвяті, аж шиби бренїли. Прийшов до него якийсь сьвятий і позволив єму три години гуляти. Він гуляв три години і просив ся вже тут на віки зістати. — Нї, сказав єму сьвятий, — верни ся на землю, твоє тїло мусит там лишити ся, а твоя душа прийде тут. А як будеш вертав на землю, то розлучи там соколів і дїда від баби. Він вернув ся і відобрав дїдови та бабі яблоко, і вони перестали бавити ся. В них пізнав він свого тата та маму, що цїле житє дармували та тілько бавили ся. За те мусїли на тім сьвітї яблуками бавити ся. Пішов дальше і розігнав соколів, а в них пізнав своїх

стриїв, що ціле житє сварили ся за кавалок поля і за те мусіли на тім сьвіті бити ся. Зайшов він на той сьвіт, але нічого вже на нім не міг пізнати. Прийшов там, де стояла єго хата, але вона була вже розвалена, а з грушки, що ї був засадив вибираючи ся до неба, лишив ся тілько старий штурпак. Від того часу минуло не три години, як єму здавало ся, але триста літ. Він розсипав ся тогди в порох, а душа полетіла до неба.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 373—374.

259. Сон.

Перед Василійом на давіть того року снив сми, що дес прийшов сми на краєц кичери і став сми над самою глібокою пропастев. На тій пропасти був перехід через малу берцу (кладку) на тот бік и я перейшов сми через ню. — На тім боці єк перейшов сми, вздрів сми колесо млиньске, котре обертало на собі грішні люди, поприсилені за голови. За млином була знов велика пропасть, а над нев стоєла таблиця біла, а на ній були виписані мої гріхи. Під сев таблицев стоєв сідий (сивий) чоловічок, котрого я дуже злєк си, але він каже: Не бій си, чоловіче, тобі ще чєс ити в пропасть, бо ти маєш ще два гріхи зпокутовати [за два торші (дві смереції), які вкрав із камерального ліса]. — Вітак тот чоловічок показав мені су таблицю, на котрій були мої гріхи виписані, тай каже до мене: Читай, чоловіче! то твої гріхи виписані. — А коли я єму сказав, шо не вмю чітати, він зачєв сам чітати з неї мої гріхи: Як то я давніши пив, блуцтво провадив, крав часом з ліса і як я пустоту заводив. — Вітак закликав мене тот чоловічок і я пішов за ним поза млин, попад тоту пропасть и завів він мене до малої нібп церковці. В тій церковці була дєра в помості, а з тої дєри вийшла панна і каже до мене: „Чоловіче, єк не зпокутуєш свої гріхи, то я тебе возьму на сім день до себе на покуту. — Мені стало дуже лєчно і я сказав, шо зпокутую. Вітак з тої цимбри завів мене чоловік тот в другу цимбру; я там дивлюсь, а то грішні души в огни горят; а тот чоловічок каже до мене: Диви си, чоловіче! то грішні души за се, шо в корчму ходили и неділеньку свету та божу не шєновали, в огни горят. — Єк на се дивив сми си, тоди завів мене тот чоловічок в трету цимбру; а тут знов стоїт чоловік голий, держит на плечєх бесаг соли і горит в огни по саме плече за то, шо в неділю муку змолов. А другі люди коло него також в огни горіли за се, шо до церкви не ходили, а на печі в неділеньку божу лежали; а инші знов, шо всєкі гріхи провадили. Завів мене далі тот чоловічок в четверту цимбру, а тут дивлю си, то

вже сидит самий Исус Христос зі сьвєтими ангелами в єсности. І рік до мене: Куди меш, чоловіче, ходити, шобис кождому казав, шоби люди не грішили, до коршми в неділеньку божу та сьвєту не ходили, горівку не пили, блудства не провадили, других не кривдили, чоловік зі жінков шоби по правдї жив, сусїд зі сусїдов в смеренности та по добру жив, та шоби люди оден другого любив, та всєкі инші гріхи, шоби люди не робили, а я их за се му благословити; а єк не мут по божому жити, то мут так в огни горіти, як тї грішні душі, шос бачив[1]).

Зап. 1902, в Полянках, Косівського пов. від Дмитра Шпитка, О. Галевич.

Паралелї; Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 149—150. — Що Иванъ на тамтômъ свѣтѣ бачивъ. Написавъ Левъ Трещаковскій. Четвертое исправлене и дополнене изданіе. Коломыя, 1890. Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса. Ст. 1—24.

260. Подорож по небі і пеклї.

Перед 20 роками, коли був сми ще парубком, лежав сми 9 років на ногу, дуже тєжко. Раз коли так лежу, прийшов до мене старенький чоловік и каже до мене: А ну ко, Дми', иди за мною! — И я пішов сми за ним. Идемо, идемо великєм полем и показали си нам великі три доми. Ми війшли в одну хату и лишив сми си сам. Дивлю си, там є много панів, котрі записуют кождого прихожого. Оден з тих панів прийшов до мене и зачєв питати си: Відкє ти, чоловіче? Ми тє ніколи не бачіли до тепер. — Я им відповідаю, шо я из Полєнок. — А они мене далї питают: Чому ти тут прийшов? — А я відповідаю, шо не можу трафити на добру дорогу. — Пани сї на се менї кажут: Підпиши си нам та підеш добров дорогов. — Бог знат, відповідаю я, ци я піду добров дорогов. — На се они нічо менї не відповіли, лише втікли від мене і зачели далї записувати, хто увійде в хату. Записали они вже всїх, а я стою та дивю си, а они всї вийшли з хати, та питают си оден другого за мене. А чому сес чоловік стоїт та не иде з нами? — А другі пани відповідают: Він до нас не належит! — Вітак прийшов тот самий чоловік ідь минї, шо мене тут привів тай каже: Иди ко, Дми', за мнов!

[1]) Я питав ся того Дмитра, чи він то розказує людям? Він каже: „Я розказую кождому, але они не слухняні. До них, шоби Господь Бог самий заговорив, то вни би не послухали. Они ще сміют си з мене як им розказую сесе". Мушу тут зазначити, що сей чоловік фактично від часу того сну поправив ся, як то каже Гуцул: „Став божим чоловіком". *О. Г.*

— А я пішов за ним. Він привів мене до другого дому, тай увів мене у хороми перед двох дверий. Двері си отворили. Я дивлю си крізь двері, а там люди у файних крисанях з павами стоят на зелїзних горичих шинах, а зі споду під шинами кепит смола. Єк си тая смола розкипіла, то пішла поверх голови людєм, так високо, шо не видко их було и поверх них кепіло. Вітак єла та смола потухати, а люди такі стали чорні, єк головня, а пави за их крисанями такі стали єсні, єк би нові. — Тот чоловік самий, шо мене тут привів, каже до мене: Ходи ко, сарако, далї зі мною. — Я иду в середину за ним, а менї так страшно дивити си на сї обсмалені люди, та бійно було, шо в серединї огонь горит, бо я зпізнав, шо то пекло, а люди то за свої гріхи в пеклї кіпєт, бо я видів таки знакомі люди, шо на сім сьвітї грішили, горівкою пеньчіли, блуцтво провадили, людий шахрували, не навиділи си оден з другим. Видів сми також атамана (війта) з нашего села[1]). Єк мене ті люди уздріли тай єли мене кликати, шоби я також сїдав на це горече місце, тай кажут до мене: Ти, Дми', також такий грішний був єк ми. — Я йду та паду помежи тоти шини тай Господа Бога милосерного прошу, шоби мене укрив від цеї муки тай кажу: Бог знат, ци я буду тут межи вами. — А тоті грішні люди, шо в пеклї горїли, аж зубами закрицкотїли, тай заплакали, а той чоловік, шо зі мнов прийшов, почув, шо я Бога молю, каже до мене: Ходи суди, моя дитино. — А я прийшов тай Бога далї прошу: Поратуй мене, Господьку. — А тот чоловік каже: А тобі сьвещенник не казав, шо би ти був чемний та не пеньчів, та пустоту не провадив и пави не носив (не був пишний)? Жди, сарако, зараз меш видїти великий страх! — А я в одно молю си: Поратуй мене, Господьку. — Я дивлю си на другі двері, а там скрісь двері видко ше більший страх и то великий страх! А то видко було спіжову піч, а в тії печі велика вогненна кепінь, коло тої печі сидит черлений страшний дїдо, а в того дїда велика зелїзна довбня. Тот чоловік, шо мене водив, закликав на грішників тай каже: Ви станьте на передї; а на мене показав, тай каже: Цес чоловік ме стояти на задї, та ме дивити си на страх и кару божу. — Я стою, та дивлю си; с тої зелїзної печі верло чорну жінку, а тот дїдо черлений кажет: Иди, вибери собі кого хочеш в данець. — И вна прийшла и взєла такого самого єк вна чорного и завела перед печі данець. Оден данець відданцувала, тай стала. Вітак хапнула попід плеча чоловіка, а тот черлений дїдо загнав их довбнею у кепінну пропасьть, аж загриміло та зашуміло за ними. Вітак

---

[1]) Коли я його запитав, котрий то там був атаман, оповідач менї не хотів сказати, лише збув мене тими словами: „Ви єго, пан професор, не знаєте, він вже давнїчко, як помер“. *О. Г.*

з тої зелізної печі викенуло другу жінку, а тот черлений дідо сказав знов, аби собі вибрала єкого чоловіка. Тая жінка вібрала собі чоловіка до даньцю, а він зі страху упав, а черлений дідо каже до неї: Ануко, бери другого, маєш в чім вібирати. — Она вібрала собі другого чоловіка, передансувала, а дідо черлений загнав их знов в пекельну пропасьть. Так кілька разів викидала тая зелізна піч чорні жінки до данцю, а я дивлючи си на ту кару, застрашив сми си дуже, тай прошу в одно Бога, шоби мене укрив від сеї кароньки. Тот чоловік, шо мене привів суди, каже до мене: Не бій си, хло'. Бог з тобов, дитино! Ходи за мною! — А я з великим страхом пішов за ним, де тота піч зелізна. А тот чоловік обернув мене під сонце лицем, тай каже до мене: Диви си, Дмитрику, куда тебе твоя мудрість привела! Ти любив до корчмий ходити, ти ходив у неділю на музики, ти ходив на всєкі розпусти, на вечерниці! Видиш, куда тебе водило? Єк би Господь не змисердив си над тобов, то був бис пропав на вічну пропасьть. Через се, шо ти засьлюбував і відступив від гріха, Бог тебе усокотив від вічної тої пропасти. Но диви си, сарако, и памєтай, шобис більше не согрішив, бо то твоя смерть. А найбільше диви си, шобис не пішов у коршму и не провадив блуцтва, то Бог тебе помилує и поратує, єк тебе тепер помилував. Диви си, шобис ходив до церкви, шобис розказував людим, щоби до коршми и на вечерниці не ходили, блуцтва и всєку пустоту не провадив. А єк тебе мут твої давні товариші коло корчми перебігати і кликати на питє, то ти им скажи: Я не йду в коршму, тай ви добрі люди не йдіт, бо це гріх великий, бо Господь не на це сотворив чоловіка, шоби пив та пустоту провадив, лише шоби чоловік молив си, щіро працював, а свою працю не пропивав та свій музіль не гайнував, а єк це не мете робити, лише по своєму жити, то Бог ме вас карати вічним пеклом. — Вітак тот чоловік завів мене до третого дому. Я там дивлю си, а оден чоловік склав руки, тай молит си до сьвєтих; і вздрів мене тай каже до мене: Ти прийшов єс тепер, дитинко, до мене? — А я відповідаю: Прийшов сми, Господи! — А він кличе до трох раз: Иди и підпиши си, дитинко, миньї. — Я имив за перо, а він каже до мене: Иди, дитинко, у другі двері, а меш шось видіти. — И я пішов. Дивлю си там, а там сидєт жінки у лавках, сидєт и люди з ними, а всї они прості (смеренні), а на ні так ясно сонечко гріло, а перед кождов душев могила хліба стоєла, тай ше дают миске (приноси). Там так красно було, шо я не міг си налюбувати; здавало ми си, шо я у красній церкві є. Стою так, а цес чоловік взєв мене попід плече, тай каже: Диви си, меш ще шось видіти. — И заніс мене у красну, дуже ясну хату; були там и вікна, а було там так дуже в тій хаті мило, шо Боже! У тій хатці був зелений столик, а на нїм був полумисок, а в полумиску було

шось-таке пахнюще, що на цім сьвіті певне такого нема. Так пахло гей би цьвіт з садовини, єк сонце на него по дощи загріє. Верх того полумиска стоїт обрас чоловічий, такий красний, що мило на него подивити си; и той образ до мене заговорив: Ти прийшов тут до мене, дитино? — Пришов сми, Господьку! — И знов питає мене до трох раз то саме. Я знов відповів, що: Пришов сми, Господьку. — А він каже: Коли так, то дайти и єму того, що в полумиску. — И дитинка файна та мила поклала у полумисок таку маленьку ложочку, як від закону, тай каже до мене: Бери, чоловіче, та їж, бо то Бог показав тобі рай сьвітлий. Єк меш си добре справувати и гріха сукотити, то Бог тобі прикаже царство небесне. Тепер иди и розказуй на земли другим, а меш мати надгороду від Бога. —

Зап. 1902, в Полянках, Косівського пов. від Дмитра Тимофійчука Матїївого О. Галевич.

261. Вояк у чистилищи.

Буў йиде́н жо́мньир, служи́ў при во́йску. І ў тьім ча ьі ви́бухла во́йна. І він ў тьі во́йньі буў. А маў знайо́мого това́риша с собо́ў, ка́мра́та і оба́ бага́то цивільних льуди́й пострільа́ли, чи порізали ниви́нни дльа здо́бичу гро́ший. По скінченьу війни́ дьіста́ли фрай і зговори́ли сьи о·сво́йіх дьіла́х ў войско́вім ста́ньі. І зача́ли собі говори́ти о тих льу́дих, котри́х ниви́нни з ла́кімства гро́ший сме́ртиў покара́ли, бо йім сумльіньи йіх ни дава́ло споко́йу і му́сьіли о тьім найбільши розмаўльи́ти. Ў коро́ткім чисьі йиден із них житьи́ свойи́ закінчи́ў і пішо́ў на вили́кі му́ки за тотьі ниви́ньі льу́ди, котри́х дльа ла́кімства нисча́сного усмерти́ў. Льуби́ли сьи вони́ оба́ зза житьи́ ду́жи і по смирти́ душа то́го ка́мрата за живу́шчого га́тку ма́ла. І стара́ў сьи ўмерли́й озвісти́ти че́рес сон живо́му ка́мратови, жи за той чин, шчо ў війньі учини́ли над ниви́нними льудьми́ дльа ла́кімства, пімсту смирте́льну обйави́ў му Бог, шчо ўсьі гріхи́, котрі посьіда́ў ў житьу́ сво́йім, були́ би ньічим про́тьіў то́го гріха́, шчо ниви́нни льуди́й посмирти́ли дльа ла́кімства гро́ший. За той чин до́ўга і вили́ка ка́ра ў чисти́лищи — і ознайми́ў му ў сньі, жи мо́жи за живота́ до чистилишчи сьи дьіста́ти. І пита́йи сьи йиго́ живи́й ў сньі, ци би то льі́пши бу́ло з за живота́ до чисти́лишчи сьи дьіста́ти і пуку́ту чини́ти, йак по смирти́. — Вітповіў ўмирли́й, шчо льі́пши за живота́. — Пита́йи сьи живи́й, йак жи сьи дьістати до чисти́лишчіў зза живота́? — Ка́жи ўмирли́й: Ў льі́сьі на за́хіт со́ньцьи віт тво́го ме́шканьи йист йаскі́ньа під вили́коў горо́ў. Дале́ко то віт тво́го до́му, а́ли

возьми́ си на опі́ку Ісу́са Христа́ і попроси́ йиго́ шчи́ри і постанови́ собі пи́рид Ісу́сом Христо́м, шчо хо́цьби і на смерть сам йис сьи наразиў або на на́йбільші страхи́, то ўсьо тото́ буде́ш зносиў ми́ло і хе́нтни дльа вітпушче́ньи гріха́ за побідже́ньи сме́рти неви́нних льуди́й дльа ла́кімства гро́ший, шчос попоўниў. І возьми́ собі па́ру слыіў, котрі тобі́ ска́жу, а тоты́ слова́ буду́т тибе́ борони́ти у ка́жды му́цьі, на ка́ждыім місци, ў котрі́м сьи буде́ш знаходи́ти чисти́лишчи. Тоты́ слова́ сут: Су́си Хри́сти, си́ну бо́жий, поми́луй мйа! Ти́ми слова́ми оборо́ниш сьи від усьі́х му́кіў ў чисти́лишчих. Дьато́го тибе́ ра́джу, жибйс за живота́ тото́ учиниў, бо по смирти́ душа́ бис кі́ла ни йист ў ста́ньі ти́ми слова́ми сьи обборони́ти, бо за́рас по смирти́ душа́ чолові́ка ста́йи пе́рит суд бо́жий і відбира́йи засудже́нійи мук ў чисти́лишчих за свойі́ гріхи́, аш пото́му до чисти́лишчий прихо́дит, то ўже за пі́зно слова́ми ти́ми му́ку си зменши́ти або від не́йі сьи охорони́ти. — Пита́йи сьи живи́й ўмерло́го, йак доўго́ йа тоў йаскі́ниў буду́ йшоў? — Вітпові́да́йи му ўмирли́й, ў сньі: Чим ско́рши і хентньі́шши поофі́руйиш сьи на ту́йу пуку́ту, тим ти сьи доро́га коро́тшоў і лекшоў ста́ни. А за ка́ждим страхо́м, хо́цьби тьи й найбі́льший спітка́ў ў чисти́лишчи, то аби́с ньіц йи́ншого ни ми́слиў і ни хтьіў говори́ти, лише́ ті́йі слова́: Су́си Христи, си́ни бо́жий, поми́луй мйа! — І ў тьім живи́й зьі сну розбуди́ў сьи. Хоць пи́рит тим сном сумльі́ньи йиму́ виража́ло той йиго кишки́й гріх, а по тьім сньі, ў котрі́м му ка́мрат претста́виў, жи то йист гріх найки́шший за ўсьі гріхи́, постановиў си за́раз ў ту́йу доро́гу сьи ви́брати до чисти́лишчи. Ўзьиў собі на по́міч Ісу́са Христа́, проси́ў йиго́ с пла-че́м се́рцьи сво́го, аби́ му допомі́г до чисти́лишчіў сьи дьіста́ти і ў тьі́льі той гріх вітпуку́тувати. І пішо́ў на і́мньи бо́жи ў доро́гу. Бли́сько мі́сьаци подру́жи сво́йі дьіста́ў сьи до то́йі гори́, піт котро́ў сьи знаходи́ла йаски́ньа, йа́ко доро́га до чисти́лишчи. Ко́ло то́йі гори́ льиг на спочи́вок, аби́ шче на сьім сьвітьі приспа́ў сьи, бо подума́ў собі, жи по тьі доро́зьі шче тра спочи́ти ту́тка, бо там, у чисти́лишчих, ни бу́ди спочи́ўку, а́ли му́ка. Льиг на хви́льку, али спа́ти ни міг, лиш найско́рши маў за́мір ступа́ти ў йаски́ньу, аби сьи дьіста́ти до чисти́лишчи. І ўступи́ў ў йаски́ньу. І ўзьаў с собо́ў кілька сьві́чок, бо дума́ў собі, жи ў зимли́ тако́ў дьіро́ў йти буде́ ду́жи те́мно. Зра́зу зроби́ло му сьи те́мно. Засьвіти́ў си сьві́чку, а́ли цук покигну́ў і сьві́чка зага́сла, а пирид ним засьвіти́ла сьи сьві́чка, за кутру́ він ни зна́ў і здава́ло му сьи, жи ни ду́жи дале́ко на пире́дьі. Йак зачи́ў йти до то́йі сьві́чки, ішо́ў ду́жи доўго́, аж му сьи наўки́мило було́, аж зоба́чиў, жи то ни сьві́чка, а́ли коне́ц доро́ги то́йі, шчо до чисти́лишчи прова́дит, а там зора́ така́, йак би со́нци грі́ло. І зближи́ў сьи до то́го отво́ру так, йак до бра́ми прийшо́ў, а ко́ло то́го отво́ру стойа́ло три ста́рцьі на бі́ло поўби́раньі. І ка-

жут- йиму́: Чо ти, чоловічи, ту прийшо́ў ў кільі? Ту прихо́дьи ду́ші бис тьі́ла, а ў кільі ту ньіко́го ни бу́ло, аш ти пе́рший прийшо́ў. Хто тибе́ ту спрова́диў? — Вітповіда́йи той: Йа ў імньа́ бо́жи прийшо́ў; ньіхто́ мине́ ту ни привіў, бо йа ма́йу тьашки́й гріх на сумльі́ньу сво́йім і просиў йим і про́шу Ісу́са Христа́, аби́ йа той гріх ў кільі вітпоку́туваў. Чуў йим за чисти́лишчи, жи то йист місци дльа грішникіў на пуку́ту і зажида́ўйим собі с кілом ў чисти́лишчи той гріх вітпуку́тувати. Ста́рцьі вітповіда́йут: Вітпукутуйиш, а́ли за́рас прийдут зльі ду́хи і надоко́ла те́би запальа́т вого́нь. Али аби́с ни бойа́ў сьи, лиш аби́с сказа́ў: Су́си Хри́сти, си́ну бо́жий, поми́луй мйа! — і той вого́нь зни́кне, а ти оппе́чений ни бу́диш. І потьі́м кілько мук тьи нади́бли, то ў ка́ждьі за́рас іс шчи́рим се́рцем абис тіўі слова́ поўтари́ў. І ста́рцьі зни́кли. — Зльі ду́хи приско́чили, ни зна́йи, звітки сьи ўзьа́ли ко́ло не́го і займи́ў сьи вого́нь надоко́ла не́го, а він зо страхи́ остоўпіў. Али ў моме́нтьі нагада́ў си за тіўі слова́ і зараз ви́рік: Ісу́си Хри́сти, си́ну бо́жий, поми́луй мйа! — Вого́нь зник, зльі ду́хи повітска́кували, а йиде́н при́скочиў до не́го, зла́паў го ў полови́ньі і зньіс го на доли́ну і покла́ў. На тьі доли́ньі йак покигну́ло зи́мно, то си гада́ў, жи там житьи́ скінчи́т, бо тако́го зи́мна з за житьи́ ньі́ґди ни тирпіў. І зноў ви́рік тіўі слова́: Ісу́си Хри́сти, Си́ну бо́жий, поми́луй мйа! Зи́мно уста́ло і за́раз зйави́ў сьи нови́й злий дух і ви́ньіс йиго́ на гору́, де бу́ло мно́го душ на ланцах прико́ваних до зимльі і жа́би кроў сса́ли з них. Наколи́ йиго́ ланцо́м прийўйаза́ти хтьі́ли, за́рас поўториў тіўі слова́ і за́раз го поки́нули ўйаза́ти і ланц від не́го шчез і ўсьо. — І ўхо́пиў го злий дух і заньі́с го на дру́гий бік гори́, де зоба́чиў вили́ки ко́лисо га́ками наби́ти і на ко́ждьім га́ку чоловік зави́шений: йиде́н за рибро́, дру́гий за ру́ку, тре́тий за но́гу і так за ру́зньі ча́сти тьі́ла. А так сьи мо́цно обиртало, жи зале́дво було́ пізна́ти, жи то по́стати льудий на ньім ви́сьат і йинча́т і ўсільа́кими голоса́ми пишчу́т. Ўзьиў злий дух йиго́ і на тото́ ко́лисо хтьіў зачіпи́ти, а він кри́книў за́рас тіўі слова́ і злий дух го опусти́ў. — Зноў го злапаў злий дух і заньі́с йиго́ під вили́кий дах. Піт тим дахо́м було́ студньі́ў мно́го, а с ка́ждойі сту́дньі кури́ў сьи дим і го́лос плачли́вий виходи́ў з ди́мом. Хотьі́ў злий дух йиго́ ў сту́дньу ки́нути, а він на́гли поўтори́ў свойі́ слова́ і злий дух го лиши́ў. Подиви́ў сьи до сту́дньі до одно́йі, там гори́т смола́; йиде́н чоловік трима́йи ў гори́чі смолі́ ру́ку, дру́гий но́гу, тре́тий по по́йас ў смольі́; ни міг він сьи диви́ти да́льі, бо ў вили́кім страху́ буў. Узьиў йиго́ злий дух звітти і заньі́с йиго́ до вили́койі води́, шчо ду́жи смирдьі́ла і хтьіў йиго́ ў ньу ки́нути а він зноў спімнуў тіўі слова́ і дух пусти́ў го на бе́ризьі. А ў тьі водьі́ мно́го льу́дий го́лих пла́чут, хтьіў би ни йиде́н хоць го́лову з води́ ви́ставити, аби ни приходи́ла вода́ йиму́ ў писо́к, а зльі ду́хи гара́пами

бйут і зарипайут ў воду каждого. Зыйшоў висши, дала му сьи видьіти дужи вузенька скльинна клатка чирис туту воду. Постановиў собі тоў клаткоў пирийти, хоць показувала сьи дужи нибиспечна, али видыіў на другім боцьі за водоў, жи показувала сьи прийимна околицьи, йак би новий сьвіт. І зачиў на туту клатку ступати. Поступиў три кроки помалиньку на клатку, а зльі духи зачили го з нейі тручити; али він зараз поўториў свойі прибраньі слова і ньіц му ни шкодило, пирийшоў на другий бік. І зараз запах ўдариў на него виликий, а ўсьі тотьі страхи зникли поза него, шчо ўже ни видыіў аньі тойі води, аньі тих ўсількаких мук, котрі пирийшоў. С того висёлого поздреньи і пахушчого повітри так заспокойіў сьи, шчо го аш сон огорнуў. Заснуў він і снит сьи йиму, шчо приходит старии до него і кажи му: Ўстань і ходи; нидалеко пирит тобоў йи брама; там запукайиш і тобі отворут і зобачиш місци шчасьтьа, шчо ньіхто живий шче такого ни видыіў. — Ўстаў він зарас, старцьа нима, али бирё, йде, так йак му ў сньі возвістиў. Пирийшоў ни далеко, зобачиў прикрасну браму і сьміло запукаў до нейі. І отворили му. Ўходит до сиридини і ўдариў на него смак сöлоткости і запаху дивного, йакого ньіґди із за живота ни чуў і ни видыіў. Було там льудий много за тоў брамоў так ньіби ў замку йакім і ўсьі на біло поўбираньі і молили сьи Богу і жадни йидно до другого ни говорило ньіц. Нараз отварийи сьи ў тьім замку суфіт — так ньіби облоки — і с того отвору спускайи сьи жоўтий і пахушчий ньіби дим — він сам ни знаў, шчо тото йи — і так на частки подьіли́ў сьи ў повітьу і нат каждого голову йидна часьть віддьілена спустила сьи і ў каждого ўвийшла, по чім усьі, шчо там були, попадали на обличе свойи і чесьть Богу складали за покарм небесний, котрий шчоденно дьіставали. І він тото саме учиниў, бо буў насичений тим покармом небесним, хоць ў кільі буў. По тьім ўсьім поўставали і зноў молили сьи Богу йак ўперед. І приходит старии до него і кажи йиму: Час тобі звітци виходити! — А він ўпаў старциви до ньіг і почаў плакати і просити йиго, шчоби с так шчасливого місьцьи йиго ни виводиў. — Старии му вітповіў: Ти ту ў кільі на заўши зьістати ни можиш; гріх твій спокутуваний чирис шчири здиханійи до Господа Бога і за поправу, котрус постановиў ў свойім сумльіньу. Видыіў йис муки, шчо сьи називайут чистилишчи; типер видиш місци житьи шчасливого, шчо сьи називайи перший ступінь ласки божойі дльа льудий приготоўленийи, по смирти тьіла на вічньісьть. Али тобі Бог обйавиў, абис оглыидаў ў кільі дльа поправи житьи твого і йинших льудий, котрим ознаймиш, йак сьи повернищ на місци дочесности. І до гріха більши ни повиртай і льудим ознайми, шчос видыіў кару за гріх і вічну ласку божу дльа спокутуваних гріхіў льудим приготоўлену. І хутко спіши тоў дорогоў, кудас йшоў, бо приходит той

час, шчо ту до́ўши бу́ти ни мо́жиш. — І отворйў му ста́риц бра́му і він с плачем з вилйким і жильо́м вйступити му́сьіў. Бра́ма сьи замкну́ла, а він ў хвйли дьіста́ў сьи чйрис туту́ цьілу́ око́лицьу, де му сьи обйау́льйли му́ки ў чистйлишчи аж до йаскини, а ньічо́го ўже страшно́го ни вйдьіў. І чириз йаскйньу ху́тко пирийшо́ў і вйтко му сьи бу́ло. Прийшо́ў наза́д на сей сьвіт піт туту́ гору́, кльакну́ў на кольіна і дьа́куваў Бо́гу шчирим се́рцим за то́йи, шчо му Бог допоміг гріха́ сьи спуку́тувати і ў кільі ла́ску бо́жу зоба́чити. І жиў шче кількана́цьіть льіт, ньічйм сьи ни труднйў, лише́ опові́даньом видо́кіў своїх і напомйнаньом льудйй, шчобй гріхіў уникали і заслужйли собі на ласку бо́жу, шчо найсолотша, наймильійша надо ўсьо доче́сне житьи, амінь.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від О. Розовського.

262. Коли буде конець сьвіта?

Здйбала сьи жінка ж жінкоў ту ў Пужниках, — йидна́ назива́ла сьи Станьісла́вска, а дру́га Боска, — се́го тйжньи, тай ка́жи до не́йі: Ку́мо! Ви чу́ли, шчо сьи ў Рйм стало? — Та ка́жи до не́йі: Шчо? — Тамто́го тйжньи ксьондз вітпраўйиў ў Рймі, а до не́го промо́виў Ісу́с Христо́с з віўтара. Ка́жи так: Скажй ксьондза́м і роспишй ў ґа́зитах, шчо йа тобі каза́ў, шчо йак сьи льу́ди ни попра́ўйут, то буде́ скінчиньй до де́сьіт льіт, бо йи більши ниправидних, йак пра́видних. — Так вона́ каза́ла, жи йи ў ґа́зитьі.

Зап. в липню, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від Я. Махновського.

263. Діти при кінци сьвіта.

Ка́жут, жи при кінцй сьвіта мальі дьіти вйидут на про́тив татів та мамів сь сьвічка́ми. За котрйми ро́дичами бу́ди більши сьвічо́к, то бу́дут більши заслу́жиньі.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Сирватки, О. Деревянка.

264. Грішники при кінци сьвіта.

Йак буде скінчиньи сьвіта, то аньоли затру́бльит на всьі штйри боки і льуди пофстайут. І кожда душа бу́ди виртати до свого тьіла. А зльі душі будут каза́ли:

Хоць, хоць, сьмьирдзонци цьало,
Тись мньи завши до ґжиху побудзало.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиривої Ганусї О. Деревянка.

265. Жиди при кінци сьвіта.

Йак прийди конец сьвíта, то по йидньім боцьі будут стойали Жиди с кобасáми, пíвом, горівков, а нá другім боцьі бýди вогонь. Потому старший сьи запитайи, де хто хóчи йти, ци до Жидів, ци в вогонь. Хто піди до Жидів, то зістáни сьи ф пéкльі, а хто пíди в вогонь, — то ни буди вогонь, то так сьи буди здавало — то зістáни в небі.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Сирватки О. Деревянка.

266. Антихрист при кінци сьвіта.

При кíнци сьвіта покажи сьи Анцихрист і бýди льітáти ф повíтьу. А льуди будут си мислили, жи то сьвитий і будут сьи до нéго молйти і клaньйти. Потому Анцихрист фпáди на землю і розільийи сьи на мáзьу. По одному пофпадáйут ґвйáзди і сóнци і цьілá зимльá спалит сьи на пóпіл, а потому йак сьи зірви вíтир, тай розвíйи той пóпіл.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Сирватки О. Деревянка.

267. Що буде при кінци сьвіта?

На землї живуть ріжні люди і народи; простий люд каже, що язиків ріжних є 77, а народів 99. При кінцї сьвіта буде оден нарід і один язик. Тодї зійде на землю Анцихрист, межи людьми буде голод і спрага, бо анї хлїб не зародить ся і жерела всї повисихають. Анцихрист буде ходити помежи хати та частувати людий хлїбом і водою. Але се буде не хлїб, анї вода, лише камінє і смола. При кінцї сьвіта земля запалить ся і згорить цїла, спалахкотить небо з сонцем, місяцем і звіздами.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

Паралелї: Ястребовъ, Матеріалы, ст. 135. — Чубинський, Труды, I, ст. 221.

268. Чи варта чекати кінця сьвіта?

Ни дай, Бо́жиньку, дочика́ти скіньчиньи́ сьві́та! А тогди́ льу́ди будут та́кой жи́ти. То тогди так дасьць Панбіх, жи всьі ріки і зьру́дла ви́сохнут і льу́ди бу́дут ду́жи вмира́ти віт спра́ги. Тогди́ зйави́т сьи сьвити́й Міхал і злий дух. Сьвити́й Міхал бу́ди мав в зба́нку ростопли́ну смолу, а злий дух во́ду. І хто си шчо ви́бири: Йак смолу́, то піди до не́ба, а йак во́ду, то до пе́кла.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Сирватки О. Деревянка.

Паралєлї: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 109—110. — Federowski, Lud białoruski. T. I, ст. 15, ч. 38. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 27. — Wisła. T. IV, ст. 104.

269. Признаки кінця сьвіта.

...А як має бути конець сьвіта, то будут такі знаки: Сїм лїт дождже не буде і буде ворогувати цар на царя, брат на брата, отець на сина, син на вітця і всї люде зненавидять ся. Тогди чорт буде зіпятий з ланца, що на нїм стоїт припятий від початку сьвіта. А як буде зіпятий, тогди возьме терновий вінець на голову, ребра собі прібє і буде казати, що він Господь Бог. А Ілия пророк — він не вмирав на земли, бо єго на огнистїй колїсници взято на небо — то при кінци сьвіта він прийде на сей сьвіт умирати і буде ходити всюди по сьвітї і буде людий навчати і буде казати: Дайте ся на муку, а не дайте ся на підмову, бо то злий дух, бо то чорт буде їздити, абисте ся не дали на підмову! А той чорт буде возити с собов воду, але то не буде вода, а тілько з великодної пятниці зола: Хто в великодну пятницю золит шматє, то тоту золу чорт збирає і ховає, щоби було при кінци сьвіта чим людий поєти. Хто ся тої води напє, того чорт запише собі, а хто не схоче пити, того верже у такий зелїзний пєцок, що в нїм страшний огень горит. Але той огень не буде печи, то так тілько чорт буде страшити людий, жеби му ся всї люде підписали.

По тїм усїм такий ся випасе віл, же він сїм гір трави випасає, а сїм рік води випиває. А як той віл згине, то шкіра з нього буде мати сїм миль довготи і сїм миль широкости. То тогди чорт скаже сьвятого Ілию злапати і тоту шкіру простерти і на тї шкірі будут сьвятому Ілиї голову стинати, а то тому, бо чорт знає, що як сьвятого Ілиї хоць єдна капка керви на землю капне, то земля ся запалит. Але як йому зітнут голову, то єдна капка тої керви бризне аж за сїм миль, упаде

на землю і відси земля зачне горіти і згорит камінє, дерево і гори, все згорит і ціла земля перегорит на попіл. Потому повіє вітер і зрівнают ся гори з долинами. Тогди затрубят ангели в труби і кождий мертвий буде вставати на страшний суд. Прийде Господь Бог судити і буде казати: Станьте ви праведники по правици, а ви грішники по лївици! — І вни будут ся видіти і пізнают, котрий грішний, котрий праведний. І скаже потім Господь Бог: Ідїт ви, праведники, до вітця мого, там маєте царство насьлїдувати, а ви, грішники, йдїте ви в огонь проклятий, там будете мати страх і скрежет зуба. Був єм голодний, не накормилисте мене, був єм прагнущий, не напоєлисте мене, був єм наг і не приоділисте мене! — А вни скажут: Ми тебе, Боже, не виділи! — А не виділисте мене, то сте виділи ближнього свого! — А ще по тїм усїм сьвята Покрова шиє ризу від початку сьвіта до самого кінця сьвіта. І вна з того єї шиє, що хто дає до церкви яке будь убранє або бідному одїж, а вна з того шиє ризу. То тогди, як Господь Бог скаже тим грішникам іти до пекла, то вна тих грішників накриє тов ризов. То тї, що будут накритї тов ризов, то ще будут спасені, а лиш тї, що на них тої ризи не вистане, підут у вічну погибіль.

Житє і Слово, 1894, I, ст. 145—146. Початок сеї леґенди „Про початок сьвіта" пропускаю, бо маю повнїйші варіянти.

270. Про сьв. Ілию.

Йак уже́ Ілий сьватый маў пі́ти на небеса́, дльато́го, жи Ілий пойіха́ў на не́бо, ни ўмира́ў, бо він шче зыйде на тот сьвіт, йак буде́ коне́ць сьвіту, буде́ сьа з злым бра́ти на бу́валові ськірі. І злый йак го прі́бйи і кроў піде́ па зе́мльу ко́рос тоту́ дьі́рку, де буде́ дьірка́, де ву́гарь быў, і імит сьа цьіла́ земльа́ і бу́де горі́ти. І перегори́т гет і Бог даст ві́тир і здуйи по́рох тот у йидну́ доли́ну, і бу́дут ду́ші йти, і ку́жда сьа ўтре ў тот по́рох і ста́не ў тьі́льі ўсьо на суд у три́йцьать і три ро́кіў, так йак Ісу́с Христо́с ўмира́ў на хресьтьі́. Али йа до́бри не зна́йу то́то і не вы́гадаў сам, а́лим чуў так.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Оліщака Терлецького.

271. Запродаж людий злому і конець сьвіта.

Йик Адам и Йива жили ў раї, то сотана скусила їх до блудства и ўни вінець ни дотримали. Тогди Госпіть Бог вигнаў их з раю, шоби

потавали в спид. А на земни біда ходила за ними в сьлїд, шоби зробила на своїм. Тай на земни учинила си перша дитина, а біда хотїла видобрати ґльи себе всий плид людский, тай викрала цю дитину.

Тогди, в тот чьис, ни сьвітили сьвітла в ночі при дитинї і біда підмінила. Ўзьила дитину цю собі з одноў головоў, а підмінила з сїма головами. Від цего чьису, докиў шьи дитина ни ршьина, то вже люди в'одно сьвітьи сьвітло, тай ни держьи доўго ниршьиного, бо ни всокотили би або ни ўсе сьвітило мож ўдержити, а йик би, ни дай Боже вгасло, а ни йи сьвічки, сирнику, тай пропала би душа пусто дурно.

Тота дитина дуже гірко ссала. Сим головіў так ї нуждали, шо аж кроў чуріла, йик вужі ссали, бо то були покуси. Вин в'одно до них приходиў. Йива скаржила си Адамови, шо ни годна тому терпіти, бо приходило си ўмерати. Сотана приходила и казала, шо цему порадит, йик му запишут си із своим плодом, йик ўробльи контрат и вин зробит з сїмох одну но голову. Адам ни хотїў на це пристати, но йик зачила перед ним Йива плакати, то мусів.

Тепер жи, йик они стали до того контрату, то Адам пидписаў си, а сотана кажет: Цесе письмо ни может нїхто скасувати, хиба такий, шоби си народиў, ўмер і оскрес, тогди цес контрат ниважний. Цесе письмо поніс вин ў море и пид таку плиту поклаў велику, шо там йи. Вин, сатона-Ирод ни гадаў, шо такий си найдет, народит си, ўмрет, і оскреснет, тай викупит рид и плид ўсий людський. То письмо стояло штири тисїч лїт ў мори. За той чьис ўсий народ, йшоў до аду, ци грішний буў, ци нї.

Аж Христос си народиў, ўмер и оскрес, пишоў до ада и випустиў ўсих там, шо були до неба. Тогди сотана-Ирод заридаў, шо аж пекло-ад задрижили, мало си ни розсїў з жилю за тильки народом, шо стратиў.

А Христос кажет: Ни ридай, сатано-Ироди, твоє пекло будет у послїдним веремю, наймудрийшими людьми, панами, вийтами, тими гоноровими, шо си величают над міру, довершене в ўверх. — А йик то си станет?

При кінци світа, сим рокіў ни будет жадного плоду, ни межи людьми, ни межи маржиноў, ни межи збіжом, хлїбом, ни паші, будет голод ужесний. В тот чьис вин (сотона) будет випущений и будет світом ходити и питати людий: Хто си минї пидпише, то ни ме бідувати, мет мати хлїб, їсти, пити, курити. Ўсї земнї тогди перейдет. Ў такий білї, богато йиму пидпишет си и так мет мати повне пекло до верха, шо пукати будет. Але будут дес и такі, шо будут мерти, а йиму ни запишут си, ни пидпишут си.

Але на небесах йи ши сьвйитий Илія з тїлом и душеў, на обла́ках, шо громом орудуйит.

Тепер шьи йи такий виў, буйвол, дес на котрісь полонинї пасет тепер, ни знаю на котрий.

Перед страшним судом, Илия зийдет з небес и мают си з Иродом-сатаноў спраўати, перед судом божим.

Илія заріжет того вола, а на йиго шкирі будут си бороти. Ирод-сатана побідит Илію, шо вбийит го на тий шкирі. Тогди кров з Илії почурит по тий шкирі. А шкира та велика, бо вил вид віка пасет по сам на одний полонинї. — Шкирі міри нима.

Кроў Илиї праведна така, шо вид неї земньа имет си. Кроў трафит на вугрик, шо йи на шкирах, и кріз той вугрик почурит на земню. А шо то кроў праведна, то ўса земня вид неї имет си и згорит на сім латрів[1]), бо так за тоўсто гріхами запорошена, гріхом з'осквернена.

Йик згорит, тогди стане спуза за сім латріў тоўста, за груба верства.

Типер йи такі сим витриў, шо шьи ни війили, аж тогди знимут си, звіют си, дужи бура вилика и звіют ті спузи на Сафатову долину.

Йик Сус Христос тогди зийдет на су земньу и своим духом дунет на цу спузу, то з цеи спузи станет народ всий, шо буў на земни докий Христос ни ўмер. — Бо ті вси, до штири тисїчі лїт, шо були в адї, тї вже свою муку відбули, на суді ни будут. С тих спузиў, станут з тїлами и душами но ті, шо по Христї померли.

Всий нарід станет до ладу, всий народ познасть свий гріх, и станут одні на право, другі на ліво, йик вівцї на струнцї з козами. Нійикої говірки тогди ни будет, грішні заставати мут свої очі від Христа світлости. Ніяких бесїд ни будет, бо кожний мет знати свою вину, свий гріх. Конец. — Илїя, йик помрет на шкурі, то підет до царства.

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Леся Шикарика Л. Гарматїй.

---

[1]) 14 метрів.

VII.

Моралїзацийні і фільософічні леґенди.

272. Божі слова. А.

Йиден чоловік вітказував на ксьиндза. А той ксьиндз був пийак. Ка́жи: Йак йиго навука можи бути правдива, коли він пийак. — Али йидного разу́ вийшов він ф поли. Дивить сьи, а звіткись така чистенька вода плине, жи він шче такойі в житю ни видьів. Він хтьів сьи пириконати, вітки вона плине, де йі зьру́дло. І він ішов, аш здибав на доровьі здо́хлого пса. А то с під не́го так тикла вода́. Він сьи здивував і стойіт. І чуйи голос: „Видиш, той здохлий пес, то ксьонц, а та вода, то слово божи. Хоць ксьонц здо́хлий пес, али йиго слова, то слова́ правдиві, то чиста вода“.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиривої Ганусі О. Деревянка.

273. Божі слова. Б.

Йєде́н хлоп знєна́видьіў ду́жи ксьо́ндза. І йак ксьонц пішо́ў до цє́ркви вітпраўйити ў нє́дьільу, а хлоп нє хтьіў йти ксьо́ндзовойі навýки слýхати, а́лє пішо́ў на по́лє, шчоби́ оиглья́нути свойе́ по́лє, йак котре́ збі́жє виглядá́йє. І схотьі́ў ду́жє води́. А такі бєз йєго́ по́лє бі́гла бороздо́ў вода́. А він льих тай то́йі води́ напи́ў сьи і ўподо́баў си, шчо ду́жє фа́йна вода́. І йшоў тим потьічко́м аж до кєрни́цьі, бо му ди́ўно бу́ло, шчо на йєго́ по́ли ньі́ґди нє бу́ло води́. І прихо́дит ў коне́ц, а там лє́жиў здо́хлий паску́дний пес, а йєму с пи́ска така здоро́ва і чи́ста вода́ бі́гла. І показа́ў му сьи а́нгєл і йєму́ росповí́ў, жє хо́тьби і ксьондз буў таки́й йак той пес, то йєго́ навýки тре́ба слýхати, бо хоць ксьондз грі́шний, то з йєго́ пи́ска бо́жі молитви́ так вихо́дьи чи́сьтьі, йак с то́го пса тота́ вода́.

Зап. в цьвітни, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

274. В чому лежить правдива побожність? А.

Так быў йиде́н па́рубок молоды́й, а йако́сь маў Бо́га ў се́рци і мо́вит: Не бу́ду йа ту гріши́ти ў селы̂, іду́ даде́ ў лыс! Али ни знаў сьа моли́ти, ни пацьиру, ни нич, тыльконь си ўзьаў ў го́лову скака́ти че́рес фо́су. Шчо ско́чит на пе́рет: То, Бо́же, тобі́. Шчо ў зад: То миньі. І так фурт ска́че. Али прийшло́ вели́ке сьва́то, Вели́кдень і вы́йшоў оте́ць: Ходи́, сы́ну, доміу́, бо га́ньба тобі ту бы́ти ў таке́ сьва́то вели́ке. Та пі́деш до це́рквы. — Він іде́, льу́ди йдут ла́ўкоў че́рез во́ду до це́ркви, а він водо́ў і не і́мат го сьа нич вода́ пыг. І він ў це́ркви стойи́т собі, ўсьо ви́дит. Али чорт, пек му, ма́йи сьжіру сь цы́ло́го вола́ і гет списа́ў сьжіру, шчо льу́ди то бе́сыдуйут, то сьа сьмі́йут — і ўже не стайи́ му де дописа́ти і ўзьаў си у зубы і патьі́гат. Али він ви́дит до́бре тот, шчо стойи́т. Тай пе́рднуў тот злы́й. А тот сьа за́сьмійаў с то́го. І записа́ў він і його́. Іде́ ві́ттам, іде́ че́рез во́ду, ўже му сьа подошвы ў во́ду мача́йут. І він сьа забра́ў і пішо́ў ў лыс і да́лы си там прова́дну свій ґише́фт.

Зап. в лютім, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

275. Молитва дикого чоловіка. Б.

Йеде́н чоловік переступа́ў бе́с пото́чок. Йак ступи́ў на лыво то каза́ў: То тобі Боже; а йак ступи́ў на пра́во, то каза́ў: То мені Бо́же. Надйі́хаў кьсондз: Шчо ти ро́биш чоловіче?

Мо́льу сьи Бо́гу.

А чому́ сьи не молиш молитва́ми, а́ле так?

Ка́же: Бо йа не ўмі́йу.

Ходи́, йа тьи нау́чу. І ўчиў його́ молитві́ў бо́жих. І сыў на о́крент і пойі́хаў мо́рима да́лы кьсондз. А дикий чоловік його́ здоганьйи́е, по́верх води́ біжи́т, ка́же: Чека́й, кьсе́нже, бо йа забу́ў. (Тре́ба каза́ти: Чека́йте, кьсе́нже. Ну, то ўсьо йедно́).

Ка́же: Верни́ сьи, верни́, ти шчісли́вішчий йак йа, бо ти йдеш по́верх води́. Йди до це́ркви.

А йак прийшо́ў ди́кий чоловік до це́ркви, кьсондз вітпра́ўйиў службу бо́жу. Бу́ло бага́то згрома́дженого на́роду. І ви́дыў ди́кий чоловік, йак писа́ў ангел ко́ло ві́ўтара, а чорт писа́ў за две́рми ў ку́тику. Ангел писа́ў на папе́ри, а чорт писа́ў на воло́ві шкі́рі. Ангел писа́ў, ко́трі сьи Бо́гу моли́ли і віддиха́ли щи́ри до Бо́га, а чорт писа́ў, ко́трі дріма́ли

і сьмійали сьи і йечі ради мали у своїх учинках. І ангел списау на папери мало шчо, а чортьак списау волову шкіру, же не було де йіглоу дзьобнути. А дикий чоловік сьи с того засьмійау, але уже го не було де записати. А він (чорт) волову шкіру накигнуу зубами і записау го на самім кінци. А йак дикий чоловік виходиу с церкви і говориу сам до себе: Лыпше би то було, шчо у йакій рельиґійі чоловік сьи уродиу, аби у такі буу і умирау, бо буу би менче согрішиу.

Зап. в січни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Pauli, Schimpf und Ernst. Ст. 209, ч. 332 і 333. (Там вказана також лїтература предмета). — Житє і Слово, 1894, кн. VI, ст. 349 - 350, ч. 20—21. — Zbiór wiad. T. XVIII, 2, ст. 485. — Драгоманов, Малор. преданія, ст 140—143. ч. 34 - 35. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I, ст. 74—74. Т. II. Ст. 152—154. — Основа, 1862, кн. V, ст. 79. — Этногр. Обозрѣніе, 1890, кн. 2: Ивановъ, Легенда о краткой, но искренней молитвѣ. — Кіев. Старина, 1884, кн. IX, ст. 174: Васильевъ, Великій грѣшникъ. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 373—376. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I, ст. 318. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 143—144.

276. Бог не погубить чоловіка.

Быу йиден пан і мау два хлопцы. І выворожили му ворожилы, ци шчось, жи йіх забийи грім. Али він собі вымуровау такый гріб у землй, шчось на двіста сьагіу і мовит, там уже знайи у котрый час: Там йіх замкну. Али вони были трохы учены тоты хлопцы. Привіу йіх там: Ідыт тамкова у земльу, там вас замкну. — Али вони того ни слухали, ай гадайут собі: Бох йиден і усевидучий йак-нам судиу, то нас бы й там грім побиу; а йак ньіт, то й ту нас не забийи! — І стали си книшкы читати; захмарило сьа, почало гриміти і нич ним сьа не стало. І мовит: Видиш, жи Бох йак быу хотыу, то быу нас борше побиу там, йак ту. Али Богу вірити і Бох чоловіка нигде не згубит.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелї: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 158—159.

277. Призначене.

Йидного разу прийшов подорожний на-ніч просити сьи. Али ни міх ф ті хаты ночувати, бо сьи жінка з дитинов росходила. Тей той

ґосподар кажи: „Йдьіт собі на вобісьтьи, тай там будети на віску ночувати“.

Лижит він, лижит, приходит шось на вобісьцьи і вогорит — так йиден до другого. Тей кажи:

— А шчо, кажи, йи вже?

Кажи: Ньи, нима шче!

Ов, кажи, шкода!... добра година. — І пішоў собі йиден, а йиден сьи лишив. Приходит знов другий рас.

— А, шчо, кажи, вже йи?

— Нима!

Знов кажи:

— Ов, добра година... шкода́.

Приходит потому знов третий рас, тай сьи питайи:

— А шчо, кажи, йи?

Кажи: Йи вже — кажи: Хлопиц сьи народив.

— Ей коли, кажи, кипска година дльа тих родичів: Бо, кажи, ту йи кирницьи за ворітьми, тей той хлопиц йак буде маў дванайцьіть льіт, тей ф ті кирници сьи фтопит. Тей буде смуток дльа тих родичів, бо то бу́ди дужи йіх потьіха вилика. Буди росла.

А той подорожний всьо тойи слухайи, шчо собі тійі душі вогорили. Али фстав рано, приходит до хати. В хатьі сьи тьішут.

— Ото, паньи, Памбіх нам дав з вашим приходом сина.

Він там повйинчував. Али ни майи сьи часу дальі забавйити, бо йиму сьи вже траба забирати від них. Тей кажи:

— Воповім вам, шчо йа сейі ночи чув.

Росповів він йім всьо, шчо він чув. Йак вони собі вогорили, шо той хлопиц ни буди жив по дванайцьіть льіт. На дванайцьитьім він сьи ф ті кирници фтопит, шо за ворітьми. А вони трохи віґут, трохи ни вірут.

Так той хлопчик росте, ходит до школи, так сьи добри вчит. Такий дужи розумний, так вони сьи тьішут ним, жи страх. Е, прийшло водинайцьіть льіт минуло. Так вони сьи радьит:

— Чось наш хлопиц ньіц — но до тойі кирницьі загльидайи, тей загльидайи. Може то й бути правда, шо нам той подорожний вогорив. Возьмім ми тей туйу кирницьу забиймо дошками і най стойіт цьілий рік. Най сьи той рік мине, а потому ми йі відібиймо знов.

Взьили, забили дошками. Стойіт кирницьи вже забита.

— Е, вже він сьи ни фтопит ф ті кирници!

Прийшов хлопиц зі школи, повобідав. Пішов на тійі дошки. Так збиткуйи, так гульайи... йак траснув назадгу́сь — забив сьи на смерть. Тогди тато, мама прибігайут; сусьідів сьи назбігало; припровадили

дохтора. Вже нима ратунку, вже такой нижиаий. Хоць кирницьи забита була — ни фтопив сьи, на тім са́мім місци на смерть забив сьи. Такой його та година ни минула.

Зап. 1902, в Будзанові, Теребовельського пов. від Гапї Фелїцкої (Кучерявої Гапусї) О. Деревянка.

278. Чудесні пси.

Маў чоловік двойи дытйи і тра́фиў сьа, пек му, злый і він прода́ў, хло́пцьа і дыўча́. І не тышит сьа тым ды́тьом чоловік. Підрослй ўже дыти більші, ўже зрозуміли, прихо́дит тот час, жи ўже злий ма́йи йіх узьати, а́ли дыти мо́ўйат: Чому́ вы сьа нам, та́ту, не тышите? — Ба, небожа́та, бо йа вас прода́ў зло́му, за́ўтра вас ма́йи ўзьати. — А ўни повіда́йут: Мы йдемо́ си даде́ ў сьвіт. — І бы́ли три доро́гы і ўни пішлй середноў. Злый прийшо́ў за дытьми: Дес дыў? — Пішлй десь ў сьвіт. — Котро́ў доро́гоў. — Горішноў. — Він побіх, нема́. Мо́вит: Непра́ўда. — То мо́же пішли дольішноў. — Він біга́й дольішньоў. Не догонйў, нема́. Іде́ середноў, а ўни найшлй, тоты́ дыти, дьві чо́рны ко́сти і вы́мовили ко́ло тых ко́стий пйать раз Отченаш і пйать раз Богоро́дице Дьіво і зробйли сьа с то́го два псы. А то не бы́ли псы, тылько йангелы закльа́ті. Посьіда́ли на тоты́ псы і ўтычут. Али злый дога́ньат, а пес мо́вит: Йи ў пра́вім ву́сьі ў ме́не клубйа́, ве́рзь і цыка́ймо да́лы. — Він йак верг, зробйла сьа скльанна́ гора́, тоты́ цыка́й. Перете́р злый гору́, дога́ньат. Мо́вит пес зноў: Йа ма́йу ў львівім ву́сьі гре́бінь; верзь і цыка́й. Він верг, такы́й сьа льіс зробйў і пок тот злый льіс перете́р, вонй ўтеклй і переплылй на псьіх за мо́ре. І там си ўже жили. Дыўчина підбы́ла ўже велйка, а тот злый, йако́сь там перейшо́ў і мо́вит до то́йі дыўкы: Мы бы сьа двойи поженйли, а́йбо бо́йу сьа тых псыў бра́товых. — А вона́ повідат до нього: Ба та шчож бы робйти, йа бы йиго́ дайа́к стра́тила, та йак? — А тот злый повідат до не́йі: Зробй сьа хороў і буде́ш мо́вити йиму́: Десь там йи такы́й млын, жи йи дванайцьіть ка́меннй; жебы́с з за ку́ждого ка́меньа приньіс ми мукй, бым зьіла вогльа́нча і бым подужа́ла. Він пішо́ў і ўзьаў мукй з за ку́ждого ка́меньа, а там у тым млыньі усьо́ злы бы́ли і йиго́ віттам вы́пустили, а псы запе́рли. І тот приньіс мукы́ і спік йі вогльа́нча і ўна подужа́ла. Али тот злый с сестро́ў му йуш тогды́ не бойи́т го сьа. І ўна мо́вит зло́му: Возьмй і відотнй го́лову му! Ньібы брату. — А злый мо́вит: Е, тат йа го сьа не бо́йу, ходьі́м ў льіс, там погу́льамо мы двойи, а йиго́ спальў на вогнй. — Наклаў те́ньґого вогньа́ злый, а то́му йі бра́ту мо́вит: Носй дрйва, абы́ вогньа́ нагоріла те́ньґа ку́па. — Тот но́сит

дрива, ай йангіў кли́че: Сыре́ поси́, гнеть псы ко́ло те́бе тво́йі. Ўже восьме́ры две́рі вы́кыршили. — Тот но́сит сырі́ дри́ва, а злый йак подуйи, так гори́т, жи аж до не́ба. А ўна повідат злому: Не пыта́й, хыба́ верзь ў воге́нь, бо він тьа шче дайак вра́дит. — Шче ма́йу час, ньай нагори́т льі́пше. А тим часо́м псы надбі́гли, йак зло́го іми́ли і розьірвали. А він ті дьіўчиньі відруба́ў го́лову, а сам то не зна́йу, де сьа дьіў. А псы йа́нгелами были; він йіх вы́бавиў і пішли́ до не́ба.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грица Оліщака Терлецького.

Се оповіданє зложене властиво з двох казочних тем: 1) З казки про запис дитини злому духови; 2) З казки про невдячну сестру (матір), що старає ся задля любаса позбути ся всяким способами брата (сина). Чудесний елємент, взятий з духовної царини (ангели), каже його зачислити до леґенд.

279. Записана чортови. А.

Оден чоловік мав дівчину Касю. Той чоловік записав душу теї дівчини чортови. Раз в вечер прийшов чорт по Касину душу і затарахкав до дверий. Кася ішла відчиняти двері, вмочила пальці в сьвячену воду і відчинила двері, але нікого не було. Прийшла до хати і каже: Нема нікого. Батько сказав: Лягай спати. На другий день пішла Кася на паньске. Прийшов чорт і каже до батька: Спряч ту воду, бо я через ню не міг взяти Касиної душі. Батько спрятав воду, а Кася в вечер як прийшла з паньского, питала ся, де батько воду спрятав. Батько сказав: Баняк розбив ся і вода виляла ся. В ночи прийшов знов чорт по Касину душу і знов застукав до дверий. Кася йшла відчиняти двері і вмочила пальці в воду, що стояла в горшку. Кася відчинила двері, але нікого не було. Батькови зачав чорт відгрожувати ся і страшити, що єго самого возьме. Батько пішов з Касею до ліса, повідрубував єї руки, щоби не мала що вмочити в воді, і там мав вже її чорт взяти. Кася пішла до ріки, обмила руку в воді і там побачила якогось хлопа. То був Ісус Христос. Він дав Касі ключі і сказав: Іди до царства небесного.

Зап. 1895, в Половім, Камянецького пов. від Макарка Батенька, Яків Миколаєвич.

280. Записана чортови. Б.

В однім селї жив мельник і мав дочку Касю. Небавом умер єї батько, а потім і мати. Дївчина була побожна і працьовита. Чорт хотїв купити душу Касї і дав мельникови за ню мішок дукатів. Мельник сказав чортови, щоби він прийшов о північи, запукав до дверий, він післе Касю відчиняти єму, а чорт возьме єї. Кася о тім нїц не знала. Вечером прийшла з роботи, повечерала і лягла спати. О північи прийшов чорт, запукав до дверий, а мельник післав єї двері відчинити. Коли йшла, то вмочила пальцї в сьвячену воду і перехрестила ся, — відчинила, але нїкого не було. Вернула ся і лягла спати. Рано знов Кася пішла на роботу, а мельник зїстав в дома. В день прийшов чорт і сказав, щоби виляв воду з хрестильницї на гній, а хрестильницю розбив. Мельник так зробив. В вечер прийшла Кася з роботи, з'їла кавалок хлїба і лягла спати. О північи запукало щось, а она пішла відчинити. Як йшла, то перехрестила ся, відчинила двері, але нїкого не було і она пішла спати. В день прилетїв розгніваний чорт і сказав: Як ти нинї не врубаєш єї рук по самі лїктї, то я тобі голову зірву. Мельник завів Касю до лїса, повідрубував єї руки по самі лїктї, а сам, щоби єго там хто не побачив, кинув сокиру і втїк до дому. В лїсї збирала якась старушка грибы, она прийшла до Касї, обвязла єї руки і казала йти в сьвіт. Коли йшла, то здибала сивого старця, що сидїв при студнї. Кася прийшла до него і сказала: Слава Ісусу Христу. Дїд запитав, де она йде така заюшана. Кася оповіла єму все. Дїд казав єї вложити праву руку в студню, она вложила і рука єї назад приросла. Кася вложила і другу руку в студню і стала цїлком здорова. Втїшила ся дївчина, подякувала старцеви і просила, щоб єї сказав, де має йти. Дїд дав єї ключі і казав іти просто дорогою, там буде замок, щоби єго відчинила і він вже буде єї. Казав також прийняти слуг, котрі там прийдуть. На відходнім сказав: Моли ся, а чорт тобі нїц не зробить. І зараз сам зник, бо то був Ісус Христос. Одного разу в тім лїсї, де був Касин замок, полював королевич, прийшов до замку і так собі сподобав Касю, що з нею оженив ся. Чорт розгнївав ся на мельника за те, прилетїв до него, відірвав єму голову, а душу взяв до пекла.

Зап. в мартї 1895 р. в Половім, Камянецького пов. від Миколи Гриньоха Яків Миколаєвич.

281. Дівка скуска.

То був єден пустельник і мав сина, що з ним разом від маленької дітини жив у лісах. Виріс той хлопець ладний, а нічого не знав о сьвіті. Далї вже як му стало двацїть лїт, зачєв напирати на тата: Ходім, тату, подивити сї, що там за лїсом, тай ходім! — Не хотїв старий, не хотїв, далї що робити, зібрали сї оба тай пішли Вийшли вни з лїса, приходєт до села, а там на вкрай села кузьнї стоєт. Увішли вни до тої кузьнї, людий повно, коваль робит. То тому хлопцеви дуже сї подобало, як коваль зелїзо кує, тай каже: Тату, ану й я стрібую! — Добре, синоньку, стрібуй! — Пішов той хлопець до горна, а там зелїзо розпечене в огни лежело. Він не питає, бере тото зелїзо голов руков, мече на ковадло тай кує. Всї люде аж заревіли з диву, а старий швидко хлопцє взєв тай пішли далї. Йдут óни селом, аж там молода дівчина по воду йде. Тай хлопець дивит сї на ню, дивит, що то, ще такого не видів. Тай питає сї: Тату, а то що таке? — То, синоньку, скуска! — каже старий. — Ей, тату, як би нам у лїсї таку скуску мати! — Ну, як старий тото почув, вже му стало за досить вандрувати по сьвіті. — Ходїм — каже — синоньку, назад у лїс! — Прийшли до тої кузьнї, знов уступили, а старий каже до сина: Ану, синоньку, йди ще троха покуй! — Пішов той хлопець — еге! Як хопив голов руков розпечене зелїзо, як не крикне: Йой, тату, та бо то пече! Вся рука струпом стала! — А видиш, синоньку, — каже старий — що значит скуска. Ти лиш раз на неї подивив сї, тай уже твоєї сили не стало. А щож би то було, як би ти довше пожив на сьвітї! — Тай з тим уни сї забрали тай пішли знов у лїси і вже молодого не кортїло більше в сьвіт меже людий.

Житє і Слово, 1894, кн. 2, ст. 186—187.

Паралєлї: Грінченко, Этногр. Мат. Т. II, ст. 150—151.

282. Як чорт скусив аскета.

Післав Анцихрист чорта на землю по душу. А чорт залыіс на якесь весьільи. Там була чарівницьи і пізнала чорта і мислит си: „Йа вобвйижу йиго сьвиченим шнурком. Він буди мій“. Так вона зробила. Вобвйизала йиго, а той сьи пирикинув в гадину. А люди тогди в крик, а вона кажи: „Нибіти сьи, люди, то чорт, він сьи зарас стани чоловіком. І він сьи віткинув в чоловіка і зачив дужи просити, жиби вона йиго пустила. Вона кажи: Ньи, йа тьи пушчу, али минеі фпирет вислу-

жиш два роки. Дьітько на то сьи згодив. За три роки вирнув сьи чорт до пекла биз ньічого. А старший казав йиго збити, кажи: „Ти сьи будиш з бабами зачіпав? Ти так мине слухайиш? Дайу ти два роки часу". І вигнав дьітька. Пішов дьітько знов на землю. Влыіс в йакусь ріку і відмачуйи собі рани. Надійшов пияк, зобачив дьітька і кажи: А ти сякий такий, тай йде за дьітьком в воду. Той кажи: „Апу блишши". — Шо си мислиш, можи ни піду? Пішов на сиридину води, а дьітько йиго фтопив і заньіс душу до пекла. Али старший ни був добрий, кажи: „Душу пияка, то потрафит льада дуринь принести. Али приниси душу сьвитого". І нагнав. Пішов дьітько на зéмльу та сьів собі коло кирнички і пирикинув сьи ф пташка. А до неї приходит пити воду пустельник. Приходит він тай зобачив того пташка, тай зачив йиго жалувати, зачив йиго гласкати. Потому взьив йиго на руки. А той дьітько йиго схопив тай политьів з ним ф повітье. Литьит вони, а пустельник так сьи просит. Дьітько кажи: Зроби ми три річи, то тьи знесу на землу, а йак ньи, то тьи кину і сьи забйиш. — Добри, кажи пустельник, бо сьи бойав, жиби йиго дьітько ни кинув. Кажи дьітько: Видиш, там де сьи сьвітит, ми там зарас підемо. І вони злитьіли, а то була коршма. Дьітько вогорит: Перша річ: Майиш випити кварту горівки. Друга річ: Майиш пириступити шести приказаньи. Трета річ: Майиш забити чоловіка. Прийшли до коршми, там була тілько жінка. Дьітько вильіс на пйиц і кричит: Випий кварту горівки. Він випив і підохотив сьи. Зачив сьи з жінков зачіпати, зачив сьи листити і пириступив шести приказаньи. Аш ту стук, йде йійі чоловік. Прийшов до хати і зачив кричати, а дьітько с пйица кричит: А майиш ніш за хольивов. Пустельник мац — є ніш. Взьив і зарізав. Тогди вискочив дьітько с пйица і кажи: Ого, ти вже мій! Бух і вилитьів на двір і пішов з ним ф повітьи. Литьит вони, а пустельник кажи: „Ой, йа ни хочу жити, миньі ни мило". Дьітько кажи: „То повіш сьи. І дав йиму шнурок. Вони прилитьіли в льіс і пустельник сьи повісив. Тогди дьітько взьив йиго душу і заньіс до пекла. А всьі дьітьки понаставльили йиму фости до паради.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Михляка О. Деревянка.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 75—79 і 168—170. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II, ст. 11—15. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края, ст. 288—289.

283. Пустельник і ангел.

Йден пустинник пробував дуже довго на молитві і постї у глухій пущі. А як вже скінчив житя у тій пустинї трицять лїт, то прийшов до

цього ангел з неба і сказав, щоб пустинник йшов за ним. Йшли вони тай йшли, аж прийшли до великого міста. А коли проходили через місто, то стрінулись с трома гарними і молодими паничами, котрі наче ті ляльки були повбирані. Як зрівнялись з ними, то ангел затулив собі носа і відвернув голову на бік і дивитись навіть на паничів не хтїв. Тодї пустинника се дуже здивувало, що такі гарні паничі проходили поуз них і аж запах милий заносив від них, а ангел заткав собі пальцями носа й не дививсь на них. „Що то може бути?“ думав собі пустинник, але не сьмів о те ангела запитати. І пішли вони далї. Прийшли до йдного села і впросились до заможного ґазди на ніч. Там вони зобачили на столї якесь яйце, котре сьвітило на всю хату — то був диямент. Той ґазда дав їм добре повечерати, відступив своє з перинами ліжко і пішли спати, але пустинникови чогось не спи-цї. Прийшло так десь коло півночі, диви-ця пустинник, а ангел встав по тихо, пішов до колиски, де спала мала дитина того ґазди — синок-єдинак і задушив її, а далї пішов, взяв з стола той диямент і прийшов до пустинника тай каже: „Ходїм скорше! чуєш!“ Пустинник встав переляканий і пішов за ним і вийшли, що навіть ніхто й не почув. Йдут, а пустинник думає собі: „Що то за ангел такий, що за таке добро ґосподарове він так йому зле відплатив ся? Той прийняв нас, як добрих людий, а він маєш! взяв удушив йому єдину дитину і вкрав диямента?“ — Йшли так, а пустинник все роздумував і не вірив, щоб се був ангел божий, аж нарештї прийшли на греблю, а там сидїв хлопчина і ловив на вудку рибу. Ангел підійшов до него і пхнув його з греблї у вир і хлопець втопив ся. І пішли далї мовчки. А пустинник ще гірше налякав ся і думає, що то ще далї буде с тим ангелом? „Він ще такого лиха наробить, що замкнуть нас у тюрму і там згниємо?“ Йшли вони далї степом і над ровом зобачили кіньске стерво, котре дуже вже з далека смердїло, а стерво точили обридливі хроби.

Підійшов ангел до того стерва, сїв собі біля нього і весело став пальцями перебирати смердючі обридливі хроби і ще гірший сморід пішов с того, так, що пустинник не міг встояти, мало не зомлїв і мусїв відійти на бік. „Ото, думає він собі, кат зна, що то за ангел такий? Йшли такі гарні паничі, аж мило було дивитись на них, то він заткнув носа ще й відвернув ся від них, а то маєш таке смердюче стерво а він сїв і ще й пальцями в ньому бабрає! Тьфу! яка погань!“ Як встав ангел тай тодї каже до пустинника: „Ну, чоловіче, як тобі подобаєть ся моя прохідка зо мною? скажи минї, і чи маєш охоту ще далї йти?“ „Нї, каже пустинник, минї подорож подобаєть ся, тілько твої грішні дїла не подобають ся“. „А щож ти зо мною бачив такого грішного?“ знов питає його ангел. А той каже: „Аво, як ми перший раз переходили

через те велике місто, а там йшли такі гарні паничі, а ти ніс заткав собі і ведвернув ся від них, навіть дивити ся не хтїв, а тепер сївісь коло такого смердячого кінського стерва, і ще й пальцями в ньому бабрав ся, чому се ти так чинив?“ Ангел на те йому каже: „Ті паничі, що я від них носа затикав, великі погрішники, хоть гарно убрані були, а гріхи від них так смерділи, що я мусів носа затикати і відвертати ся. А тепер сидячи коло того, як кажеш, смердячого стерва, я любував ся його пахощами, бо воно зовсїм для мене не смердить, тому що се був працьовитий дуже кінь. Ну і велике диво, каже, чим я ще согрішив? Ну, то є правда, що ти минї сказав, але на що ти так тому ґаздї погано відплатив ся, у котрого ночувалисьмо? Він нас так по людськи прийняв був, а ти йому за те удушив єдину його потїху дитину і ще й диямента того украв... „А знаєш ти, де той диямент?“ запитав ангел. „Та в тебе, каже пустинник“. „Нї, каже ангел, я його кинув у воду за тим хлопцем, котрого я з греблї пхнув“. „О, і видиш, говорив пустинник, то замість пожитку, який міг би був принести той диямент, то ти кинув його у воду і змарнував. Абож то по божому?“ „Побачимо, каже ангел, тілько слухай“. Тому ґаздї я мусів дитину задушити, бо коли-б вона була дійшла до зросту, то була-б свого вітця і неньку забила, а диямента я змарнував на те, щоб він, той ґазда, не був срібнолюбний, бо се є найтяжчий гріх, а друге, булиб прийшли і забили його лихі та жадні гроша люди через того диямента. Тодї пустинник каже: „Ну, а на що-ж ти того хлопчину, що сидїв з вудкою на ґреблї кинув у воду і втопив?“ „А на те, каже ангел, що з него був би великий злодій та душегуб і такому лїпше, коли він не дійде до зросту“. „Ну, то як бачу то ти нічим не согрішив, каже пустинник“. Ангел каже: Так бачиш і ти ще богато чого не знаєш, не маєш ще кріпкої віри і спасенним бути не можеш. Тож йди і ще покутуй на пущі, а за який час, я знов навідаюсь до тебе, і він зник.

Чув від свого батька Ілька А. Веретельник.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 280—283. — Bystroń, Historye rzymskie, ст. 45—49. Ч. IV. — Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 396—399 і 724—725. Ч. 80. — Гнатюк, Леґенди з Хітарського збірника, ст. 31—36. Ч. 8. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. T. II. Ч. 92. — Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 153—156. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 94–99. — Kolberg, Poznańskie. T. VI, ст. VI, ст. 166—167. — Kulda, т. III, ст. 20. — Rohde, Die Erzählung vom Einsiedler u. dem Engel. — Národopisný Sborník. T. III, ст. 103. — Клоустон, Народні казки та вигадки, їх вандрівки та переміни, ст. 31—40. — Добровольскій, Смол. этнографич. сборникъ. T. I, ст. 308—310. — Сборникъ за народ. умотвор. T. VI, 3, ст. 117. —

Sitzungsberichte der kais. Akademie d. Wissenschaften. Wien, 1901. Band CXLIII, XII Abhandlung: Die Legende vom Engel und Waldbruder, ст. 1—63. Там зібрана також широка література, головно західна.

284. Таїда покутниця.

Назива́ла сьи йидна́ Тхайі́да, така́, ныі дыі́ўка ныі жінка, коструба́та. За́ўши вона́ собі пусто́ти шука́ла, ци пан, ци хлоп, котри́й до не́йі повирнуў, ўсе до́бри шморгнуў. Так роспу́сно, го́йно собі почина́ла чи́рис кількана́цыіть лыіт, за Бо́га ныіко́ли ни згада́ла. Али йиде́н зако́нник знаў за не́йі чи́риз Ду́ха сьвито́го, пішо́ў він до не́йі. Ви́дит, хло́пиц ла́дний, присто́йний, прийма́йи йиго́ ру́зьним йидзе́ньим, напо́йим і хотыіла прийми́ти го до гріху́. Були́ то поко́йі вили́кі, було́ кілька што́кіў, було́ кількана́цыіть поко́йіў, шчо заведе́ го до йидно́го, а ўсе ка́жи: Ту́т? — Ўбра́на, го́жа... А він ка́жи: Ньи. — Обвила́ вона́ ўсыі поко́йі йиго́, ўсыі станьцыійі, а він ка́жи: Ньи! Аш завила́ го до льо́ху. Ка́жи: Мо́жи тут бис шчос здыіла́ў миныі? — А він ка́жи: Ньи. — А вона́ ка́жи до не́го: Та тут ўже ныіхто́ ни бу́ди ви́дыіти, хіба́ би, ка́жи, Бог, шчо йи на не́бі, ви́дыіў. — А він ка́жи: А ти зна́йиш Бо́га? — Вона́ бу́ла погани́нка. — А вона́ ка́жи: Зна́йу. — Коли́ зна́йиш за Бо́га, моли́ сьи від ниньк до не́го і буде́ш шчісли́ва. — А вона́ ка́жи: Або́ так мо́жи бу́ти? — Той зако́нник ка́жи: Мо́жи бу́ти, лиш ўдай сьи до поку́ти і від ни́ньк ни роби́ ныічо́го зло́го. Йа до те́би на тото́ прийшо́ў, бо Бог посила́йи таки́х йак йа, до таки́х. — А вона́ ка́жи: То пе́ўни буде́? — Пе́ўни, се ўсьо ныічи́м. Вона́ там каза́ла мульрі́ закли́кати собі і каза́ла сьи замурува́ти, лише́ йидно́ віко́нце лиши́ти таке́, аби́ ў не́го да́ли йі склыи́нку води́ й хлыі́ба. Наўчи́ў йі сьи моли́ти і даў йі кни́шку таку́ до мо́линьи і вона́ йак зажи́лувала за сво́йіми гріха́ми, то чи́рис кількана́цыіть лыіт там поку́тувала так. Моли́ла сьи Бо́гу і ўсе пи́ла склыи́нку води́ і грі́нку хлыі́ба на день. Али йде той законник доро́гоў по лыіта́х, мо́лит сьи Бо́гу і ди́вит сьи: Не́бо сьи ўтвори́ло, — дума́ў собі, шчо то сьвіти́й Питро́ ўмер, шчо сьи не́бо ўтвори́ло. Чу́йи вітти го́лос: Йди до то́йі поку́тницыі, шчо шчи́ро поку́туйи, Бо́гу сьи мо́лит, зве сьи Тхайі́да, вона́ йи замуро́вана; кажи́ той мур розвали́ти, возми́ води́, аби́с йі охристи́ў і аби́с йі ви́сповідаў, бо вона́ шчісли́ва ўже ў Бо́га. — Прийшо́ў до не́йі с принайсьвйитыі́йшим сакраме́нтом і сьвіче́ноў водо́ў, мур розвали́ў, йійі́ охристи́ў, ві́сповідаў і зако́пиў йі, ў тыі хвили ўме́рла і ста́ла шчісли́ва ў Бо́га.

Зап. в липни, 1902 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

285. Лакімству — нема кінця. А.

Був йиден чоловік бідний, жи носив з льіса на плечох патики, продавав людьом і с того сьи отримував. Али він рас кажи: „Божи, Божи, ти видиш, йак йа працьуйу, змилосирди сьи, дай ми хоць візок. Дав му Памбіг візок. А він возит, возит тай кажи: „Дай ми, Божи, коньи!“ І Памбіх йиму дав. А той ни задовго знов просит, жиби му Памбіх дав господарство. І Памбіх му дав. А той кажи: Божи, я бим хтьів розмавльити сь цьісаром, йак пани. Памбіх му і то дав. Йиго вибрали послом. Він хтьів потому зїстати ще цісаром. Памбіх і то зробив. Аш рас він кажи: „Ото, Божи, жиби йа був такий сильний, йак ти!“ І рас він йшов і здибав дитину над ріков, жи копала чирипаньков йамку. А він кажи: „Що ти, дитинко, ту робиш?“ — А то ни була дитина, тілько аньол. Вона кажи: Хочу ріку пирильити ф ту йамку. — О дитино, ти того ни зробиш! — Він кажи: Йа борши то зробю, йак ти будиш такий, йак сьвита Тройца. Він тогди дивит сьи і ни пізнайи сибе. А він так подертий як перши не́си патики на плечох.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиривої Ганусї О. Деревянка.

286. Чоловіка не наситиш. Б.

Був собі раз бідний чоловік, що не мав ні поля, ні хати і жив тілько з того, що носив до міста глину з мішком: кому треба глини, то в него купит за ґрейцар, за два і він з того жиє.

Раз якось іде той чоловік до міста, несе в мішку глину, а здибає його старенький дідусь. Привитали ся, розбалакали ся.

— А що синочку, — каже дідусь, — як тобі жити? добре?

— Та щож, — каже чоловік, — за все Богу дякувати, поким здоров та дужий.

— І нічого собі не бажаєш? — питає дідусь.

— Та що маю бажати? От як би так Бог дав мінї коника, щоб я міг возити глину до міста, то думаю, що міг бим далеко більше заробити.

— Щож, моли ся Богу, Бог тобі дасть, — мовить дідусь, тай пішов иншою дорогою.

Вже там чи молив ся той чоловік Богу, чи ні, досить, що за пару день копаючи глину знайшов тілько грошей, що міг купити собі коня. Врадував ся дуже, возить глину вже не одним, а двома мішками і заробляє в двоє більше.

По якімсь часї здибає його знов той сам дїдусь і питає:

— Ну, що, синоньку, добре тобі тепер?

— Добре, славити Бога. Маю коника. Тілько біда моя: коник є, а нема чим його годувати, нема де його поставити. От як би мінї ґрунт, хата, щоб був ґосподарем і не потребував глину до міста возити!

— Моли ся Богу, синочку, Бог тобі дасть!

І справдї почало тому чоловікови так щастити ся на єго зарібку, що не задовго він ускладав ладний гріш і в своїм селї купив собі ґрунт, побудував хату, зробив ся ґосподарем. Уже він не возить глини до міста, але працює на своїм ґрунтї. Аж раз оре він, а надходить той сам дїдусь.

— Як ся маєш, синочку! А що, бачу, ти вже ґосподар. Дав тобі Бог, чогось хотїв. Ну, щож, добре тобі тепер?

— Та добре, нема що казати.

— І не жадаєш нїчого більше?

— Дуже бим хотїв бути війтом у нашім селї.

— Проси Бога, Пан Біг усе тобі може дати.

А той дїдусь то був сам Пан Біг, але сей чоловік того не знав. Досить, по кількох днях громада за щось там скинула свойого війта і взяла ся вибирати нового. Міркують сюди, міркують туди, далї кажуть:

— А, та отсей чоловік ще недавно був бідний, не мав нї кола, нї двора, тілько носив мішком глину до міста, а тепер доробив ся такого ладного маєтку, то він мусить бути розумний і порядний чоловік. Виберімо його на війта, він певно буде і в громадї порядкувати добре.

Вибрали його. Такий він рад, такі в громадї робить порядки! А по якімось часї дивить ся, йде селом його знайомий дїдусь.

— Ну, синку, — мовить він, — тепер уже маєш усе, чогось хотїв. Ну, що, задовольнений єсь зовсїм?

— Овва, велике ми то щастє війтом бути! — відповів чоловік. — От як би я був царом, то йинча річ.

— Щож, і на се божа воля, — мовив дїдусь і пішов.

Не минуло кілька день, аж чути, в тім краю вмер цар і не лишив по собі наступника. Збирають ся всї пани, барони, ґрафи, мінїстри, будуть нового царя вибирати. Пішов і той війт на той вибір, і як уже там ся стало, то стало, видно божа воля була, досить, що його вибрали на царя. Зачав він панувати, а все собі міркує, який то він мусить бути мудрий, коли з такої біди та нужди вийшов аж так високо. Йому ся здавало, що то він своєю власною силою тото все осягнув і почала його розбирати така гордість, що всїх людий, всїх панів, і мінїстрів

і простих хлопів мав за ні защо. Аж раз дивить ся, йде той його знайомий дідусь, кланяє ся йому — звичайно, як царови, тай каже:

— Ну, найяснійший монархо, тепер ти певно вже зовсім задоволений. Маєш усе, чого тілько душа забажає.

— Е, що то все варто! відповів той чоловік. — Тепер я хотів би бути божком.

— А, так! — відповів дідусь. — Га, небоже, коли хочеш бути божком, то йдиж назад носи глину мішком!

І сказавши се дідусь щез, а разом з ним щезло все царство, всі маєтки і строї того чоловіка. Він обзирає ся, а на нім стара брудна полотнянка, а на плечех у него його старий мішок з глиною.

Етноґрафічний Збірник. Т. V, ст. 114—116.

Паралєлї: Zbiór wiad. T. XVII, 2, ст. 296–297.

287. Мати сьв. Петра.

Петрова мати була дуже недобра та скупа. За ціле житє не дала вона анї убогому, анї жебракови кусничка хлїба; лише раз полола в городї цибулю, надійшов жебручий дїд, станув коло плота та зачав просити ялмужни. Петрова мати розлютила ся, зачала на дїда кричати а дальше вирвала одну зелену з гичкою з грядки цибулю та кинула дїдови за пліт. Дїд підняв цибулю, подякував, сховав до торби тай пішов. По смерти дістала ся Петрова мати до пекла, та жаль стало сьв. Петрови своєї матїнки: він взяв ходити до Ісуса Христа та молити його, щоби виратував його матїр із пекла. — Добре — каже Христос — але щож вона доброго зробила? — Ага! — каже Христос — дала раз дїдови одну цибулю. Ось і лежить у мене та цибуля; возьмиж її, Петре, іди, та з неба подай цибулину гичку матери, сам жеж держи за головку, та тягни так матїнку свою з пекла до неба. Взяв сьв. Петро цибулю та подав мамі до пекла. Петрова мати хватила ся обіруч цибулиної гички, а її похватали ся другі душі. Та кобиж була нїчого не казала, а то вам вона, коли вже була близько неба, озирнула ся позад себе тай каже до душ, що до неї почіпали ся: То моя цибуля, не ваша! — тріпнула собою, гичка урвала ся, а Петрова мати знов бухнула до пекла.

Зоря, 1890, ст. 168: Про небіщиків, Д. Лепкого.

Паралєлї: Зоря, 1887, ст. 115: Домашнє житє нашого люду в деяких єго вірованях, Д. Лепкого. — Порів. лїтературну перерібку із серб-

ської нар. пісні (Вук, Српске Песме, I, 208, 133—4). — Житє і Слово, 1895, I, ст. 7—8. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 273, ч. 30. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 31--32. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 1091. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 363—364. — Kolberg, Lubelskie. T. II, ст. 207—208. Poznańskie. T. VII, ст. 172. — Подібні мотиви диви також: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 40—41.

288. Не кажи гоц, доки не перескочиш.

Прийшло на вилиґдинь, зачили сьи дьілити йайцем. Тей кажи йиден: „Кажут все, хто знайи, хто виликодньи дочикайи, а йа вже й дочикав“. — А другий кажи: „Та зачикай но, абис зьів“. — „Ну, та шо... та вже зьім“ — так сказав зухвально. Іно хтьів лиґнути, тай му стало в горльі тай сьи вдавив. Зьили го там ф карк бити, чутьит го то що... Ратуйут го, а він такой вже загинув — вже ни лиґнув йайцьи.

Зап. 1902, в Будзанові, Теребовельського пов. від Юльки Стецїй О. Деревянка.

289. Чи на Великдень великий день?

Буў ў йидньім сильі скотáр. Ньіц він до цéркви ньікóли ни ходúў, ньіґди сьи Бóгови ни молúў, тьілько робúў йак ў бýдний день, так ў сьвйáто, абú маў маййтку багáто. Али ў субóту виликóдну ўвійшóў до нéго сусьíт, тай кáжи до нéго: Мóжи би сти мньи, кýми, пітстригли, бом сьи ўже пáру нéдьіль ни стриг, а зáўтра Вилúкдень; бýў йим два місьіцьі кóло латéр, та кобúм хоть зáўтра пішóў Бóгу сьи помолúти. — Шчош то, кáжи той скотáр, за Вилúкдинь — до тóго кýма. Анý, підуж йа орáти, ци багáто йа ўворý, ци то вилúкий день, ци ньи? — На Вилúкдинь рáно ґáзди збирáйут сьи нéсти паскú сьвітúти, а богáч годýйи волú, йде ў пóли орáти і то шче ў той час, йак бýла читвéрта годúна рáно, так сьи рáно сфатúў до годóваньи. Льýди піт цéркву с паскáми, а богáч на пóли з волáми. Тай зачіпáйи плýгом: Гей, соп, сúвий! — тай орé. А за ним і пес віішоў йигó. Али ўбігнáў він рас на окóла, зачинáйи пес шчос шчикáти, а волú стогнáти, а зимльú так заривíла, йак леў. І ў тьі хвúли зачúў він с тоў зимлéў ў зéмльу литьíти так йак на гóйданьцьі. Тай затрісло сьи йигó пóли чúсто наокóло сусьíдних мéжіў і зробúло сьи óзиро, а такé смирдьúчи, жи ў ньім ньі жáба, ньі рак, ньі шчупáк, áньі лен (лин) жúти ни мóжи. Та бо нáвіть птáхи, йак чúрис то óзиро пирильітáйут, то віт тóго сморóду ниживі ў то óзиро

ўпада́йут. Віт то́го ча́су на Вили́кдинь ра́но йак кьинц ў це́ркві вітпраўльи́йи, то там ўсе чу́ти ў тьім о́зирі, шчо хтос поклика́йи: Гей, соп си́виӣ!

Зап. в липни, 1902, в Коропци, Бучацького пов. від Данила Гнатюка.

Паралелї: П. Кулїш, Зап. о Южной Руси. Т. II, ст. 30—31.

290. Дивний тесля.

Був собі оден панок богатий, тай загадав собі покласти двори (каменицю). Розписав він письма, шо єк найде си де такий стельмах і покладе єму такі двори, шо в цїлім світї нема, то він єму дуже файно заплатит. — На се письмо зголосив си до него оден стельмах, а був се сьвєток (але сес панок не знав, шо він сьвєток) и вповів єму, шо він такі єму двори покладе, шо в сьвітї красших нема, але шоби єму пан дав наперед гроші. — Панок згодив си на се и дав тому сьвєткови, нїби стельмахови, великі гроші. Сьвєток тот єк взєв від панка гроші, то роздав всї межи біднї люди. По трох роках приходит він до панка, а панок питає: Чоловіче, а де ті двори, шо ти обіцєв менї покласти? — Сьвєток каже: Е, пане, вже рік минув на другу Богородицю, єк я тобі двори поклав, але не на сім, лише на тім сьвітї. — Пан зачєв лютити си, на того нїби стельмаха та єго всїлєко флєчити та кричати: Віддай менї, злодюго, гроші, шо я тобі дав на двори. — Сьвєток каже: Пане, я гроший не маю, бо я роздав на біднї, а за се я тобі поклав краснї та файнї двори. — Пан не дає собі говорити, лише шимфує того сьвєтка та кричєт, шоби єму він гроші подав, шо він єк схоче, то сам бідним даст. На тот крик надійшов того панка брат, а він, бачіте, тот браток був раз завмер та вітак знов ожив и був на тїм сьвітї и бачив ті двори, шо тот сьвєток єго братови поклав, та питає си того панка: Братчіку, чого ти лютиш си? — А панок каже: Диви си, мій брате, я тому шахрунови дав гроші, шоби менї двори поклав, а він взєв тай якимис дармоїдам роздав! — Брат того панка каже: Не гнївай си, мій любий братчєку; я був на тїм сьвітї, та бачєв твої ті краснї двори, шо сес чоловічок поклав; єк ти их, братчєку, не хочеш, то відпродай менї, а я тобі за них верну ґроші. — Панок єк се почув, дуже врадовав си тим, тай перепросив того сьвєтка и ше єго більше обдаровав грішми, а від того чєсу памєтав вже за бідних.

Зап. 1901, в Довгополи, Косівського пов. від Василя Пататюка О. Галевич.

291. Як цар дістав ся на другий сьвіт.

Бив єдин цар дуже набожний. Єдного разу снит ся єму, жеби всїх убогих спросив до себе на гостину. І велит своїм мінїстрам, жеби всїх бідних спросили. Тоти так і зробили, спросили, де який бідний бив; і бив там єдин старець, вже му вісїмдесять літ било, і того запросили. Тот цар всїм тим бідним послугівав і дуже ся ними тїшив. По обідї тот старець повідат до того царя: — Бив я в тебе на обідї, а тепер я тебе прошу, але аж тогди прийдеш, як по тя прийду або пришлю, абись бив все готовий до мого обіду. Так тот цар жде, жде, так довго; іде до костела, укляк собі, молить ся до Господа Бога, так дивит ся, а тот старець стоїт по правім боцї, і так ся якось любо до него усьміхає! По службі Божій приходит ід ньому, до єго палацу, повідат: Монархо! тепер я прийшов і прошу тя на свій обід. Тот цар повідат: — Добре, я прийду, але аж за три днї. Тот старець пристав на тоє, і повідат, же вже тутки не прийде, тілько на нього буде ждати коло тої і тої керницї.

Відтак вже тоти три дни вийшли, повідат тот цар до своїх мінїстрів: Жебисте тутки всьо добре зробили, бо мене не буде дома, але я прийду. Убрав ся в чорне одїня, іде, іде, іде, так сї іде поволї, никус му ся дорога не навірят, дивит, ци тот старець де не стоїт, нїгде го нема; вже не знає ци обертати ся, ци ще іти, вже кільканайцять миль уйшов; але собі мислит, мушу того доконати, жебим знав, де тот старець мешкає.

Відтак дивит ся він, стоїт маленький хлопчина при керницї, повідат: — Найяснїйший монархо! напий ся тої води. Так тот взяв, напив ся, іде. Хлопець му нич не повів. Так він іде, іде, іде, іде, іде, іде, став і думат, не знає, ци обертати ся, ци ще іти, нїгде того старця не видит; так іде, приходит, є невеличка ріка, стоїт панна, повідат: — Найяснїйший монархо! обмий ся в тій рицї. Він ся обмив, забераєся, іде, іде, іде, іде, іде, іде, іде, позират ся всягде, нїгде нема старця; не знає, ци обертати ся, ци ще іти, а єму ся все видит, же він ще не далеко від свого двору, а він вже кількадесять миль уйшов. Як же ся тота дорога скінчила, що нею право ішов, вийшов на зелену луку, такий запах, думат, як ту любо, так му ся тота дорога сподобала; чоловік сидит усе у дворі, а ту працї так красно; урвав цьвітку таку красну, так любо пахне, же ся не може через дорогу нею налюбовати; повідат: — О! який тота цьвітка красний запах має, аж єм здоровіщий став. Так він собі іде, іде, є скала, приходит ід тій скалї, ковтат три рази і повідат: — Отвори ми ся, скало! Тота скала отворила ся, він входит, а тот старець клячит на молитві так твердо, що і оком не

глянув на нього, і по тій молитві промовив до нього: — Витай, найяснійший монархо! Я тебе так ожидаю. Просит го сїдати на такій лавочцї із зеленої трави; сїдай, повідат, і диви ся, десь прийшов. — Но старче! повіджте ми, де я є? А тот го ся взяв розпитувати за тоту луку: Цись уважав, царю, кудась ішов, там била лука, ти цьвіти пахавєсь, уважай десь є. А тот єго ся питат, де він є. А коло тої ріки, десь ся обмив, там єсь твої гріхи обмив, робив єсь ним обрахунок, а тепер уважай, десь прийшов. Повіджтеж ми, старче, де я прийшов? Тись тепер на сьвітї, де всї сут. Відтак скликав старець всїх убогих, посадив того царя в середину і сам си коло него сїв, дає всїлякі страви: Видиш, монархо, ти певно в твоїх добрах того не їдаєш. А тот нич не чув, що їв. По обідї став тот цар із за стола, подякував тому старцьови, а тот повідат: — Тепер, найяснійший монархо, зістанеш в мене, вже не підеш домів. І так му всьо повів, же є на тамтім сьвітї, же до своїх вже не буде ся обертати. І він там зістав ся на віки віков.

Игнатій зъ Никловичь, Кавки, ст. 44—46.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 401—403. — Пор. також ч. 256—257 повисше.

298. Як богач розмовляв із Христом.

Йидного разу йиден богач прийшов до ксьиндза до сповіди. Ксьонц його виспрвідав. „Шош, майиш, кажи, виликий майиток, коли, кажи, Бога ф теби нима. Возьми но ти, звари но вобіт, наскликуй бідних, дай йім повобідати“. Взьив той, прийшов до дому, наварив вобіду, скликував гет, аби йшли вобідати — ныхто ни прийшов. Тай приходит до ксьиндза і кажи: „Ныхто ни хтыв вобідати“. — Ксьонц кажи: „Намір но ґілетку гроший, тей возьми тійі гроші поросипай. Най си льуди визбирайут“. Намірив гроші – поросипав, ныхто ни хтыв тих гроший збирати, іно йакись йиден ґріш підіймив. Приходит до ксьиндза і знов ксьиндзови воповідайи: Ныхто ни хтыв тих гроший збирати, іно йакись ішов і йиден ґріш підіймив“. — Ксьонц кажи до него: „Мусиш йакісь хрест носити і підеш до неба“. — Приходит до дому, взьив дериво і робит хрест. Приходьит сусьіди до него і питайут сьи: „Шо ви, куми, робити? Ныхто в вас ни вмер, аньі ньічого, а ви хрест на щось робити“. — Він кажи: „Йа буду брав той хрест і піду до неба“. — Зробив той хрест, взьав на рамньоно і нисе. І каждин го сьи питайи: А де ви той хрест нисети? — Він кождому вітповідайи: До неба. —

Та вже сьи льуди сьмійут з него, вже учинили дурним, али нисе, нисе, вже можи на други, або на трети сило, тей питайи сьи: „Ци далеко ту до неба?“ — То був кльаштор на горі, там були законники такі. Кажут йиму льуди: А вон там блишши неба; йдьіт там на гору. — Тай він пішов там на ту гору пирит кльаштор, тей поставив той хрест. Виходьит слуги с кухньі, тей сьи дивйут — йакісь прийшов старий, хрест приньіс, тей питайут сьи: А чо ви прийшли, старенькі? — А він повідайи: „Та прийшовйим до неба; миньі льуди казали, жи то ту небо йи“. — Зачили сьи слуги сьмійати, дали знати до тих ксьиндзів, до законників: „Прийшов йакісь старук, приньіс хрест; ми сьи його питайимо, чо він прийшов, а він кажи: До неба прийшов. — Зара ксьондзи казали слугам його закликати, зачили його питати, шо то йи, а він йім повідайи: „Бо миньі ксьонц казав, йак будеш носив хрест, то підеш до неба. А йа собі зробив хрест, ношу, ношу, всьуда питайу, а миньі ту льуди показали, жи ту небо“. — Взьили вони сьи троха сьмійати з него, тей кажут: Буть тутка, буть, підеш колись до неба. — Казали йіму йти до каплицьі мовити пацьир. Він вкльик, мовит пацьир і дивит сьи на Суса Христа, жи такий дужи мізерний і зачив аш дужи плакати: „А йайай, Сусе Христе, йакий ти дужи мізерний“. — Пішов до кухньі, дали йиму йісти, взьив з мисків і пішов до каплицьі. Набрав лишку і дайи Сусови Христови: На, Суси Христе, йіч, що миньі дали, то йа й тобі дайу. — Видавало йіму сьи, жи Сус Христос йів. Вже ни стало ньічо в мисьцьі тей вже пішов. Прийшло в читвер живний, дали йиму вичеріти: Нати, старенькі, йішти, бо йак ниньі повичерійити, то аш на виликдинь будети вобідали, бо в нас такий закон. Взьив він з мисків, поньіс до каплицьі, тей кажи: Суси Христе, на йіч, бо казали, що нам вже ни дадут йісти аш на вилиґдинь. — Тай зачив плакати. А Сус Христос кажи до него: Вичерій, вичерій, а на вилиґдинь прийдеш до мене на обіт. — Тай той повичерів, тей приходит знов до кухньі. Приходит ксьонц старенький, бирут слуги, сьмійут сьи; шо, кажи, той дурний робит? Вжесмо сьи дивили бис двері; шо ми йиму дайим йісти, а він все нисе до Суса Христа і все просит Суса Христа, аби йів! — Тей ксьонц питайи: А шо ви, старенькі, а йів Сус Христос, жисти давали йісти? — Тажи йів, прошу ксьиндза, али казав так: Вичерій, вичерій, а на вилиґдинь прийдеш до мени на обіт. — Застановив сьи ксьонц с того і кажи: „Йди проси Суса Христа жиби Сус Христос і мине на вобіт приймив на вилиґдинь“. — Пішов той старий просит: Суси Христи, просив старенький ксьонц, жеби йигось приймив на вобіт. — Приходит — а що, кажи, просивис? — Казав Сус Христос, жи прийми і ксьиндза на обіт. — Зачили собі то ксьондзи вогорити сами мижи собов, жи то йакісь цут. І ше йиден ксьонц бире, про-

сит того старенького, жиби пішов просити Суса Христа, жиби і йиго Сус Христос приймив на обіт. Приходит до Суса Христа і кажи: Суси Христи, можи ти сьи будиш гньівати, жи йа тобі так докучийу. Просиў мине ше йиден ксьонц, жибись і другого ксьиндза приймив на обіт. — Кажи: „Добри прийму ше й того другого ксьондза, прийдети всьі три до мени на обіт". — Прийшло в суботу, повмивали вони сьи всьі три; повбирали сьи на нидьільу на рано, тей всьі три повмирали.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від матери, О. Деревянка.

293. Чому дяки не йдуть до неба?

Був йиден дьик і мав доброго сосьіду і вони собі все воповідали, йак то ф пекльі, йак то в небі, йак то ф цьисьцьу; али кажут раз: а чикай, йак ти борши вмреш, то прийдеш і миньі скажиш, а йак йа борши вмру, то йа тобі скажу. — Прийшло і вмер того дьика сусьіт, тей вже го нима, али за три роки приходит. А дьик слухайи — хтось прийшов до хати; питайи сьи: То хто? — А він кажи: Та йа, твій сосьіт; казавис миньі, жиби йа прийшов, жибим ти сказав, шо сьи ф чисцу дьійи. А йа був ф чисцу три роки, тей вже вітпокутував, тей вже майу йти до неба. А лиш миньі то йно дивно, шо вітколи йа — три роки — ше жадин дьик ни пішов до неба. Бо він йак прийди до церкви, то він ни правит серцим, али каждин дьик правит тандинтно. А той почув: Майу йа до неба ни йти, то йа сьи скину з дьиківства! — І скинув сьи з дьиківства і ґосподаруйи.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від матери, О. Деревянка.

294. Комашня по Богови.

Як Бог умéр, а бідний справяв комáшню. Били́ два брáтя; єдéн бив бідний, а дру́гий богáтий; обá били́ жонáтьі і дíти мáли. Тот ходи́в, зарабя́в си, бо діти годувáв, з ни́ми ни́коли і не обíдав і не вечéряв, би вни мáли, мóвив: „Я в брáта попойíм", бо у брáта роби́в. Бив він все у брáта і днувáв, хобá в вéчір домів прийдé.

Прийшли́ рíзтвя́ні сьвя́та, а він дістáв си у брáта пшени́цї на сьвя́та, а жонá му повідáт: Чей ся обíйдеме, би́сми йі не ру́шали, мáємо буля́нку[1]), нé чим засíяти, мóже би́смо засíяли. — Тай вни не ру-

[1]) Поле, де в яри бульби садили.

шали пшени́цю, а пак повідат: „Чей бис пішо́в діста́ти плу́га, би́смо вйорали“. — А він повідат: „Я піду́ до бра́та, чей ми брат вйоре?“ — Він пішо́в до бра́та і мо́вит: „Будь такий ла́скавий, бис ми пішо́в вйорати буля́нку, бим си посі̂яв тро́хи пшени́ці, чей би Бог уро́див, та би било для дітий!“ А він повідат: „Та деж ти Бог уро́дит, кой Бог умер!“ — А він мо́вит: „Йой! уме́р? га?! Та деж ти таке чув, що Бог умер?“ Повідат: Кой Бог уме́р, то я вже і сіяти не буду. І став за Бо́гом банува́ти. Прийшо́в домів і мо́вит: „Не піде́ брат ора́ти, та диви́, брат повідат, що Бог умер! Коли уме́р, то змелю тоту́ пшени́цю, та хоть зро́бю за Бо́гом кома́шню. — Она мо́вит: „Яка́ та кома́шня буде́, з чого, кой лиш ґа́рниць пшени́ці тої є?“ — А бідний повідат: „Абим лиш двоє хліба спік, яка́ буде́, таку́ буду́ роби́ти“. — Пішо́в до ксе́ндза і дав на слу́жбу тай повідат, же буде́ кома́шню за Бо́гом роби́ти, бо повіда́ют, же Бог умер. — Ксендз повідат: „Ей, де, де, чоловіче, так не мо́же би́ти!“ — „Ой я знаю пе́вно, мині̂ брат повіда́в, що Бог умер“. — А ксендз знов повідат, же то не може бити. — А тот мовит: „Ци вмер, ци не вмер, а я даю на хва́лу бо́жу і бу́дьте ласкаві в ме́не в до́мі би́ти“.

Прийшо́в домів, тай поні̂с у млин молоти пшени́цю. Ме́льник подивив ся, що ме́ле си, — „няй си меле“ — ви́дит, що тісний чоловік, тай му не митив, не хотів мито́ у нього брати, тай си ліг спа́ти, а той ме́ле, ме́ле. Пото́му ви́йшов, ди́вит ся, тай мо́вит: „А що ти, чоловіче, наносив пшениці? повен кіш є!“ — А тісний си подумав: „Боже! що ся ста́ло, що тілько ся муки намололо?“ — Намоло́в двана́йцїть міхів муки. Приходит до брата, як ви́брав муку́, склав си на ку́пку в мішки́ і мо́вит: „Ходи́, бра́те, приве́сти ми муку́ з млина́“. — А він мовит: „А деж ти тілько набра́в? Не зна́ти по що, там не мав ґа́рниць пшени́ці, не зна́ти, по що ї̂хати!?“ — „Ей бра́те, Бог дав ла́ску, жес не го́ден на фіру забра́ти!“ — Ви́їхав в млин, дивит ся і мо́вит: „Котра́ж твоя́ мука́, дава́й сюди́“. Тай пішо́в бра́ти. Котріж твої̂ міхи? — „А о тоти́“. — „Та всї твої̂?“ — „Всї“. — Привіз му муку домі́в і прихо́дит до сво́го до́му і не мо́же ся нachу́довати, що брат намоло́в міхів, тай повідат: „Жоно, жоно, що брат міхів намоло́в, обіця́в кома́шню роби́ти, мо́же би й ми роби́ли, мо́же би й нам так било́?“

Як бідний розчини́в си, як жона́ бідного розчиня́ла, то ті̂ста більше наросло́, як било́ і хліба як напекла́ і юж зла́дили ся на тот обід і юж тре́ба іти́ людий проси́ти на по́ранок і з по́ранку такий до церкви заверта́в люди́й, котрі мали іти́. А вни і не ду́же до нього спіши́ли іти́, повіда́ют: „Він тісна́к, няй бере́ трьох, штирьо́х, тай буде́. Хо́че, би ксендз бив у нього, буде яких штирьох“. А він ходи́в, проси́в, кланя́в ся: „Бу́дьте ла́скаві, ході́т до це́ркви, я вас про́шу!“ Відта́к ви́йшли

з церкви на вбід до нього, дивят ся, же він так ладно зладив ся на вбід, найстарший ґазда так би ся не постарав, як він. За столом сідят і брат му приїмат тоти гості. Ай бо прийшли два старці, дивят ся з порога до хиж. Він взяв їх просити: „Будьте ласкаві ввійти до хиж", так їм ся тїшит, же ввидів них, тай їх приїмат до себе в гостину. А брат му мовит: „Надибав двох жебраків, і буде коло них сідїти, не йде сюди д людїм" і кричит: „Лиши юж онде, ходи сюди!" — „В мене і тото люди, я ним ся тїшу, як і ним людьом". — Старцї пішли домів, а він них просив, би ще си даколи прийшли до нього. Він дуже ся скаржив і плакав, же Господь Бог умер. Тепер хоче богач комашню робити. Повідат: Жоно, суши до млина, бо будеме молоти, будеш печи хлїб, будеме робити обід". — Насушив пшеницї і вивіз у млин два міхи. Як ся стало молоти та не било і мішок. Стала печи хлїб, тай всьо ї ся не подобало, всяди ї ся зменчало, змалювало, хлїб не наростав. Ходив до ксендза, що буде обід і просит людий на поранок. До нього ідут, бо він богач, запросив до церкви. Вийшли з церкви. Запросив свого брата также, би ходив коло людий. Брат ходит коло людий, запрошує, кой є що давати. Він ся дивит, а тоти старцї ідут і там на комашню. Прийшли, а він юш них просит до хиж, він дуже їх просит, кланят ся ним до ніг і вни ввійшли до хиж і він ним дає горївки, ци що, ай бо брат кричит на нього: „Не маєш коло кого ходити, та коло жебраків?" — Він мовит: „Били в мене, а тепер прийшли до тебе, я ним ся тїшу, же прийшли до тебе і приймаю". — А брат мовит: „Та бо ти коло людий ходи, я в тебе коло людий ходив, а не коло жебраків!" А тїснак обізвав ся: „Та цит, брате, не галакай на мене. Добре, же прийшли, а ти кричиш на мене через нї. Щобис що робив, а я них буду приїмати". — А вни повідают: „Ей, ґаздо, ґаздо, не гнївайте ся ви того, не будьте гнївні, ми вам за гостину заплатимо". — Він мовит: „Я не потребую твеї платнї, в мене сут люди ходити коло них". — „Ґаздо, ґаздо, не будьте гнївнї; щобисте найлїпше любили? Мовите, що всьо маєте, може дечого не маєте, може би вас дащо файнїйше скортїло". — „Коййис такий мудрий, дайже ми, дай, що тя буду просити. Я тя буду просити, дай ми коня". — „Якогож ти коня хочеш? ци сивого, ци червоного?" Він мовит: „Червоного". — Вни му мовят: „Ну добре, вийдеш завтра рано до стайнї трохи пізнїйше, як усе і челядь дуже рано не зганяй і сам не йди". — Він відтак рано встав, обув ся і сам іде до стайнї насамперед. Вийшов до стайнї, отворив двері, а поломінь з стайнї іде.

Зап. в маю, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Кіськанинної Настунї
М. Зубрицький.

295. Гроші — смерть.

Бы́уо трйох бра́тіў и забра́ли сьа в доро́гу на у́цьі з грошами. И при́шли в дале́ку доро́гу. Идут брез йидны крйа́кы. Схоты́ло сьа йім барз пи́ти во́ды, — там сто́йіт дзьад. — „Дзьа́ду, дай Бо́же шчи́сьтьа!“ — „Дай вам, Бо́же, до́бре здоро́ўльа! Де вы, льутко́ви, иде́те?“ — „На йа́рмак“. — „За чым до́брым?“ — „За уцьа́ми. Пора́йте нам, дзьа́ду, во́ды, бо сьа нам барз пи́ти хо́че“. — „Йист там сту́дньа по лы́вій сторо́ньі доро́гы. Але йист там во́да до́бра, а при ті во́дьі смерт“. — Але о́ни не пыта́ли на то, лем пішли, понапива́ли сьа во́ды. Йист там са́квы піньа́зи. И о́ни взьа́ли тоты піньа́зьі и так до се́бе бесьіду́йут: „Бре́хаў тот дзьад, бо пові́даў, же смерт, а то гро́шы“. — И пішли дале́ко, аж на йа́рмак и накупи́ли ду́же о́вец. И выгна́ли на по́ле, а йидно́го бра́та післа́ли купи́ти йі́дўа, бо села́ми не и́шли, лем пустатиньа́ми. Але сой бесьіду́йут о́ба бра́тьа, то́ты, што зоста́ли при у́цьах: „Йак прийде брат, та го забийме, а буде́ме ма́ти о́ба у́цьі“. — И на́ то при́стаў дру́гы брат. И при́шоў ґ ним, при́ньус йім хльі́ба, а й до хльі́ба солони́ны. И о́ни го поима́ли и заби́ли. А він йім за́даў трути́зны до хльі́ба, што о́ни не зна́ли. И о́ни йак го заби́ли, так го похова́ли там і сьі́ли со́бі йісти. И йак сой пойі́ли, так сьа там сперевerта́ли. А у́цьі зоста́ли там. — Йуж.

Зап. в серпни, 1900, в Бортнім, від Павла Горбаля, О. Роздольський.

Паралелї: Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края, ст. 268—269. — Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 150—151.

296. Душогуб і невинно засуджений.

Были два ку́пцьі і оба́ сусьі́ды до́брі си. І йшли оба́ на купе́ство дльатого, жи у́ни нера́з ходи́ли. І прийшли́ до йидно́го села́ і у́війшли́ до ко́ршмы. Польіга́ли спа́ти, а жебра́к за пийцом си лежа́ў і у́стаў у́ ночи, у́зьаў у́ дру́гого купцьа́ ньіш с то́рбы і зарі́заў йидно́го. І у́зьаў гро́ші і положи́ў му ньіж у́ то́рбу наза́д. Тот сьа схопи́ў ра́но, зо страху́, тай у́тік гет, лиши́ў то́го. Же бы́ў му пан Біг не суди́ў таку́ пеньу́, та міг мо́вити, йак у́стаў, шчо сьа зроби́ло таке́, та мо́же было му да́йак было йина́че. А Жид у́стаў, купе́ць зарі́заный. Хто з ним бы́ў дру́гый, спі́льник? Бо ви́дьіў, йак прийшли́ оба́. Так да́ў зна́ти по шанде́ры і прийшо́ў ша́ндер тай догони́ў то́го купцьа́ дру́гого. Мо́же сьа тото́ провело́ і два дни — не зна́йу. Ты зарі́заў! — Йа ньіт. — Він

ў то́рбу, на́віть пыіш с кро́ўйоў йи сьвідок. Так подали́ до су́ду, засуди́ли на два́йцьіть льіт. А то не йи ба́йка, тыілько пра́ўда. А тот выісьідьіў два́йцьіть льіт, ўже й не молодыий він быў, а шче й тыілько вітсидьіў, ўже й він ста́рый быў. Али прийшо́ў до то́йі ко́ршмы само́йі, де тогды́ ночува́ў. Вы́пиў горі́ўкы, сьіў і пла́че. А льу́де сьа пыта́йут — там были йакісь: Чо вы, чоловіче, пла́чете? — Чо пла́чу? Бо ми жаль. Йа ішо́ў ту купцьо́м з дру́гым і до́брісмо си были, Бог зна́йи, і йиго́ хтось заріза́ў, а йа му́сьіў два́йцьіть льіт сьідьіти, та ми жаль, та то́го пла́чу. А тот ста́рый чоловік — шчо заріза́ў, зла́зит с пийица, стаў, повідат: То йа. І росповіў гет цьілу́ сто́рійу, йак было і росыпаў сьа на мак, бо сьа спокутува́ў. Йак быў тот не зайшо́ў, він быў там лежа́ў і Бог зна́йи по́кы. А йак він му вітпусти́ў і тогды́ пішо́ў там, де Бог назначи́ў.

Зап. в марті, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

297. Забитий на плечах живого.

То ў йидньім сильі ходи́ў па́рубок до дыіўки і хтыіў сьи з нейоў жини́ти, а дру́гий хтыіў ў не́го ту́йу дыіўку собі ўзьи́ти. І ўже маў на не́го за зле. І поду́маў собі так: Коби ти де йшоў льісом, ци дале́ко по́лим віт сила́, то йа тобі смерть зро́бйу. Али йидно́го разу́ пішо́ў він до міста, той па́рубок, шчо до то́йі дыіўчини ходи́ў, а той дру́гий знаў, шчо він до міста піди, бо він з ним до́брий буў. До то́го міста бу́ло дале́ко, с піўтора або́ дві ми́льі і тра було́ йти до́ўший кава́лок льі́сом. Той дру́гий пішо́ў до льіса і там чика́ў на не́го, аж за́ким він з міста ни бу́ди вирта́ў. Йакура́т на пишча́сьти він йшоў сам з міста, жи ньіко́го ньіґде́ ни бу́ло. Той йиго́ пирийшо́ў на доро́зьі і ўда́риў йиго́ коло́м по голові так, шчо він від ра́зу ўпаў. Тогди́ він сьи ки́нуў на не́го і доби́ў йиго́ до ре́шти і ўзьиў йиго́ на пле́чі і нисе́ ў льіс, ў гушчики́, дале́ко від дороги, аби го там поховати. Там такі бу́ли ку́пи ло́му дрібно́го, форосту і він хтыіў йиго там ки́нути, прики́дати тим форосто́м. Али жи він йиго́ йак ўзьиў на пле́чі, а той заби́тий чи сам, чи йиму́ Пан Біг так даў, жи зла́паў йиго́ за ши́йу рука́ми і так мо́цно ру́ки затис, па́льцьі по́за па́льцьі, шчо той живи́й роздойми́ти йіх ни міг. Так він йиго́ носи́ў по льісьі цьіли́й день і скида́ў йиго́ і здойма́ў йиго́ і ни міг йиго́ здойми́ти; на ўсільа́кі спо́соби: і ўкльика́ў і сьідаў і льига́ў і той ўмирли́й з не́го злетьіти ни міг. Так він з ним ходи́ў цьілу́ ньіч і дру́гий цьіли́й день і цьілу́ ньіч і тре́тий день. Ди́вит сьи, шчо ни мо́жи ньіц зробити і зголодньіў і змучи́ў сьи і зьі страху́, ни зна́йи,

шчо з ним ўдыі́йати. Тогди́ ду́майи, ж̨и ныіц ни зро́бйу, лише́ піду до кьсьо́ндза і росповім то́йи кьсьо́ндзови, шчо йа йиго́ ўбйу за даре́мно, бо він миныі́ ныічо́го ни ви́нин. Типе́р йак заду́маў, так і зробйу. Іде́ до сила з умирли́м. Льу́ди, хто де ўздрит, ўтыіка́йи від не́го здале́ка, бо то виглыида́ло так, йак йаке́ чу́до, жи живи́й ўмирло́го нисе́ на пле́чох до сила́. Ди́ўйит сьи за ним, де він піди, він про́сто йде до кьсьо́ндза. Прихо́дит до ку́хныі, че́лыідь йак то поглыа́нула і с ку́хныі порозбіга́ли сьи; йидныі́ на двір, дру́гі до кьсьо́ндза, до поко́йу. І сказа́ли кьсьо́ндзови, жи йаки́йись живи́й приныі́с ўмирло́го на плича́х. Кьсьондз здиво́ваний двері ўхилыа́йи до ку́хныі і питайи йиго́: Шчо ти ту приныі́с ўмирло́го? — Він зачи́ў тогди́ кьсьо́ндзови ўсьу пра́ўду оповіда́ти, йак то сьи з ним зроби́ло. — Кьсьондз йиму́ сказа́ў: Йди до це́ркви і ви́сповідайис сьи і йак ти Пан Біг гріхи́ вітпу́стит, то ўмирли́й с те́би спа́ди, бо йа ни йи у тыім ста́ныі, шчоби́ йа ти міг да́ти розгріше́ні́йи, йак тобі Бог гріхи́ ни вітпу́стит і ўмирло́го с те́би ныіхто́ ни здо́йми. — Каза́ў кьсьондз дыико́ви утвори́ти це́ркоў і па́ру лыуди́й, аби́ пішли́ до це́ркви на то́йи чу́до подиви́ти сьи. Приклыи́к він до спо́віди і ви́сповідаў сьи шчи́ро і приклыи́к до прича́стіїі, тогди́ ўмирли́й ру́ки розыімкну́ў і скоти́ў сьи з не́го на зе́млыу. Кьсоиц тогди́ каза́ў йиму́ ўзыити то́го ўмирло́го до сво́йі ха́ти і похова́ти го фа́йно на цви́нтару, бо він та́кжи нивинноў смертиў поги́б. А лыуди́й на то́йи кли́каў, шчоби́ йидныі́ дру́гим про той заўзыи́ток росповіца́ли. І йиго́ похова́ў на цвинтару́ і тогди́ буў спокі́й.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від мами.

298. Жовті мухи. А.

Було́ два краўцыі́: Йеде́н бога́ч, а дру́гий бідний. І роби́ли оба́ на селыі́ і йако́сь мали́й заро́бок ма́ли. І вибрали сьи с то́го села́ до міста на більший заро́бок. І йшли без йеде́н лыіс і той бідний забйу богатого і відобра́ў у не́го гро́ші. Йак він його́ забива́ў, а він вітзива́йе сьи: Хтож мене́ ви́дасьть?

А шчось там з лыіса вітзива́йе сьи: Жо́ўтыі му́хи.

Набра́ў гро́шей до́сить і прийшо́ў до міста. Йак го присыі́ли ў місьтыі жо́ўтыі му́хи і не тыілько, жеби́ сьи сам обганьи́ў, але́ й лыуде з не́го обганьи́ли. І так го гу́сто присыі́ли, же аж мітлами обгорта́ли. А йак му до́бре доку́чило, то зачи́ў до лыуде́й кричи́ти: Не обганьи́йте тоти́ му́хи, ний мньи за ка́ру жиу́це́м зьзыідьи, бо йа за́бйу сво́го това́риша!

Зап. в цьвітни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

299. Місяць сьвідком. Б.

Йіхаў Веньґер ў сьвіт с свóйім товáром, на ґиндель, і здибаў го йедéн збуй ў льисьі. Вéньґра ўбиў, а йегó майéток забрáў. А йак добивáў Вéньґра, а Вéньґер казáў: Хтош тотó забийство видасьть, коли немá сьвітка?

А місьиць відозвáў сьи: Йа видам ў сьім льіт.

Ў сьім льіт льих чоловік на пóськіль спáти, а місьиць без вікнó зачиў на пóськіль дуже сьвітити; а він сьи зачиў дуже сьмійáти; а жінка му докучила: Чо ти, чоловíче, так сьмійесь сьи?

А чоловік кáже: Йа ўбиў Вéньґра ўже минуло сьім льіт, а тепéр ми прийшлó на гáтку і с тóго так сьи сьміиў.

На другий день шчось си позаходили, а він побиў і жінку. А жінка побігла до суду і визнала свóго чоловіка. Озьміт го де, бо він хóче мене ўбити так, йак ўбиў Вéньґра йедного. Не минула збуйа смертельна кáра.

Зап. в цьвітни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Житє і Слово, 1895, кн. 2, ст. 223—224: Лісковий корч сьвідком. Сей варияит ріжнить ся тільки тим, що в ньому парубок убиває дївчину-коханку, а вона прикликує на сьвідка лїсковий корч. Решта ідентична. — Zbiór wiad. T. XII, 3, ст. 10. — Рудченко, Нар. южнорус. сказки. Т. I, ст. 207—209. — Гр. Квітка: Перекотиполе. (Літературна перерібка).

300. Пес відкриває злочин.

Даўнó йидного рáзу буў ґаздá ў тоўмáцкім повітьі і тáкож маў наймита. І пойіхаў на пóли з наймитом орáти тай шчос сьи попирéчиў з наймитом. Прийіхаў до дóму шче з наймитом і ўже хропіў на нéго. Шукáў си нáпасти ґаздá на наймита. Ўвійшóў-до стáйньі рáно дóсьвіта, наймит шче спаў, він наймита ўдáриў пáлициў на лўшку тай ўбиў. Напудиў сьи ґаздá; шчо робити, сховáў наймита ў дривá. Питáйут сьи, де ваш наймит, ґáзди другі; кáжи, нимá, дес пішóў. Той чикáйи до нóчи, ўзьиў наймита ў ночи на фіру, повіз на сьінóжіть свойў, далéко віт силá, ўзьиў рискáль і там йигó закопáў на свóйі сьінóжити, лишиў го там. Ни бýло сьвітка, лишé пес буў, шчо біг з ним на ту сьінóжіть. І пойіхаў вітти с тóйі сьінóжити с тьишким сéрцим до дóму. Али фалáбу, шчо ньіхтó ни видьіў, шчом го поховáў, мóжи ни бýду арéштом кáраний. Али пес той, шчо го лишиў там на пóли, видьіў, йак ґаздá

закопуваў наймита, а пес дужи з наймитом ўсе ходиў ў поли на ньіч с кіньми. І пес на тьі сьіножити йак зачиў за наймитом вити — бо ўже так Бог даў, аби вікрити прайду — йак зачиў земльу бити, аж добуў того наймита тай відиіў ногу і припьіс на знак до дому. Прийшоў шандар питати за наймитом, де наймит, а ґазда кажи: Йа ни знайу, де наймит. — Де ти йіздиў, ґаздо типер? — Йа йіздиў на свойу сьіножить за дривами. — Е, ти там наймита маў відвести, тас закопаў може. А ґазда кажи: Ньи. — Дивит сьи шандар, а пес кигайи ногу з наймита по подвіру. Шандар буў шпикульантний тай сказаў наўгад, а то праўда. Прийізьдьи на туту сьіножить, пес прибіг ўрас с фіроў, добувайи решту того наймита. Казаў шандар того наймита добути, на фіру ўзьити і наймита поховали, а ґазду до криміналу віддали. І заўши льуцка криўда ньіколи ни скрийи сьи пирид Богом. Хто зле робит, то заўши на верха виходит.

Зап. в липни, 1902, в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

301. Кроваве тїсто.

Війіхаў ґазда на поли с свойім наймитом! А то даўних давен шче було, шче за паншчини. Буў то добрий ґазда, коньі маў добрі, а наймит бідний, йак звикли, коло ґазди. Шчос му наймит, ґазьдьі, ни догодиў на поли, той ґазда злапаў наймита тай ўбиў. І закопаў його на кавалку тьім глибоко і посьійаў пшиницу. Питайут льуди сусьідньі: Де ваш наймит? — А він кажи: Йа ни знайу. — І так йиму сьи ўходило. Али Пан Біх показаў цуд свій. Зьийшла пшиницьи файно, ўсьуди зилена, а там, де ґазда ўбиў наймита, на тьім місци, шчо закопаний, зьийшла страшно чирвона. Приходит висна, пшиницьи чирвона. Війшли жиньцьі жити пшиницу, диўуйит сьи, шчо таке, шчо так чирвона. Казаў ґазда, аби жиньцьі віжили особливо туту чирвону і особливо казаў йі змолотити, казаў йі ўсушити, казаў йі змолоти і мука з нейі чирвона. Казаў жіньцьі рошчинити, хтьіў спичи с тойі муки, жінка рошчинила, на сподьі кісто, а зверха кроў стала ў дьіжи. Жінка сказала до чоловіка: Ах, йой, се шчо за божа вольи, шче ми сьи таке ньіколи ни придавало, шчо на сподьі кісто, а на верха страшна кроў. Сказала жінка до чоловіка, шчо сисе йи за божий цуд? Чоловік сказаў до жінки: Витко, шчо цуд божий, бо йа свого наймита ўбиў і на поли-м поховаў, с того місьцьи пшиницу особливо-м зьібраў і типир сьи кроў показала; ўже витко, шчо мине чикайи божа кара, шчо йа так зробиў. І так жінко. Льуцка криўда ньіколи ни буди сьи лехко минати, за зле Бог буде карати. Витко, шчо

йа ў́же пропа́ў, шчо так здьіла́ў. Моли́ сьи й ти, жінко, Бо́гу за ме́ни, бо йа сьи ўдайу́ до поку́ти, шчоби́ йа сьи то́го гріху́ міг очи́стити. І за́рас сьи призна́ў і́ сам сибе́ до ўйиньзьи́ньи відда́ў. І так, хто зле дьіла́йи, за́ўши Бог за зле кара́йи. Най сьи ньіхто́ до зло́го ни допуска́йи, най ку́ждий праўди́ву віру трима́йи.

Зап. в липни, 1902, в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

302. Бог знає, чим чоловіка карати має.

Був один господар заможний, і добре заможний; мав будинків достатком, було де з чим діти ся. Мав він у себе одного разу гості, та сказав до них (бачите в буті): „Коби мої будинки погоріли, я-б знав, де і як ставитись“. — Бо він, бачите, дуфав у гроші, а мав їх таки хороших. — Рік і стало ся... Коли так з гістьми забавляє ся, аж вийшов хтось на двір, а ще скорше вернув ся і мовить: Горите! — А господар: „Най там, бо я так хочу“. — І сам не гасив і другим не дав гасити, і так спопеліло все, іно місце лишило ся. А він байдуже і не журить ся; а мешкав над водою, та у вербі заховав свої гроші, то собі і безпечний був. Небавком спала велика повідь, а заким він оглянув ся, вода вже вербу підмулила, та й понесла... І тогди став він бідним, що прийшлось єму другим служити. Мусів панам листи носити.

От і придало ся раз, що йшов з листом, та заскочила го ніч у дорозі; що-ж тут робити? Просить ся у єдного чоловіка на ніч; а був то чоловік маючий, був і людяний, тай каже: „Добре, та-ж мені, чоловіче, хати не перележиш“. — За тим часом жінка зварила вечеряти, а повечерявши Богу ся помолили, та заким спати полягали, то о тім, то о сім балакали собі. І став подорожний розказувати, як то і сам собі був заможненький, як погорів, тай на біду перейшов. Мав я, каже, ще троха гроша і сховав єм у вербі, але надійшли великі води, підмулили вербу, пішли з водою мої гроші! Так я з нічим остав ся, а тепер приходить ся не раз просити хліба у людей. — Скоро господар тоє почув, то глянув на свою, — бо та верба приплила під їх стодолу, а коли взяли рубати, посипали ся з неї гроші. — Вийшли они обоє в комору, та стали радити, як би то єму тії гроші віддати, щоб він і не знав, де то они ся у него взяли. Радять — аж каже господар: „От що зробимо. Відкраємо в хлїбови спід, виберем мякушку, вложимо гроші, тай знова закриєм шкіркою, а як відходити буде, дамо єму буцїм то на дорогу“. — Так і зробили. На другий день, коли брав ся дальше йти, дають му бохоня хліба, тай кажуть: „От вам! здасть ся в дорозї. — Взяв, скло-

нив ся, тай пішов в свою путь. По додозї зустріли єго купцї (вибачте менї згінники, що свинї скуповують), котрі то нераз бувало і до него заходили, і питають про теє то — от знаєте, за чим ходили, а він повідає: „Колись то і у мене було! Найшло на мене нещастє — погорів єм і тепер другим служу". — Коли теє мовив, торкнув з небачка по торбі, тай каже: „От купіть собі хліб (та добуває); я якось не голоден, а тяжко нести; борше здасть ся в дорозї який гріш". — Торг у торг, і згодились, купцї за хліб, а він за гроші і розійшли ся.

Зайшли купцї до того самого села, і вступили до того самого господаря, відки той хліб був, і стали у него звідовати ся за своє діло. — „Не я, а Бог має! каже він — сядьте за тим часом, та спочиньте" — і післав за почесним. — А они єму кажуть, най ся не трудить; по дорозї купилисьмо бохонець хорошого хліба у якогось чоловіка, що з листом йшов. — А їх аж за серце тронуло, догадали ся; — а скоро виняли і положили на столї, так таки тот самий хліб, що від них, який дали подорожному; господар зирк на жінку, тай каже до гостей: Заким що буде, ходім зоглядіти, може що і купите. — Ходім! і вийшли з хати, а він на свою моргнув, і она уже знала, чого він хоче. Коли они вийшли за своїм ділом, господиня внесла другий хліб і положила на столї, а тот спрятала. — Вернулись, посніда́ли — чи згодились чи нї, і пішли.

За який то час іде знову той чоловік з листом і заходить знов до того господаря на ніч уже як до знакомого. Приймили го і радї були, бо думали, чи не удасть ся тепер яким сьвітом віддати гроші. Погодували, заночували, і як вийшов був із хати, завинули гроші у платок, положили єму в торбу, дали поснідати і відпустили. Пішов він, а ідучи стежкою через сад, подумав собі: „Ех! Які яблука краснї! Ану, урву собі трохи на дорогу". — Зняв торбу і повісив на дереві, щоби му не заваджала, а сам спиняє ся за яблуками. — Аж тут господар іде; він уздрівши єго, та чим борший в теки, і відбіг торбу на дереві. Господар уздрівши ту торбу, як на сучку висить, щось став думати, а далїй і каже: „Налякав ся неборак, тай о торбі забув". — Зняв торбу і мовить: „Дорога єму на кладку; от забігну он туди лозами, щоб мя не видів, та й положу на кладку, а уже там то і певно возьме". — Так і зробив. Оббігав боками, положив гроші на кладку, а сам за корчем не дуже подалеку і присів, та пазирцем наглядає, що ся стане.

Небавком надходить і подорожний над кладку і спустивши очи думає — а потому і каже: „Добре, що ще хоть сьвіт бачу, та могу в дорогу ходити; та собі якось на хліб заробити! Щоб я робив, коли-б я був отемнів, як би я через сесю кладку перейшов? От побачу, чи би ся удало?..." — Та зажмуривши очи, стук по кладцї паличкою, ступає

прямо, переступив гроші, тай пішов. А господар аж здумів ся, тай каже в голос: „Прогнівив Бога!“

Вѣнокъ Русинамъ на обжинки. Т. II. Ст. 332—337.

303. Звідки взяла ся зазуля? А.

Молода, гарна княжна залюбила ся всею душею в одного молоденького панича. Однакож горячу свою дївочу любов скривала обережно перед могутнім батьком князем, бо він не знати задля якої причини ненавидів панича і не хотів його навіть ніколи видїти на очи. Та молода, залюблена княжна не вміла закрити у своїй дївочій души того горячого почуваня, яке від давна горіло ясним горячим поломінем у її серці. Вона якось забула ся і тоді, коли князь завізвав до себе молодого панича, щоби на него насварити, вона жалкуючи свого любого, забула ся тай сказала до него: Ох, ти моя зазулько дорога! За те прокляв її отець і вона в сїй хвили стала птицею і полинула зазулею, бо князь виразно закляв її: Бодай же ти сама була зазулею!

Зоря, 1885, ст. 118: Людові вірованя про птахів, Данила Лепкого.

304. Звідки взяла ся зазуля? Б.

Зазуля — се заклята від рідної матері гарна, молода дївчина, заклята за те, що сховавшись на печи за димар, стала з матери сьміяти ся та приговорювати до неї своїм дївочим голосом: Куку, мамо! Мати розлютила ся тай закляла доньку в таку годину словами: Щобись кукала, поки сего сьвіта! — І дївчина зараз пурхнула з хати птицею, сїла в садї на зеленому дереві тай почала кукати.

Зоря, 1883, ст. 200: Весняні звичаї, обряди та вірованя на Руси, Д. Лепкого.

305. Звідки взяла ся зазуля? В.

Тужила дївчина, що пари не має. Пішла у ліс і вилїзла на дерево. Йде Господь Бог лїсом, а та дївчина зобачивши Господа Бога притаїла ся межи гільом і кликнула: Ку-ку! — А Господь Бог сказав: Будеш кукала до суду-віку! — І так з дївчини стала зазуля.

Правда, 1868, ст 48.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XVII, 2, ст. 120. Тут перемінений в зазулю мельник, що покривляв ся правдивій зазулї в часї, коли духовний ішов до хорого з божими дарами. — Житє і Слово, 1884, II, ст. 182, ч. 10: Відки взяв ся медвідь і зазуля. — Zbiór wiad. T. V, ст. 142-3. T. XI, 3, ст. 43. T. VII, 3, ст. 112, ч. 17. T. XV, 3, ст. 266, ч. 11. — Драгоманов, Малор. преданія, ст. 8—9. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 61. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV, ст. 166—167, ч. 19—20. — Federowski, Lud białoruski. T. I, ч. 631—634. — Wisła. T. III, ст. 493. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I, ст. 276—278, ч. 38—40. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II, ст. 129. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. II, ст. 144.

306. Звідки взяла ся в ластівки під шийкою плямка?

У йєдньім сєльі була́ ві́дьма і ма́ла па́рупка си́на. А на стороньі дале́ко була дру́га ві́дьма і ма́ла дьі́ўку доньку́. І післа́ла ві́дьма сво́го па́рупка, аби́ сьи ожєни́ў с то́йі ві́дьми доньку́ў. Йак ожени́ў сьи і привіў йі до до́му, ўздріла свєкро́ха, жє вона́ нє ўмі́йє чарува́ти і нагна́ла до до́му до рі́днойі ма́ти. Прихо́дит вона́ до до́му: Ма́ти-ж мойа́, ма́ти, наўчи́ мєне́ чарува́ти!

Робім, до́ньу, обі́ ма́сло.

Йак зроби́ли і поне́сли на стаў на во́ду. Ка́жє: Ки́дай, до́ньу, на во́ду свойє́ ма́сло!

Ки́нула донька́ на во́ду свойє́ ма́сло — стойі́т ма́сло спокі́йнє, ньічого нє то́ркайє.

Кида́йтє, ма́мо і ви свойє́ ма́сло!

Йак ки́нула ма́ма ма́сло на во́ду, кі́лько бу́ло пти́цьіў у повітьу — йастру́би, воро́ни, ласьтьі́ўки, а ў водьі́ шче бу́ла ри́ба й хробаки́ і ўсьа́ка плодь, то ўсьо сьи над ма́миним ма́слом де́рли, росшчи́пували, шчо на наймéнші ку́сники.

Ци ви́диш ти, до́ньу, йак тота́ пти́цьи мойє́ ма́сло росшчи́пуйє? Так на тамтьі́м сьві́тьі бу́дут мойу ду́шу росшчи́пувати за льу́цку кри́ўду.

Донька́ йак сьи настра́шила і нє хтьі́ла льуде́й чарува́ти. А рі́дна ма́ма нагна́ла йі: Іди́ гет, у сьвіт! Ходи́ла она́ по сьві́тьі, ба́вила цьіли́й рік, а ў рік прийшла́ до чолові́ка і ста́ла під вікно́м. А за да́ўних чис таки́й звича́й буў, шчо йак нє бу́ло жі́нки цьіли́й рік, то во́льно бу́ло чолові́кови ожє́нити сьи, а йак чолові́ка нє бу́ло, то жі́ньцьі віддати сьи. А він сьи ожини́ў та ўзьну́ дру́гу жі́нку і сидьі́ў у ве́чер під вікно́м на ла́ві, а жі́нка вари́ла вєче́ру і поскида́ла рукави́ з рук і віт-

сува́ла рукава́ми горшки́ с пи́ęца. А вона́ бęз вікно́ до чоловíка промоўльи́ла: Кíльком с тобо́ў, чоловíчę, ґаздува́ла ньи́ґдим рукава́ми с пи́ęца горшки́ нę витьига́ла!

Чоловíк йак ўчўў і ви́біг на двір, йак йі притисну́ў до се́бę, аж кроў йі пішла́ с пи́ска на ши́йу. І зачи́ў до не́йі промоўи́йити. Ка́жę: Голу́бочко, ти льу́бочко, ла́сьтівонько!

А вона́ сьи обęрну́ла ў пта́ха, ви́дирла сьи з рук і полęтьíла. На туту́ па́ми́йтку і до ни́ньі ма́йę ла́сьтьíўка піт ши́йоў жо́ўтę і по будинках гньíзда льíпит, йак домова́ ґазди́ньи.

Зап. в січни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 7, ч. 20. — Ястребовъ, Матеріалъ, ст. 17. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 128—129.

307. Звідки взяв ся крет? А.

Бўў йиде́н бога́ч, мӑў бага́то по́льи, и ў йидньíм мíсци найльíпший кава́лок. І мӑў кілько́ро дьити́й. А йак дьíйшо́ў найста́рший син до сво́йіх льіт і каза́ў та́тови, шчоби́ йиму́ дӑў той найльíпший кава́лок. Али жи та́то ни хтьíў да́ти, а син каза́ў: Іди́ на тото́ по́ли, та́ту, і запита́й сьи то́го по́льи, чи́йи то йи по́ли. А той син то назива́ў сьи на мньи Крет. І ви́копаў си на тьíм по́ли ў сподьí ў зимли́ по́тайну йа́му і до то́йі йа́ми схова́ў сьи, шчоби́ го на ве́рха ни ви́тко. А тре́тий день ра́но вихо́дит той та́то до схіт со́нцьи і пита́йи: Чи́йи то йи по́ли? — А син сьи вітзива́йи: То йи Кре́тови! — Та́то ка́жи: Ри́й жи, Кре́ти, до́ки сьвíта і зимльí! — І ш чоловíка зроби́ў сьи крет і ри́йи і до ниньí. На́віть йак куму́ шко́ду ро́бит, то до схіт со́ньцьи найбо́рши го ви́копайи, бо він биз ньіч спит, а ра́но найгíрши ри́йи, жбурльи́йи зе́мльу під верх.

Зап. в цьвітни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

308. Звідки взяв ся крет? Б.

Було два брати: єден богатий, другий бідний. А мали вони рілї о межу від себе, єднако великі, бо по смерти батька поділили ся єдним кавалком рівно. Посіяли вони оба жито на тих своїх кавалках, та Господь Бог дав, що бідного брата краснїйше жито було, як богатого.

Богатий той брат був лукавий і як побачив своє марне жито, а братове файне, пішов до него тай каже: Та то ти, Стефане, — так звав ся бідний брат — нічо жита не маєш! — Як то, каже тамтой, та то ти жита нічо не маєш, бо таке марне, цїло нїчо! — Е, говори си, відповів богатий брат, ти чось чи забув, котре твоє поле, чи що. — А то що? Чи-ж минї Господь Бог не зародив файного жита на моїм кавалку? — Але бо саме той кавалок файного жита мій, а твій тамтой; чись ся скрутив, чи що? — Сперечали ся оба братя за той кавалок доброго жита, а нарештї каже богатий брат: Таки не погодимо ся, бачу, інакше, як тілько так, що підем оба до тих житів і будем питати ся того файного жита, чиє воно; кому обізветь ся, то того буде дїсне той кавалок. — Бідний брат пристав на те — і пішли оба. Приходять, бідний брат питає того жита раз, другий, третий - нїчо не обзиваєть ся. Тепер питає богатий раз, другий, а за третим разом відзиваєть ся голос десь як з під землї: То твій кавалок жита! — Здивував ся бідний брат, настрашив ся тай відступив братови богатому своє жито. А знаєте, як той богач бідного підійшов? — Ото викопав він в тім житї яму, всадив у неї свого синка і навчив єго, коли і як має обізвати ся. Але Господь покарав єго за братню кривду. Чекає він на сина, чось не приходить з поля; йде сам, приходить до ями, а там порожне місце, тілько якусь нору темну видко. Зляк ся той богач, а голос божий дав ся чути: Твій син буде рити землю до суду-віку! — Так то з богацького сина став крет. Тим то він, коли ви бачили, руки й ноги такі має, як у християнина.

Правда, 1868, ст. 23—24.

Паралелї: Zbiór wiad. T. III, 3, ст. 99. T. XV, 3, ст. 65, ч. 3. — Драгоманов, Малор. преданія, ст. 385. — Чубинський, Труды, I ст. 56. — Kolberg, Pokucie. T. III, ст. 141—142.

309. Звідки взяв ся крет? В.

Буў один чоловик ў сусїдстві с попом. Пип поступиў у чоловіче, ў межу. Чоловик закликаў міринника, мірити ґрунт, шоби знати, кильки пип забраў земнї ў нього. Йик чоловик пішоў за мірииником, то пип викопаў йиму на чоловічім ґрунтї, поклаў у ту йиму свого сина и прикриў. Вин си з сином змовиў, шоби з земнї за ним потьигаў, йик они перечити си мут на межи. Йик війшоў міринник, то пип зачиў си тогди лагодити. Вин казаў: Йик земня заговори, шо ґрунт мий, то мий буде! А йик заговори, шо твий, то най буде твий. — Міринник зачьиў мірити,

а син з земні̂ говори: Най! це попове! — На той чьис чоловік кажет: Йик ти так по праўді говориш, то абис пішоў черваком землю ри́ючи! — А Бох так даў, шо с того сина попового стала кертина. Віттак пип виткриў йиму, а нима сина, но ди́ри. Але ґрунт за те, стаў попівский!

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикарика Л. Гарматій.

310. Камгодать.

Давно то було, але то факт. Був на Чехах йіден шлєхтич. Тот шлєхтич мав кусник полє, а тото поле граничило з попівським полем. А давно, майете знати, граничило сьі польі не межов, тілько по просту клали камінє, такі плити, тай то було за границю. Але тот піп був захланний, видьте шкода, що піп, а злодьій. Він, каже, раз посунув тото камінє більше як на локоть. Взрів тото шлєхтич і: Е! каже, тото і так не дуже то много, не треба з сьвєтов особов, як то кажут, сьі задирати. Тай ньічо. Бе, але піп собі знову, видите, так на локоть посунув камінє, а тепер вже файний кусник вкрав. Як увидьів тото шлєхтич, порадив сьі з людьми тай заскаржив попа до суду. А майете знати, що міг зробити такий шлєхтич і ще до того бідний, протьів такого попа. Піп там з паньством знайомий, троха помастит, він потребує тілько слово пискнути тай вже всьо по його боцьі. Прийшли до суду, то піп не тілько брехав, але ще до того присєг, що він тото камінє не посунув. Присєг то присєг... Але присєга то сьвєта річ! До чверть року піп пішов за зельізну браму. Ну тай ньічо. Аж раз виходит шлєхтич пізно в вечер на тото поле. Но прийшов, а ту чує, як щось з під землы гуде: Камгодать, камгодать! Тай так що хвилы гудит, аж му в вухах від того дзвонило. Прийшов шлєхтич до хати тай оповідайе жіньцьі то, що чув. А жінка поміркувала добре тай каже: Знайеш, дорогий, що? Бог старий господар, його воля! Най він тобі даст так, щоби ти на то щєсливо відповів. — Пішов шлєхтич до людий тай того сьі питайе, того сьі радит, а всьі тілько видивуют сьі тай: Йой, яке тото диво, що страх, кажут. Ну ньічо. Вийшов шлєхтич ще раз в поле, а в вечер, тай чує знов: Камгодать... — А він як раз сказав: Камос взєв, там го дай! — Тай на другий день приходит на поле, а камінє лежит вже там, де давно лежєло.

Зап. 1898, у Дрогобичи, від батька, Вол. Левинський.

311. Піп з рогами.

Йіден ксьондзиско почуў, жи йідна́ па́ньі ду́же вели́кі гро́ші ви́грала. І він взьаў с вола́ шкіру, казаў обде́рти і ту шкі́ру взьаў на се́бе з рога́ми, зі ўсьім і пішо́ў до па́ньі за ти́ми грі́шми в двана́йцьаті годи́ньі ў ночі́. Війшо́ў до поко́йу — так та паньі ду́же зльака́ла сьі: — Но, па́ньі, йа чуў, жи па́ньі ду́же вели́кі гро́ші ви́грала. Бо йа йи прислани́й від Го́спода Бо́га; йак па́ньі ті гро́ши даду́т, то па́ньі буду́т жи́ти на сьві́тьі. — „Но, нех Господь Бог бере́ гроши, коли то від Го́спода Бо́га". — Попи́ско фтьі́шиў сьа, за ті гро́ши, хап на плечі з мішко́м, подуў на клемба́ньійу до до́му: — Гей, жі́нко, йа ма́йу гро́ши! — Но, той попи́ско порахува́ў ті гро́ші, два мільйо́ни тих гро́ші, са́мі папе́рами бу́ли. Али він те́йі шкі́ри не скида́ў, по пе́рши гро́ші порахува́ў. От, він хо́че ту шкіру ски́нути, тай та шкіра приросла́ до йиго тьіла! — Гей — жі́нка ка́же — шо ти наробиў, чолові́че! Не тре було тих і гро́шіў... — Вжесь попи́ско жу́рить сьа, со́нце схо́дит — він пішо́ў до церкви пра́вити, с те́йу шкірейу, зі ўсьім. Прийшо́ў бра́тчик до це́ркви, подивиў сьа, жи то чорт стойі́т коло гоўтара з рога́ми — той бра́тчик зльака́ў сьа, поду́ў до ксьо́ндза. Ксьо́ндза ни заста́ў ў до́ма — ксьондзова́ ка: — Та ксьондз пішли́, йіґо́мосьць, до це́ркви! — А він ка́е: — Та там ў це́ркві йи чорт з рога́ми, стойі́т! — А ксьондзова́ кае: — Та то мій піп, чолові́к, бо хтось в ночі́ наробиў, з рога́ми шкіру насади́ў на ксьо́ндза... — І він пішо́ў до це́ркви, той бра́тчик, диви́ть сьа: — Праўда, жи то ксьондз! — Ах, біда́ — ка́же — Йіва́сьу, шось миньі — ка́е — в ночі́ ста́ло сьа, шкі́ру хтось на ме́не насади́ў... Йа — ка́е — прийшо́ў до Го́спода Бо́га вітпраўльа́ти, мо́же ту шкіру йак ски́неть сьа... — Але той бра́тчик бере́ за ту шкі́ру тай ту шкіру гет ссува́йи с тьілом, зі ўсьім. Попи́ско кричи́т: — Ґвавт, не руш, бо те́йі шкі́ри не мо́жна зді́ньа́ти! — Зроби́ла сьа ду́же ро́зверка, от, ўсьі ксьондзи́, де дочу́ли сьа, ўсьі зйіжджа́йуть сьа до не́го. І той попи́ско сиди́т ў поко́йу с те́йу шкі́ро́йу, йак той чорт з рога́ми, наста́виў ро́ги до гори́... Аж прийі́хаў сам митропо́льіта, найста́рший, ка́же: — Де-ж ти ту шкі́ру взьаў? Де-ж та шкі́ра взьала́ сьа? — Аж він, попи́ско, зача́ў сповіда́ти сьа, призна́ў жи: — Йа пішо́ў по ті гро́ші, шкі́ру наради́ў... — Допі́ру він ка: — На́шо ти зробиў? — Про́шу йіґомо́сьцьа бі́скупа, йа ни маў звітки жи́ти... — Беру́т тоо попи́ска с прово́дом до те́йі па́ньі, попи́ско несе́ ті гро́ши іс те́йу шкі́ро́йу до те́йі па́ньі, ті гро́ши віддава́ти. С проце́сийу, зі ўсьім ішли́, віддали́ ті гро́ши, і ка́же той бі́скуп, жиби та па́ньі здіньа́ла з не́о сама́ шкі́ру. І та па́ньі здійма́йи ту шкіру і не мо́на зьдійньа́ти... Попи́ско кричи́т до са́моо Го́спода Бо́га: — Господи Боже! Отпусти́ миньі, шо йа согріши́ў!

— Сам бере́ біскуп здіймайи — ни мо́же тейі шкіри здійньа́ти! — Казáў йіму скрісь по отпуста́х йіхати с те́йу шкі́ройу, с ти́ми рога́ми, де по ті вотпусти́, жиби він скрісь сповіда́ў сьі... І він сповіда́ў сьі скрісь аж до са́мого ро́ку. Ў той день прийшло́, шо він шкі́ру наради́ў, і та годи́на прийшла́ і він с те́йу шкі́ройу ўмер. Ну шож, тут ро́зверка зроби́ла сьа — жа́ден ксьондз не хо́че хова́ти зі шкі́ройу і з рога́ми... Ўсьі ксьондзи́ зйіхали сьа і каза́ли йиго похова́ти на роздоро́жі. Похова́ли йиго на роздоро́жі. На дру́гу ніч попи́ско прихо́дит зі шкі́ройу і ўпада́йи до свейі жінки, милости́т, жиб йиго ви́копали і похова́ли зви́кле на цвинтарі, так йак би то ксьо́ндза. Ви́копали, с пора́дойу взьали́ йиго наза́д, а тупі́ру та шкі́ра зьлыізла, зіста́ла в йа́мі. І то́о ксьо́ндза поховали так йак зви́кле ка́жноо ксьо́ндза. І він свойу́ поку́ту на тім сьвітьі споку́туваў, жі́ньцьі присни́ў сьа, жи він зіста́ў ў ца́рстві небе́снім. — Кіне́ць.

Зап. 1895, в Лешневі, Брідського пов. від господаря Демчука О. Роздольський.

Паралелї: П. Кулїш, Записки о южной Руси, II, ст. 83: Баллада изъ временъ Унiи. — Zbiór wiad. T. IX, 3, ст. 149—152. — Драгоманов, Малор. преданія, ст. 154—155. — Чубинський, Труды, II, ст. 108. — В. Н. Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ, I, ст. 703. — Етноґр. Збірник, VI, ст. 110—111. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 334—335.

312. Звідки взяла ся осика?

Одна дївчина стала ся матерню, а не хотячи, щоби розійшла ся лиха слава про неї між людьми, забила свою рідну, що тільки народжену дитину та закопала під плотом. На могилї нехрещеної забитої дитини виріс величезний корч бозу, а у корчі сховав ся чорт, дївчина-ж біля корча стала осикою. Вона, скоро тільки повіє легенький вітер, дрожить зі стиду та страху.

Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

313. Душа в видї миши.

Вы́йшоў чоловік йиде́н вора́ти і стойа́ла кіньцька голова́; а чоловік во́ре і ди́вит сьа, а мыш вы́біжит і наза́д ў го́лову ўтече́. Так раз і дру́гый раз, дось кількана́йцьіть раз. Али чоловік сьа закра́ў, тай імну́ў ў ру́кы; а мыш повідат: Ты не зна́йиш, шчо йа йи. Йа йи душа́,

áли сьа покутýйу ў ты голові. І хто бы сьа такы́й найшóў, жебы́ цы́лы́й рік пóстиў кýжду пйáтницьу і бы ньа вíтты вы́бавиў. А жебы́ лы́шку не положи́ў ни́коли, йак йіст. — І він повíдат: Йа буду! Йидным слóвом остáтного дньá сьіў йісти, а худóба ў стáйни йак зачалá рычáти, і він зо страхý верг лы́шку, побíх до стáйны і вы́йшоў т ты голові, пы́тат сьа: Ци йуж? — А вонá мóвит: Ныт; же бы́ўйис не біг до стáйны. — Но, та йа шче рік бýду. І пóстиў дрýгый рік і ўже востáтного дньа, сьіў йісти, худóба рычи́т, він не кладé лы́шку. А нарéшты і хы́жа сьа імíла і так не кладé. Попóйіў гет краснó, хы́жа не згоріла і вы́йшоў там і тогды́ вы́бавиў душý сь кіньцькóйі головы́. І мóвит до ньóго: Льась си на зéмльу і закры́й си вóчи. Він си закры́ў, áли йидно́ так – кортыло го дивúти — і злéтьіла колесни́цьа вогньанá і сьíла душá і він пóпід рýку сьа подиви́ў, а вóко выскочило. І сьлыпы́й до днесь тáкый ґаздýйи.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Federowski, Lud białoruski. T. I, ч. 903–904. — Wisła. T. IV, ст. 903.

314. Чому не можна до сьв. Ризи їсти ягід?

Одній жінці умерла маленька донька. Та жінка була дуже лакома і ніколи не видержала, щоби ягід не їсти до Пречистої, а яблок та грушок до Спаса. Якось у саме полудне у жнива заснула вона на поли твердо. Та снить ся їй, що прекрасною широкою долиною іде Матїнка Божа, а за нею біжить несчисленне множество маленьких дївчаток; біжать вони, біжать, та все дорогою схиляють ся і збирають до маленьких запасочок солодкі ягідки. На самім заду іде і її маленька донечка, іде і плаче рясними сльозами. — Чого ти плачеш? — обертаєть ся та питає її Пречиста. — Бо ягоди гублю — каже дївчина. І справдї, що назбирає троха в свою запащину, то вони геть розкотять ся по широкій долинї, а дївчинка знов бігає за ними, знов розщибає ся та збирає. — Нехай твоя мати не буде така лакома, най не їсть ягід до сьв. Ризи — сказала Пречиста. І від того часу та жінка не була би за ніщо в сьвіті з'їла нї одної ягоди до сьв. Ризи.

Зоря, 1892, ст. 258–8: Про небіщиків, Д. Лепкого.

315. Закаменїла баба.

Була баба и мала невістку и хокіла ї стратити! Післала ї у січню з козами на пашу (шоби замерзла), і шоби назбирала малин у січню. — Невістка пішла в полонину з козами і з кошелем на малини. — Зайшла в чигарі, а студїнь — що гинути приходилось. Аж надибала старого дїда коло ватри. Він си ї питаєт: Ти чого суда зайшла? — Уна кажет: Теща мене післала кози пасти і збирати малини. — Дїдо взьиў грани, всипаў ї у кошіль і кажет: Завертай кози і неси це тещі. — Невістка приносит д хакі і подає бабі-тещі. Теща зазират, а в кошели малини. Відтак пішла теща сама шукати собі малин і козам паші, та Біг так даў, що ўна закаменїла враз з козами. І тепер на „Ігнатесси" полонинї, показуют цю закаменїлу бабу з козами.

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикарика Л. Гарматїй.

316. Як прокляла себе жінка.

Мойі ма́ма йшли на йармарок і поперечили сьи с та́том і закльили́ собі: Оста́тний раз, аби йа йшла! — Повійаў поганий вітир, ўпа́ли на зе́мльу. Дали́ мипьі зна́ти, шчо ўпа́ли на зе́мльу, припьіс йа до до́му, сто кро́кіў було́ то́му, пйать ро́кіў му́чили сьи, шчо ни могли війти на двір і ўме́рли.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

317. Прокляті дїти.

Йидна́ була́ Марійа, писа́ла сьи Йацкова. Ма́ла два хло́пчики і ду́жи сьи ба́вили, а йійі докучи́ли, шчо вона́ соро́чку ши́ла, шчо пирискаржи́ли ў йійі робо́тьі. То сьи дьійало ў субо́ту; а вона́ заклььи́ла сво́йім дьітим: Ма́тьінко Христова, субо́то сьвіта́, віхапай тоти́ дьіти! — Нараз ўпа́ли тоти́ два хло́пцьі до зимльі. Ўздріла вона́, шчо прогньівала Бога, шчо тьі дьіти лижи́ на зимли́ так, йак побиті і поўтори́ла: Ма́тьінко Христова, субо́то сьвіта́, верни́ мипьі тоти́ дьіти! — Ў моме́пьтьі ўста́ла, ўхо́пила ста́ршого хло́пцьи за ру́ку, той сьи хло́пиц уже запініў, віттрісла́ го, дала́ му води́ і той хло́пиц відьійшо́ў. Ха́пнула дру́гого моло́тшого за ру́ку, підне́сла го від зимльі́, ни могла́ добу́ти ду́ха ў ньім. Аш колис найшо́ў сьи дух ў ньім, виттрісла́ го, дала́ води́ та́кжи і сумне́

житьи́ то́йі дити́ни, бо до́ти говори́ў, а типе́р стаў ньіми́й. А ста́рший говори́ў шче, ходи́ў до шко́ли і поме́р.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

318. Як мама закляла хлопцеви.

Йиде́н бога́ч пішо́ў на ньіч коси́ти, а жі́ньцьі каза́ў, аби до́сьвіта збуди́ла хло́пцьи і зьібра́ла ко́ньі до плу́га і аби ви́слала на по́ли, бо він бу́ди ора́ти. А вона́ ўста́ла дру́гий день до́сьвіта і зачи́ла хло́пцьи буди́ти. А то хло́пиц буў шче мали́й, тай ни хотьі́ў ўста́ти. Али вона́ йиго́ то́ргайи, підно́сит, зачина́йи кльи́сти: А ни ўста́ў бис, а йа тибе́ ни мо́жу сьи добуди́ти! — Пішла́ сама́, ўпрігла́ ко́ньі до плу́га, прихо́дит зьі зло́стиў до ха́ти, хлопчи́на сьіў, тай сьи чу́храйи. Вона́ з вили́коў зло́стиў хлопчи́ну за ру́ку, приво́дит го ко́ло ко́ний, дайи́ йиму́ батьіг ў ру́ки і випраўйийи йиго́ с плу́гом і ка́жи до не́го: А бода́й йис вітти ўже ни прийі́хаў, аби́ йа тибе́ ўже оста́тний ра́з ви́правила! — І хло́пчина пойі́хаў. — Йак ўйі́хаў кава́лок ў сило́, ко́ньі сьи чось споло́шили, плуг ўда́риў хло́пцьи по нозьі́ так шкара́дно, жи ни тьі́лько то́йи, жи му скальі́чило, али му на прах кісьть пирилома́ло. Льу́ди ко́ньі злапа́ли і завирну́ли до до́му і йийі́ прино́сьит хло́пцьи скальі́чиного і на піў миртво́го. Она́ то́йи йак зоба́чила, зачи́ла ду́жи нат тим льаминтува́ти. І побігла до ксьо́ндза, зачи́ла ў ксьо́ндза ду́жи пла́кати і крича́ти. Ксьондз зачи́ў йі питати, шчо ста́ло сьи. А вона́ ка́жи: От шчо! Випраўйилам здоро́ву дити́ну ў по́ли, а типе́р нишча́сьтьи; плух тьі́ло скальі́чиў, кісьть ў нозьі́ пирилома́ў. — А шчош, пита́йи ксьондз, мо́жи ти кльи́ла, мо́жи ти свари́ла на не́го? — Та йа йиго́ випраўйила ў по́ли, а він ни хотьі́ў ўста́ти; а йа го припрова́дила ко́ло плу́га, ко́ло ко́ний і сказа́ла му: На ти батьіг тай йідь, бода́й йис ни прийі́хаў. — А ви́диш, ка́жи ксьондз, ни тра було так випраўйити, бо Пан Біг тирпи́т до́ўго, а ўкінци́ кара́йи.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від мами.

319. Проклінниця.

Було́ дво́йи льуди́й, — а́ли жи були́ бі́дньі. Ма́ли вони́ тро́йи дьіти́й, а тотьі́ дьі́ти були́ шче мале́нькі: йидно́ ссало шче ци́цку, а́ли ўже само́ ходи́ло по тро́шка, а дво́йи більше́ньких. І тотьі́ дьі́ти зви́кли йак

то ра́по пла́чут йісти. А йіх ма́ма десь то обід вари́т, кру́тит сьи сьуда́ ни туда́, клине́ йім дужи. Чоловік пішо́ў ў по́ли, а вона́ ту борзе́нько збира́йи сьи, дала́ йім йісти, ни да́ла, клине́ йім: Жиби́ йа вас ту ни застáла. Тай полиши́ла тьіп тро́йичко́ дьіти ў до́ма, а сама́ пішла́ ў по́ли на робо́ту. Тоты́ дьіти ба́вили сьи ко́ло сту́дньі, шчо була́ пе́рит ха́тойу, тай тото́ найме́нчи йак зачи́ло ко́ло сту́дньі загльида́ти, а то сту́дньи бу́ла ни́ська, тай ўпа́ло ў во́ду. А тото́ найста́рши йак прибігло, ди́вит сьи, жи то́йі дити́ни нима́, зачи́ло сьи хили́ти нат сту́дньу, шчихіўзло́ сьи і ўпа́ло собі. Нальійшла́ сусьіда по во́ду і ди́вит сьи, тота́ дити́на трета боўть! ньім вона́ дьійшла́. Прихо́дит до кирни́цьі, ди́вит сьи, ўсьі тро́йи дьіти потопи́ли сьи. Післа́ли ў по́ли за то́йоў жінкоў, тьіпі дьіти йак повийма́ли, вона́ тогди́ зачи́ла ду́жи пла́кати і ни зна́ла, шчо с собо́ў робити. Йде до ксьо́ндза, ка́жи: Отчи духо́ўний! Ў ме́ни нишча́сьтьи сьи ста́ло. — Шчо за нишча́сьтьи? — спита́ў ксьондз. — Ма́лам тро́йи дьіти́й, ўсьі тро́йи сьи потопи́ли пара́з. — Ксьондз зачи́ў тогди́ пита́ти: Йаки́м сьвітом, шчо, йак? — А вона́ ка́жи: Ой, йа ни зна́йу йак, тьілько-м йак йшла ра́но, то йим кльи́ла йім: Аби́ йа вас ўже ни заста́ла, йак ви миньі доку́чуйити! — Ксьондз ка́жи: А ви́диш, кобіто, ни плач і ни льаминтуй, бо ти йіх ни хтьіла заста́ти і Пан Біх так тобі даў, а на дру́гий раз жиби́с памйита́ла, йак то дьіти малы́ проклина́ти.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від мами.

320. Дівка з гадюкою.

Була́ ді́вка така́. І вона́ ма́ла че́тверо діти́й. І ні́гди сї не спувіда́ла, а́ні нічо́гу, а ті ді́ти тра́тила. І діти ма́ла, а в ко́сах хули́ла і а́ні сї не спувіда́ла, а́ні ніц. І по́тім вуна́ субі пішла́ ду ксе́ндза ду спо́віди і заче́лу єму́ пувіда́ти туто́. І він йі́йі не даў рузгріше́ниє, не даў йі, а́ні йі не ви́спувідаў. Іно́ йі зау́да́ў таку́ пуку́ту, же́би вона́ субі йшла в сьвіт. І вуна субі йшла́, йшла́ пу́під лі́с і га́дина лиже́ла. І та га́дина чіпи́ла сї йі́йі карку́ і сса́ла ци́цьку. Же ма́ли ді́ти сса́ти, ту сса́ла га́дина. І вуна́ так з тоў га́диною йшла, йшла, прийшла́ ду ко́ршми і пруси́ла сї на ніч Жида. І він йі не хтїў перена́чува́ти, бу сї буя́ў то́йі га́дини. І по́тім той Жєд йі перена́чуваў і даў йі восо́бне вінке́р і замкнуў йі там на ключ саму́. По́тім він ра́ну відмика́йі випуска́ти йі, а відтам йно гадь на двір пулеті́ла, а єйі ино ко́сти били́ — і ю вся.

Зап. 1897, в Угерцях, Городецького пов. А. Гнатишак.

Паралелї: Чтенія Общества Исторіи и Древностей росс. III, ч. 9, ст. 212—213.

321. Як жінка позачинювала діти.

Йидна́ була́ така́ дыўка го́жа і зачини́ла собі́ дыти, шчоби́ дыти́йи ни ма́ла. Йак сьи вона́ відда́ла за чолові́ка, пубу́ла рік, два, три, нима́ дыти́йи, ба де́сьіть, ба два́цьіть, ба три́цьіть, та́ бо ўже й со́рок, нима́ дыти́йи. Ўзьи́ла вона́ ки́шко си жи́лувати то́го. Шчо та зроби́ла? Пішла́ сьи сповіда́ти. Та бо до йидно́го ксьиндза, до дру́гого і до тре́того, і аж до дисьи́того і ныхто́ йі ни дайи́ розгріше́нийи за туту́ робо́ту. Зачи́ла вона́ проси́ти то́го ксьо́ндза дисьи́того: Заўдава́й ми пуку́ту, йак найки́шчу, лиш аби́м сьи гріхі́ў споку́тувала! — Ка́жи ксьондз: Ньи; йа ни мо́жу да́ти, то йи вили́кий, тьишки́й гріх смирте́льний, йа ни ма́йу то́йі ўла́сти; йди до то́го ксьо́ндза, той мо́жи тобі́ даст розгріше́нийи, йак би ти пуку́ту заўда́ў. — Она́ пішла́ до тамто́го ксьо́ндза ў дале́ку доро́гу, допита́ла сьи до не́го, зачи́ла проси́ти, шчоби́ йі віcповідаў. Ка́жи він йі: Га, ході́ до це́ркви! — Пішла́ она́ з ним до це́ркви, ўзьиў йі сповіда́ти, ка́жи: Га, кишки́й гріх ма́йиш, смирте́льний, ни мо́жу ти да́ти пуку́ти. — Она́ зачи́ла проси́ти: Дайти ми, йиґомо́сьть, пуку́ту. — Він йі сказа́ў: Прийде́ш ў ве́чир, то ти дам. — І написа́ў на ка́ртоцьцьі собі пуку́ту, за́ким она́ при́йди ў ве́чир, ки́нуў до шуфльа́ди. Али попадьи́ йак зви́кли — до то́йі шуфльа́ди, найшла́ туту́ пуку́ту, туту́ ка́рточку, тай поста́вила наза́т, тылько шчо ўже зна́ла ў ты пуку́ты попадьи́. Ди́вит сьи ў ве́чир, прихо́дит жінка до ку́хны, а піп ўзьиў кльучі́, пішо́ў с тоў жінкоў до це́ркви, а жінку наказа́ў, шчоби́ с ха́ти ни віходи́ла ныґде́. Ўтвори́ў це́ркву, ўвіў йі до це́ркви, засьві-ти́ў дві сьвічки, поста́виў хрест, так йак сьи ма́йи дыти христи́ти, ўсьо зложи́ў, ты жіньцьы каза́ў кльикну́ти пирит тим сто́ликом, даў йі пуку́ту ў пра́ву ру́ку ми́жи па́льцьы і ка́жи: Трима́й до гори́ ру́ку; трима́й йі так цылу́ ныч і моли́ сьі Бо́гу, шчоби́ ти Бог подарува́ў гріхи́. А йа ра́но при́йду, буду́ ви́дьіти знак, ци твойа́ пуку́та приймле́на. Замо́к піп це́ркву — замо́к жінку ў це́ркві — і сам пішо́ў до двора́, тро́ха на заба́ву, бо сьи заході́ў с па́ном до́бри. Али попадьи́ шчос си поду́мала, віт котро́го чису́ нима́ попа́; пішо́ў с тоў жінкоў, міны каза́ў ни віхо-ди́ти с поко́йу, типе́ричка шчось то йи ново́го! — Біре́ вона́ с собо́ў стару́ ку́харку, йде піт це́ркву слу́хати, шчо там йи. Чу́йи, ти́хо ў це́р-кві, тылько сьвітло сьвітит сьи. Ра́дьи сьи, попадьи́ с сво́йоў старо́ў ку́харкоў, ка́жи: Бирі́м драби́ну, до вікна́ підоймаймо і буде́м ви́дьіти, шчо там йи. — Приста́вили до вікна́, вільызли, ди́ўйи сьи: Жінка кльин-чи́т, дві сьвічки гори́т, хрест на сто́лику стойі́т, жінка ми́жи па́льцьими до гори́ ка́рточку диржи́т і ди́ўйи они сьи на туту робо́ту. Низадо́ўгий час віхо́дит, пойави́ла сьі йийі́ найста́рша донька́, ла́дна па́нна, ка́жи до сво́йі ма́ми: Ви́диш, ма́мо нигі́дници, шчо́жис до́брого зроби́ла? Свойіс

дьіти зачинила! — Йа булá би вилúкоў ґаздúнпў, швáчкоў, та булá би йіхала штирмá кіньми і потóмство мойи буló би на сьім сьвітьі змнó-жени і ласку були би смо ў Бóга заслужúли; тинéр ти свуйў дýшу стрá-тила і муйў-с душу стрáтила; ўже, кáжи, пропáло. Али чикáй, шчо ти мойá молóтша систрá скáжи, а твойá донькá. Тай самá зникла від нéйі. — Пойаўйуйи сьи ў захрéстийі дрýга йійі донькá, сáмош так кáжи: Вúдиш, мáмо, зробúлас так, шчо абú нас ни бýло на сьвітьі; йа булá би йіздила шісьтьмá кіньми, булá бим вилúкоў пáнпў, булá бим мáла потóм-ство; шчос дóброго зробúла, мáмо? Пропáла твойá душú, тай мойá душú с тобóў, чúрис твій дурний рóзум! Заплáкала тай кáжи: Ўже пропáло; áли, кáжи, шчо мій брат скажи! Тай шчéзла. Пойавúў сьи йійі брат з захрéстийі, чúстий панóк, тай кáжи: Вúдиш, мáмо нигíдниця, шчос дóброго зробúла? Зачинúлас свойі дьіти, дві систрі і минé; йа маў бýти вилúкий ґубирнáтор, вилúкий урúдник, мáўйим йіхати ў злóтих повóзах, буló би мойи потóмство розмнóжини, булá би й ти пáнпў вилúкоў з за мéни, булú би смо мáли лáску бóжу, а так шчос, мáмо, свóйім дурнúм ро-зýмом зробúла дóброго, га? Потрáтилас свойў душу, свóйіх доньóк, мóйих сéстріў і мойá пропáла душú і мнóго душ нашого потóмста і шчос дóброго зробúла? — А попадьú с стáроў дúўйит сьи ў вікнó на тутў ўсьу робóту і слýхайут. І йа буў піт цéрквоў, тай йим слýхаў тутў істóрийу. Али той син йійі кáжи: Чикáй, мáмо! Тай йак йі лáпнуў за однý пóгу й за дрýгу, тай так роздéр йак драитúву бýнду: Однý по-ловúну кúнуў під однý стьінý, а дрýгу кúнуў під дрýгу, тай сам шчез. А тотú йак сьи напýдили, попадьú с старóў, тай си гадáли, жи так йіх будé лéрти, жи сьи дúўйи, тай попáдали стрімголóў з драбúни на зем-льу. Старá ўпáла, лишé свúшчи ў ньіс гі кобúла, а попадьú лишé шчо сопúт, так сьи тьúшко побúли. Аж нарéшті попадьú відьійшлá льíпши, старý кúгни гей бас до кýхньі. — Піп прийшóў з дворá тай кáжи: Засьвітьіт, ґоспóсьу. — А дьіўчина вітповідáйи: Ой, йиґóмосьть, нáши бáба так сопúй, ги ў ришитó грáйут! — А йі шчо таке? — А йа знáйу шчо? — А йімосьть здорóві? — Шчос тáґжи слабí на гóлову, тай шчос си трохи і ўйизи покрутúли! — Піп побíг до попадьі, трóха йі ўйизи накúг, а старá кýхарка до рáньи йазúк закусúла. Ўмéрла тай йі поховáли. Тай з нúми таке буló, шчо ни слýхали попá.

Зап. в цьвітни, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

322. Покараний сьміхун.

Ішóў старúй чоловíк з міста. Прихóдит на пóле тóго силá, с ко-трóго він похóдит, а кóло дорóги на пирилóзьі пáсли парýпкú кóньі.

І почали сьи с старого чоловіка сьмійати і прозивали сьи йиму, бо він буў кривий. Мижи тими парупками знаходийу сьи вітьіў син. І той найсьміливіши прозиваў сьи йиму і сьмійаў сьи з него. Наколи старий сьи обглыинуў і зобачиў, шчо вітьіў син з него сьи сьмійи і прозивайи сьи йиму, йак він криво йде і сказаў до него: Сьмій сьи, сьмій, аж доки йа ти скажу! — А сам пішоў до дому. А вітьіў син сьмійи сьи, тай сьмійи. Другі парупки говорут до него: Пиристань сьи сьмійати, чого сьи сьміййш, буде ўже с теби, ни будь дурний — рузьны му притстаўльили, а він ныіц, лиш сьмійаў сьи, тай сьмійаў.

Прийшоў час коньі до дому вести, кажут парупки: Бири коньі, види до дому! — а він сьи сьмійи і вести ни хочи. Видьат парупки, шчо го віт того ни відмоўльат, аби сьи ни сьмійаў і настрашили сьи, бо гадали собі, жи можи й з розуму ступиў. І забрали коньі свойі і повели до дому, приходьит до віта і кажут йиму, шчо йиго син сьмійи сьи віт полудньи і ни пиристайи сьи сьмійати. І відраджали йиго на рузьньі способи, али за дурно, бо ныіц йиму ни помогло. Питайи сьи віт парупкіў, чи ни було кого йиншого коло него і ци ни свариў сьи с ким або шчо. Сказали йиму парупки, шчо ныікого ни було коло них, лише кривий Паўло йшоў з міста, а він почиў йиму сьи кривити і сьмійати сьи з него. Паўло сьи на него подивиў і зобачиў, жи сьи сьмійи з него, кривит сьи йиму, показуйи, йак він йде і сказаў йиму: Сьмій сьи, сьмій, аж доки йа ти скажу. І сам пішоў до дому, а ваш син сьмійаў сьи і сьмійи сьи аж до типер і ни мож го було ў жадин спосьіб від сьміху відвисти. Пішоў віт на поли зарас, застаў свого сина на пирилозьі, шчо сьи сьмійаў коло коний так, йак і ўпиред. Свариў на него, чого він сьи сьмійи, просиў го, аби сьи ни сьмійаў і ни помогло ныіц, ньі просьба, ньі грозьба. Ўзьиў віт коньі і сина ўсадиў на коньа і сам на другого сьіў і прийіхаў так до дому. Видьіў, жи ныіц ни поможи, аш треба йти кривого Паўла пирипросити і закликати до себи, аби йиго синови той сьміх пирирваў. Даў кривому Паўлови пйитнацьіть срібньикіў за зниважиньи старости йиго і почистуваў йиго і ледво ўпросиў Паўла, шчо сказаў йиго синови: Буде ўже с теби, ни сьмій сьи. — Пиристаў сьи зарас парубок сьмійати і ныігди ўже ныікому сьи ни кривиў, ни прозиваў і ни сьмійаў сьи з ныікого. І віт того часу кривий Паўло і другі старі і уломньі льуди мали спокій від пустих хлопцьіў, шчо йім сьи ньі прозивали, ньі ни кривили сьи, али шінували старих, йак сьи належит.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від О. Розовського.

323. Рука з за гробу.

Була мама і дитина. Дитина все маму била, а мама за тойи ті дитиньі ньіц ни казала. Потому та дитина йак вмерла, туйу дитину поховали, присипали зéмльов; потому та дитина виставила руку з гробу. Взьили туйу руку, тей сховали знов дитиньі до гробу. Потому виходьит знов кільи день — знов рука на верха. Вони взьили, тей знов сховали. Потому та дитина знов виставила туйу руку. Вже дивит сьи — вже ньіц ни поможи. Аш мýсьіла мама бити прутом. Йаґ вдарила три рази по руцьі прутом і дитина сховала сама туйу руку і вже більши ни виставйила.

Зап. 1902, в Будзанові, Теребовельського пов. від Юльки Стецій О. Деревянка.

324. Як жінку ссали вужі.

Пішлá йидиá кобіта на Спáса ў пóли за хóптоў. Тай ўже нарвáла пóўну верéту і хотьіла йти до дóму, áли прихóдит до нéйі йакийись старýшок і питáйи йийі сьи: Шчо ти рóбиш? — Кáжи: Хóпту збирайу. — Чиш ти ни мáла чисý ў бýдний день собí налáгодити, аж на такé сьвйто? Чо ти сьи типерˊ приймáйиш, скажи мииьі — кáжи до нéйі — чи сьім льіт лижити, чи дьіти пликáти? — А онá собí помйслила, жи льíпши дьіти пликáти, ньіш сьім льіт лижйти, бо онá мйслила, жи мáйи корóву й молокó, то будé дьіти годувáти. Типéр прихóдьит до нéйі два вужí величéзьньі і чіпáйут сьи до грудйй і ссут. Кобіта зьі страхй ўже тóйі хóпти ни брáла, а той дьідóк зник, ни знáти де. А тотьí вужí обвйли сьи йі аж на плéчі за шийу і так сьи йі тримáли. Прихóдит до дóму, чоловíк здивований і льýди, зачйли то відоймáти і на жáдин спосіб ни моглй. Зачйли сьи рáдити, жибй йийí по бóжих мíсьцьох возйти, по вітпустáх, мóже би тьійі вужí повітпадáли. Али ўсьýда сьи льýди дивйли і йийí возйли і то ньіц ни помагáло. І вонá кóждому говорйла, жибй льýди ў вилйки сьвйто такóйі кишкóйі робóти ни робйли. А тьійі вужí до сьім льіт ссáли; потьім йак повітпадáли, то кобіта житьй скінчйла. То ў Зарваийци багáто вйдьіли тутý кобíту і оповідáли. Йа нáвіть знáла, йак вонá сьи звáла, тай забýла.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов від мами.

325. Завзятий. А.

Буў йиде́н бога́ч і тілько ўже бога́цтва маў, аж ни маў де подьі́ти. І ўже йшоў до Го́спода Бо́га, аби́ йиму́ Пан Біг тро́ха уйми́ў то́го бога́цтва. Тай він іде́, а під лысом кладе́ дыд вогонь і пита́йи сьи йиго́, де він йде. А бога́ч вітпові́ў, шчо йде до Бо́га, аби́ Пан Біг йиму́ уменши́ў тро́ха бога́цтва. А той дыдо́к йиму́ ка́жи, аби́ сьи спита́ў Го́спода Бо́га, до́ки йиго́ Пан Біг буде́ трима́ў тако́го бідного. І той бога́ч с тим пішо́ў. Аш прихо́дит ў йидну́ гушчави́ну, а там па пни зноў здиба́йи дыда. І той дыд зноў йиго́ зачи́ў сьи пита́ти, де він йде. А той бога́ч йиму́ ка́жи, шчо: Йду до Го́спода Бо́га, аби́ ми тро́ха ўйми́ў бога́цтва, бо ни ма́йу де го подьі́ти. — А той дыдо́к ка́жи йиму́: Тобі Пан Біг дава́ў і шче ти дасьть за то́йи, шчо йак ти буў ў місьтьі і було тогди́ боло́то, а ти полу́днова́ў, йак тобі ўпа́ла дрі́пка с хльі́ба, то ти купи́ў сьві́чку за ґре́йцар і шука́ўйис, до́кис то́йі дрі́пки ни знайшо́ў; то за то́йи ти таки́й бога́тий. А зачи́ў сьи тогди́ пита́ти бога́ч, шчо буди с тим дьі́дом, шчо він йиго́ здиба́ў під льі́сом, шчо клаў вого́нь. А той дыд на то́йи сказа́ў, шчо, ка́жи: Го́сподь Бог від не́го шче тотьі́ торбинки́ вітбире́, шчо з ни́ми хо́дит. І так сьи розьі́йшли́ оба́. — А тот дыдо́к то буў Го́сподь Бог. — Іде́ той бога́ч до до́му і здиба́йи зноў то́го дьі́да, шчо кладе́ во́гник під льі́сом. І зачи́ў сьи той дыд пита́ти, шчо йиму́ Го́сподь Бог каза́ў. А бога́ч йиму́ на то́йи вітпові́ў, ка́жи, шчо Го́сподь Бог від него шче тотьі́ торбинки́ вітбире́, шчо з ни́ми хо́дит. А дыд вітпові́ў на то́йи: Аби́м йіх спали́ў, то Бо́гови ни дам. — І здойми́ў с се́би тотьі́ торбинки́ і ґа́раз ки́нуў йіх ў вого́нь і сказа́ў: Най згору́т за́раз, а Го́сподь Бог від ме́ни йіх ни дьіста́ни!

Зап. 1895, в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гілярка.

Паралелї: Етноґраф. Збірник. Т. IX, ст. 22—24.

326. Упертий бідак. Б.

Але був то раз великий богач, та не міг собі дати раду з маєтком, тай пішов до Бога, аби му уймив трохі маєтку. Та йшов він, але надибає якогос чоловіка лиш ув одні веріцці, шо сї грів при вогни. — „А куда ти йдеш, чоловіче? питає сї єго тот, шо при вогни“. — „Йду, каже богач, до Бога; маю великий маєток, та ни можу собі з ним дати раду — може би ми Бог трохі уймив“. А тот, шо сї грів при вогни, каже: „А запитай сї там, ци буде шо з мене“. — Добре, шо то міні

вадит — тай пішов. — Але приходит до Бога, а Бог: „Ти чьо?“ — „Так і так — каже — маю дуже великий маєток, ни можу собі дати з ним раду — може би Бог трохі уймив“. — А Бог до него: „Будеш, каже, мати у двоє тілько“. — „Ну, а з того-ж чоловіка, шо сї гріє при вогни, лиш ув одні веріцї, та буде шо з него?“ — Е—е! я ше каже Бог, з него й туту верітку бзму“. — Віслухав тото богач, тай вертає сї, але надибає знов того чоловіка, шо при вогни, в одній веріцї. — „А як там?“ — „Так і так — каже богач — казав, каже, Бог, шо мінї даст у двоє тілько маєтку, а з тебе ше й ту верітку бзме“. — А тот чоловік такі: „Оже, каже, не озме!“ З себе верітку та в вогонь. А богач сї вернув до дому тей застав у дубельт кілько маєтку.

Зап. Л. Мартович в Городеськім пов.

327. Цар і його побожна дочка.

Булá йідна пáны, крýльа дочкá, пóльскоо крýльа. І ўна фсе напéред Бóга йшла, казáла, жи ныц йійі ныхтó ни зрóби, жи бýди она жúти, поки сьвіт сьвíтом бýде. Але незадóўго тим чáсом, мáла она пйатнáйцьать льит, оґрóмну онá слáбісьть дістáла і моц слабá стáла сьа. Допіру она увíрила, жи то йи Гóсподь Бог. Такá слабá зістáла, шо аш кьондз прийíхаў с Пáно-Бóгом сповідáти йі. Призналá сьа ўонá перед тим кьóндзом, жи ўонá ныґди ў Бóга ни вірила. А кьóндз кáже: — Чем же-ж ти, дóньу, не вірила ў Гóспода Бóга? Та Гóсподь Бог тримáйи цылий сьвіт! — Йа мúслила, жи то мій тáто сам Гóсподь Бог, бо мій тáто крýлем йист... — Твій тáто йи на землы́ крýлем, а Пан Біг йи висóко Бóгом, цáлком нас тримáйи фсьіх і нáми завíдуйи. Твій тáто йи крýлем, то твій тáто над льудьми ўтримуйе кльуч, а ў нéбі Гóсподь Бог йи... — Но, шо тут робúти, та дочкá такú ни вúйди. Алеш прихóди смерть, дúвить сьа: — С косóйу за плечúма стойíт! Але вонá тáтови сказáла жúво, але тáто йак то круль, цысар сам, жúво казáў зробити корóверд і йі на корóверд взьáти ф середúну і тим корóвердом крутúти наўокóла, жиби та смерть йі ни взьáла. От той круль вúратуваў свойý донькý, донькá ўстáла, ўже рóбит — трéба зробúти сьа крýлеві слабóму. Ў ночí му присни́ло сьа Господь Бог, крýлеві: — Йа твойý донькý хтыў взьáти до цáрства небéсного, тепéр — кáже Гóсподь Бог — ходú ти зо мнóйу, колись ни хтыў дочкú дáти. — Гóсподи Бóже! — каже — берú дочкý такú! — А Господь Бог кáже так: — Хто мечем мечýйи, то сам погибáйи. Вже не по ўчáсы, такú ти ходú

зо мнόйу! — І взьаў йиго до пе́кла с собо́йу. Він там ў пе́кльі бўў, йак сьвіт сьвітом бу́де, а дочка́ йиго́ присьвйати́ла сьі. Так йі ба́тько присни́ў сьа: — Ей, до́ньу, до́ньу, вольі́ў йа тебе́ да́ти до Го́спода Бо́га, йак сам ў ті му́цьі, ў смольі́ кіпі́ти і в огньі́ пеке́лному, а сма́га миньі на гу́бу па́дайи, ньіхто́ миньі́ води́ не пода́сьть... Но са́мі костома́шки вже з мене йи... — Так він доньцьі́ присни́ў сьа. Але дочка́, зачало́ йі ду́же жаль за ба́тька і вона́ пла́кала йак день так ніч. Зача́ла моли́ти сьа Бо́гу йак день так ніч, зача́ла проси́ти: — Го́споди Бо́же! Візьми́ миньі того та́та, жиб він так ў такім пеке́лнім вогньі́ не бўў! — А Господь Бог йі ўслу́хаў — вона́ була́ уго́дницьа ў Бо́га — і взьаў йиго, ви́ньаў с пеке́лного вогньў і каза́ў йиму дро́ва визи́ти, ле́кшу робо́ту. І він ті дро́ва бу́де вози́ти аж до стра́шного су́ду. І він зноў доньцьі́ присни́ў сьа: — До́нењко, уратова́лась мене́ с те́йі пе́ндзи. Хоць йа дро́ва вожу́, миньі тьа́шко, бо шкі́ра поўбльіза́ла, — але ле́кше миньі, йак пе́рше було́, і йако́сь вже сьвіт ви́джу. — Кінець.

Зап. 1895, в Лешневі, Брідського пов. від господаря Демчука О. Роздольський.

328. Година — вік.

Так были два парінкы́, а́ли сьа ду́жи льуби́ли. І йиде́н дру́гому повідат: Йак мы будемо́ жи́ти, то підемо йиде́н дру́гому дружби́ти, котры́й сьа бу́де упере́д жени́ти. А йак ўмремо́ котры́й, то му́симо проси́ти на вісьільа́ йиде́н дру́гого с цви́нтарйа бода́й. І йиде́н ўмер. Його́ похова́ли, а дру́гий ви́дьіў де. І затого сьа же́нит. Йдут у село́ з дру́жбоў йак моло́тцьі проси́ти на вісьільа́. Тот собі́ пригада́ў за това́риша: Йак мы собі́ до́бре жи́ли, тре́ба іти́ го попроси́ти на вісьільа́. Али ни хо́чи він на́віть дру́жбі повіда́ти, де він йде. І мо́вит дру́жбі: Постьі́й по ту тро́хы, йа десь побі́жу, тре́ба ми. — Побі́х там на гріб на йиго́, гріп сьа ўтвори́ў, він там увійшо́ў: Ану́, ци такі́ ў те́бе музи́кы, гі ў ме́не, мо́вит ўмерлы́й. — Загра́ли музи́кы раз, він пішо́ў погульа́ти. Загра́ли дру́гый раз, він шче си погульа́ў тро́хы і хо́че йти гет. Али той ўмерлы́й: Йидно́ там заста́неш, шче си рас погульа́й. Тот си погульа́ў тре́тый раз і вітклони́ў сьа йиде́н дру́гому і пішли́, розыйшли́ сьа. Тот йде, шчо сьа же́нит, біжи́т бо́рзо: Кобы́м сьа не заба́внў! Али га́дат собі́: Мо́же ўжем сьа заба́внў з дві годи́ны. — Ди́вит сьа — льу́ди ни тоты́ ў сильі́ йиго, ха́ты — не так стойа́т. Прибі́х на свій пльац, здайи му сьа, жи зна́йи, бо типе́р пішо́ў, а ту на́віть йи́нча ха́та ўже, ўсьо. Поча́ў сьа пыта́ти, йак ту йи, шчо, чому́ йи́нчі льу́ди: Та́тже ту мій пльац! — Йакже то мо́же бы́ти, же́бы то твій пльац бўў, коли́ мы тебе́

нийак не знайимо. — Він собі гадайи: Йа йду до ксьиндза, то ксьиндз меньі уповісьть, йак тото йи. Вийшоў до ксьиндза, ксьинц сьа подивиў там у метрику: Триста льіт, йак ты пішоў у вінци і вісілььас лишиў ў хатьі. — І ксьиндз закликаў йиго до хаты і выісповідаў, запричішчаў і хыба сьа на мак росыпаў. І йуж.

Зап. в лютім, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I, ст. 287—291.

329. Вічність.

Так робиў ксьиндз обід, йак бы наш ту, такыйи си примір даймо і спросиў собі ксьиндзыі, може десьіть, а може пийтнайцьіть, Бог знайи кілько, йа то ни можу знати. Вітправили хвала божу усьі разом і пожили дар божый і ідут на обід А йидeн старыйи ксьиндз з заду йшоў, а потьа ў перід нього на слиўцьі, жц майи злоте пірйа і такій блисько, йино досьагнути рукоў. Він гадайи собі: Кобыі йимити, та бы ўнести меджи ксьиндзыі такого файного пташка. Пташок з галускы на галуску, він за ним і так черес цвинтарь перейшоў за пташком. Верпуў сьа віттам, прийшоў т церькві, а ксьинц правит хвала божу. А він собі погадаў: Шчош то таке? Мы мали собі хвала божу разом, а ту йакысь ксьиндз хвала божу правит. Хыба бы прийіхаў пізно, або шчо! — І він увійшоў до церькви, дивит сьа, ни тота церькоў. Почаў він сьа пытати сьвашченника того, шчо у церькви, віткы він і йак, а тот обертат сьа до того старого, мовит: Божий старцьу, йа вас нийак ни знайу. — Та чомуж ньіт, татьже тепер пішоў с церьквы с ксьиндзами, можи йи квандрас, а можи й нима, покым перейшоў черес цвинтарь. Тот сьвашченник само учeный побах шчось і пішоў, подивиў сьа ў права старі, ў метрику: Гм! старцьу божий, уже сьім сот льіт, йак вы пішли с церьквы! Выісповідаў того, запричішчаў, такій сьа росыпаў на порох.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, II, ст. 187—188. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 218—219. — Barącz, Bajki, fraszki i т. д. Ст. 127—130. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 101—102.

330. Що то таке вічність?

Так были два камра́тьа из малности и так сьа льубова́ли два, аж бы бы́ли за ґра́йцар шчо купи́ли, так сьа подьілйли оби́два. Прийшло у̂же кілька льіт, до два́йцьать льіт ма́йут, тогды́ йиден дру̂гому повіда́йи так: „А, камра́тче — ка́же — йак йа — ка́же — умру̂, а ты бу̂деш жити, йак сьа будеш жени́у̂, бысь мене́ проси́у̂ на весьільа́ (мертво́го значи́т)". — Ну, тогды́, не трева́ло то́му, йак дві недьі́льі, у дві недьільі йиде́н ис тих умер. Но тот, шчо живы́й на сьвітьі йист, йау̂ же́нить сьа. Тогды-ж весьільа́, вже йи сьльу̂б, вже посьльубо́вані сут — він тогды́ повіда́йи так: „Зна́йите шчо — ка́же — льу̂де, — тото то́го камра́та — ка́же — шчо шче з ма́лности йа сьа з ним захо́вував, и бу̂дьте миньі пробачньі тепе́рь, бо йа йду то́го камра́та проси́ти на весьільа́". — Тепе́рь же він прихо́дит на цвы́нтарь до гро́бу и кльа́кнуу̂ на колььі́нкы и на самый пе́ред мо́лить сьа Бо́гу. И тогды́ ка́же: „Камра́тче, будь такы́й до́брый, прийди́ до ме́не на весьільа!" — Тепе́рь же тот повіда́йи так, мертвы́й из гро́ба: „Но, тепе́рь же ты сьа — ка́же — же́ниш, — йа про́шу на весьільа́ на мойи сьа подиви́ти, до гро́бу". — Ухо́дит до середи́ны: — Три ше́реґы на́рода у бі́лых ри́зах. Тот же камра́т повіда́йи: „Про́шу-ж йа тебе́, позво́льу ти йіде́н та́нець танцьува́ти" — тот ме́ртвый у се́бе. Йак тот та́нець танцьува́у̂, и йому́ сьа выдава́ло, шо нема́ йак годи́на, то́му жыво́му, а йак та́нець тот танцьува́у̂, то двіста ро́кіу̂ мину̂ло за тоту̂ годи́ну. И він тогды́ повідат: „Ой, камра́тче, йак сьа миньі тут подо́бало у те́бе бы́ти!" — Тогды́ ка́же він: „Камра́тче, позьві́ль ми шче йіде́н та́нець танцьува́ти!" — Тот же тогды́ ка́же: „Йа ти — ка́же — позво́льу". — Но, тот уже та́нець танцьува́у̂, але до́у̂ший, тот дві́ста, а тот уже три́ста, тот та́нець на дру̂гый раз. Тогды́ ка́же: „Ой камра́тче, йа бы со́бі тут уподо́бау̂ у те́бе бы́ти у̂се" — так тот живы́й до мертво́го. Но, тогды́ повіда́йи: „Позьві́ль ми шче тре́тий та́нець танцьува́ти! — Ґре́тий та́нець йак танцьува́у̂, то у̂же пиатьсот льіт, — то у̂же ти́сьача льіт. Тепе́рь же він йау̂ каза́ти йому: „Позві́ль ми шче четве́ртый та́нець танцьува́ти, про́шу тьа; лу̂же ми сьа у̂подо́бало у̂ те́бе бы́ти" — ка́же. Тогды-ж камра́т повідат: „О, до́у̂го тото́ бу́де, до́у̂гий час трева́ти" — повіда́йи йому̂. Тогды́ він пові́дат: „Е, миньі сьа не выдайи йак три годи́ны, йак йа у те́бе йи..." — Но, танцьу̂йи шче четве́ртый раз, — то у̂же шти́риста льіт. Тепе́р же тот ка́же: „Но, камра́тче, час тобі у̂же — ка́же — вітходи́ти від ме́не гет..." — Вохо́дьат из гро́бу, — тогды́ повіда́йи він: „Ци так миньі сьа — ка́же — у̂дайи, ци шчо? Йак йа до гро́бу у̂ходи́у̂, не ви́тко ньіко́го було, у̂дава́ло сьа, шчо гробы́ сут, а тепе́рь лысы́-дубы́ сут зверьх цвы́нтарйа". — А тот мерт-

вый ка́мрат повіда́йи: „Та ци зна́йиш, кі́лько ты ў ме́не лыіт забаву́ў?“ — ка́же. — „Ны, не зна́йу“ — ка́же. — „Ти́сьача лыіт минула штири ста — ка́же — йак ты ў ме́не быў... А ци буде́ш же ты тепе́рька зна́ти до до́му йти?“ — А він ка́же: „Буду́“. — „О ныіт — ка́же — ўже тепе́рь туды, куды село́ было́, тепе́рь Дуна́й-мо́ре йи... Но, іди́-ж — ка́же — за борзе́йкій час прийде́ш до ме́не и буде́м сьа забавйа́ти обыдва — так тот мертвы́й до живо́го. Но, теперь — ка́же — шчо-ж тепе́рь, вже села́ тут нема́, но Дуна́й йи, — тепе́рь же шчо-ж тепе́рь буде́ш йісти? Наш тобі́ фльашчи́нку — мале́ньку так йак па́лець оттой і ў ті фльашчи́ныі оли́ва була і ў ті фльашчи́ныі ко́рок і ў ку́рку пйу́ро было́ положе́но — тым же пйу́ром йак нама́заш, йак ісхо́чеш до скле́пу йти, тот сьа склеп тобі́ сам отво́рит. И ті́лько ож бысь йіў, а ў кыше́ныі ни браў; шчо зыіш, то гріху́ не бу́де, а йак бысь у кыше́ныі набра́ў, то ўже бы з гріхом бы́ло‘. — Но, прихо́дит на то мі́сце, де його́ село́ было, — там Дуна́й ўже тепе́рь йи, мо́ре, Дунай. Прихо́дит на свій ґрунт и пізна́ў свій ґрунт, шчо його́ ба́тько положи́ў ўзыірки (межу, ка́мень межи свій ґрунт а чужи́й), и сыіў на тот ка́мень и йаў пла́кати, але ў вінци́, йак сьа ўжени́ў, так ў тім вінци́ та́кой быў. И прихо́дьать до ньо́го два льу́де: — „Шчо вы — ка́же — пла́чете? — звідайут його́. — „Вже ты́сьача лыіт, йак йа на сьвітыі жийу́ — повіда́йи тим льудо́м двом — и мо́го ба́тька то — ка́же — межа́, на ме́жи ка́мень йист...“ — Тогды́ тоты́ льу́де повіда́йут: „Ойо́й — ка́же — ты́сьача лыіт жийи́ш, тай ты такы́й молоды́й ў вінци́! Та шчо ты пла́чеш ў вінци́ — ци жона́ ти вме́рла, ци ма́ти?“ — „А йа — ка́же — ты́сьача лыіт заба́виў, йа ходи́ў камра́та просити на весыіль́а“. — Но, то́гды-ж тоті́ повіда́йут льу́де: „Оў, то ты ты́сьача лыіт жийи́ш, то ты такы́й молоды́й вігльада́йиш, а мы со́рок и пйать лыіт не ма́йиме і мы такі́ старі́!“ — ка́же, так сьа по борода́х ма́цайут. То прихо́дит вже т то́му Дуна́йу, ід водыі. Ди́вит сьа, йак ту перейти́, — не бы́ло ла́ўкы, нич, го́ла, а́ни чоўна́, ани корабльа́, йак перейти́ на той бік. Він тогды́ сьа ди́вит на той бік воды́: — Изви́рьх во́ды оздо́ба мале́нька, так мале́нька йак хло́пець иде́, изви́рьх воды до не́го на сей бік (дитвачо́к малы́й, хло́пець). Прихо́дит до не́го: — „Шчо-ж ты — ка́же — хо́чеш?“ — звіда́йи сьа тот хло́пець до не́го. — „Рад бым на той бік перейти́, ани чоўна́ ани корабльа́ нима́...“ — „Подивіть сьа з за́ду се́бе значи́т“ — йи корабе́ль, стойі́т уже. І тот хло́пець повіда́йи: „Йа по те́бе прийшо́ў, тебе́ переве́сти на той бік мо́рйа“. — А тот хло́пець у бі́лых ри́зах быў. — „Но, сыіда́й, йа тьа перевезу́ на той бік мо́рйа“. — Но, переві́з на той бік мо́рйа, невидо́м бысть, не ви́тко то́го хло́пцьа, ўже нима́. И сам сьа зоста́виў ўже він. И там йи гора́, а на ты́і горі́ кльа́штор (косьцьол значи́т). Прихо́дит до кльашто́ру — кльа́штор за́мкне-

ный. Припімнуў си, шчо майи ту фльашчи́ну с пиўром, и взьаў, намазаў, де кльуч сьа ти́кайи, и кльа́штор му сьа ўтвори́ў, увійшо́ў до середи́ны. И ди́вить сьа — майи го́лод — и взьаў дьві бу́лкы, зьзыіў и дьві скльа́нкы вина во́пиў. И ўсыіў собі ў ла́ўку и чита́йи кни́гу, тогды́ ў кльаштóрі. И прихóдит ксьиндз віт тóго кльаштóру, шчо слу́жбу служи́ў, і зьвідайи сьа: — „Йак ты — ка́же — ту ввійшо́ў?“ — до то́го чоловіка. — „Миньі сьа сам кльа́штор отвори́ў. Йа ўже тысьача льіт, йак на сьвітьі живу“. — А ксьондз тогды́ повідат: „Так йи — ка́же — йи ту́тка, шчо йиде́н ходи́ў ка́мрата проси́ти на весьільа́ и там ты́сьача льіт нема́ го...“ — Тогды́ тот повіда́йи: „Та будеме — ка́же — гльа́дати, ў кни́гах пови́нно запи́сано бы́ти“. — Йа́ли гльа́дати, гльада́й из горы аж на доли́ну, шука́й то́йі кни́ги — знайшли́, отварйа́йут, йиде́н раху́йи, дру́гий дикту́йи. — „Истна пра́ўда — ка́же — йи“ — бо знайшо́ў, йи ту записано. Тот вже ксьондз та́кий маў сто ро́кіў, сталу́шок быў. Но, ксьондз повіда́йи: „Ходи́-ж ты тепе́рь до ме́не, до мо́го до́му“. — „Ньі — ка́же — йа не піду, йа ту бу́ду и такой туй“. — „Ну, а шчо-ж ты тепе́рь буде́ш ту йі́сти?“ — ка́же. „Йа-ж буду хло́пцьа посила́ти и куха́рку, тобі́ йидзе́ньа ту́тка до косьцьо́ла“. — А тот повіда́йи: „Ньі, таки́м хло́пцем посыла́й мацьу́пким, шчо він шчи за жа́ден гріх не зна́йи, зна́чит, шчо ни до́брого ни зло́го ни зна́йи, тот хло́пець“. — Йак то він зроби́ў ўже: — „Но, будь же-ж тринайцьать льіт у кльаштóрі, йак ніч так динь“. — Трина́йцьатойі но́чи засьвіти́ло му сьа сьвітло ўши́тко у кльаштóрі и ра́йські му сьа две́рі отвори́ли и три ґльіды на́роду у ра́йских две́рах, значи́т у о́лтари, у бі́лых ри́зах. И тогды́ ксьиндз узьа́ў кади́тьницьу и кади́т перед олтар. Тогды́-ж він нич не повіда́йи, ни ксьиндз до нього, ни він до ксьиндза: — Тот собі сьа мо́лит, а тот собі́ сьа мо́лит Но, тогды́ ўже по ўсьи́му, ксьондз йиго́ сьа зьвідат: „Шчо-ж ты за йиден йист?“ — зьвідайи го. — „О, ўже тысьача льіт, йак йа на сьвітьі живу, и мо́льу сьа Бо́гу, йак найбо́рше обы́м уме́р“ — повіда́йи до то́го ксьиндза він. Той ксьондз ка́же: „Но, час тобі́ сьа забера́ти — ка́же — з на́ми ўже“. — А шчо то буў за ксьиндз? — сам Бог, сам Бог до не́го говори́ў. — Но, облечи́ли йиго́ ў таки́х бі́лих ри́зах, йак тоты́ ґльіды бы́ли. Зьвідайи сьа го ксьиндз: „А ци пізнайиш ты — ка́же — свойу́ жену́?“ — „Ньі — ка́же — йа не пізнайу“. — „Йи ўна — ка́же — ме́жи ты́ми на́родами, шчо три ґльіды сут, ту́ткы ўона́ — ка́же — йи. Тогды́ — ка́же — йак ты пішо́ў на весьільа́ проси́ти, и она́ за тобо́ў жа́ловала, жа́ловала и уме́рла“. — Тепи́рь же привели́ до нього: — „Оде — ка́же — вона́ йи“ — привели́ перед о́чи йиму́ и потве́рджували сьльуб йиму (дру́гий значи́т). Но, він сьа тогды́ зрадуваў, шчо ма́йи свойу́ жену́, шчо ви́дит. А вони́ ка́жут, тоты́ на́роды, шчо ў бі́лых ри́зах, и тот

ксьондз: „Но, ты з на́ми — ка́же — не піде́ш (шче не пі́деш), бо ты — ка́же — му́сиш ішче́ умира́ти, тогды́-ж из на́ми піде́ш". — Овін тогды ду́же жа́луйи, шчо ви́дыіў свойу́ жену, ўши́тко тото́ облече́ньа ўже маў. — „Ты шче йидну́ добу́ му́сиш ту бы́ти, штирна́йцьату, у кльашто́рі, Бо́ўу сьа моли́ти. Дльа твоі́йі — ка́же — душі́ даўно́ — ка́же — тьі́ло збудо́ване йи, але тото́ тьі́ло, шчо з зимльі́ йи, и ў зи́мльу му́сит піти́". — Штирна́йцьату до́бу ночу́йи у кльашто́рі, Бо́гу сьа мо́лит, и сьвітиу́ сьві́чку так и здріма́ў сьа мо́льачи сьа. Снит му сьа сон: — „Гоў — ка́же му сьа так — не спи, Бо́гу сьа моли́!" — Овін підверг го́лову до горы́ и ўши́тко сьві́тло сьа засьвіти́ло, ў кльашто́рі само́ мори, ше́реґы на́рода зноў такы́ ў бі́лых ри́зах. Но, тогды той ксьондз ка́же: „Но ході́ з на́ми, час тобі́ сьа ўже забера́ти!" — И зь йиго́ тьі́ла тьі́лько по́рох пішо́ў, по́піл, то́го, шчо ты́сьача льіт на сьві́ті. Но, иде-ж він з ни́ми ўже там, прихо́дит на тамто́т сьвіт с ты́ми на́родами. Зьві́дайут сьа йиго́: „Ци познайиш ты свойу́ же́ну?" — Позна́ў. — „Ци позна́йиш сво́о то́о камрата, шчось ти сьа забаўльа́ли?" — По́знаў. Тогды́ ка́мрат до не́го повіда́йи: „Йак сьа, камра́тче, маш?" — ка́же. — „До́бре сьа — ка́же — мам". — Но, и тот ка́мрат до не́го повіда́йи: „И йа сьа — ка́же — до́бре мам" — оба два до́бре сьа ма́йут. — „Но, йа-ж тобі́ до́бре повіда́ў, шчо ты при́деш до ме́не и буде́м сьа оба два забаўйа́ти". — И так же сьа оба два забаўйайут на ниє́шній день. И йа́ бы так хтьіў сьа забаўйа́ти, йак они́ сьа забавйайут, и коне́ць, спокій го́лові.

Зап. в липни, 1896, в Лавочнім, Стрийського пов. О. Роздольський.

331. Нагинай дерево, поки молоде.

То быў йиден о́тец, маў сы́на. И до дватце́тох ро́кіў нич не ро́биў тот сын, ни нага́ньаў го о́тец до робо́гы до нийа́кой. По дватце́тох ро́ках за́браў сьа и пі́шоў ме́дже збі́йцыіў. И хо́дит. И по́тім пі́шоў о́тец на йа́рмак, за́йаў сой шты́рі быкы и про́даў. И и́де без йиден льіс з йарма́ку и стрі́тиў го убі́йцьа. — „Дай, ста́ри дзьа́ду, піньа́зьі!" — „Йа піньа́зи не мам". — „Йак то не маш? Ко́лис про́даў шты́рі во́ўы!" — Вы́ньаў па́лаш: — „Да́вай, бо ти гоўо́ву одо́тну! А йак о́ддаш, то ти дару́йу жи́тьа". — Тот сьа застра́шиў и о́ддаў гро́шы му. И пі́шоў до́міў, а збі́йцьа до льі́са. Йак при́шоў до́міў, с пуа́чом вели́кым, — а сын на пе́цу. Отец пуа́че, сын му гва́рит: „Ну, што, ста́рый пуа́чеш?" — О, сы́ну, бо́йаў йис сьа пі́ти зо ўноў. Та быў мі збі́йцьа гро́ши не взьаў!" — „Бо не тре́ба мйа там! Не да́ти бы́ўо!" — „Йак

же не да́ти бы́уо, кой мі хо́тыіу́ гоу́ову оттьа́ти“. — Сып сьа за́брау́, с пе́ца зьі́шоу́ и вньус, обо́льук сьа до то́го одьі́ньа ф комо́рі и па́у́аш в ру́ках си вньус. И гва́рит: „Мо́же тот бы́у́?“ — Отец му повідат: „Са́мый ты“. — То́гды му гро́шы о́ддау́, вітцу. Отец му отповідат на то: „Та ты йуш та́кый ма́йштер, што йуж льу́ди поби́ваш? Та йа то́го не знау́, бо бым тьа не хо́вау́!“ „Ньа́ньу, йа йуж сьім ро́кіу́ тым бау́у́йу“. — И то́у́ды ста́рый о́тец настра́шиу́ сьа барз, же тако́го сы́на выхо́вау́. Закли́кау́ го сын до льі́са: — „Ньа́ньу, піде́ме до льі́са. Пока́жте мі, де вам збі́йцьа одо́брау́ гро́шы“. — То́у́ды забра́ли сьа о́ба и при́шли на то́ту польа́ну и показу́йи му, же: — „Ту у́ тім мі́сци одо́брау́ мі збі́йцьа гро́шы“. — „А то те́пер зна́йте, же то йа сам. А ґльачо́о вы сте ме́не не позна́ли, йак йа вам роска́зау́, жебы сте гро́шы одда́ли?“ — „Але йа сьа барз настра́шиу́, бо йа тако́го дра́ба не ви́дыіу́. Льі́пше мі бы́у́о гро́шы одла́ти, йак жи́тьа мо́йи поу́ожи́ти“. — Те́пер припрова́диу́ го сын ґ йаворо́ви, ка́же му пригына́ти до зе́млы́ йаво́ра. Ста́рый сьа чи́пиу́ йаво́ра: — „Ґльачо́го го, ста́рый, не при́гнеш до зе́млы́?“ — „Бо гру́бый, та му ра́ды не дам“. — Кли́че го к тоньшо́му йаворо́ви: — „Пригы́най то́го“. — Ани то́го не при́гнуу́. Покли́кау́ го к тонко́му йаворо́ви и пода́йи му ве́ршка до ру́кы, вітцу. И то́го при́гнуу́ до зе́млы́. Те́пер му отповідат: „Ґльачо́го-с грубо́го йаво́ра не при́гнуу́ до зе́млы́?“ — „Бо барз гру́бый, та му пора́дити не мо́жу“. — „Ґльачо́го-с не при́гнуу́ друго́го?“ — „Бо и тот за гру́бый, и то́го не при́гну. А те́пер тонко́го том дви́гнуу́ го, то при́гнуу́ йим го до зе́млы́“. — „Ґльачо́го-с мйа, ві́тче, до робо́ты не нага́ньау́, по́каль йим бы́у́ ма́у́ый, йак тот то́нкый йаві́р? А те́пер мйа не наже́неш до робо́ты, йак йис грубо́го йаво́ра не при́гнуу́. По́таль дыті́ну нагань‌а́йут до робо́ты, покаль му роска́жут, по́каль сьа бо́йіт. А ты мйа не нага́ньау́ до робо́ты та-с мйа пу́стиу́ по зу́ых пу́тьох, — те́пер му́шу жи́тьа свойи стра́тити. Але пе́рше то́бі, о́тче, зро́бльу смерт, бо-с мйа не нага́ньау́ за ма́у́у до робо́ты. Те́пер при́хыль, ві́тче, гоу́ову, бо ти одо́тну па́у́ашом“. — Але о́тец до́у́го не хо́тыіу́ и повідат: „Ну, сы́ну, да́руй мі жи́тьа!“ — Але сын повідат: „Кой жем сьа пу́стиу́ на тот пут, то не дару́йу жи́тьа ани свому ві́тцу“. — И то́у́ды стьау́ гоу́ову ві́тцу. И скінчи́ло сьа жи́тьа, а він пішоу́ ме́дже розбо́йникіу́, ме́дже збі́йци. — То йуж то́ту.

Зап. в липни, 1900, в Бортнім, від Петра Боришовича, О. Роздольський.

332. Непростимий гріх.

Йидéн пан, кавáльир, гра́пчук, прийіхаў на трактийирньу і ўподóбаў си дýжи тутý пáньу трахтийирничку. Казáў до трахтийирника грáпчук: Шчо би ти хтьіў, шчобис миньі свóйу жінку звóлиў? — А трахтийирник казáў, шчоби му пан даў сто дукáтьіў. І пан вийміў і даў трахтийирникови сто дукáтьіў. А трактийирничка ни хтьіла, бо вони мáли свóйих дóсить грóший. А трахтийирник йийі тáкі до тóго змýсьіў, шчо вонá пішлá с пáном до дрýгого покóйу. І йак грáпчук відйіхаў с трактийирньі, а трактийирник дьістáў тумáн до голови, шчо ни знаў, шчо рóбит і за чим де хóдит. І пішóў до ксьондзьіў трахтийирник тóго сповідáти сьи; а ксьондзи ни хтьіли йимý дáти розгрішéньи. Трахтийирник сьи вибраў аж до Риму. Ішóў биз йидéн льіс і здибаў го збуй, шчо ўже ни трóха на тьі дорóзьі льудий побиў. І запитáў йигó: Де ти йдеш? Трахтийирник казáў, шчо йде до Риму до папаримского на пукýту. А збуй кáжи: І йа підý, бо йа ўже ни йидного на тьі дорóзьі убиў. Більши йа мáйу гріхíў, шчом льудий поўбиваў, йак ти за жінку. Прийшли обá до Риму. Папаримский питáйи: З йакóйі причини ви обá тýтка? А збуй росповíў, шчо побиваў льудий, аби дьістáў за тóйи розгрішéннийи. І казáў йимý закопáти тутý пáлицьу ў зéмльу, шчо побиваў льудий і носити ў писку вóду, дóки ни розьівйи сьи і ни зрóдит йáпка. Йак зрóдит йáпка, тогди будýт гріхи вітпушчéньі. А дльа тéби за жінку, за цужолóство то нимá вітпушчéньи, хібá би сьи тобі зимльи росступила. І зимльи сьи росступила і він пішóў під зéмльу.

Зап. в цьвітни, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Грінченко, Этногр. Матеріалы, ст. 294—295. — Kolberg, Radomskie. T. II, ст. 201.

333. Через гордість не спас ся.

Був їден дуже великий грішник. Вже шось трийцять літ він тяжко грішив: Забивав людий, грабував, крав і навіть свого батька та матїр забив.

От їдного разу він опамятав ся тай каже: „Доки буду вже грішити? Час перестати, піду та висповідаюсь і стану чесно жити!“ Пішов він до йдного попа, а той вислухавши його тяжкі гріхи, не хоче дати розгрішеня, каже: „Йди до старших“. Пішов він до канонїка, до дзєкапа, але жаден не хоче розгрішити. Що робити, йде він до біскупа,

а той довідавшись о гріхах його, каже: „І я, чоловіче, не можу тебе розрішити, йди ти до Риму до самого Папи римського, а той тебе висповідає і розрішить“.

Пустив ся йти до Риму пішки. Йшов так з місяць, аж в їднім місці питає, чи далеко ще до Риму? Люде кажуть: ще три мили. От він, щоби спокутовати ще перед сповідею, впав на коліна і став так йти до Риму. Постановив собі, що так зайти мусить! Як же став він йти, то йшов ще тиждень і мнясо на колїнах від ходу вже витерлось йому аж до костий, а він не питав, а йшов і вже навіть кости почали стиратись до камінної дороги.

А коли він вже перейшов римську браму і увійшов так таки на вколїшках у місто, то зараз у всїх церквах і костелах задзвонили голосно самі дзвони. Почув се Папа тей каже до своїх слуг:

„Якась спасенна душа вступила в місто, йдїть подивіть ся і припровадьте до мене її“. Слуги вийшли, а той грішник вже під церквою на колїнах і просить, щоб Папа прийшов висповідати його. Пішов Папа сповідати, а людий повно найшло. От вже скінчили сповідь, наступив щирий жаль за смертельні гріхи, а в кінци й розрішене, при чім Папа мовив: „Покути тобі не задаю, бо ти вже відпокутував йдучи сюди три мили на колїнах і тепер ти єси праведний, а от і Господь зсилає до тебе причастника свого, в котрого запричастиш ся“. І справдї, він глянув, а ясний ангел з чашою золотою в руках спускав ся до нього, щоб запричастити. Люди як се зобачили, здивували ся дуже і стали казати: „Ото чоловік праведний, ото дочекав ся, сам Господь зсилає йому з неба свого ангела, щоб запричастив його!“ А грішник на те каже з погордою: „А чиж вже не час?!“ І в тій хвилї ангел зник, а він розлив ся мазею і провалив ся у землю. А Папа тодї й каже: „Видите, люде добрі, який вже він був праведний, а одним словом согрішив, і все нїдо чого“.

Зап. в Камінцї Струміловій, від батька Ілька, А. Веретельник.

334. Пустельник і розбійник.

Быў пусте́льник на пу́шчи ў лыс́ьі. Уже сьа ўста́ріў і вели́г, кому́сь там, не зна́йу кому́ кьи́ндза си прикли́кати. Так ксьиндз іде́ д ньо́му з бо́жим да́ром, а розбі́йник быў ў лыс́ьі і ўчуў дзвінка́. Він шче тако́го ни́коли не чуў, ўзьаў си ка́мінь і поча́ў сьа би́ти ў гру́ди: Бо́же милосе́рный буди́ мены́ грі́шному, Бо́же милосе́рный очисти́ мо́йі грі́хы! І поча́ў лызти на ко́льіцьіх іт сьвашче́нникови. Де ты йдеш?

Пытат сьа розбі́йник. — Ксьидз мо́вит до ньо́го: Іду́ ста́рцьа на пу́шчу сповіда́ти і причашча́ти. — Розбі́йник повідат: Вы́сповідай мене́ і запричашча́й. — А йа не ма́йу на дві осо́бы часьть, тыі́лько на йидну́. — А він повідат: Йа тьа га́бйу, то му́сиш. — Він у́зьау́, бойау́ сьа ксьиндз і вы́сповідау́ го і запричашчау́. А пусте́льник уви́дыіу́ тото́ і га́дат собі сам до се́бе: Шчо він за сьвашче́нник, жи він уперет стау́ сповіда́ти тако́го, жи побива́у́ льудий, а йа пре́тцьи на пушчи, йа йи сьватый. Йуж осуди́у́ себе́ на пере́д сам і дру́гого шче. А у́но ни́хто ни мо́же суди́ти ни жибы́ дако́го́, а́ли й себе́ ньіт. Али ксьиндз йиго́ вы́сповідау́ і запричашча́у́ про тото́. І зача́у́ йі́хати ві́ттам гет. Ди́вит сьа с слуго́у́, такі́ бли́скавицьі, такі́ громы́, аж не мош сьа диви́ти. Али тот слуга́ му́дрый быу́, жи шчось знау́, ксьи́ньдзыіу́. І мо́вит: Ви́дите, йиѓомосьть тото́? — Ви́джу, бо́жа дыти́но. — Зна́йите, шчо тепе́рь сьа ро́бит? — Ньіт, бо́жа дыти́но. — Тепе́рь дийа́волы ду́шу беру́т пусте́лникову за тото́, жи дру́гого осуди́у́ на пере́д, йак бу́де. Пройі́хали тро́хы да́льі, вы́йаснило сьа, така́ йа́сьньісьть, так красно́: Ви́дите, йиѓомосьть, тото́? — Ви́джу, бо́жа дыти́но. — Тепе́рь розбі́йникпву ду́шу беру́т йа́нгелы і не́сут до не́ба.

Зап. в марті, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

335. Як грішник спас ся через убийство. А.

Був то колись один розбійник страшний, розбивав, лютував, рабував всюди. Того розбійника всї всюда бояли ся. От допустив Господь на того розбійника хвилю опамятаня: Задумав ся, розгадав всьо, що коли учинив, взяв го такий жаль, що постановив поправити ся, занехати своє ремесло, висповідати ся та спокутовати. Але до села до церкви піти бояв ся. Не довго вичікував часу, десь в дорозї подибав ся з духовним та до него з словами кинув ся: „Відратуйте, отче, душу від погуби! Я такий і такий, висповідайте мене“. — Сьвященник каже: „Я ту ось так не можу тя висповідати; прийди до церкви так, як належит ся“. — „Як мене не висповідаєте такий ту, то ладьте ся в дорогу на той сьвіт!“ — повідає розбійник тай підняв друк до гори. — „Клякай, сповідай ся, ти пагубо!“ — каже сьвященник. — Сповідає, сповідає, довго сьвященник го сповідав аж і дає му покуту, но не розрішенє: „За кожду душу, щось зглядив з сьвіта, маєш двигати камінє, а то за кожду душу по каміневи чверть ліктя грубий, довгий і широкий. Пороби собі торби з буйволової шкіри і в тих торбах тото камінє будеш носити, а як ті торби самі з тебе обпадут, то знай, Господь роз-

рішив тебе від твоїх провин. І будеш перебувати на кладбищах, цвинтарах". Урадовав ся розбійник, подякував за покуту і зробив так, як му наказано. Величезні торби пошив собі з шкіри буйволової, кілько душ забив, тілько камінїв в торби вложив і двигав, праві тягнув з собою і на цвинтарях перебував молячи ся та постячи!

Був в однім селї пан, а такий лютий, що крий Господи, а его посїпака економ то пана перевижшав, бо нарід катував, правдивий кат був. Одного разу на сам великдень до якоїсь тяжкої роботи заставляв людей, але люди не убояли ся его і не пішли. От летит він через цвинтар, бо туди була стежка до двора, та в лютости своїй, що нарід і бійкою і катованем не дав ся від заповіди божої відвести, гарапником обіруч зачав по гробах бити та горлаючи: „А нероби, гадюки, а хами, прокляті і вам в голову залізло сьвято? Дармоїди, ану вставайте та до роботи! А вам сьвятковати хоче ся!" Так горлаючи та бючи по гробах лютував окоман, а розбійник всьо то видит і чує лежачи межи гробами. В тім підносит якась сила розбійника, торби, котрі він ледви міг волочити за собою, бере в руки, такі якісь лехкі стали; підносит по над свою голову і біжит до того ката, а коли сїдав при окоманї, торби з камінем уривают ся як би ножем шлиї поперерізував і падают на окомана, котрий вже з місця не рушив ся. Порозумів розбійник ласку і волю божу, що го Господь розрішив і заложив собі покуту — сорочку дротяну з гачками до самої смерти носив на собі, і у тих людей, котрим шкоду учинив, служив безплатно то по десять, то по пять літ, а кого тра було ратувати, то він перший до того був.

Зап. в Сапогові, Борщівського пов. І. Литоровський.

Паралелї: Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 371—373. — Ю. Яворскій, Очерки по ист. рус. нар. словесности. І. Легенда о панщинѣ (там вказана лїтература предмета).

336. Як грішник через обруч спас ся. Б.

Був йден такий великий грішник, що богато людий позабивав, порозбивав і навіть замордував свого батька, матїр, брата й сестру.

Коли вже того було за богато, то стало гризти його сумлїня і він подумав: „Треба піти висповідатись, та позбутись усїх своїх гріхів, досить вже з мене". — Пішов він до йдного ксьондза, до другого, третого, але жаден розрішеня не хтів дати такому грішникови. Вкінци пішов він до біскупа, але і той не дав розрішеня.

Але йде він через лїс, аж стрічає ся з старим дїдом, а дїд питає його: „А звідки ти, чоловіче, йдеш такий смутний? — „От", каже

гріпшик, „так і так, дідуню, гріпшв я, розбивав, рабував, а тепер хтів спокутувати, та жаден ксьондз і навіть біскуп не хоче дати минї розрішеня, і тепер не знаю, що починати?“ „Як так“, каже дїдусь, „то знаєш, що зроби? Піди до коваля і нехай тобі набє желїзного обруча на голову і так з ним будеш ходити, аж поки він не пукне тобі сам на голові. А як пукне, то знай, що всї гріхи тобі відпустились“. Грішник подякував дїдови і пішов просто до коваля і казав собі набити желїзного обруча на голову.

Ходив він так з тим обручем щось шість лїт, аш йдного разу, виходи він з лїса, а там люди громадять панське сїно на паньщинї. Став він тай дивить ся, а польовий так людий бє палюгою, аж ті падають, кричать і кидають і совають ся по земли. Дививсь він на те, дививсь, аж довше не міг вже стерпіти, вискочив з лїса, побіг до польового, вирвав з його рук велику палу і давай нею його обкладати. Бив, бив, аж забив і зараз тріск! — пук обруч на голові. А люди всї зачали йому дякувати, а він казав росходити ся до дому.

А він аж повеселїв, бо як пук обруч, то він знав, що вже він безгрішний. А то для того, що забив такого недоброго чоловіка, що не мав над нїким милосердя і усїх бив. І від тодї зараз і паньщина скасувалась.

Зап. в Камінцї Струмиловій від батька Ілька А. Веретельник.

337. Убийник власного батька.

Йе̨де́н льісни́чий пішо́ў на пульува́нье̨ і заблуди́ў ў льі́сьі і нучува́ў під ду́бом. Надлетьі́ло два пта́хи і на то́го ду́ба посьіда́ли. А тих два пта́хи — то були́ анге́ли. І ка́же̨ йе̨де́н до дру́гого: Шчо там чу́ти ў сьві́тьі? — І вітповіда́йе̨ йе̨де́н: Ту йе́ ў льі́сьі ха́та, а ў тьі ха́тьі сиди́т льісни́чий; а тота́ льісни́ча то вуро́дит си́на, а той син йак доросте́ сво́йіх льіт, то застрі́лит та́та. — А льісни́чий нучува́ў під ду́бом і туту́ бе́сьіду чуў. А на дру́гий день, йак прийшо́ў льісни́чий до до́му, то ўже заста́ў хло́пцьи ў ха́тьі на сьві́тьі. Зроби́ў той льісни́чий скри́нку і поста́виў до скри́нки і написа́ў письмо́, поста́виў до скри́нки і опсмоли́ў на око́ла скри́нку, обільльи́ў смоло́ў, шчоби́ вода́ не̨ зате̨кла́ і пустиў туту́ скри́нку, шчоби́ пли́ла з водо́ў. І пли́ла тота́ скри́нка з водо́ў ў доли́ну, а там ла́пало два рибаки́ ри́бу і йе̨де́н риба́к то маў дьі́ти, а дру́гий риба́к то буў бе̨здьі́тний. А тота́ скри́нка не̨ пли́ла на то́го, шчо не̨ маў дьіте̨й, а́ле̨ на то́го, шчо маў дьі́ти. А той, шчо не̨ маў дьіте̨́й, то ўпомина́ў сьи ў то́го: Дай ме̨ньі туту́ дити́ну, бо ў те́бе̨ йе̨

дьіти, а ў ме́нę нęма. — Той, шчо зла́паў нę хтьіў відда́ти; вітповіда́ў йęму́, шчо йаґ би опа́ твойа́ ма́ла бу́ти, то опа́ би на те́бę плийла, а́лę мойа́ ма́ла бу́ти, тай на ме́нę вийплила. — А при дити́ньі було́ і письмо́ тото́, шчо льісни́чий поста́виў йак пуска́ў з водо́ў. А на тьім письмі́ було́ пи́сано, жę хто туту́ дити́ну на водьі́ зло́вит, то аби́ йі охрęсти́ў, бо вона́ нęхрęшче́на. І той риба́к охрęсти́ў дити́ну і ви́гудуваў, шчо ви́ріс вęли́кий з не́го хлоп. І повираста́ли то́го рибака́ і рі́дньі дьіти і зачи́ли чужо́му прозива́ти сьи знайда дльа то́го, шчо го знайшли́ на водьі́. Йак він дьійшо́ў до сво́йіх льіт, сприкрило йęму́ сьи при них бу́ти і ви́браў сьи з рибако́вого до́му і пішо́ў ў сьвіт. Йак пішо́ў і тра́фиў до сво́го та́та і стаў на слу́жбу. Та́то нę знаў, шчо він йęго́ син, а син нę знаў, шчо льісни́чий йęго́ та́то. І туту́ слугу́ сподо́бала си льісни́ча і намо́вила йęго́, йаґ буде́ йшоў льісни́чий з льіса, шчоби́ він льісни́чого застрі́лиў; а йак той хло́пец льісни́чого застрі́лиў, тогди́ дьіста́ў вęли́кий туск се́рцьи і льісни́ча так са́мо засумува́ла сьи за сво́йім чолові́ком. І сьі́ла ўраз з ним і зачи́ла росповіда́ти шчо: Ми ма́ли йęдну́ дити́ну і туту́м пусти́ли з водо́ў; а ти чолові́ка ўби́ў, тęпе́р йа сьи лиши́ла на сьві́тьі сама́. — А той хло́пец вітповіда́йę: То мęне́ само́го зла́пали на водьі́ і мęне́ ви́гудуваў йęде́н риба́к. — І зачи́ў жи́лувати, йак сьи довідаў, шчо то він за́биў сво́го ла́сного та́та.

Зап. в цьвітни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Пор. Етноґр. Збірник. Т. ХІІ, ч. 142—143.

338. Як розбійник трис яблока. А.

Буў субі́ таке́й хлоп-гуспо́дар. Він маў жі́нку, ді́ти і па́ру бичкі́ў. А жінка била́ в наді́йі. І запре́г хлоп па́ру бичкі́ў і пуйі́хаў пу дріва́ ду лі́са. І нарубаў він там дроў, по́ўну фі́ру наскладаў і йіди ду до́му. А там на дуро́зї била́ така́ калю́жа, пі́би бугату було́та. І як він зайі́хаў, а́нї руш вийі́хати. Шо сї намуцюва́ў, шо сї набідува́ў — нї! Аж ту ди́вит сї, а ду ньо́гу прийшо́ў таке́й пан — пі́би злий дух. „Запиши́, пувіда́йі, мині́ туто́, шу в до́ма не зна́йіш, а я ти пумо́жу“. — „Та до́бри, пувіда́йі хлоп, я вам запи́шу“. — І він му пумі́г і хлоп вийі́хаў і йіди ду до́му. Тай си припі́мнуў, шу єго ба́ба в наді́йі. „А то, пувіда́йі, та я єму́ мую́ дити́ну записа́ў. — І засумува́ў сї і жєль му. І пім дуйі́хаў ду до́му, жі́нка ю злі́гла́, ма́ла хло́пцї. І бабу́нї пувіда́йі: „Ґазду, принесі́т гурі́ўкі, скли́чти сусі́діў на кусма́ту, най сї напю́т, закусі́т“. — „Ей, шо мині́, пувіда́йі, з то́йі гурі́ўкі“. — Але ніц; пішо́ў ду ко́ршми, скли́каў сусі́діў і так да́ли́; випили там, закусили і пішли.

І як юж било́ по всьо́му, туди́ він пувіда́йі ду сво́йі жінкі: „Слу́хай пу ти, пувіда́йі, шо нам з то́гу хло́пці, кули́ він ю є запи́саний зло́му". — І ба́ба заче́ла пла́кати, так заво́дит, так пла́че. Ну ніц; юж прупа́лу. І хло́пиц росте́ як з вуди́. І ґа́зда гу даў ду шко́ли. І він там сї вчи́ў, вчи́ў, вчиў і сї ви́ўчиў на ксе́ндза. І прийі́хаў він ду до́му, ду сво́гу тату́нї, ю ксьондз. І так сї тї́шит і де́куйі, шу гу так ви́плекали красно́. „Но шож, повіда́йі тату́ньо, кули́ ти є запи́саний ду злих ду́хіў". — „Не бійти сї, пувіда́йі, тату́ню, я си дам ра́ду". — І туди́ він пішо́ў ду ксе́ндза і там красно́ пумули́ў сї і ксьондз му даў пусвенце́зї. А туди́ пувіда́йі: „Да́йти минї ше фело́н, крупи́лу, куніўче́ну і хрест". — І даў му той ксьондз і він пішо́ў. І йде він, йде і зайшо́ў ду лі́са. І в тїм лі́сї так те́мну, те́мну, ніц не ви́дну. Аж ди́вит сї, а там сї сьві́тлу сьві́тит. І він йде там, йде і прихо́дит, ди́вит сї, сту́йіт ха́та. І він там пішо́ў ду то́йі ха́ти і там сїді́ла старе́нька ба́ба. „Ой чож ти, сину, пувіда́йі, ту прийшо́ў? Та мій чулувік рузбі́ник таке́й, він тї за́бйі". — „Не бійти сї, мату́сю, він мі не за́бйі". — І вуна́ му туди́ да́ла пупуйі́сти і він пупуйі́ў, шо там било́. — „А тепе́р, пувіда́йі, схува́й сї, пулужи сї там в кутї на ла́ўку, може тї не за́ўздрит, як при́йде". — І він сї пулужи́ў і лижи́т. І туди́ прийшо́ў рузбі́ник. І пувіда́йі ду ба́би: „Юсь ту пе́вні кого́сь прийма́ла, бо во спрва́ душа́ смирди́т". — „Та ні, пувіда́йі ба́ба, вот прийшо́ў якейсь хлупчи́на і пруси́ў сї на ніч. І я му да́ла тро́ха пу́пуйісти і він там лижи́т на ла́ўцї". — „А худи́ ну", пувіда́йі рузбі́ник. — І він пішо́ў і рузбі́ник взеў сї пита́ти: „А хто ти є?" — „Я ка́же, є ксьондз, іду́ пу мую́ метри́ку". — „Ну кули́ ти ксьондз, пувіч мені́, чим я за́бну мо́гу татунї і маму́ню?" — І він так си гада́йі, так суміту́йі: „А ци не за́били ви, пувіда́йі на-ре́шті, я́блунувим кустуро́м?" — „Ая, пувіда́йі рузбі́ник, згада́ў. — А кули́ ти ксьондз, пувіда́йі, ту знайди́ минї той кусту́р, пувіч, де він є". — „Та деж я знаю, ви гу мо́жи де ке́нули, спали́ли". — „Нї, пувіда́йі рузбі́ник, він є ту в ме́не на стри́ху. Піди́ і знайди́". — І туди́ він пішо́ў на стрих, так ська́йі, так ська́йі і найшо́ў, і прині́с. — „Кули́ ти, пувіда́йі рузбі́ник, єст ксьондз, то відпусти́ менї гріхе́". — „До́бре, пувіда́йі, але худьі́т зі мноў, і возьміт си і кусту́р". — І він туди́ взеў кусту́р і зібра́ли сї во́ба і пішли́. Йдут, йдут і зайшли́ ме́жи такі́ го́ри, такі́ де́бра. „Вуту́, пувіда́йі ксьондз, вузьми́ кусту́р і всади́ в зе́млю. Ма́йіш за́ўжди на кулі́нах нуси́ти во́ду в при́горшчіх і підлива́ти той кусту́р. І все перед ним клїнче́ти. І як сї при́йме, бу́дут я́бка, і бу́диш йіх трєс". І взеў рузбі́йник, і всади́ў кусту́р, так фурт підлива́йі, так клїнчи́т, а ксьондз пішо́ў. Йде він, йде, йде, такі́ скрісь го́ри, такі́ де́бра. Аж ту заступа́йі му дуро́гу єдна́ кумпа́нія ша́тіў — паніў. І він туди́ взеў крупи́лу і замачи́ў в куніўчи́нї. І так кро́пит, так йіх кро́пит.

І всї сї розлетїли. І йде він далї, йде, аж ту дру́га кумпа́нїя перед ним шатїў — па́ніў. І він зноў кро́пит, зноў кро́пит і зноў сї розлетїли. І йде він да́лї, аж ту тре́та кумпа́нія. Він і тих крупи́ў і так сї втіка́ли, так сї розлетїли, а єде́н ку́ций, гру́бий, криви́й на но́гу, пуві́да́йі: „А ти шо хцеш?“ — І він трима́йі крупи́лу і юж гу маў замахну́ти: „Я, пуві́да́йі, прийшо́ў пу мій папір, пу метри́ку“. — „Та де я зна́ю, де твуя́ метри́ка“. — „Ськай“ — пувіда́йі ксьондз. — І він туди́ взєв, так ська́йі, так ська́йі і найшо́ў. „На, пувіда́йі, майіш, іди́ гет, іди́, ми тебе́ хтїли ду нас, на, на, йди“. — І він взєў метри́ку і схува́ў, а ту зноў кумпа́нїя ша́тїў-па́ніў заступи́ла. І він сї ди́вит, а в коно́ўчи́нї ю нема́ сьвічє́нуйі вуди́. Але туди́ той ку́цвий пувіда́йі: „Дайте му спо́ки! Він паскудє́р, він нас сму́тит. Ми гу хтїли ме́жи нас, а він кро́пит, най йде“. — І вуни́ сї туди́ рустуни́ли і він взєў хрест, так ним розма́хуйі і пішо́ў. І ю такє́й ра́дий, такє́й весе́лий, ю ма́йі метри́ку-папе́рі і йде, йде, аби́ бо́рши в до́ма. І прийшо́ў ду сво́гу сила́: „Ну, тату́ню, я юж ма́ю метри́ку, пувідайі. Юж по ме́не дїдьку не при́йде“. — І туди́ так сї всї втїшили і він сї по́тім вжини́ў і биў ксє́ндзум, так як би на́ші єґо́мусьць. І раз вуни́ вубо́йі йіхали в густи́ну. І йі́дут вуни́ по́під гору́, аж ту так шось па́хне, так па́хне. — „А слу́хай ну, Васи́лю, пувіда́йі єґо́мосьць, скоч ну, пудиви́ сї, ту десь во́вец па́хне! Шо то? де то?“ — І туди́ парубук ско́чиў, ди́вит сї, а там така́ я́блїнка, тїльку зруди́ла, а ку́лу не́йі старе́нький дїду́ньо клї́нчиг. І на земли́ ліжє́т я́бка. І він прийшо́ў ду фіри і пувіда́йі: „Про́шу єґумо́сьцї, там яка́сь я́блінка так сьлї́чнї зарўди́ла, а під неў стари́й дїд сїди́т. — І йіґо́мусьць припімнуў си туди́, і бо́рзу ско́чиў з візка́ і пішо́ў там. „Ой, йіґомусцу́неньку, пувіда́йі дїд, а чому́ж ви не прихо́дите? Та же я юж так до́ўгу на вас чика́ю. Відпустї́т ми типе́р гріхє́. — „Ні, члуве́чку мій, пувіда́йі йіґо́мусть, лїзь на я́блїнку і тріси́. І як стрісе́ш я́бка у́сї, туди́ ти всї гріхє́ відпу́шчені“. — І туди́ дї́ду ви́лїз на я́блїнку і так тріси́, так тріси́. Всї стрєс я́бка, йно два зло́ті не міг. Шо сї нателїпаў галу́зей, ні, не стрєс. „Та, пувіда́йі, про́шу єґумо́сцї два я́бка не хцут впа́сти“. — „То твуйі два гріхє́, шусь та́та і ма́му за́биў. Вузьми́, пуцїлу́й ко́жде я́бку по три ра́зи“. — І взєў туди́ дїд і пуцїлува́ў пу три ра́зи, і взєў три́сти і вубо́йі впа́ли. — „Ну, пувіда́йі єґо́мусьць, тепе́р відпуска́ют сї тубі́ гріхє́“. — І пішо́ў. І як іно́ пішо́ў йіґо́мусць, дїд сї по́рухум руси́паў. А ксьондз за той чєс вирну́ў ду до́му, тай биў ксє́ндзум на селї до́ўгі лїта́.

Зап. 1896, в Угерцях, Городецького пов. А. Гнатишак.

Паралєлї: Zbiór wiad. T. XVIII, 2, ст. 344—345. T. XI, 3, ст. 106—107.

339. Про Мадея. Б.

Маў тато три сини; а буў бідний, не маў йім дати звітки утримáньє і повіў йіх до льіса, шчоби йіх повісити на дубі. І привіў найстáршого до дуба і питáў йегó, шчó би з нéго було. — Він вітповідáйе: Йак би таких скілька, тó би буў будинок.

— А тáто кáже: Йа тебé не повішу, бо с тéбе будé колись ґосподар.

Привіў другого до липи і питáў йегó, шчó би з нéйі було дóбре? Син вітповідáйе: Йáк би порізаў на дошки, аби було багáто тéртиць, то с тих дошчóк наробиў би багáто віўтаріў.

— А тáто кáже: Йа тебé не повішу, бо с тéбе будé колись ґосподар.

Привіў трéтого до молодóйі квасницьі. Кáже до трéтого: Шчо би з нéйі було?

А трéтий кáже: Йáк би йі викорчуваў, а оптисаў, тó би буў дóбрий бук льудéй побивáти.

І так сьи стáло. Котрий син казáў, жéби були з дуба будинки, то буў будиўничий; котрий казáў, же з липи би були віўтарі, то буў спицаром і робиў віўтарі. А трéтий, шчо казáў на квасницьу, шчó би буў дóбрий бук льудéй побивáти, то пішóў ў гайдамáхи. І насамперéд ўбиў тáта й мáму, а потóму пішóў ў льіси; побиваў, хто му сьи тьілько трáфиў. Йіхаў йедéн чоловік без льіс і віз му застріґ ў болóто, шчо не міг вийіхати. Натхóдит злий дух і до нéго говóрит: Запиши ми тотó, шчо дóма не знáйеш, то тьи виратуйу звітти. — Той чоловік стаў тай думáйе: Шчó би то було, аби він не знаў; а нарéшты і йему кáже: То запиши си, коби йа тьілько вітци вийіхаў. — Поверта́йе чоловік з далéкойі дорóги і застáў дóма малóго хлóпцьи. І даў тóго хлóпцьи до шкіл, до науки. Хлóпець сьи ўчиў, а тáто-смутиў сьи. Питáў сьи син тáта, чо так смутите сьи? — Тáто вітповідáйе, шчо: Йа тебé записáў злим духам. — Не бійте сьи, тáту, йа свойé письмо відберý. — Скінчиў син шкóли і вийшоў на ксьóндза і ўзьиў собі сьвичéнойі води і йшоў до пéкла. Здибаў йегó той збуй ў льісьі і питáў йегó, де він йде. — А він йему кáжи: Йду до пéкла по письмó. — Кáже Мадéй до ксьóндза: Йак йдеш по письмó до пéкла, звідай сьи там за Мáдейове лóже. А йак сьи звідайеш, то ти буду дарувáти житьé! — Кáже ксьондз до нéго: Йа сьи за лóже звідайу, áле ти, Мадéйу, перéдомноў висповідай сьи і не побивай більше льудéй. — Йак Мадéйа висповідаў ґ заўдаў йему покуту: Закопáў с квасницьі бук ў зéмльу і казáў ў писку с кирницьі вóду носити і туту йабльінку підливáти, шчоби сьи приймила і виросла, а йак виросте, а зрóдит йáпка, тогди будé гріх вітпушчéний.

Йак прийшо́ў ксьондз до пе́кла і каза́ў злим ду́хам, шчобй му віддалй письмо́; а онй не̨ хтьіли, а він йіх кропиў сьвиче́ноў водо́ў. А онй кричйли: Не̨ печй нас, ми ти віддамо́! — І склйкаў найста́рший Луципір ўсьіх злих ду́хіў і зачйў йіх питати: Котрий ма́йе̨ то́го ксьо́ндза ме́трику? — Посходйли сьи ўсьі і визнайут, же̨ жа́ден не̨ майе̨. Аж із заду штигульййе̨ кривйй. Запитали йе̨го́, а він сьи призна́ў, шчо ме́трику ма́йе̨ і казали йе̨му́, шчобй йі відда́ў, а він не̨ хтьіў. Кйнули йе̨го́ ў смоловйй вого́нь. І він горі́ў ў смольнньім вогнй і такой не̨ хтьіў ме́трики віддати. Крйкнуў найста́рший Луципір: Бе̨рі́т йе̨го́ під зельізьні цьіпй! — І били йе̨го́ зельізними цьіпа́ми; такой не̨ хтьіў кривйй ме́трики віддати. Крйкнуў найста́рший: Бе̨рі́т йе̨го́ на Ма́де̨йове̨ ло́же̨. — А він сьи настра́шиў, тай ме́трику кйнуў. Каза́ў ксьондз до них, шчобй і йе̨му́ показали Ма́де̨йове̨ ло́же̨. А зльі ду́хи не̨ хтьіли показати. А він покропиў сьвиче́ноў водо́ў, тай йіх попік. А онй кричйли: Не̨ печй нас, ми ти пока́же̨мо. — Привели кcьо́ндза до Ма́де̨йового ло́жи. А ў Ма́де̨йовім ло́жи то шпилькй і бритвй і йе̨гли остро нашпіґо́ваньі, а по́піт спід сьарчйстий вого́нь горйт, шчобй по ньім збуйіў качйти. — Відобра́ў кcьондз письмо. Йак прийшо́ў до до́му, пе̨ре̨було тото́ че̨ре̨з йакий чис і той кcьондз вййшоў на біскупа. А за Маде́йа й забу́ў, шчо го ў льісьі лишиў. І ра́зу йе̨дно́го йіхаў біскуп бе̨с той льіс, де Маде́й пуку́туваў. І запа́хли ко́ло не́го ду́жи йа́пка. Подивиў сьи біскуп по́ме̨жи льіс і зоба́чиў йаблыінку з рісними йапками. І післа́ў льо́кайа, шчобй тих йаблок урва́ў і приньіс на брйчку. А льо́кай пішо́ў рва́ти, а гільа́ сьи підне́сло до горй, тай ни міг дьіста́ти. А Маде́й кричйт: Най, не̨ рви; той буде́ рваў, хто йіх садиў. — Прийшо́ў льо́кай до біскупа бе̨з ньічо́го. І скава́ў льо́кай біскупови, йака́ то річ, шчо він йаблок не̨ приньіс. Біскуп си прига́даў і пішо́ў сам до Маде́йа. Йак йшоў, то Маде́й кричиў: Десь сьи до́си забаўййў? Даўно́ тьи ўже че̨ка́йу. — І ўзьиў біскуп Маде́йа сповіда́ти і ўсьі йапка з йаблыінки пішлй до горй до не́ба, а дві сьи лишйли на самім ве̨рху́. Пита́ў біскуп Маде́йа, шчобй си припімнуў, кого́ насампе̨ре́д ўбиў. А Мадей каза́ў, шчо та́та і ма́му. Ка́же̨ біскуп до Маде́йа: Ўсьі гріхй майе̨ш вітпушче́ньі, лиш за та́та і за ма́му то не̨ ма́йе̨ш вітпушче́ньі. А йак біскуп Маде́йа по спо́віди поблагословиў, то сьи по́рохом россипаў.

Зап. в цьвітни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

340. Пустельник — розбійник. В.

Йе̨де́н чоловік вййіхаў ў доро́гу і йіхаў бе̨з йе̨де́н льіс. Зайіхаў ў ве̨лйку байуру. Не̨ міг до́ўго вййіхати. Прихо́дит до не́го йе̨де́н шльахтич: Шчо ми даш, абйм тьи вітци вйпровадиў?

Кажи́ шчо си да́ти, то ти дам, аби́м ви́йіхаў вітци.

Запиши́ тото́, шчо нę зна́йęш, шчо до́ма йę.

Він йęму́ записа́ў, той го ви́провадиў з йа́ми. Повęрта́йę ґазда́ до до́му ўрас с фірманом і заста́ў мало́го хло́пцьи, сво́го си́на. Син ріс, а та́то смути́ў сьи. Пита́йę син та́та: Чо ви такі смутні за́ўшę?

Йа тому́ смутни́й, шчом тьи записа́ў злим ду́хам.

Доріс хло́пęц сво́йіх льит пішо́ў до біскупа ра́дити сьи, йак би міг свойę письмо́ відобра́ти. Він йęму́ даў сьвичéнойі води́ і ви́правиў го до пекла. Йак прийшо́ў до пекла, они́ нę хтьіли йęму́ відда́ти письма́ то́го; йак зачи́ў кропи́ти сьвичéноў водо́ў, то кричи́ли: Чęка́й, нę пар нас, ми ти віддамо́! — Зачи́ли пита́ти, котри́й ўзьиў. Довідали сьи, шчо то ўзьиў криви́й. Кида́ли го на вого́нь, та́кі нę хтьіў відда́ти. Они́ понесли на Мадęйо́вę ло́жę, де бритва́ми і шпилька́ми було́ нако́вано. І йęго́ там качи́ли; він йім відда́ў письмо́. Йак вęрта́ў вітти, здогони́ў го чоловік і проси́ў, аби́ го ви́сповідаў. Він то́го збу́йа йак ви́сповідаў і заўла́ў йиму́ поку́ту, аби́ туту́ па́лицьу, квасни́чку, закопа́ў ў зéмльу, шчо неў побива́ў льу́дę і носи́ти ў пи́ску во́ду, до́ки сьи нę при́ймę тота́ па́лицьи і нę пу́стит па́рости, аби́ зроди́ла йа́бка. А той хло́пęц ви́йшоў потому на біскупа. Йіхаў дру́гий рас чęрęс той льіс, а тоти́ йа́пка па́хли. Він післа́ў фірмана, аби́ йęму́ йęдно́ йа́пко приньіс. А той пустéльник, Ма́дий, каза́ў: Най, нę рви; той бу́дę рваў, шчо сади́ў! — Пішо́ў сам біскуп і він проси́ў, аби́ го зноў сповіда́ў. Йак го сповіда́ў дру́гий раз, а йа́пка йшли го гори́ і ўсьі пішли́, тьі́лько сьи двóйę лишило. — Ка́жę біскуп: Пригадай си, кого́с ўбиў насампęрéд. — А пустéльник каза́ў, жę та́та і ма́му. — За ўсьі ма́йęш вітпущéно, а за тих дві души́ ньę. Біскуп пойі́хаў, а Ма́дий сьи по́рохом росси́паў.

Зап. в січни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 50—51. — Етноґраф. Збірник Т. III, ст. 121—124. Т. IX, ст. 31—35. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 15: Der Versöhnungsbaum. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I, ст. 157—161. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Вип. IV, ст. 162—163. — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II, ст. 98—99. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 371—373. — Český Lid. T. V, ст. 55. — Archiv f. sl. Phil. T. XIX, ст. 241. Ч. 21. — Kolberg, Pokucie. T. IV, ст. 145—162. Ч. 26—28. Krakowskie. T. III, ст. 122—124. Poznańskie. T. VI, ст. 197—210. Ч. 45—46.

341. Великий грішник. Г.

Буў то чоловік, але ви́йіхаў дале́ку доро́гу і віз дро́ва і застра́г в боло́тьі. Але ті ко́ньі би́и, не мо́же ви́йіхати с то́го боло́та. І ди́вить

сьа, напере́д ко́ней стойі́т хло́пец. Тай ка́же: „Дьа́тьку, запиші́ть миньі те, шо ви ў ньім ни зна́йите“. А він йак йі́хаў в доро́гу, то не знаў, шо йиго жі́нка ф тьи́нжі хо́дит. І йіго́ жі́нка породи́ла хло́пцьа, шо він не знаў. А то той хло́пец, де стойа́ў попе́ред ко́ней, то буў дьі́тько, він сьі ў хло́пцьа показа́ў. Одже він не знаў, шо йиго́ жі́нка породи́ла хло́пцьа, і взьаў, записа́ў йиму́. Коли́ поверну́ў до до́му, поба́чиў, шо йиго́ жі́нка тако́' фа́йного хло́пцьа породи́ла, і ду́же жа́луваў сьа, шо він зло́му ду́хови записа́ў йиго́. І той хло́пец йіму́ дуже ріс ху́тко і·йідно́го ча́су йиго́ ба́тько молоти́ў ў стодо́льі, і він прийшо́ў до то́го ба́тька і пита́ў сьа йиго́: „Чого́ ви, та́ту, такі́ ду́же за́ўжди смутньі́?“ А він ка́же: „Коб ти, си́ну, знаў: Йа тебе зло́му ду́хови записа́ў“. І той хло́пец ка́же: „Ви, та́ту, ни журі́ть сьа, йа піду́, то йа те письмо́ ў не́го відберу́“. Але й ходи́ў він по сьві́тьі, ходи́ў, не міг то́го письма́ ньигде́ діста́ти. І ўже ду́же вели́ким збу́йом зроби́ў сьа і де кого́ зди́баў на доро́зьі, так йиго заби́ў. І він ви́ріс вели́кій і прийшо́ў до до́му — він ни знаў, чи то йиго́ дім, то но були́ ў ха́тьі то йиго́ ба́тько і ма́ти, а він ни знаў, чи то йиго́ ро́дичі тай взьаў йіх тай поўбива́ў. Йак він йіх поўбиваў, тай йиго ду́же сумльі́ньа гри́зло. Але сибі ду́майи: „Піду́ і ви́сповідайу сьа, мо́же йак миньі ле́кше бу́де на се́рцьу. Прийшо́ў до йідно́го ксьо́ндза и роска́за́ў, шо він мно́го душ с то́го сьві́та зігна́ў і двоі́йих старе́ньких душ заби́ў і віт тогди́ йиго́ ду́же сумльі́ньа гризе́. Та й той ксьондз ка́жи: Йди там на горі́, де вого́нь горі́ў, там йис з ди́койі кваси́цьі голо́ўньа“ (ньіби то де горі́ло). І він пішо́ў, взьаў ту голо́ўньу і посади́ў йійі і черес три ро́ки носи́ў гу́бойу і кольіньми́ во́ду від крини́цьі, йі підлива́ў. І там с те́йі голо́ўньі ви́росла кра́сна шче́па і на ті шче́пі було́ ду́же шмат йа́блок, а ў са́мім вершку́ було дьві золоти́х йа́блоцьі. А то ті йа́блока були́ ба́тько і ма́ти. Коли́ він, вже ті йа́блока дости́гли и він йіх птраса́ў (ньіби брива́ў), то ті йа́блока фсьі поспада́ли на зе́мльу, а тих дьві йа́блоцьі відірва́ло сьа і ни ўпа́ли на зе́мльу, то но до гори́ пішли́ (то ба́тько-ма́ти). И він йшоў і зди́баў ксьо́ндза і пита́йить сьа йиго́, ка́же: „Шчо то за ди́во (а він зноў то́го ксьо́ндза са́мого зди́баў), ка́же, шчо ті йа́блока фсьі воблетьі́ли, а дьві золоти́х ни ўпа́ли на зе́мльу, то но полетьі́ли до гори́?“ І той ксьондз йиму ка́же: „То фсьі гріхи́, шо ти поўбива́ў тілько душ, то тобі́ Па́нбіг фсьі гріхи́ вітпусти́ў, а тих дьві йа́блоцьі, шо полетьі́ли до гори́, то значи́т ба́тько і ма́ти, то тибі́ Па́нбіг йіх ни вітпусти́ў, му́сиш йіх поку́товати“. І кіне́ц.

Зап. в серпни, 1894 р., в Боратині, Брідського пов. від Кіндрата Бенедика О. Роздольський.

Паралелї: До всїх лєґенд про батьковбийцїв, пор.: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 90—97. Ч. 27—28 і ст. 177—178. — Кулишъ, Записки о Южной Руси I, ст. 309—311. — Боричевскій, Повѣсти и преданія народовъ слав. племени, ст. 130—135. — Schleicher, Litauische Märchen, ст. 75—79. — Haupt u. Smoller. Volkslieder der Wenden in der Ober- und Niederlausitz, II, ст. 176—178. — Чубинський, Труды, I, ст. 182—183. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 307—312. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края, ст. 292—301. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 266—267. — S. Barącz, Bajki, ст. 109—111. — Przyjaciel Ludu. Т. II. Leszno, 1835, ч. 3—6. — Gliński, Bajarz polski. Т. IV, ст. 5—25.

342. Чудний баранець. А.

Маў йиден ґазда трйох сыніў, выгáньаў йіх на сўўжбу. Жáтеп не хóтыў піти. Зáбраў сьа стáршый и пішоў. Прйшоў до йидного ґазды. — „Зьідпай сьа мі“. — „Зьіднам сьа вам, ґаздýсьу, бо йа сўўжбы гльáдам“. — „Бýдеш мі йидного барáнка пас, дам ти сто рйньскых“. — Зьіднаў сьа му. Пýстиў му барáнка. Барáнок йде и він за ним. Але в далéку сторóну зáшоў. И гвáрит: „Чорт там за тóбоў не піде, бо далéко йдеш“. — Навéрнуў барáнка и барáнок прйшоў дóміў. И ґазда му запýатиў, даў му сто рйньскых: — „Ид, мій сыну, дóміў, бо мі зьлы барáнка пáсеш“. — И він пішоў дóміў и прйньус вітцу сто рйньскых. Йуж сьа ним óтец потьішиў, же прйньус сто рйньскых.

Тéпер выгнаў другóго. Пішоў дрýгый. Прйшоў до тóго ґáзды зас. — „Зьідпай сьа мі“. — „Зьіднам сьа, ґáздо“. — „Дам ти сто рйньскых, бýдеш мі пас барáнка“. — Пýстиў му барáнка. Пішоў барáнок далéко. Він вьаў барáнка, обéрнуў и зáгнаў дóміў. Ґазда му повідат: „Не дóбрі мі барáнка пáсеш. На ти сто рйньскых“. — Даў му сто рйньскых и пішоў дóміў. Прйньус вітцу. Тóуды-сьа óтец утішиў, же йуж двáйи засўужйли, двіста рйньскых.

А тот трéтьій нич. — „Иди и ты, пружньáку, сўужйти, жебы-с маў грóшы, йак и тóты засўужйли“. — И трéтый зáбраў сьа и пішоў. И прйшоў до тóго ґáзды, што и тамтóты сўужйли, и ґáзда му гвáрит: „Зьіднай сьа мі“. — „Зьіднам сьа, ґаздýсьу“. — „Бýдеш мі йидного барáнка пас“. — „Йа бы пас и сто барáнкіў, не йидного“. — Пýстиў му барáнка и пішоў за ним. И тот барáнок йде и він за ним. И йде так далéко барз, то зáшоў аж до рáйу. Иде брез йидно пóле, брез ўўку, а там велйка трáва. Пáсе сьа на ный дýже óвец, а коўó них хóдит ксьондз на кóни, а за йидну нóгу вісит (на кóни). — „Пóпраў мйа, хўопчйку, на кóни!“ — „Ним (áним) тьа там не сáджаў (на кóньа), áни тьа попраўльáти не бýду“. — Там велйка трáва быўа, а ўўцы такы

сухы йак шкіпы. Тепер йде дале. Приходит зас, — несе йидна джьадіўка хльіб г міху на плечох, але йий барз дусит. — „Хўопчику, попраў мі міх на плечох". — „Ним ти го не даваў, ани поправ́ульати не буду". И пішоў преч, пішоў дале. И приходит зас на йидну ўуку, на йидну ріўнину, — там сьа пасе дуже овец, самы біўы. Двайи ксьйндзи вільа них, там майут оўтар и там отправульайут. И тот баранок кльак и даў му ксьондз частку. И тоўдий позерат тот хўопец поза оўтар, — там сьа бйут два гоўўпкы звоіы, аж йім зь дзьубакіў кроў йде.

Тепер повернуў баранок доміў до свого ґазды. Йак до свого ґазды повернуў назад и ґазда сьа го довідуйи, хўопцьа: „Штос там видьіў?" „Видьіў йим на йидні ўуцьі дуже овец, а ўшиткы чорны и сухы, и ксьондз коўо них льітат на кони, а за йидну ногу вісит. И гварит мі: „Попраў мйа, хўопчику!" — Йа му повіў: „Аним тьа не саджаў, ани тьа поправульати не буду". — „Добрі-с, мі сыну, му повіў, бо такый ксьондз, што не отправульаў, лем си ходиў по фиґльах, а його души там покутуйут з ним Дале што с видьіў?" — Видьіў йим джьадіўку, несла дуже хльіба. Але просит мйа, жебым йі міх направиў: — „Бо барз дусит". А йа йі повіў: „Аним ти го там не даваў, ани ти направульати не буду". — Пан му повіў: „Добрі зробиў, же йі не поправиў. Бо на тім сьвітьі хльіб збераўа до міха, а не молйўа сьа за нього". — Но, тепер зьвідаў сьа го, што дале видьіў? — „Дале м видьіў — на гўаткі ўуцьі ани травы не быўо, а там сьа біўы ўцьі пасут и такы тўўсты... И отправульали двайи ксьйндзи там, мали там оўтар, и тот баранок кльак и йиден ксьондз подаў му частку". — Отповіў, же: „Тоты ксьйндзи добры, пастыри душ, добры пастыри. А дале што-с видьіў?" — „Два гоўўпкы сьа били за оўтарйом, аж йім зь дзьубакіў кроў йшўа". — Ґазда му отповіў тоўды (тот, што ў нього сўўжиў): „То твойі братьа сьа там бйут за то, бо не хотьіли пасти мого баранка, за дармо взьали по сто риньскых, — и будут так сьа кусати аж до страшного суду". Тепер хўопцу выпўатиў ґазда и побўагосўавиў го: — „Ид сой, хўопче, тепер доміў" — и выправиў го йуж преч. И йуж.

Зап. 1900, в Бортнім від 65-літ. Петра Боришовича О. Роздольський.

343. Души — вівці. Б.

Были три братьа: Два рахували сьа розумны, а йиден пыбы дурный. Ідут у сьвіт Пішоў найстарший до пана і найаў сьа віўцьі пасти. І даў му тот пан пишчаўку: На, і гони мойі віўцьі; де вони підут і там ты йди, і шчо вони будут пасти, обыс мені принис! — І він

жене́. Перейшо́ў його́ пани́ч — а воно́ быў злый: Кобы́ ты миньі з по́йі капли́цьі мху дьісьах тро́хы. Йа ти заплачу́. Йа ти більше дам, йак тот пан, шчо віўцьі жене́ш. — І даў му там гро́ший, а віўцьі сьа верну́ли гет. А він нарва́ў бурйину́, ўсьа́чины, травы́, принь́іс па́ну, ўка́зуйи, жи сы́тьі; тот му выдер ремінь від г....і, аж до поти́лицьі: Іди́. — І дру́гий са́мо так зроби́ў. А тре́тый пішо́ў, тот шчо мо́вили, шчо дурны́й, даў му пишча́ўку: На, гони́ віўцьі мо́йі, де пі́ду́т і принесе́ш тото́ меньі, шчо мо́йі в'ўцьі буду́т па́сти. — Іде́ тот пани́ч самы́й: Сыну, кобы ты меньі́ з по́йі капли́цьі мху пода́ў! — А йа не буду́ двом пана́м служи́ти, хыба́ йидно́му. — Тот перехо́дит, про́сит: Йа ти рас повіда́йу, ўтыкай від ньа! — І віўцьі йди, йди, йди і прийшли́, аж нади́бали це́ркоўцьу і ўвійшли́ там. Там ксьниц пра́вит хва́ла бо́жу і бара́н на са́мый перет прийшо́ў пе́рет вілтар і ўкльак. Вони́ поўкльака́ли ўсьі. Бара́н значи́ў так, йак сьвашче́ник і привіў сво́йих льуде́й. І тот ксьниц, шчо там быў ў це́ркви, запричашчаў ўсьі тоты́ віўцьі і даў да́ру бо́жого то́му, шчо йіх пригна́ў: На, іди́ і даш па́ну сво́му. І йіх там і лиши́ў, а сам прийшо́ў, принь́іс па́ну сво́му дар і ўказа́ў: Аш ты припрова́диў там, де тре́ба было. І заплати́ў му і тот пішо́ў. А то — віўцьі — то были ду́ші.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VII, 3, ст. 25—27. — Етноґраф. Збірник. Т. II, ст. 4—5. 24—26. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 24—26. — Kolberg, Pokucie. T. IV, ст. 203—205.

344. Про трьох братів, що йшли на службу до Господа Бога. B.

Було́ три браті́. Вуни́ бу́ли бідні і пішли́ на слу́жбу. І найста́рший прийшо́ў ду йі́дного села́ і пішо́ў ду ксе́ндза. А то не буў ксендз, іно́ сам Го́сподь Бог. І він сї найми́ў у Го́спода Бога. „Бу́диш в ме́не“, пувіда́йі Го́сподь Бог, „вівці пас, а де вівці піду́т, там жи́біс за ни́ми йшоў; не нагане́й йіх, нї завиртай!“ — То не бу́ли вівцї, йно тіцьку ду́ші. І він йіх ви́гнаў. Ду́ші так йдут, так йдут, фурт йдут, а він за ни́ми. І так вуни́ ю ціли́й день йшли́, єму́ сї спри́крило і він перед ве́чером завирну́ў і пригна́ў ду до́му. Пита́йі сї гу Го́сподь Бог: „А ци йшли вівцї самі́, не навирта́ў єс?“ — „Та нї, пувіда́йі, не навирта́ў, вуни́ йшли́, а я за ни́ми“. — Він так ні́би збриха́ў пе́ред Па́ном Бо́гом,

а тимчи́сом Го́сподь Бог ю знаў, жи він завирнуў ду́ші. На дру́гий день переначуваў і за́раз го Го́сподь Бог відпра́внў.

По́тім за яки́йсь там чис прийшо́ў дру́гий брат ду то́го сила́, і він сї тиж найми́ў у ксе́ндза. Ви́гнаў він вівці, ніби ті ду́ші, тиж так дале́ко ду́же, але му сї наку́чіло і завернуў. Пам Біг гу відпра́внў.

Прийшо́ў тре́тий і найми́ў сї. Ви́гнаў вівці, йде за ни́ми, йде, йде, ди́вит сї, а вівці пішли на цвинта́р. Він ю не борони́ў, пішо́ў за ни́ми. Ті вівці попа́сли сї тро́ха на гроба́х і самі́ полетіли ду до́му, а він за ни́ми прийшо́ў. На дру́гий день, він переначува́ў, і єму́ Го́сподь Бог даў за то́йі таку́ ша́блю; і та́я ша́бля єму́ помо́же. Іно́ ті́цьку повіў Господь Бог, а́би ніко́му не каза́ў, звідкі ма́йі тую шаблю, іно аби сам знаў. І він пуде́куваў і пішо́ў. — Йде так, йде дале́ку, прийшо́ў ду ціса́рі. А він си фа́йний буў хлопа́ка і ці́сар маў доньку́, і прийми́ў гу за зе́ті. Але дунька́ гу не хті́ла, бу вуна́ ма́ла дру́гого ціса́рі. А ту́ди якура́тні той ці́сар прува́див війнў з єні́ та́гом. І він сї вужени́ў з дуньќо́ў ці́саруво́ў. І пішо́ў на війну́. Як взєў ша́бльоў руба́ти, як взєў те́ти, ті́льку во́йска наклаў, без три дни биў, ю пра́ві ца́вкі пуби́ў. Так тимчи́сом тамто́й ці́сар прийшо́ў ду сво́йі куха́вкі, вона́ ю би́ла жінкоў то́го, шу діста́ў від Го́спода Бога ша́блю. „Шо то таке́, пувіда́йі, він ма́йі, шу мене́ ті́льку во́йска кладе́. Возьми́ ти, слу́хай, зроби́ му ку́піль, а як він сї рузбере́ і влі́зе в во́ду, туди́ ти фати́ш єго ша́блю, а на ма́йіш мою́, пуста́ў мою́ ко́ло ньо́го“. — І вона́ так зроби́ла. Зла́дила ку́піль, він влі́з, купа́йі сї, а она́ хе́жо заміне́ла ша́блї і да́ла то́му ці́сарови єго́ ша́блю. На дру́гий день як взєў той ці́сар руба́ти, як взєў те́ти, всьо відби́ў, і ше ве́нци нарі́заў. Шо махне́, ту все впа́де, шо ма́хне, ту все впа́де. А тамто́го ша́блї ю ніц не робит, іно́ тамто́го. Туди́, як тамто́й ю ці́сар ю пуби́ў, він пувіда́йі ду ньо́го: „Возьми́ мене, потни на дрібні кава́ўки і в то́рбу запакуй і привіжи́ ту́ю то́рбу ду мо́го куне́, най мі рознесе“. — І взєў цісар єго́, потєў на ку́сьні, ке́нўў ду то́рби і привізаў ду коне́. Як го зате́ў, кінь пулетіў, пігнаў. Так ле́тіў і приле́тіў ду то́го сила́, де сі́ліў Го́сподь Бог. Бог дихнуў своїм ду́хом ду то́рби, і він зноў буў, зноў живў. „А ви́диш, пувіда́йі Го́сподь Бог, я ти пувіда́ў, не пувіда́й ніко́му, і не дава́й то́йі ша́блї, іно сам а́бис знаў, а ти не слухаў!“ — Тай взєў Го́сподь Бог і даў му па́личку; так го нака́зуваў: „А слу́хай, абис ні́гди не спаў ра́зом з тоў па́личкоў, іно́ як бу́деш лї́гаў, занеси па́личку ду ста́йні“. — „До́бре!“ пувіда́йі, пуде́куваў, тай пішо́ў. Йде він так, йде, йде, прийшо́ў ду єдно́го сила́. Запала гу ніч і він вступи́ў ду ко́ршми. В ко́ршмі било́ цима́лу Жидів. „Прийміт мі на́ніч“. — Ви́пиў, закуси́ў, і ю маў лї́гати. — Ага, припімнуў си, Па́мбіг казаў, а́би я па́личку ду стайні зані́с. „На, Жиде, сховай ту па́личку ду жо́луба, пулужи́ там, де я ти ка́жу“. — Жиди́ско

видів, жу така пекна палички, шкодуваў, але той си наважиў, і Жидиско рад не рад пішоў ду стайнї і полужиў паличку ду жолуба. Ну тай полїгали. Рано дивиїт сї, а там в стайни злогий кінь. Він здуплїў: Нема палички, інó злотий кінь. Туди сїў на того куне і пуйїхаў. Кінь пігваў, хежо полетїў і прийіздет вуни ду того цїсарі, шу донька его била его жінкоў. І той цїсар сподобаў си дуже того куне. Вийшла донька, диви сї, а кінь бух! скочиў і вибиў доньцї воко. А цїсар си спудобаў того куне і дуже би було добре, та коли донька сьлїпа. Туди цїсар того коне купиў; а его, того хлопа, взеў за слугу. Так коло того коне ходет, так ходет. Але кінь той биў такей гей варят. І він пішоў на перекору доньцї цїсаровій. і она наважила си на нього. І цїсар си вприкриў і забиў гу. А той слуга пувідайї ду кухаркі: „Іди ти слухай і диви сї, як він гу буде забиваў, тк си міркуй, де перша кропка крови впаде, абис ми принесла. — Кухарка пішла; акурат там биў такей прийшоў і прокольуваў куне. Кроў трисла і кухарка зараз зігнула сї і взела в жменю першу кропку крови і принесла ему. І він ўзеў ту кроў і посадиў при палацу на подвіру. І з тойї крови вирусла грушка, і она родила, пекнї грушке на нїй русли. І цїсарова донька вийшла, дивит сї, які ладні висет грушке. Дивит сї ду гури, а грушка бенц і впала і вибила друге доньцї цїсаровій воко; ю цавкі сьлїпа. Цїсар версдиў сї і зрубаў ту грушку. А кухарка пішла і першу тріску принесла тому слузї, і він взеў ту тріску і кенуў на воду. І там зараз зачели плївати три злоті качке. І надвийшоў тули той другий цїсар, шу го донька цїсарова любила. Він си дуже сподобаў ті три качке. І він си наважиў і лїзе в воду лапати сам ті качке. І шаблю положиў на березї. А той слуга піби фатиў ту шаблю; ю зноў майі, зноў пан. „Шож я тепер“, повідайі, „з тобоў зроблю?“ Нїби з тим кухаиком его жінкі. — „Посїчи мене“, пувідайі, „на дрібні каваўкі, завіжи в мішок і кень в воду. — Туди він взеў свую шаблю, пурубаў гу на каваўкі, завізаў в мішок і кенуў в воду. І той сї там втупиў в водї. Туди він приходит ду дому, дивит сї, его жінка сьлїпа. Він встрілиў ду нейі і забиў на смерть. А потому вжениў сї з тоў кухаркоў і крулюйі.

Зап. в Угерцях Незабитовських, Городецького пов. Л. Гнатишак.

Паралелї: До сеї легенди причіплені також мотиви з широко розповсюдненої казки про чудесні переміни одного предмета в иньші. Література до сеї казки зібрана в Кльовстона-Кримського: Нар. казки та вигадки, ст. 106—147. — Крім того диви також: Archiv für slavische Philologie, Band V. Aus dem südslavischen Schatz, ст. 21—22.

345. Ангел на службі. А.

Зоста́ўа йидна ба́ба вдо́ўа с семе́ро дьітми. Але Па́нбіг зіслаў ангеўа по тоту бабу, матьір тьім дьітьом. Але а́нгеў прийшоў, так виідьіў то́гы дьіто́чкы там и жаль сьа му фчынийўо тых дьіти. И не взьаў с той матери тым дьітьом ду́шу, бо сой помыслиў: Што то́гы дьіти бу́дут робити? — же сиро́гы велйкы зоста́нут, брез матере. И пішоў гет преч, тот а́нгеў. По́тьім, йак прийшоў, Бог зас ґ ангеўо́ви вышоў и спытаў сьа го, ци взьаў (стьаг) с той ба́бы ду́шу. Але а́нгеў отпо́віў, же: — „Па́не, не взьаў йим ду́шу, бо сьа мі жаль фчынийўо тых дьіти, што бу́дут то́ты дьіти робити, йак йім з матере ду́шу во́зму...“ — Але Па́нбіг му на то отпо́віў так — гва́рит: — „Йдий ты там ґ морйо́ви, там — гва́рит — к чо́му придеш про́сто, то там найдеш брыўку, — то двигний то́ту брыўку и што там бу́де піт тоў брыўкоў, то жебы-с взьаў и прйньус“. — Але він двигнуў там то́ту брыўку: — Были там два хроба́чкы мале́ńкы. И прийшоў и зас Па́нбіг сьа го зьвідаў: „Но, што-с там на́шоў піт тоў брыўкоў?“ — Повідат: „Два хроба́чкы были“. — „А прйньус йис йіх?“ — „Йист, прйньус“ — гва́рит. — „Аджеґ видиш — гва́рит, — йа о тих хроба́чкох знаў більа мо́рйа. Аджек йа быў й о тых дьітох знаў. Те́пер підеш на сьім ро́кіў на тот сьвіт на поку́ту, же-с с той ба́бы не взьаў ду́шу“.

Но, тай по́тьім йуж Па́нбіг взьаў и пісўаў ангеўа на тот сьвіт на сьім ро́кіў. Йак ю пісўаў, так а́нгеў йуж хо́дит; йак хо́дйў, прийшоў до йидно́го па́на, — так йак хўо́пец быў, сўушка невели́кый. Тай пан вышоў и зьвідаў сьа го: „Чо́го ты гльа́даш?“ — А він отпо́віў: „А, — повідат — сўужбы гльа́дам“. — Пан му по́віў: „Но, та кой гльа́даш сўужбы, мі потрібно“. — И зьіднаў го пан. Йак го зьіднаў, барз до́брі му сўужиў, барз высўужный быў, барз го пан возльу́биў сой. Лем йидно: — До костеўа нико́ли не хо́тьіў ходити. Ну, и по́тьім йуж до костеўа што не йшоў, то не йшоў, а́ле сўужиў йиден рік, — так пан хо́тьіў, жебы пішоў до сповіди, а він не хо́тьіў. Але сўужит фсе рік за роко́ви (ро́ком) и пан йуж нагы́нат коне́чньі, жебы до сповіди пішоў. Але йуж прихо́дит се́мый рік, — йусь сьа на ньо́го так за́ўзьаў, же коне́чньі му́сит іти до сповіди. Але він отпо́віў: „Е, йак іти, то іти“. — Але припрова́диў го — стаў сой під дзво́ны, йуж не пішоў до костеўа — и повідат па́ну так: „Ты па́не — повідат — твойа молитва — повідат — така: Підеш до ўавок и сьа́деш сой и розмысльаш со́бі: — Йак йа на другый ден мам ґаздіўство запровадити, йак мам робітникім роска́зати — а йа до костеўа йуж не піду, але выйд за ўноў за ко́сьцьуў, та сьа призднш на ме́не, же мо́йа офіра бу́де прийа́та“. — Але тот а́нгеў вышоў на двір и бе́ре скаўкы и ме́че до го́ры со́бі так за

птахáми. Йак взьаў скáўку, йак шмáриў до гóры, так зáраз трáфиў до птáха и зáбиў. И тóўды пáну повíдат: „Аджек ви́дзиш, пáне, йа до костéўа не хóджу, а мóйа молı́тва прийáта. А ты до костéўа хóдиш, але твóйа не прийáта“. — Йак тóто выповіў, шмáриў другí раз скаўку, и тóўды стаў сьа з ньóго гóўуб, злéтьіў гоўýбом и пíшоў йуж до нéба. — Та йуж вéце не йи.

Зап. в серпни, 1900, в Котани, від Антона Тиханича О. Роздольський.

Паралелї: Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV, ст. 11, 160, 197. — Wisła. T. VI, ст. 140.

346. Ангел на службі. Б.

Була одна бідна сирота, вдова і мала кількоро дїтей. Жила вона, жила, аж раз заслабла. Післав Пан Біг до неї ангела тай каже: Іди до тої жінки сироти і возьми її душу до неба з поможи тих дїтей! — Пішов ангел до тої сироти жінки, сїв зобі в головах, чим раз гірше почала тота жінка слабнути, а дїти почали плакати та жалувати, що їм мама чим раз гірше слабне. Лемент такий підняли, що аж ангелови жаль ся зробило і пішов назад до Бога. Питає его Пан Біг: А що, зробив єсь то, шом тобі казав? — А він каже: Нї. — А Бог питає: А чому ж єсь так не зробив? — А ангел каже: Бо мінї дуже ся жаль зробило тих дрібних дїтей. — А Пан Біг каже: То не твоя річ тими дїтьми журити ся. Я за них дбаю. Зараз іди і вийми душу з їх матери. А за то, щось мене не послухав, підеш на землю і будеш там служити, доки я тебе не покличу знов до неба. І будеш глухий.

Пішов тогди той ангел і виймив душу з тої сироти жінки. А її дрібні дїти порозходили ся поміже людей: Одного хлопця взяв швець, він потому зробив ся добрим майстром; другий дістав ся до купця і доробив ся так, що мав склеп з ріжним товаром — усї в люде повиходили.

А той глухий ангел пішов собі по сьвітї. Довго він ходив питаючи служби, але нїхто не хотїв его прийняти. Аж раз зайшов до одного богатого пана дідича і став у него за фірмана. Одного разу вибрав ся той пан в дорогу до якогось великого міста. Їдут, їдут, приїжджают до одного села, а було то саме в недїлю, але дуже з рана. Їдут вони попри коршму, стоят два піяки. Бачите, зайшли з рана до коршми, підпили собі, а як вийшли з коршми, то так їм ся маркітно зробило, що так з рана сьвятий день осквернили, тай поставали, тай радят ся.

— Слухай, куме, — каже оден — я за той гріх справлю до церкви сьвічку.

— А я справлю дзвін — каже другий.

Власне в тій хвили над'їхав той пан з фірманом. Пан не чув, що вони говорили, а фірман зняв шапку, поклонив ся їм тай каже: — Боже вам помагай! - Поїхали вони далї, їдут попри церков. Фірман злїз із поїзду, як не хопит великий камінь, тай лус ним у церков! А потому сїв на поїзд тай поїхали далї. — Їдут другим селом, аж ту несут умерлого попа до гробу, 12 попів і владика межи ними. Пан як се побачив, зараз злїз із поїзду і пішов також за тим погребом, бо там було богато всїлякого панства. А фірман навіть шапки з голови не зняв. Вернув пан із того погребу такий злий та недобрий, аж губи кусає, але нїчого не каже. Сїв на поїзд тай поїхали далї. — Приїхали вони до якогось бідного села, а напроти них знов погріб: Несут якогось бідного, в простих дошках без попа, без хреста. Фірман як то побачив, зараз зіскочив з поїзду, пішов за тим погребом аж на цвинтар, а там клякнув на гробі того бідолаха, помолив ся, а потому вернув назад до поїзду, сїв і поїхали далї. Приїхали до великого міста і заїхали перед самі двері склепу. А то був склеп з чобітьми, а в нїм сидїв той самий майстер, що ангел колись не хотів виймити душі з его матери.

Питає его пан дідич: А маєте, майстре, чоботи?

— Чомуж бим не мав, вельможний пане, — каже швець. — Прошу злїзти і вибрати собі.

Злїз пан із поїзду, пішов до склепу, вибрав однї чоботи тай питає шевця, кілько би за них дати. — Дванайцять риньских — каже швець. — А будут тї чоботи дванайцять лїт служити? — питає пан. — Чомуж би не мали служити? — каже швець. — Заплатив пан, але бачив, що як він говорив до шевця, то фірман усьміхав ся. Але пан мовчит. Покупили вони в містї, що мали купувати, вертают назад до дому. Приїхали, а пан кличе фірмана до свого покою: Ходи сюда, фірмане!

Увійшов за ним фірман до покою. Пан зняв палаш із клинка тай каже до него: Зараз менї кажи всю правду, бо скоро бись щось по правдї не сказав, то диви ся на мій палаш — зараз тобі ним голову зітну. Що то значит, що як ми приїхали до села в недїлю рано і ровтили ся піячиска коло корчми, а ти здоймив перед ними капелюх?

— Я мусїв так зробити — каже фірман — бо вони согрішили, попили ся з рана, а потому почали міркувати, щоби поправити ся і справити до церкви дзвін, то я сказав: Боже вам помагай на добре!

— А там чогось на церков каменем шпурнув?

— Бо піп жінку з рана цибухом набив, а тогди пішов до церкви Богу служити; а злі духи сидїли в банї та на буйвуловій шкірі списували гріхи, а як я кинув каменем, то вони повтїкали.

— Он як! Ну, а там той великий похорон — двацять штири сьвященники одного попа ховали, а ти навіть шапки не хотів зняти.

— А, бо то злі злого провадили.

— Добре. А там два одного умерлого несли навіть без хреста, а ти пішов уперед.

— А, бо то правдивого християнина несли.

— Ну, а як я чоботи купував, то чого ти сьміяв ся?

— Того-м сьміяв ся, що пан хотіли, щоби чоботи дванацять літ служили. А хіба пан знає, чи буде дванацять літ жити?

В тій хвили єму скінчила ся служба і він щез панови з очей, полетів назад до Бога.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. М. Гуменюк.

Житє і Слово, 1894, кн. VI, ст. 350—352, ч. 22.

Паралелї: Kolberg, Chełmskie, II, ст. 85—87. Pokucie. T. IV, ч. 41. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 88—90. — Етноґраф. Збірник. Т. III, ст. 114—117. Ч. 43—44. Т. IX, ст. 42—43. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ, ст. 107—108 і 324. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I, ст. 230, ч. 1093. — Národ. sborník českoslov. T. II, ст. 116. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I, ст. 323—325. — Этногр. Обозрѣніе. Т. XXI, ст. 81—83 і 87—88. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I, ст. 71—73. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края, ст. 251—253.

347. Чудесні воли. А.

Так быў йиден такы́й ка́львин і він ни́чому не молйу́ сьа, хыба́ шчо ўви́дьіў ра́но: Ци кота́, ци пса, ци чоловіка — йидны́м сло́вом, шчо му сьа ра́но ўказа́ло, йак ўстаў. Али ужени́ў сьа і ўзьаў жінку, шчо вірила ў Бо́га. І повіда́т йиму́ жі́нка: Ты моли́ сьа рік Бо́гу, Бох ти заплати́т. — І він сьа рік перемолйу́ў, тай йде за платне́ў. Али пы́тат го сьа пап: Де ты йдеш? — Іду́ до па́на Бо́га за платнеў, шчом Бо́гу молйу́ сьа. — Ану́ спы́тась сьа за ме́не, йак мены́ Біг даст. — До́бре, йа сьа спыта́йу. — Али у ко́ршмі пийакы́, ку́пцы пйут, пита́йут сьа: Де ты йдеш? — Йду до Бо́га за платне́ў! — Ану́, спы́таш сьа за нас, ци мы ўсе так будемо́ гендльува́ти й пити, ци йак? — До́бре. Іде́ да́льі, но́сит чоловік во́ду Жида́м. Де ты йдеш, ка́львине? — До Бо́га за платне́ў. — Ану́ спы́тась сьа, ци до́ўго йа буду́ во́ду носи́ти так. — Прийшо́ў до па́на Бо́га і Бог му даў быкы́: Наж, на ти тоты́ быкы́ і буде́с си рік робйи́ти. — Го́споди, там пыта́ў сьа чоловік, ци до́ўго

буде во́ду носи́ти? — По́кы йиго́. — І пыта́ли сьа ку́пцьі ў ко́ршмі, ци до́ўго воні́ так буду́т пи́ти і гендльува́ти? — По́кы йіх. — І пыта́ў ньа сьа пан, шчо ў тьім сельі́, де йа, йак буде́ му сьа поводи́ти? — Так му повіж, жи тоты бикьі́ до пе́кла го вы́везут, шче й ві́та. — І він жене́. Пытат сьа тот, шчо носи́ў воду: Но, пок йа буду́ носи́ти? — По́кы тебе́. — Пыта́йут сьа тоты́ ку́пцьі: Пыта́ўйис сьа за нас? — Пытаў. — Ци ўсе мы так буде́мо пи́ти? — Ўсе, пок вас. — Пригна́ў доміў, прихо́дит пан: Пыта́ўйис сьа за ме́не? — Пыта́ў. — Йа́кже Бог мо́вну? — Мо́вну, жи тоті́ бикьі́ вас до пе́кла повезу́т. — Пан сьа то́го ўсе́рдну. А маў таку́ гору́ з бу́чками, с пенька́ми, шчо бы́ло сьім миль. І закли́каў ві́та: Ой тот сьа хвали́ў, жи́бы тоту́ гору́ розвора́ў за день ты́ми быка́ми і посьі́йаў пшени́цьу. Накажи́ йиму́, жибы́ йшоў во- ра́ти. — Віт прийшо́ў: То ты сьа хвали́ў, жи́быс тоту́ і тоту́ гору́ роз- вора́ў па́ньцьку? — Йа ньіт. — А то му́сиш, бо ти пан смерть зро́- би́т. — Він вы́йшоў до ста́йньі, тай пла́че ко́ло бикі́ў: Бы́нейкы мойі́, бы́нейкы! Том вас нида́ўно дьіста́ў, тай хотьа́т вас пойі́сти. Деж йа тото́ го́ден зроби́ти? — Не бі́ сьа, ньіт. — Та бо йа ни ма́йу ни плу́га, ни во́за, ни бича́, нич. — Не бі сьа, то буде́. — Вы́йшоў він, стойит ўсьо на обо́рі, йино́ бикьі́ ўпрйах. Вы́йшоў там, тай сьіў тай пла́че. А бикьі́ мо́ўйат: Льась си тро́хы, та спи. — Він льі́х, тай заспа́ў. Устайи́ — гора́ зво́рана, заволоче́на гет і посьі́йана. Пан увидьіў, і тьі- шит сьа. Айбо віт: Гей! то він йакы́сь му́дрый. Па́не! Він сьа хвали́ў, жи́бы тото́ ўсьо за день скоси́ў. — А даўно́ зна́йите, йак то бы́ло ў па́ньцькы́х се́лах, йак пан дашчо́ повели́г, то мус. І післа́ў ві́та: Ты сьа хвали́ў, же́быс скоси́ў тото́ за день. — Йа ньіт. — То му́сиш. — Він вы́йшоў до ста́йньі д бика́м, тай пла́че. Бикьі́ мо́ўйат: Не бі́ сьа, не бій, йино́ нас возьми́ там. — Він іде́ коси́ти і бикьі́ веде́ за собо́ў. Де веде́ш? Там абы́ тала́пали по пшени́ци? — Йа си привйа́жу. — Вы́віў там, привйаза́ў, бикьі́ мо́ўйат: Льась си, та спи. — Він льі́х, пріспа́ў сьа, ўстайи́, скоше́но, згра́бано і скла́дено ў кі́льа*). Пан ся подиви́ў і мо́вит: До́бре. — Али віт мо́вит: Про́ши па́на, він сьа хва- ли́ў, жи на́раз привезе́ ты́ми быка́ми. — Ану́ йди му моў, ньай привезе́, бо му смерть зро́бйу, йак ни привизе́. — Ты сьа хвали́ў, жи привезе́ш тото́ на́раз? — Йа ньіт. — То ти смерть пан зро́бит, йак не приве- зе́ш. — Він вы́йшоў д бика́м і пла́че. Вони́ мо́ўйат: Не бі́ сьа, не бій, йако́сь то буде́. — Вы́йіхаў там, бикьі́ мо́ўйат: Льась си тро́хы, та спи. — Він льіг, заспа́ў, ўстайи́, на во́зьі ўсьо. Йино́ ўзьаў за мо́тус, тай йі́де. Де зава́дит, ўсьо переве́рне, ци де́рево, ци ха́ту. Привіз до па́на. Віт повідат: Пане! він мо́вну, жи тото́ за день змоло́тит ўсьо! —

*) 30 снопів, полукіпок.

Йа не мо́вну́ так. — То му́сиш змолоти́ти, а ньіт, то ти смерть зро́бйу. — Він вы́йшоу́ д быкам і пла́че. А бикы́ повіда́йут: Не бі́ сьа, йино́ нас там возьми́. — Він іде́, веде́ быкы́, пан мо́вит: Де веле́ш, абы́ там йіли? — Йа си приу́йа́жу. — Тай сьа загада́у́. Быкы́ мо́у́йат: Льась си, тай спи. — Він льіх, пріспа́у́ сьа, у́стайи́, змолоче́но і звійано чи́сто. Али ни мо́жут му нич зроби́ти, бо він у́сьо ро́бит, шчо му вельа́т. Гм! про́ши па́на. Він мо́вну́, жи́бы за день зьіу́ сам тоту́ пшени́цьу. — Альо́, пан заклйкау́: Ты мо́вну́, же́быс тото́ на́раз зьіу́? — Йа ньіт. — Му́сиш, бо ти смерть зро́бйу. — Тот пла́че ко́ло быкіу́. Быкы́ мо́у́йат: Не бі́ сьа, возьми́ там нас. — Він йде, веде́ быкы́ з заду се́бе. Де виде́ш? Абы́ йіли й у́ни? — Йа си прау́йа́жу з да́леку. — Но, быкы́ повіда́йут, ты не видьіу́, йак сьа тото́ у́сьо роби́ло, а́ли тепе́рь сьа диви́, та у́видиш, йак сьа буде́ йісти; так сьа й роби́ло. — Йак сьа пти́цьа, де йака́ йи, зле́тьіла, то хыба́ по зе́рну ним сьа ста́ло. І йуж у́сьа пшени́цьа. Пан вы́йшоу́, подиви́у́ сьа, жаль му. Али віт повідат: Він мо́вну́, же́бы нас на тоту́ гору́ висо́ку ты́ми быка́ми вы́гьаг. — Йа не мо́вну́. — Ай, то му́сиш, а ньіт, то ти смерть бу́де. У́зьау́ тот на віз, вези́, вези́ — вы́віз на гору́, быкы́ мо́у́йат: Зажмури́ си во́чи! — Тот си зажмури́у́. — Рожжмури́, та сьа подиви́. — Тот сьа подиви́у́, тоты́ у́ пе́клы оба́ би́ут сьа, віт с па́ном. Віт мо́вит: Йа че́рес те́бе! па́ну. — А пан мо́вит: Йа че́рес те́бе. — У́зьау́ шче й па́ньійу на віз, вы́віс там, у́каза́у́, де сут і зьвіз пазад, бо вона́ нич не была́ ви́нна. Прийшо́у́ домі́у́: Но, быкы́ повіда́йут; у́же́-смо ти вітслужи́ли за тото́, жис по́стиу́ і Бо́гу ві́рну́. Зау́йажи́ си ху́сткоу́ во́чи, обе́с сьа не диви́у́, йак мы бу́демо йти. — А йиму́ жаль было, тай пітсунуу́ ху́стку з йидно́го во́ка і вы́пало му. А то были йа́нгили, ни быкы́. І тепе́рь з йидны́м во́ком та́кой жийи.

Зап. в марті, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

348. Воли дорадники. Б.

Бу́ло два бра́ты: Йиде́н бу́у́ ві́том, а дру́гий бу́у́ бі́дний. І той бі́дний пусти́у́ сьи у́ доро́гу. Іде́ він по́при сво́го бра́га, а той стойі́т на воротьох і зачи́у́ сьи йиго́ пита́ти: А куда́ ти, дра́би, йдеш? — А він йиму́ сказа́у́, шчо йде шука́ти шчі́сьтьи. Йде він льісом, а на доли́ньі здиба́йи стару́шка, шчо пас воли́. Зачи́у́ стару́шок йиго́ сьи пита́ти, де він йде. А той йиму́ вітпові́у́, шчо йде шука́ти шчі́сьтьи. Той стару́шок да́у́ йиму́ тоты́ воли́ і ка́жи: Аби́сь йіх ньіґде́ ньі прода́у́, ньі замі́ньйу́, аж до́ки сьи ни доро́биш. А йак ними сьи доро́бит, аби́ приґна́у́ йиму́

зноў тамка; а шчо вонй будут казати (тотьі волики), абй він тото робйў. — Привіў він до дому, зараз брат зачйў до него казати, шчо він ўкраў тотьі волй. А він вітповіў, шчо то йиму пан Біг даў. Пішоў віт (йиго брат) до пана і зачйў панови казати, шчо йиго брат такі пригнаў волй, шчо аньі ў дворі, аньі ў него, аньі ў цьільім сильі нима. І зачйли сьи радити, йак би тотьі волй від него відобрати. І кажи віт так: Сказати йиму, абй цьілу ризу вйораў за йиден день, бо йак ни вйори, то волй ни йиго. І пан на тойи пристаў.

Прийшоў віт до сила і кажи: На росказ паньский і йа кажу, заўтра за день майиш цьілу ризу вйорати, бо йак ни вйорищ, то волй ни твойі. — Погодуваў хлоп волй, вййіхаў на поли і зачйў лужи плакати. — А тотьі волй кажут до него, шчо ни майи чо плакати; най льиғайи спати, а рільй буде готова. Ньім сонци стало піт полуднийм, волики ўсьу рільу з'орали, прийшлй до хлопа і кажут: Ўставай, напійи нас і йідь до дому. — Йіди хлоп до дому — стойіт віт на воротьох і зачйў кричити: А чо ти, драби, до дому тьігниш сьи? Чуўйис, шчо йак ни зворищ, то волй ни твойі? — А він йиму вітповіў, шчо ўже чисто звораў. Прийшоў віт до пана і зачйў казати, шчо звораў цьілу ризу. Зачйли сьи зноў радити, йак би мож відобрати тотьі волй. — І кажи віт, шчо дати йиму мішок пшиници і най тим засьійи цьілу ризу. Пан на тойи пристаў.

Прийшоў віт до дому і кажи до него: Чуйиш ти, драби! Казаў пан і йа кажу: Йідь до двора, там дьістаниш мішок пшиници і майиш засьійати нйнька цьілу ризу і заволочити. — Вййіхаў хлоп с тим на поли і зачйў плакати, а волики до него кажут: Ни майиш шчо плакати, тілько льиғай спати, а застаниш ўсьо готови. — Хлоп льиг спати, а волики полули ў ту і ту сторону і стала цьіла рільй готова. Збудили тогдй хлопа і кажут: Ўставай і дай нам водй і йідь до дому. — Йіди він до дому, а віт стойіт на подвіри; ўздріў йиго, вйбіг на вулицьу і зачйў кричати, чо він так живо йіди до дому. А він кажи: Чо йа майу сидьіти на поли, колй ўже готови ўсьо? — Пішоў віт до пана і зачйў тойи панови казати, а пан на него шче сьи й вйкричиў: Шчож ти від него ўже хоч, колй аньі ти, аньі йа зробити му ньіц ни годин?

І пішоў с тим віт до дому. Али ўсе йиго больіло серци за тйми воламп. Йак дьійшла пшиницьи, прийшоў віт до пана і зачйў панови казати, шчо траба хлопови сказати, абй тўйу пшиницьу за йиден день вйжиў, зложйў ў полукіпки, звозйў до стирти і с стирти зноў змолотйў, вйвійаў і звозйў до шпікльира, чисто абй віддаў, бо волй ни йиго будут. І пан на тойи зноў пристаў.

Прийшоў віт до дому і кажи: Слухай но ти, драби! Майиш заўтра тутў пшиницьу вйжити, полукіпки зложйти, до стирти повозити, по-

молотити, вивійати і чисто панови до шпікльира віддати; і то до вечири майиш зробити ўсьо.

Вийіхаў хлоп на поли і зачиў плакати, а волики до него кажут: Ти льигай спати, а пшиници буде готова. І той льиг спати, а волики тілько подули ў одиу і другу сторону і ўсьо стало готови. І збудили хлопа і кажут: Бири ў мішок пшиницьу. — Набраў хлоп мішок пши ниці, ньім зайіхаў до двора, то тота пшиници с цьілойі ризи ўсьа була ў шпикльирі. Закликаў тогди пан віта і зачиў його сварити. Шчо ти, кажи, миньі наробиў? Пшиницьу-с казаў спрў молотити, тепер зерно на купі миньі зацвите. — Кажи віт до пана: Типерь ньіц ни зробити, тілько казати йиму, аби тотў пшиницьу змолоў і за йидну ньіч майи ўсьу мукў зйісти; то пеўно типерь воли будут наші.

Прийшоў віт до дому, закликаў хлопа, кажи: Слухай но ти, драби! Майиш ўсьу тотў пшиницьу забрати, змолоти і за йидну ньіч ўсьу тотў мукў зйісти, бо йак ньи, то воли ни твойі. — Прийшоў хлоп до стайньі, стаў мижи волами і зачиў дужи плакати. А воли його питайут сьи, чо він плачи? А він кажи, шчо казаў пан виньіка ўсьу пшиницьу змолоти і за цьілу ньіч зйісти. А вони йиму кажут: Ни жури сьи, тілько запрігай і йідь до млина; а йак прийідиш до млина, насиплиш поўну хату, тілько до пийца лишиш вуличку і будиш си ў горньитку вариў затирку. — І так хлоп зробиў. Змолоў тотў пшиницьу, насипаў поўну хату муки, запалиў ў пийцу, сьіў си на сьтьільчик і ўставиў окропиц на затирку. Спер сьи на припічок і задрімаў; а пан обложиў надокола хати варту, аби хто мукў ни закраў від него. Али тимчасом ньім він сьи пробудиў, ў пийцу погасло, вода на припічку зимна, а ў хатьі і знакў нима за мукў. Той ўстаў с того сьтьільчика, порозгльидаў сьи по хатьі і хтьіў вийти, али двері були замкненьі. Той ўзьиў ґваўту кричати, шчо аби йиму подали хоць кавальчик хльіба, бо з голоду згини. Вартьіўники піт хатоў здумленьі, тому ни хтьіли вірити і ўвійшли до хати подивити сьи, ци спраўдьі ни майи шчо йісти. Порозгльидали сьи, шчо ньічо нима, побігли чим борши до пана, сказати панови, шчо ўсьу мукў зьзьіў і шче ґваўту кричиў йісти. Закликаў пан віта і зачиў на него зноў сварити, шчо він йиму збавиў цьілу ризу пшиницьі. — А віт на тойи кажи: Ньіц йиму типерь ни зробим, тілько скажим, аби нас відвіз до пекла, а він і вольіў відриче сьи.

Прийшоў віт до дому і зачиў кричити: Ходи, драби! Казаў пан і йа кажу, абис нас відвіз до пекла. І приймайис сьи, ци ньи? бо йак ньи, то воли ни твойі. — Пішоў той мижи воли і зачиў плакати. А воли його сьи пьтайут, чо він плачи? — А він кажи: Йак миньі ни плакати, коли пан кажи, аби його вести до пекла. Добри, кажут воли; запрігай і пойідем. Али ўпиред побіжи до пана і до віта, аби тобі записали свойі

майи́тки; йак запи́шут, аж тогди́ пойі́дим. — Пішо́ў він до пана і до ві́та і позапи́сували йиму́ свої́ майи́тки; а́ли каза́ли йиму́ тоты́ папе́ри с собо́ў ўзьа́ти. Гада́ли, шчо десь на доро́зьі йиго́ ўбйут, а тоты́ папе́ри і воли́ возьму́т до до́му. Али хлоп тоты́ папе́ри ўложи́ў до скри́ньі, а набра́ў йаки́х будь папе́ріў за па́зуху, запріг воли́ і йі́ди ў доро́гу. Ви́йіхаў він на по́ли, а вони́ його́ сьи питайут, ци ма́йи тоты́ папе́ри. Той показа́ў папе́ри і йі́ди да́льі. Аж воли́ до него ка́жут: Бу́дись сьи диви́ў, йак на доро́зьі бу́ди сьи блишчи́ти, то аби́с знаў, шчо то бу́ди пе́кло; а́ли вони́ то́го ви́дьіти ни бу́дут. Ко́ло то́йі дьіри́ возьме́ш тро́ха соп, а пото́му скріта́йиш при́кро цабе́ і ви́хопиш жи́во прити́ку і ті́лько йіх буде́ш ви́дьіў. — Ско́ро той прийі́хаў до то́йі дьіри́, шчо сьи на доро́зьі блишчи́ла, ўзьиў по́при ньу соп, по́тьім скріта́ў при́кро цабе́, ви́хопиў жи́во прити́ку, а віз з дьі́дичом і ві́том ті́лько закликотьі́ў. Йі́ди хлоп з вола́ми до до́му, по доро́зьі здиба́йи зноў то́го дьі́да, шчо від не́го тоты́ воли́ дьіста́ў і зачи́ў той дьід його́ сьи пита́ти: Ци дороби́ў він сьи його́ бичка́ми? — А той вітпові́ў, шчо ду́жи му до́бри пішло́. — Тогди́ той дьід ви́йми́ў ньіж і даў то́му хло́пови до рук і ка́жи: Ріш тиле́р тоты́ воли́. — Зроби́ў йиму́ сьи жаль і хтьіў дьі́да за воли́ проси́ти, а́ли дьід говори́ти собі́ о тьім ни даў. З вили́ким жале́м приступи́ў до йидно́го вола́ і зачи́ў його́ рі́зати. Ті́лько пирирі́заў ґирґа́чку, звідтам ви́литьіў сивенький го́лубиц; так са́мо з дру́гим зроби́ў. Йак ви́литьіў дру́гий го́лубиц — і ті́лько йіх ви́дьіў. Ни ста́ло пирид ним ньі дьі́да, ньі го́лубцьіў, а́ньі тих вольі́ў. Прийшо́ў жи хлоп тогди́ до до́му і роспочи́ў свойу ґоспода́рку злучи́ўши до ку́пи вітьі́ўство і дьі́дство.

Зап. в вересни, 1895, в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гілярка.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, ст. 400: Про чоловіка и ёго жуынку анела (лише конець). — Kolberg, Pokucie. T. IV, ст. 195—196. Подібні мотиви є також: Kolberg, Lud. T. XIV, ч. 55 і т. XVII, ч. 12.

349. Воли ангели. B.

Один чоловік мав лиху жінку, хабалицю, що знюхала ся з паном. Чоловік терпів, а потім і покарав, а вона нічо, лише сказала: Бодай тобі Бог заплатив! — Раз він ї знов вдарив так якось, що забив на смерть і втїк у сьвіт. Тай собі подумав: Чому менї за то Бог не заплатить, як жінка казала? Піду шукати Бога, аби менї заплатив. — Ходив він від села до села шукати Бога, але не міг ся допитати, де Бог мешкає. Раз заночував він в одного господаря, котрий питав ся його,

де він і за чим йде? — Іду до Бога, щоби мені заплатив, щом жінку вбив. — Добре! коли будеш в Бога, запитаєш ся його, яке моє щастє. — Чоловік приобіцяв йому, що ся запитає. — Другого дня ночував він у богача. А куди йдеш ти, чоловіче? — спитав ся богач. — „Йду до Бога за тим і тим“. — Як будеш у Бога, то проси його від мене, щоби мені половину маєтку відобрав, бо маю богато клопотів. — Чоловік приобіцяв — і пішов дальше. На дорозї здибав дівку, що вона дуже ся сьміяла. А чого-ж ти ся сьмієш? спитав ся він її. — Бо віддаю ся. А ти де ідеш? спитала ся вона його. — „До Бога!“ — Як там будеш в Бога, то спитай ся, яка моя доля? — Добре! сказав чоловік і пішов далї. — Вийшов він потому з села на поле і увидів під лїсом старенького чоловіка з сивою бородою, котрий пас два воли. То був Бог, а воли ангели. А кудиж ти йдеш, чоловіче? — „Йду до Бога, щоби менї заплатив за тоє, щом жінку вбив“. — Той старенький чоловік сказав: „То я є самий Бог“. А за тоє, щось жінку вбив, даю тобі два воли. — А яка-ж є доля того чоловіка, що я в него перший раз ночував? Бог відповів: Він є бідний, але буде ще біднїйший, бо і тії два воли що має, то му поздихають. — А яка-ж є доля того богатого чоловіка, що я в него другий раз ночував? — Він буде ще десять рази богатший. — А яка-ж є доля тої дівки, що ся сьміяла? — Она свою долю просьміяла. — Чоловік взяв ті воли тай повертав домів. По дорозї сказав, яка доля того першого і другого чоловіка і тої дївки. Прийшовши до дому чоловік той обробляв тими волами поле. Пан, властитель того села, хотів йому за ті воли заплатити, аби він йому їх відступив. Але господар не хотів йому такі красні воли продати. Тогди пан сказав: Я тобі задам 3 роботї, котрі маєш тими волами виконати. Перша робота така: За оден день маєш всї мої лани виорати і заволочити. — Прийшов той чоловік, дає волам їсти тай плаче. — А чого ти плачеш? питає його оден віл. — „Длячого менї не плакати?“ — каже чоловік — та я не в силї таку роботу за оден день викінчити, яку менї пан задав. — „Не бій ся, кажуть воли“, ми то зробимо. — На другий день вийшов той чоловік на поле орати і нїм сонце зайшло, то він виорав і заволочив всї лани. — Добре! каже, одно зробив єсь — тепер маєш з других моїх ланів все за один раз привезти. — Прийшов чоловік до дому тай плаче. — „Чого ти плачеш?“ питають воли. — Прецінь казав менї пан зробити таке дїло, якого нїхто в сьвітї не докаже і розповів все. — Не бій ся, кажуть воли. Скажи панови, най каже зробити такий великий віз, щоби ся усе збіже змістило, а ми завеземо. — Чоловік пішов і сказав то панови. Пан сказав зробити віз і наш чоловік запряг воли, виїхав на поли, слуги панські помогли йому на фіру накинути і він то привіз до двора на тік і вивернув, бо не подобеньство було вилїзти і скинути

порядно в стоги за оден день. Не задовго упав дощ і збіже затекло, а потому зігнилов́, але тому чоловік не був винен, що пан поніс великі страти; він зробив лиш приказ панський. Тепер каже пан: Маєш ще трету роботу виконати, а воли твої. — „Яка та робота?“ каже чоловік. — „Маєш нас везти до неба“ — сказав пан. Чоловік прийшов до дому тай плаче. Чого ти плачеш? питають воли. — Бо маю везти пана до неба через три дуже великі гори. — Ми і то зробимо, сказали воли. Але як будеш везти панів на першу гору, то будеш їх дуже просити, щоби злїзли з воза. Як будеш їхати під другу гору, то будеш їх лиш трошка просити. А як будеш їхати під трету гору, то скажиш, щоби не вставали. — Чоловік той запряг воли, забрав цїлу родину і всїх знайомих і приятелїв пана, котрих пан з цїлої околицї на десять миль до окола запросив до себе, щоби з ним їхали разом на вояж до неба, куди їх Іван повезе. Забрав їх всїх хлописко на віз, гейкнув на сиваки і рушив в дорогу. Їде, їде, приїздить до першої гори. Знявши мужичище шапку і вклонив ся, каже: „От прошу ясневельможного панства, будьте ласкаві трошки злїзти під гору, бо прикра, та всїх не витягнуть бички“. — Позлїзало панство, драпають ся, лїзуть, відсапують, попріли, тотож попріли, нїм видрапали ся на тую гору. — Приїздять до другої гори, а тота така висока-висока, що страх! Знову Іван просить, щоби панство позлїзало з воза, щоби могли воли витягнути. — Услухало панство Іванової прозьби, але ниточки на них не було сухої від утоми, бо так попріли, що аж цюрком текло з них. А як вже умучили ся, а як вже втомили ся біднї пани, панї, паничі, панночки, а тоті грубезнї, що їх бувало на ношах виносило з десятьох льокаїв і до карити всаджали, то так потрудили ся, що ледво мож було пізнати, що то панство. А як важко сапали, ще такого шляхетного дїла нїколи вони не робили та такого важного. От і видрапали ся на тую гору. Їдуть дальше, їдуть, приїздять до третої. А та трета гора така височінь, що вершка не доглянеш, така височінь! Під тою горою каже Іван: „Най ясновельможне панство не злазять вже, босьте дуже помученї, будемо їхати!...“ — Пани врадували ся, що Іван набрав вже лїпшого, та як випадало, розуму — та що лехко мудро завояжують до неба. Сидять такі радї, такі радї, що ну! як то сказати — такі радї. Їдуть, їдуть, Іван й кожух скинув, щоби лекше було та пішки йде по при волах. Везе панів, везе, везе — от-от вже вершок, а хлопище хап за притику з вия; воли в ярмі зістали ся, а віз з панством так і шурнув в пропасть і там йому вічна память і до нинї не знайшли їх. Воли перекинули ся в ангелів, Іван вернув ся до дому, бо не мав свого ще часу з панством до неба іти!

Зап. в Сапогові, Борщівського пов. Л. Ляторовська.

350. Як пан дістав ся до пекла. Г.

То було ще, йак пан Йизус ходив по зимли. І йиму льуди клали пирит кождов хатов кілька хлыбів по черзы, а пан Йизус приходив і забирав той хлыіп і с того мав утриманьи. Али рас злий дух фкрав той хлыіп. А йак сьи Анцихрист о тім довідав, казав злому духови піти і вітпокутувати той хлыіп. І злий дух прийшов до йидного бідного, жи сидыів ф комірным, наймити сьи на службу. Бідний кажи: „Та де йа вас, паничу, тутка прийму? Йа сам ни маю шо йісти. А шош, ви минь́і будити робити? — А він кажи: Ни біти сьи, минь́і о йіду ни йде. Йа буду ходити на заропки і буду на вас робити. Йак зачив, йак зачив, тай сьи фпхав. — Робит він йиму, робит і так вже бідному сьи добри дыійало. Вже мав свойи ґосподарство і всьо, шчо траба. Став ґосподаром. І сусьіди сьи дивували, а найгірши пан. І він йиго рас кличи і кажи: „Слухай! майиш ми взавтра звести цыіле збіжи до стодоли. А йак ньи, то всьо твойи ґосподарство заберу собі!“ — Прийшов ґосподар до дому тай всьо кажи і плачи. А наймит кажи: „Йа взавтра за вас пойіду!“ Прийшло рано, наймит запріх коньі, пойіхав на поли і до полудньи всьо позвозив до чиста. На другий день кличи пан ґосподара і знов кажи йиму привести собі ва подвіри гору. Прийшо́в ґосподар до дому тай кажи то наймитови. А наймит кажи: „То ньічо, йа завтра пойіду“. Рано наймит знов запріх коньі, пойіхав і привіс панови гору. Видит пан, жи тим ньічо ни зробит ґосподарови і кличи йиго знов і кажи: „Взавтра ми майиш завести до пекла, али майиш так хутко йіхати, жиби віс навіть зимлы сьи ни дотикав. А йак ньи, то тьи страчу!“ — Прийшов він до дому тай плачи. Вже навіть наймитови ньічо ни кажи. Наймит сьи питайи, шо таке. — Він кажи: „Ти ми вже типер ньічо ни поможиш!“ — „Та скажіт, кажи наймит, можи поможу“. Зачив просити і той йиму сказав: „Казав пан, жиби йа йиго взавтра завіс до пекла“. — А наймит аш пітскочив, так сьи фтьішив. На другий день вони воба запрігли коньі, сьіли тай пойіхали до пана. Пан сьів, а наймит йак ни затне коньі, а коньі йак підут! А пан кричит: „Гов, гов!“ Али во. Прийіхали до пекла, наймит схопив пана, а ґосподар завирнув коньі тай пойіхав до дому.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від батька, О. Деревянка.

351. Як атаман дістав ся на тамтой сьвіт. Д.

То було́ за па́ньщини. Буў у йдно́го па́на атама́н, ду́же недо́брий. Ой, бува́ло, як то люде́й по селї, по заго́нах гонили! Тепе́р то́го нема́.

Були такі, хто богатший то давали атаманови дещо, то атаман не буў на них такий лютий. Але бідний Іван не маў шчо дати, бо не було шчо. Тай атаман на нього заўзєў ся. Ну, так йідного разу рано вийшоў атаман на дзедзінец тай: Га-га-га! — А пан чує тай питає: А шчо там, атамане? — Казаў Іван, жи живого медведя припровадит пану, жи пан ходит полювати тай ніц сполювати не може, а він живого медведя припровадит. — Казаў пан заклйкати Івана і обіцяє їму дати штири фіри пшениці, як припровадит медведя. Сплакаў Іван, та шчо робити? Він сї того не сподіваў. А шчо пан каже, то мусит бути. З прикростеў, з бідоў йде він ў ліс. І приходит ў ліс в ночи тай ўвидїв огень. Приходит до того огню, а там коло того огню три старці сиділи. Він прийшоў до них: Слава й Сусу Христу! — Слава на віки, а ви чого ту прийшли, чого хочете? — А він каже, жи на нього атаман має храп, хоче го закопати тай казаў перед паном, наговориў, жи він може живого медведя припровадити. — Ўни казали сїсти. Аш ту надійшоў медвіль. Старці злапали медведя, дали Іванови, тай кажут: Бери го та веди до пана. — Припроваднў Іван медведя живого до пана і пан му даў штири фіри пшениції; ўвидїў атаман, шчо не мож Іванови ніц злого зробити вийшоў їдного рачку на дзедзінец: Га-га-га. — Пан сї дивит: Шчо там, атамане? — Аа, пане, казаў Іван, шчо пану припровадит вітцє с тамтого сьвіта. — Ну й пан казаў заклйкати Івана, шчоби припровадиў му вітцє с тамтого сьвіта. Заплакаў Іван, бо де-ж можна припровадити ўмерлого с тамтого сьвіта? Але пан казаў, шчо му даст піў своїх добріў, єслй їму припровадит тата. Сплакаў Іван тай с плачом пішоў ў ліс. Приходит ў ліс, видит огень. Приходит до того огню, а там тоті самі старці сиділи. — Слава й Сусу Христу! — Слава на віки. — А шчо скажете? — Він росповіў, що му казаў пан припровадити його тата с тамтого сьвіта. — То ўни му казали, жеби пан даў найвірнійшого слугу свого, ажеби заступиў татове місце. — Ну і пан уважаў, шчо атаман буў найвірнійший слуга і післаў атамана з ним. Ну і приходят оба ў ліс до того огню, де три старці сиділи. Іван бідний, покірне похвалиў Пана Бога, а атаман ўставши і не обізваў ся ніц з великої думности. Питают сї старці атамана, ци він є найвірнійший слуга у пана. — А хто-ж би буў вірнійший, як я? — каже атаман. — Зближала ся піўнїч. Над'їхали брикі і фірмани. А до тих брик запряжено поўно душ. А тоті фірмани так бют нагайками тоті душі, шчо аш лєк. І єден старець ўставши питає ся атамана: Ци пізнаєш, атамане, панового вітця? — Го-го-го, чому-би ні! — Той старець каже: Випрігайте панового тата, а запрігайте атамана, випрігайте ўмерлого, а запрігайте живого. — Випрігли фірмани панового тата, а запрігли атамана і тому Іванови кажут: Іди-ш ти до дому до пана, пім когут запіє,

а заўтра ў вечер, бис тут буў назад. — Прийшоў Іван с паном до двора, стали перед двері і когут запіў і пан упаў і зістаў трупом. Збудиў Іван пана, пан ўстаў. І ў саму 12 годину пан ожиў і оповіў синови, аби добра даў Іванови, а сам би пішоў до Івана і так робиў паньщину, як Іван робит. Ну, прийшоў вечер, треба наново тата завести. Завезли на тото місце назад і надїхали тоті самі брикі. Той старець ўповідає: Випрігайте живого, а запрігайте ўмерлого. — Випрігли атамана. Тай атаман каже: Покі житє мого, атаманом но хочу бути. А той пан даў Іванови цалї добра, не хтїў панувати, лиш паньщину робити. І так атаман буў цалу добу на тамтім сьвітї.

Зап. 1901, в Кропивнику новому, Дрогобицького пов. від Антона Ґлоґовського В. Левинський.

Паралелї: Ястребовъ, Матеріалы, ст. 152—153.

352. Як два брати ходили до пекла. Е.

Были двайи братьа, и барз сьа ненавидьіли. Йиден быў богатый, другый худобный. Богатый сьа барз с паном добрі опходиў, — а там ў тім сельі пан мешкаў, дьідич. И деси сьа подьіў, што го не быўо, никто не знаў, де сьа подьіў. Потім настаў сын и ґаздуваў паньшчиноў тоў. Але тот сьа опходиў добрі с тым сыном, тот ґазда, тот брат богатый, и взьаў си ненавист до того брата худобного и зробиў байку перед паном велику на того худобного, же його отец, пан, х пеклы дирва возит. А худобный о тім не знаў. И потім післаў пан по того худобного, гварит: „Откаль ты знайиш, же мій отец х пеклы дирва возит?“ — „О ньіт, пане, йа не знайу, ани-м не видьіў, ани йа о тім не почуваў нигда“. — „Але то мусиш піти, принести мі, коли-с видьіў мого вітцьа, же х пеклы дирва возит“. — „О пане, ньіт, ани-м не видьіў, ани не признайу того“. — „Але то мусиш піти и принести мі од нього писемко, а йа тобі гроший на дорогу дам дос, што будеш маў, хоцбы аж йис за рік ишоў. А принес мі отпис. Бо йак не підеш, то ти кажу смерть зробити“. — И тот перестрашеный взьаў от пана грошы и писемко и забраў сьа и йде. И пішоў ў далеку сторону, — де він найде пекло, кой не зна, ф котрі стороны йист? Тепер пішоў в дорогу и зашоў в далеку. Пришоў на йиднy ўуку, — там стойіт дзьадок старый. — „Де ты, чоўовіче, идеш?“ — „Сам не знайу, де иду. Післаў мьа пан, же його отец х пеклы дирва возит“. — Дзьадок му гварит: „Покаж писемко!“ — Дзьадок писемко од нього одобраў, и сховаў писемко дзьадок, а йому выньаў иньше и даў му. И повідат му: „Иди х просту

дорогу, кады йа тобі показуйу, бо там прийдеш к пеклу, там будеш видьіў, буде тым паном вйуз шатан дерево. Махнеш на нього тым писемком и з нього хпадут шоры йак с коньа". — И він так пішоў. И пришоў акуратны там, ф того місце, де му дзьадок казаў. И йак ўзріў, же ним везе дирва, и махнуў на нього писемком и хпали з нього шоры йак с коньа. И тоўды сьа з нього зробиў чоўовік. И тоўды одобраў од нього писемко. и сам пан тот быў и повідат му: „Ой, сусьідо, за зўіст йим сьа достаў до пекўа, што шатан дирва ноў возит, за то, жем льудом з льіса дирва не видаваў. Отповідж синови мому, жебы такый не быў, жебы го не пріклали льуде, йак мене пріклали, што мушу дирва х пеклі возити". — Тепер му написаў писемко и подаў му, а сам позостаў там. Тепер забраў сьа тот и пішоў оттамталь, доміў. И пришоў на тоту ўуку, де тот дзьадок му даў писмо, — а тот дзьадок там стойіт. — „Добрі ти, чоўовіче, вышўо?" — „О, сўава пану Богу, бо барз добрі мі пішўо. Так йим дорогу знаў, йак жебы-м кілька раз там быў йуж". — Тепер му дзьадок гварит: „Покаж писемко от пана". — А він з охотоў подаў му писемко. Дзьадок писемко си схоўаў, а йому даў йнше до пана. Йак пришоў йуж до пана, подаў пану писемко. Утьішеный пан барз, же му оповіў о його вітци. — „О, видиш, чоўовіче, же-с трафиў до мого вітцьа, хоц йис повідаў, же о ньім не знайиш. А йак йис до нього трафиў, йак йис сьа ўстрашиў кары, же будеш караный!" — Теперка пісўаў пан по брата його и насьміали сьа дуже, же йак то добрі и байку зробити, же з байкы стаўо сьа праўда, бо з байкы нашоў вітцьа х пеклі.

Тепер пише пан от пекўа, жебы сусьіда приходиў, тот брат його богатый, до нього: — „Же мы сьа заходили добрі за житьа и хочу тьа видьіти". — Каже: „Йа піду — так повідат богач, — хочу сьа видьіти с паном старым". — И написаў му пан писемко до вітцьа свого, же приходит там сусьіда до нього, и пішоў. Пішоў в далеку дорогу. И пришоў на тоту саму ўуку, де дзьадок стойаў, и стойіт там дзьадок. — „Де ты, чоўовіче, идеш?" — „До пекўа". — „А по шчо?" — „Бо там мій сусьіда пан дирва возит х пеклі". — Дзьадок му отповідат: „Тай ты хочеш возити?" — „О ньіт, дзьадку, не хочу возити, лем хочу сьа с паном видьіти". — Дзьадок му: „Покаж писмо!" — Показаў дьаткови писмо. А дзьадок писмо схоўаў, а йому даў йнше. И тот пришоў до пекўа, и везе зас шатан паном дирва. Йак приходит, пан до нього сьа засьміййаў. Але йак му подаў писемко, так тоўды пан ш шор выскочиў, хпали з нього шоры. А шатан поймаў того ґазду и запрйаг до тых шор, а пану отповідат: „Ид си доміў, бо йуж-есь сьа выпокутуваў. А жый з льудми добрі, не шчад йім дерева (дроў), бо йак не

бу́деш выда́ваў льу́дом дере́во, то тьа зас возме́ме ту. А ты за нена́вист бра́та тво́го (тот бо́гач), ты бу́деш ди́рва вози́ти ту аж до страшно́го су́ду". — И там во́зит.

А пан при́шоў до́міў сой. А тот за нена́вист зо́стаў х пе́клыі и ди́рва буде во́зиў аж до страшно́го су́ду. А пан то́ўды до́брый быў барз, йак а́нгіл. Што кто од ньо́го жа́даў, то му даў и жиў спокі́йно и сыно́ви та́кже наказу́ваў, жебы жыў спокі́йно з льу́дми, жебы сьа не ку́опиў, жебы с ка́ждым жыў, йак з гу́асным бра́том. — Бо й на па́на йист страх х пе́клы! — Йуж ко́нец.

Зап. в серпни, 1900 р., в Бортнім, від Петра Боришовича О. Роздольський.

353. Богородиця-сваха.

Оден хлопець служив в дворі за 4 ґрейцарі. В дворі було дуже красне лошатко. Хлопець сказав: Я ще буду рік служив, дайте мені те лошатко! — Вислужив рік, взяв лошатко і пішов. Ішов дальше і зобачив, що люди везли яловець. Люди просили, щоби запріг лошатко до їх воза. За то дали єму мішок ялівцю. Він не мав де того ялівцю подіти і спалив. Яловець дуже пах аш до неба. В ночі показала ся єму в сні Пресьвята Діва і казала: Що ти за то хоч, що всюди пахне? — Хлопець казав, що нічого не хоче тілько файної жінки. Пресьвята Діва дала єму сонцеву доньку за жінку. Той хлопець пішов з жінкою до двора служити. Окоман дуже любив єго жінку і хотів з нею оженити ся. Давав єму дуже тяжкі роботи, а як він дуже журив ся, то жінка єму казала: Не жури ся! — Як чоловік рано встав, то вся робота була зроблена. Раз казав єму окоман і гуменний, щоби приніс сонце. Він дуже зажурив ся, а жінка дала єму перстень і сказала: Куди буде той перстень котити ся, туда ти йди. — Перстень закотив ся аж до неба. Чоловік взяв сонце в руки і ішов назад. Окоман і гуменний почули, що їх щось пече. Чоловік приніс сонце близше, а гуменний і окоман кричали: Ни неси, бо пиче! — Поховали ся під ліжко, а чоловік кинув сонце під ліжко і їх попік сонцем.

Зап. в цьвітни, 1895 р., в Половім, Камянецького пов. від Каськи Шендюк Яків Миколаєвич.

Паралелї: Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 388—397.

354. Як два брати носили вечерю до Бога. А.

Било собі двох братів, йіден богач, а другий бідний. Той бідний казав жінції вечеру зготовити, бо він понесе до Бога. І вона зготовила там, він взяв і несе, а куди — ни знайи куди. І здибайи його Господь Бог на дорозї і каже; „Що ти несеш?“ — А він кажи: „Несу до Бога вечеру“. — Каже; „Йак прийдеш, там буде залїзна брама; йак прийдеш під ту браму, то возьмиш, запукайиш і там буди питати ся, шо ти несеш — то скажиш, а він тебе буди питати ся, чи даси йіму покушати теї вечері — то кажи, жи дам“. — І ще кажи пан Біг: „А як там віддасиш ту вечеру, то вони тобі будут давати гроші, то ти тих гроші не бери, но кажи, нихай тобі дадут шкварок“. — Прийшов він під ту залїзну браму — а то було пекло, там самі були шатани; запукав, виходит той із середини, питаєть ся: „Що ти несеш?“ — А він кажи: „Нису до Бога вечеру“. — І він його питаєть ся: „Що ти хочеш за ту вечеру?“ — А він каже: „Я гроші ніц не хочу, но тілько тих шкварок, шо на пйицу лежать“. — І каже: „Вилїсь собі — каже — і набери“. — Вилїз він на пйиц і набрав повні кишені і за пазуху і хустину навязав. Вийшов він за ту браму, подивив ся до тих шкварок, то вони фсї від нео поділи ся десь — бо то були душі. Та йіде він, прийшов він до дому — в дома він покинув таке бідняство, а застав, уже йи всьо, і товару і коний, всьо ніби, всьо вже йи, вже зробив сї богач великий з нео. Приходи той брат, той богатий і каже: „Звітки ти того богацтва так взяв, жи ти був такий бідний?“ — А він каже: „Я носив, небоже, до Бога вечеру і кае — Пан-бі мині дав, видиш“. — А той брат: „Е, ти дурний, яку ти вечеру носив-ісь! Ти певни — ка — заніс-ісь кілька пирогів, голупців, хліб житнїй, такий разовий... Як я — кае — понесу вечеру, то не таку, як ти. Скажу жінції спечи пшеничних книшів, пирогів файних пшеничних зварити — то я — кае — дістану, я буду ше мав більше богатство, як ти!“ — Прийшов він до дому, кае: „Жінко, зрихтуй мині вечеру, бо я понесу до Бога“. — Жінка зрихтувала і взяв він і поніс. Приніс він під ту залїзну браму і запукав. Питаїть сї його, кае: „Шо ти несеш?“ — Каже: „Нису вечеру до Бога“. — А даси ти покушати теї вечері? — „Ні — каже — не дам, бо я до Бога несу, не мона натпечатувати“. — Взяли його, пустили там до середини, вечеру відібрали від него, а його на вилка тай у смолу: „А ни хтїв-ісь — каже — їсти хліба, то їдж смолу!“

Житє і Слово, 1895, кн. IV, ст. 99—100.

Паралелї: В иньших варіянтах, як видно з дальшого, брат-богач проганяє брата-бідняка, що приніс йому вечерю, кажучи йому забирати ся до чорта. Бідняк йде до чорта, дістає нагороду і запановує, а брат богач, що з зависти несе також чортови вечерю, погибає. Пор. Житє і Слово, 1895, кн. IV, ст. 97—99.

355. Богатий і бідний брат. Б.

А раз бу́ли два бра́тьа; та оди́н буў бідний, а оди́н буў бога́ч. Але тот бідний то робиў то́му цьіле говіньи богачьи́ви, аби вин йиму́ даў кава́лок солони́ни д Вели́кодньу. А вин йиго́ так води́ў, тогди́ то тогди́, ўсе каза́ў, шо даст, аж ў читве́рь перед Велико́днем прийшо́ў до не́го брат, бідний тот, тай сказа́ў: „Та ўже, брат, ўже чьис миньі да́ти то́йі солони́ни, ўже ў читве́рь перед Вели́кодием“. — Він тогди́ ўзьиў тай пішо́ў, ўтьиў кава́лок йиму солони́ни тай ка́же: „На, йди до дьідька — ка — с сеў солони́ноў“. — А бідний прихо́дит д ха́тьі тай ка́же до жінки: „Йа, жінко, ту солони́ну не бу́ду сьвити́ти, шо даў миньі брат, бо він — ка — не даў миньі, але даў дьідькови“. — А жінка ка́жет: „Ну, та шож бу́демо тепе́рки роби́ти?“ — „Підемо — ка́же чоловік до не́йі — за́ўтра у пи́йтницу-сь велико́дну, підемо ў місто та ку́пимо дру́гойі собі солони́ни“. — Тогди́ купи́ў він собі солонину тай на Вели́кдень тоту́ сьвити́ў купле́ну солони́ну, а по Вели́цьідни, тай узьиў тоту́ від бра́та солони́ну, котру́ дава́ў дьідькови, тай поньіс дьідька шука́ти, аби йиму́ відда́ў тоту́ солонину, шо брат йиму́ даў. Тай зайшо́ў у вели́кій льіс тай зістрічьи́т сьа з дьідьком Тай ка́жет чорт до не́о: „Куди йдеш, чоловіче?“ — А він ка́же до чьо́рта: „Не́су — ка́же — солони́ну, шо брат миньі даў“. — А чорт до не́о ка́е: „Ну, а чому́ ти сами́й не йіў?“ — А він ка́же: „Йа сами́й не йіў, бо він — ка́е — не даў миньі, але даў дьідькови“. — А він тогди ка́е до не́о: „Ну, то йа сами́й — ка́е — йди за мноў“. — А він прийшо́ў до чьо́рта д ха́тьі тай видда́ў тоту́ солони́ну, тай ке: „Шо ти хо́чеш за цу солони́ну, шо ти приньіс нам?“ — А він ка́же, ка: „Кобе́сте миньі да́ли хоть бері́ўку гро́шій!“ — тот бідний. Ўни йиму́ да́ли тоти́ гро́ші, шо він каза́ў, тай сказа́ли йиму́: „Шо на́ше бу́де, таби́с так до нас ура́а приноси́ў“. — Тогди́ він прийшо́ў собі д ха́тьі с ти́ми грішми, тай собі спрова́диў худо́бу, ґрунт покупи́ў, тай тот ґа́зда тай ті льу́де ўсьі ў сельі задиўува́ли се, шо тот бідний так забогатьі́ў. Тай прихо́дит до не́го тогди́ тот брат йиго́, шо буў богачьи́м, тай ка́жет: „Вітки ти так бра́те, забогатьі́ў — ка́же — ш чо́го?“ — А він ка́же: „Йа забогатьі́ў с то́йі солони́ни, шо йис миньі даў. Бо ти — ка — ни даў миньі, але даў йис — ка́же — дьідькови, — а йа йім відньіс, а ўни — ке —

за тото́ да́ли миньі́ беріу́ку гро́шій". — А бога́ч ка́же: „Коби йа діжда́ў до на́рік Вели́кодньа, то ўже йа — ка́же — собі понесу́ беріўку солони́ни чорта́м та дам..."

Тогди́ діжда́ў бога́ч дру́гого Вели́кодньа тай посьвити́ў собі дору́ (паски́), тай тогди́ взьну́ў беріўку солони́ни на пле́чі тай пішо́ў пра́во ў тот льіс, де тот брат йиго́ находи́ў се с чо́ртом. Тай нахо́дит се и він та́мечки на тім місци, де брат у тогідним ро́цьі найшо́ў се с чо́ртом. А чорт ка́же до не́го: „Куди́ ти — ка — чоловіче, йдеш ис солони́ноў?" — А вин ка́же: „Йа не́су чорта́м, мо́же би миньі́ — ка — хоть тілько гро́ший да́ли, йик да́ли бра́тови тоги́д". — Він сказа́ў тогди́: „Йди — ка — за мноў!" — Тай прихо́дит до чо́рта, тай сказа́ли то́му богачьи́ви: „Ти буде́ш тут почува́ти — ка́же — а ра́но тобі буде́мо плати́ти за солони́ну". — Та заговори́ли чорти́ оде́н до дру́гого: „Це́му шьи — ке — тре́ба богачьи́ви гро́шій? Ми — ка́же — д це́му увійдьі́м, йак ме спа́ти ў пас сейі но́чі, — та — ка́же — ко́ждий йиму́ по до́ўбни дамо́, та ми йиму́ заплатимо́ за солони́ну". — Та доки они се зла́годили йти йиго́ би́ти до́ўбнеў, а доти оди́н пишо́ў тай утьну́ў йиго́ до́ўбнеў тай убйу́. Тай они́ ухо́дьут уже усьі́ би́ти — а тот ўже лежи́т уби́тий, бога́ч, ўже йиго́ убйу́ тот оди́н, не тре́ба, аби йиго́ цьі би́ли до́ўбньами. — Но, то цьа ўже ўсьа.

Зап. 1899 р., в Тюдеві, Косівського пов. О. Роздольський.

Паралелї: Грінченко, Этногр. Мат. Т. I, ст. 179—181. Т. II, ст. 83—85. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 320—321: Чортовая маць. — Kolberg, Przemyskie, ст. 222—226.

356. Як бідний вибрав душі з пекла. В.

Було двох братів, один бідний, а другий богач. На Сьвйитий Вечір богачь їст та пйит, а бідний брат прийшоў д нему та стаў ў кутичку ў хаті. Жинка богача просит, шьоби бідному братови даў там у кутичку їсти Так просила два рази, а богачь ни відповідаў! Ажь третий раз запросила, а богачь кажет: Най йдет до чьорта на вичьирю!

Пішоў бідний з хати, а пид дверми сидіў кривий чьорт тай каже до бідного: Сідай на мене! я ті понесу до хати на вечьирю! — Тот кривий то буў у старшого Ирода-чьорта за слугу — поліціяна. Сіў бідний на него, а кривий кажет: Йик я тьи занесу на вичьирю до пана, то вин ме тя питати, щьо хочь за те, шос прийшоў до мене на вечьирйу? Вин тобі мінити ме гроший, майиткіў, та ти абес нічьо ни жьидаў,

по три рази полонником джурини*) з китла, щьо йи ў него! — Приніс кривий бідного до пана, а той йиго гостит їдами, питьим, а видтак питайи: . Щьо хочь, щос до мене на вичьирю прийшоў? — „Нічо ни хочу, но дай мені три рази джуриниў полонником з оцего китла!“ — Ий, цего ни дам тобі! Бери, шьо хочь иньше! — Ні! нічьо ни візьму, а так пиду. — Так три рази питаў го, а пан ни хотіў, а за третим разом каже: Но, то бери ўже! — Бідний начьир три рази полонником джурини з китла, тай пан закликаў: А де кривий? — Кривий сидів пид двермы, та кажи: Я тут! — Бери йиго и неси д хаті! — Бідний сіў, а кривий заніс бідного пид йиго двері. Бідний зліз, а кривий пишоў собі. — Заніс бідний джурини до комори, тай ліг спати. На другу днину, рано, каже бідний до жинки: Иди ко до комори, та принеси-ко джурини, будем їсти. — Жинка пишла, отвирайи комору, а то повна комора душіў. — Ті джурини, то були грішні душі, щьо топили си. Йик їх бідний видтиў вибраў, то ўни вже були спасені. Жинка зо страху утекла з комори у хату, а душі пишли до раю, но полишали у коморі бідному то ўсе, щьо давали по їх смерти родія за їх душі: лудиньи, зерно, хліби, колачі, ўсьике, щьо „за душі“ дают.

Прибігайи жінка у хату и каже чьоловікови, щьо йи у кліти. Бідний ўходит у комору, а там ўже нима душ, но повно хліба, зерна, лудиньи, та ўсьикого добра. Бідний перебраў си, себе, жинку, діти, попоїли, тай пишли до церкви. Стаў бідний у церкві, а до него наблизиў ся богачь брат тай тручьийи го ликтем ў бик в одно и каже: Ти, мой, ти де цего лудиня ўзьиў? Ти певно ў мене с ночи ўкраў! Я пизнаю лудиньи, це мойи! Ти ўкраў! — Ні, каже бідний, я ни краў! — Вийшли з церкви, а богачь д нему: Ти вкраў, ти вкраў! — Аж бідний ўповіў йиму: Мені це даў Бог и пан с ночи на вечьері! — Погадаў собі богачь: Піду и я до пана на вичьирю.

Прийшоў д хаті, збирайит си, виріжиют си по богацки, з жинкоў, з дітьми, з родійоў, з киньми, а йик вин це погадаў, то кривий чьорт ўже йиго жде нести туди до пана. Забраў їх ўсїх, з киньми на себе, тай поніс до пана. Приніс їх до пана, а той зрадуваў си, посилаў по скрипичникиў, їдьи, пйут, баюют; аж по вичьирі пан закликаў кривого, щьоби скрипичникиў виніс, а лишили си самі — пан тай богачь з родійоў. Тогди пан узьиў скрипку, зачьиў скрипіти, а богачь з жинкоў и родійоў пишли в данец. Закрутили си в право, закрутили си ў ліво, тай ўсі покипіли у тот котеў, де топили си джурини. — Так пишоў богачь з родійоў ў котеў чьортіў, а пан вирьидиў того кривого до

*) Шкварки.

бидного брата, шьоби вин сіў на богачеві ґрунта та майитки. — Так бідний вислобониў душі з пекла, тай посіў майитки богацкі-брацкі, тай жили, докиў жили і конец йиќ кождій казці!

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикарика Л. Гарматій.

357. Чудесний когут. Г.

Бу́ло два бра́тьі; йиде́н буў бога́ч, а дру́гий бідний. Прийшли́ вилико́дньі сьвйта, бога́ч зарізаў випра́ на сьвйта, а бідний ни маў а́ньі шкірочки мйа́са. Пішо́ў він до сво́го бра́та, до богача́ і зачи́ў проси́ти, аби́ йиму́ брат даў хоць кава́льчик, аби́ ви́ньіс посьвити́ти. І пра́ўда, даў він йиму́ кава́лочок мйа́са і так йиму́ на то́йи сказа́ў: Іди́ си з ним до дьітька. Той ўзьиў тото́ мйи́со і іде́ з ним. Іде́ він, іде́ льісом, аж ўздріў вили́кі пала́ци; наоко́ла зильізний чистокіў і ду́жи виршки́ шпіча́стьі, а ко́ло бра́ми стойа́т два паничі на ва́ртьі. І зачи́ли йиго́ сьи пита́ти, чого́ він хо́чи. А він йім зачиў каза́ти, шчо даў йиму́ брат мйи́са і вітпра́виў йиго́ з ним до дьітька. І ўвійшо́ў йа вили́кий кусе́нь доро́ги, а ни мо́жу ньіґде́ здибати го. Ўтвори́ли вони́ йиму́ бра́му і пусти́ли йиго́ до сириди́ни і каза́ли йиму́ так: Шчо аби́ йиму́ і шчо дава́ў за тото́ мйа́со, аби́ ньіц сьи ни прийми́ў, тілько то́го когу́тика, шчо ко́ло не́го сиди́т. Ўвійшо́ў він до сириди́ни і ўзріў старо́го Льуци́пира ко́ло зильізного слу́па ўпйа́того на вилечёзних трох ланца́х. Зачи́ў йиго́ сьи пита́ти Льуципир, чого́ він прийшо́ў. — Приньіс йим мйа́со, ка́жи хлоп, с тамто́го сьвіта до вас. — До́бри, положи́ ту ко́ло ме́ни. Шчож ти си за то́йи жида́йиш? сказа́ў до не́го Льуци́пир. — Ньіц, ка́жи, ни хо́чу, тілько то́го когута́, шчо ко́ло вас сиди́т. — На шчо тобі то́го когута́? ка́жи до не́го Льуци́пир. І повіў йиго́ до дру́гойі ста́нцийі, бо то бу́ли до́ўгі ланци́, і показа́ў йиму́ вили́кі моги́ли само́го срібла і зо́лота і ка́жи до не́го: Бири́ собі, кілько хоч, то с то́го шчось спрофіту́йиш, а шчо тобі прийде́ с когута́, чиж ни ма́йиш до́ма? — Али хлоп ни хтьіў ньічо́ бра́ти, тілько ўпира́ў сьи ўсе на когута́. Даў йиму́ Льуци́пир когута́ і хлоп с тим відьійшо́ў. Відходьа́чи, ў бра́мі ка́жут йиму́ тотьі паничі, шчо: Ньіц з ним ни потрібу́йиш роби́ти, тілько ска́жиш му, аби́ ти запійаў. — Прийшо́ў він с тим когуто́м до до́му, поста́виў йиго́ на стольі, сам сьіў на ла́ўцьі і ньіц, тілько ка́жи пійати. А когу́тик кілько разьіў запійи, за ка́ждим разо́м ви́литит йиде́н ри́ньский з гу́би. І тілько за ньіч напійаў, шчо ра́но бідний посила́ў дьіўчину до богача́ позичити дьішки мірити гро́ші. Прине́сла дьіўчина дьішку (чве́ртку), пиримі́риў він гро́ші, ссипаў до мішка́, ви́ставиў на пйиц і когу́т шчез. Дьіўчина

віднесла чвертку до стрийа богача, а він заґльинуў за обручем йидного риньского, шчо сьи буў засунуў. І кажи до жінки богач: Видиш, до мени жебрати за мийсом приходийу, а гроші чверткоў мірийи! — І зараз пішоў до него і зачиў йиго сьи питати, де він тілько ўзьиў гроший. — А він йиму вітповіў на тойи: Йак, кажи, даўйис ми мийсо і казаўйус миньі, аби йа йшоў до дьітька, а йа ўзьиў, завинуў ў платинку і поньіс. І за тото мийсо дьістаўйим тілько гроший. — Ўрадований богач прийшоў до дому, набраў мийса ў мішок, кілько міг занести і поньіс до дьітька. Тілько тотьі йиго ўздріли, здалеку браму розтворили і з радостиў скрикнули: А деш ти сьи забаўийў, шчо ми віт тогди на теби чикайимо? — І тілько на сьім сьвітьі богача видьіли.

Зап. в вересни, 1895, в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гілярка.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 49—50, ч. 16. Тут бідний несе вечерю до чортової матери.

358. Де чорт не може, там бабу пішле. А.

Ў йидньім сильі буў чоловік і жінка — і дужи собі добри, ў згодьі жили. Али чорт позаздростиў йім і хотьіў, аби йіх привести до гріха, аби вони посварили сьи, побили сьи і пирибуваў там чириз сьім льіт, али ни міг ньічого зробити. Ўже йиму сьи там збридло і бире, йде звітти задуманий і нивеселий. Аж здибайи йиго баба на дорозьі, тай кажи: А чо ви, паноньку, такі сумньі? — Чорт йийі ўзьиў росказувати, йак було, йак він буў сьім льіт ў того Йівана, бо він сьи Йіван називаў, і кажи, ни мігйим так зробити, аби они сьи коли хоць раз посварили. — Баба кажи: Шчо дасьте, то йа так зроблю, шчо й бити сьи будут. — А чорт кажи: Знайиш ти шчо, бабо? Йак ти так зробиш, то ти дам нові чоботи. — І тогди вона кажи, аби він йийі аш тамка відньіс, бо то ўже було далеко. Чорт ўзьиў на плечі, тай полетьіў з бабоў, тай приньіс тоту бабу аж нидалеко сила, тай кажи: Йди на поли, він там оре. Сказаў йі ў котрім місци, тай баба приходит нидалеко того чоловіка, сказала Слава Йсу Христу, він вітповіў, тай кажи тому чоловікови, аби йі шчо даў, то вона йиму поворожит. А той чоловік — йак то даўньішчи нарід віроваў ў забобони — пристаў на тото. Она йиму казала, аби йі даў долоньу, а она, буде з йиго долоньі йиму ворожити. І він даў долоньу, а вона дивит сьи, тай кажи: Майити, ґаздоньку, шчісьтьи, майити; али ви тим шчісьтьом ни будети сьи тьішити, бо, кажи, ваши жінка на ваши житьй важит. Кажи: Йак прийдети

до до́му, то вам зараз жінка ска́жи, аби́сьти сьи да́ли поіська́ти, ў го́лову сьи подиви́ти; а ви, ка́жи, аби́сти си до́бри ўважи́ли, бо вона́, ка́жи, буде́ ма́ти бри́тву ў кулацьі́, тай ка́жи, вас заріжи. — Тай ба́ба забра́ла сьи, тай пішла́. Ви́йшла де́сь там, де они́ ма́ли сьи с тим чо́ртом зди́бати, тай пішли́ до сила́. Прийшли́ до сила́, чорт показа́ў, де то́го, йійі́ чоловіка, ха́та, тай ба́ба прийшла́ до ха́ти, тай ка́жи Йіва́нові жіньцьі, шчо вона́ воро́шка. — А вона́ йійі́ ни хтьіла, бо она́ сьи бойа́ла, аби́ сьи чоловік ни гньіваў, або́ шчо, тай каза́ла йі, аби́ си йшла гет. — А ба́ба йійі́ ка́жи: Коли́, ка́жи, ни хо́чиш миньі́ ньічо́ да́ти, то йа тобі́, ка́жи, і за ду́рно скажу. Твій чоловік тобі, ка́жи, вірний, а́ли ни зо́ўсьім. Али, ка́жи, то́му мо́жна пора́дити. Ка́жи, він ма́йи сьім во́лосьіў на голові білих; він би, ка́жи, буў шче льіпший, а́ли кобис му тоти́ волоски́ ви́різала; а́ли то, ка́жи, кобис ни́ньі зроби́ла, бо ни́ньі нови́й місьиць, то найльі́пши. — А тота́ жінка тогди́ зачи́ла сьи пита́ти, йаки́м би то спо́собом то зроби́ти. — А вона́ ка́жи: Йак прийде́ чоловік с по́льи, а ти скажи́: Ходи́ но, чоловічи, най йа тибе́ поіська́йу тро́ха. — І тогди́ ба́ба забра́ла сьи, тай пішла́.

Али прийіздит пи́рид ве́чиром чоловік с плу́гом, тай ви́пріг воли́, ўві́йшоў до ха́ти, тай ка́жи: Дай но, жінко, чо йісти, бом таки́й голо́дний! — А вона́ ка́жи: Ей, ходи́ но ўпире́д, йа тибе́ поіська́йу. — А чоловік за́раз собі́ поми́слиў: О, пра́ўду миньі́ тота́ ба́ба каза́ла! Али гада́йи си: Ўсьо йи́дно, буду́ прубува́ў шчі́сьтьи, чи то йи пра́ўда. — Тай прихо́дит, сьіда́йи на ла́ўку ко́ло не́йі, а вона́ собі́ ўзьила́ ў кула́к бри́тву, затисну́ла, а він за́гльинуў, бо він ўже маў о́ко на тото́, бо йиму́ ба́ба тото́ каза́ла... Тай йак ўздріў, шчо вона́ ма́йи бри́тву ў рука́х, тай тогди́ жінку за чу́пир, тай до зимльі́, тай до́бри наби́ў — а дьітько під вікно́м сьмі́йи сьи! І йак ўже чоловік жінку ви́биў до́бри, а она́ тогди́ зачи́ла сьи пита́ти, за шчо? — А він йійі́ сказа́ў, шчо йиму́ ба́ба так і так сказа́ла, а він у не́йі за́гльинуў бри́тву і за тото́ йі́ биў. І він роспові́ў жіньцьі, йак йиму́ каза́ла ба́ба, а она́ зноў роспові́ла, йак йійі́ каза́ла ба́ба. І вони́ тогди́ сьи пирипроси́ли і були́ собі́ зноў до́брі да́льі. А дьітько пішо́ў і ўзьи́ў чо́боти і ви́рубаў ў льі́сьі до́ўгу же́ртку і ўзьи́ў тотьі́ чо́боти на же́ртку, тай нисе́ ба́бі. Али ба́ба та́ґжи ўже йшла напро́тьіў не́го. А дьітько йак ўздрі́ў ба́бу, тай кричи́т до не́йі: На ти, ба́бо, чо́боти, на, до ме́ни ни приступа́й, бо йа, ка́жи, тибе́ сьи бо́йу. — Тай ба́ба ўзьи́ла чо́боти, а дьітько ўтьік від ба́би і так розьійшли́ сьи.

Зап. в вересни, 1895, в Пужниках, Бучацького пов. від брата Фількa.

Паралелї: О. Стороженко: Як чорт подавав бабі на махових вилах чоботи. — Грінченко, Изъ устъ народа, ст. 393—395. — Юбил. сбор-

никъ въ честь В. Ѳ. Миллера, Москва, 1900: Н. Сумцовъ, Повѣсть о томъ, какъ чертъ разсорилъ супруговъ. — Добровольскій, Смол. этногр. Сборникъ. Т. I, ст. 346—348. — Худяковъ, Великорус. сказки. Т. II, ст. 131. — Schleicher, Litauische Märchen. Ч. 50. — Wurzbach, Die Sprichwörter der Polen historisch erläutert, Wien, 1852, ст. 178—182. — Puibusque, Le comte Lucanor, ст. 402—409. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 135—140, ч. 61 62. — Kolberg Krakowskie. T. III, ст. 144—145. Lubelskie. T. II, ст. 202—203. Poznańskie. T. VII, ст. 175. — Gliński, Bajarz polski. T. III, ст. 216—222.

359. Баба гірш чорта. Б.

Бу́ло сибі двойи стари́х льудий, глубо́ко ўже ў льіта́х були́ і жи́ли сибі побо́жно, ньі́ґди ни дали́ сьа піткуси́ти на йаку́ пітку́су до зло́о, ни пи́ли ньі́ґди жа́дноо тру́нку шатаньского. Так ша́тан там заходи́ў і ко́нчи хтьіў йіх піткуси́ти на гріх. А ўони́ не допусти́ли сьа то́го, шчоби согріши́ти перед Бо́гом. Так йіде́ той ша́тан доро́гойу і здибайи йідну́ ба́бу. І пита́йить сьа те́йі ба́би: Де йдеш, ба́бо? — От, іду́, аби́м ішла́. — Шчо-н ти хтьі́ла за то́йи, жибісь пішла́ до тих двойи стари́х, жибись йіх піткуси́ла до гріху́? — А ўона́ ка́же до не́го: От, йак пан до́брі, нех даду́т миньі́ свій капельу́х чо́рний гро́ші, то йа то зробльу́, піткушу́ йіх до зло́о. — Так він даў капильу́х гро́ші і ка́же до не́йі: А пото́му то діста́ниш шче два, йак то зро́биш. — Прихо́дит до те́йі ха́ти, сьі́ла сибі на ла́ўцьі і пита́йить сьа те́йі ба́би, те́йі ґосподи́ньі, жи ў ха́тьі: Де ваш чолові́к пішо́ў? — Мій чолові́к пішо́ў ў по́ле гора́ти, там під льі́сом. — А то ваш чолові́к там горе́? Йа йшлам попад ва́шим чолові́ком, а́ли він каза́ў миньі́, жи-б йа до вас ўступи́ла і каза́ла-м вам, жи він чого́сь зло́сний на вас, і каза́ў, ў ночі́, йак заснете́, то він вас заріже. Али ви ни спіть у ночі́, но во́зьмете нож́а і йиго́ запі́жете, а́ли зварите́ йіму пе́рше, загрі́йите йіму́ горі́лки мо́цнойі — він напи́йить сьа, льа́жи спа́ти і засне́, то ви йіго́ зарі́жете. — Та жі́нка ви́слухала те́йі ба́би, дала́ йі́йі йі́сти, дала́ йі́йі шче на доро́гу за то па́ру ґре́йцаріў, жи ўна росказа́ла йі ту пра́ўду. І йде да́льі та ба́ба до то́о хло́па на по́ле. Прихо́ди до то́о хло́па на по́ле, сказа́ла: „Сла́ва Бо́у“ і „дай Бо́же шча́стьа!“ і ка́же до не́го: Йа була́-м ў вас там у до́ма, ни було́ ньі́кого ў до́ма, но ті́лько ва́ша жі́нка. Але ва́ша жі́нка чого́сь зло́сна на вас, каза́ла, йак прийдети ў ве́чир до до́му, то ўона́ вас зарі́жи. — Хлоп іде́ до до́му ў вечир і зачина́йут обо́йи свари́ти сьа. Пе́рши так жи́ли побо́жно, а типе́р свара́ть сьа, ла́йут йідно́ на дру́ўо *і вже ниміна́вистьу ха́тьі. Так він повечера́ў і льіг спа́ти. Льіг* спа́ти і бу́цьім спит; і прижмури́ў тро́шки во́чі, а ре́шти ди́вить сьа.

Жі́нка прихо́ди до нео, загльада́йи йіму́ в во́чі, чи він спит, ру́хайи йиго́ так за ру́ки, а він так йак затаййу сьа, бу́цьім то спит. Вона́ виймайи ножа́ спіг по́душки і бу́ди йиго́ рі́зати. Али він ни допусти́у сьа до то́го, схопи́у сьа на но́ги, зла́пайи жі́нку за ку́чери, йак зачне́ жі́нку би́ти, йак зачне́ би́ти, зби́у жі́нку — ле́дво жива́. А пото́му ка́же: та у́же заби́у на смерть, а пото́му піду́ на ши́беницьу! — І заби́у він свойу жі́нку, а сам пішо́у до шо́пи і повісну сьа. І вже закінчи́у. І піддали́ сьа. — Ба́ба за́ужди підведе́, ху́тчі йак хлоп.

Зап. 1894, в Берлині, Брідського пов. від Юрка Соколовського О. Роздольський.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 9, ч. 6.

360. Як чорт подавав бабі на вилах чоботи. В.

То в йи́дньім мі́сци жыу муж ж же́ноу барз кра́сьны и ві́рны. И хо́тьіу йіх чорт скуси́ти. Весь сьім ро́кіу там сьі́цну за ко́мином и гльа́дау розмаййітых спосо́біу, же́бы йіх при́віу до грі́ху. Аль сьа му не уда́уо. Ишоу отта́мтыль су́хый, высхне́ный, — стріти́уа го босорка́ньа и гва́рит му: „Де-ж ты, небо́же, ду́же-с так выбі́дньіу?“ — „А — гва́рит — быу йим ф та́мтой паскудни́цьі (паскудни́цеу на́звау, же не фскі́рау нич) — за сьім ро́кіу, и не фскі́рау йим нич!“ — „А йа бы тьа поради́уа, што лем быс пішоу па йи́дну ньіч и фскі́рау быс... Але што мі за то даш?“ — А чорт отпо́віу: „Ку́пльу ти до́бры скі́рньі“. — Она му повідат так: „Зроб сьа вели́кым па́ном, йиднора́уом, и зроб сой вели́ке во́йско кра́сне, богате, зроб сой ду́же піньа́зий и там сьа закватеру́й. И да́вай йі фшы́ткы гро́шы, што будеш мау, жебы с то́боу спа́уа“. — И чорт так зро́биу. Зро́биу сьа вели́кым па́ном йиднора́уом, зро́биу сой пара́дне во́йско, ду́же піньа́зий и так и́шоу з во́йском, а сам сьа там закватеру́вау до той ба́бы. Обіцу́йи йі вели́ку си́уу піньа́зи и фказу́йи и да́йи: Вели́кы два ку́фрі, жебы з ним спа́уа йи́дну ньіч. А о́на му повідат, же не бу́де, же о́на ма му́жа и бра́уа з ним шльуб. И взьа́уа сьа и пішуа ґ мужо́ви и повідат то́то мужо́ви. А муж йі повідат так: „То йуж гріх, бо гріх, але так дос ду́же льу́де ро́бльат, — та йуж и ты, кой тьі тьі́лько гро́ший да́йи, то йи́ден раз сьа з ним пере́спий!“ — И так йі муж позво́лиу. Пото́му спа́уа з ним до піу́но́чы, — йак на піу́но́чы ко́гут засьпі́вау, фшы́тко шче́зуо. И чорт ску́сиу йіх обо́йи. Пото́му, йак чорт отта́мталь, то́ты босорка́ни скі́рньі ку́пиу, взьау йіх на желы́зны ви́уы и так да́вау босорка́ни и повідат йі так: „На то́бі то́ты скі́рньі, бо-м (што-м) ти обі́цьау, бо бли́ско к то́бі не

мо́жу приступи́ти, бо ты ду́же гірша йак йа, жебы-м сьа от тьа не запаску́дну̌“.

Пото́му, йак сьа розвидни́у̌о, то́та же́на взьа́у̌а и фста́у̌а, не гвари́у̌а нич, тыілько зо фста́ньа пішу̌а про́сто до ксьи́ндза до сповіди. И высповіда́у̌а сьа, и ксьондз йий розрішыу̌ и на́дау̌ йі покуту. При́шу̌а до́міу̌ с це́ркви, — муж сьа йий зьвіду́йи, де быу̌а. А о́на му повідат: „То не знаш, де-м быу̌а? Знаш, же-м згрішыу̌а той но́чы, бо то быу̌ чорт. То-м ходи́у̌а до сповіди“. — А він повідат: „Та йі йа пе́у̌но согрішыу̌, бо-м ти ка́зау̌... - За́брау̌ сьа, то пішоу̌ и він до сповіди. При́шоу̌ до ксьи́ндза и хо́че сьа сповіда́ти. Але ксьондз не при́йау̌ го до сповіди и не розрішыу̌ го. Пішоу̌ и до друго́го ксьи́ндза, — и дру́гый го не высповідау̌. Пішоу̌ и до третьо́го ксьиндза, — и тре́тьий го не высповідау̌. Пішоу̌ и до биску́па, — и би́скуп го не высповідау̌. Би́скуп му отпо́віу̌: „Йди́й до Ри́му, то там сьа высповідаш!“ — Пішоу̌ до Ри́му, и римскый о́тец го высповідау̌. На́дау̌ му поку́ту та́ку, же йак бу́де и́шоу̌ оттáмтыль, з Ри́му, што бу́де ви́дыіу̌ на доро́зьі пе́рше, жебы на не три раз хікнуу̌ („хі!“). И йак вы́шоу̌, одра́зу ви́дыіу̌ га́да протьагнено́го без доро́гу од фо́сы до фо́сы (так доу̌го́го: од фо́сы до фо́сы). И бо́йау̌ сьа на не хікну́ти. И ве́рнуу̌ сьа на́зад до Ри́му и повідат римско́му вітцу, же сьа бо́йіт на не хікну́ти. А ри́мскый о́тец му отпо́віу̌: „Йак сьа хочеш спокутува́ти, то му́сиш!“ — Йак сьа ве́рнуу̌ на́зад, то йуш сьа фка́зау̌ та́кый вели́кый, што йуж ф кача́льі (зви́тый, кача́у̌ом) без доро́гу за́стау̌. Він хікнуу̌ на не раз, — стре́пау̌ сьа; хікнуу̌ на не другі́й раз, — рошшма́рну̌ сьа так до́у̌гый, аж поза фо́сы. Йак на не хікнуу̌ третьі раз, ско́чыу̌ гад до ньо́го, о́вну̌ сьа коу̌о ньо́го и так го жер. И лыіз з ним (бо не міг и́ти, бо сьа опкру́тиу̌ ко́у̌о ньо́го) и за́лыіз до йидно́го пусто́го до́му и цыіу̌ком го тот гад зьіу̌*).

Зап. в серпни, 1900 р., в Котани, від Дмитра Сениці О. Роздольський.

361. Долї і конем не об'їдеш.

Йеде́н офіцер служи́у̌ у̌ во́ську і ви́просиу̌ сьи до до́му на урльоп і йіхау̌ до до́му і заблуди́у̌ у̌ лысьі. Зайіхау̌ ме́же го́ри, ме́же ска́ли і наступи́ла темна ньіч. А він стау̌ піт тоу̌ скало́у̌ ночува́ти і у̌пйну̌ коньи до корчи́ і ночува́у̌. Подиви́у̌ сьи піт скалу̌, а там горі́ло сьвітло;

*) Подібну леґенду я чув у Берлинї, Брідського повіта: Мужик, що дозволив, щоби єго власна жінка зрадила з лїсничим, за покуту мусів взяти змія до рук. Змій обвив ся докола єго тїла і не покидав ся єго аж до смерти. *О. Р.*

він зо страхо́м пішо́ў до се̨ре̨ди́ни. Там ў скалы́ сиды́ў си́вий дыід і розмо́туваў ве̨ли́кий клубо́к і ўйизаў ґуцки́; шчо заўйе̨́же̨ йе̨де́н і ўйе̨́же̨ дру́гий і тре́тий і так да́лыі. Пита́йе̨ сьи той пан офіце̨р: На шчо ви тото́ стару́шку ўйе̨́же̨те̨?

А він ка́же̨: Йа вінчайу льуде̨́й, хто сьи с ким ма́йи же̨ни́ти, ци там побира́ти.

А він ка́же̨: А подивіт сьи, ци йа ўже заўйе̨́заний.

А він подиви́ў сьи і ка́же̨: Ўже сьім лыіт ўпли́ло.

Скажіт же̨, котра́ мойа́ па́нна.

Йак буде́ш йі́хаў вітци гости́нце̨м, а там при гости́нци буде́ ко́ршма; і кажи́ собі пи́ва ви́не̨сти.

Тай він пойі́хаў. Вихо́дит Жиды́ўка від двана́цьить лыіт, така́ обну́рина, патла́та, же̨ йе̨му́ ме́рско сьи бу́ло на ньу диви́ти, а він ви́йми́ў ша́бльу, махну́ў по голові́ і пойі́хаў да́лыі. І скалы́чиў йі, а він гада́ў, же̨ йі зарубаў на смерть. Ка́же̨: Ма́йе̨ бу́ти ныі сьаке́ ныі таке́, най не̨ бу́де̨ ныійа́ке. А йі́йі тато, то́йі Жиды́вочки, даў сьи ме́же̨ дохто́ри, йі́йі викурували. А Жид сьи розгны́ваў, же̨ ду́же̨ багато маў там припа́ткіў і ви́йі́хаў до міста: ви́христиў сьи сь цыіли́м до́мом і зыіста́ў трахтийе̨́рником. Па́нна йак ви́росла, прибра́ла сьи, ви́чесала сьи, і він йі́йі сьи ўподо́баў і з неў оже̨ни́ў сьи. А він сьи пригльи́нуў — ўже аш пото́му. Шчо ти за шрам ма́йе̨ш?

А вона́ ка́же̨: Ми йак сиды́ли при гости́нци, то ме̨не́ скалы́чиў йе̨де́н войсько́вий пан.

А він собі пригада́ў, же́ то він сам, пригада́ў собі, же̨ ныічи́йа до́льи згинути не̨ мо́же̨.

Зап. в січни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелі: Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I, ст. 295—298. – Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu, ст. 76—93.

362. Чи ліпше за молоду, чи на старість бідувати. A.

Йе̨де́н ґазда́ богати́р льих спа́ти. Прихо́дит під вікно́ йе̨го́ не̨шчісьтье̨, а жіно́че̨ шчісьтье̨, пита́йе̨ йе̨го́: Ци хоче̨ш за молоду бідува́ти, а на ста́рісьть панува́ти, ци за молоду панува́ти, а на старісьть бідувати? — А він сьи на то́йе̨ не̨ відзива́йе̨; а дру́гий день ра́ди́ў сьи льуде̨́й і жінки, йак ма́йи вітповісти. Дру́гойі но́чи прихо́дит зноў, а він вітповіда́йе̨: Вольу́ з за́молоду бідува́ти, а на ста́рісьть пану-

вати. — І спаў на обісьтьę вęликий вогонь і погоріло з майęтку, шчо тылько маў; стоги з збіжом, худоба с стайньима і ўсьи паши. А він на другий день ўзьиў сокиру, а жінка граблы і пішли ў сьвіт роботати. Він ўзьиў сокиру, бо він буў будуўничий, а вона ўзьила граблы і серп, шчоби по поли жнива роботати. І ўвійшли далеку дорогу і посьідали коло дороги. А надйіхаў богатий пан і ўподобаў си його жінку і казаў до него: Продай мęны свойу жінку, а йа ти дам за ньу вęликі гроші. — А хлоп казаў до пана: Дай ми капęльух грошęй, шчобим нę бідуваў по сьвіты, то ти йі дам. — А пан йак му насипаў ў капельух грошęй, а він йіх нę маў де подьіти; а жінка мала на голові білę завитьę ш чęрвоним забором на кіньцьох повишивано. І ўдерла йęму рантуха і він тоти гроші завиў і поставиў коло себę, а жінка сьіла на бричку і с паном пойіхала, бо він йійі продаў. А він йак льих спати і поставиў гроші під голову; а конец віт шмати чęрвоныў сьи. Надлęтьіў крук і тоти гроші ўхопиў і заньіс ў далекі льиси і там пустиў мęжи рошчохи. Стойали доўгий чис. А він ходиў по сьвіты, заробйиў сокироў, шчоби маў звітки жити. І прийшоў аж до того сęла, де його жінка була за дьідичęм; сидьіла ў покойу. Алę жę він свойі жінки і нę пізнаў. І згодиў сьи ў пана, шчо поставит вęликий будинок. І пішоў ў льис і визначуваў майстрам дубину. Россалашиў майстри, шчо рубали дубину, а сам стаў до найгрупшого рубати. Йак го зрубаў і випала с сęрęдини, з зарослого дерęва його шмата тота, шчо продаў жінку ў дорозьі. Він тоти гроші йак підоймиў і зачиў плакати, шчо гроші йę, а жінки нęма. А там сказали другі: Тра ототи гроші віддати до двора, бо то знайдęны, то ни твойі, то йę гроші паньскі. — Він приносит тоти гроші до двора, а пана нęма, ўже нęбошчик, а паны ўдовицьі сидит ў покойу. А йак ўздріла тоти гроші і дужę сьи ўрадувала, йак ўздріла свойę завитьę. І тогди сказала: Ти мій чоловік, а йа твойа жінка; тęпер будеш зо мноў ґаздувати, так йак йа ґаздувала першę с свойім паном. — І він буў дьідичęм, а вона дьідичкоў і добрę йім сьи обойім на старісьть поводило. І так панували, йак йім шчісьтьę росказало.

Зап. в цьвітни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

363. Чи ліпше за молоду, чи на старість бідувати. Б.

Быў йиден ґазда. Воженйў сьа ж жінкоў молодоў і добри ґаздуйи си. Порйадный ґазда. Али прийшоў ў ночи старый чоловік під вікно —

а ўно ни йиначе, хыба́ Ісу́с Христо́с сам — повідат: Колй ты, чоловіче, хо́чеш бідува́ти? Ци зза молоды́х льіт, ци на ста́рісьть? — Мо́вит: Пора́джу сьа ж жінкоў. — Той прийшо́ў дру́гойі но́чи: Са́мо не зна́йу, шче сьа пора́джу. — І ра́дит сьа ж жінкоў, йак бы льі́пше было, а жінка йу повідат: Зза молоды́х льіт шче бысмо си заробили дайак, а на ста́рісьть, йак бысмо бідува́ли і старі́ бысмо были, то́ бысмо цаўком моглй погы́нути. Бу́деш мо́вити, йак прийде шче той ста́рый, жи зза молоды́х льіт будемо́ бідува́ти. Прихо́дит той тре́тойі но́чи: Но, йакйис сьа пора́див? — Так, вольу́ бідува́ти зза молоды́х льіт, пыіж на ста́рісьть! — А то быў сам Сус Христо́с, то він йуж знаў, шчо му датй. І не за до́ўгый час погы́нула му худо́ба. Али маў бога́того те́сьтьа і шче му даў йакісь коро́ви, па́ру быкі́ў — не пома́гат нич і тото́ вы́гынуло, погыри́ў ґру́нту, шчось шчо маў тро́хы — не мож жи́ти нийак. І зато́го імйла сьа, згоріла ха́та. Йуж нема́ шчо раз роби́ти, по же́бріх ганьби́т сьа йти, бо молоды́ і бе́сьідуйут си: Ходьім гет ў сьвіт даґде́! — Іду́т вонй ў сьвіт обо́йи, а́ли ўна те́ньґо фа́йна, так на тварь уродли́ва. І надйі́хаў пан доро́гоў, поды́баў йіх і пы́тат сьа: Де ви йдете? — Ідемо́ ў сьвіт, бо не мож жи́ти нийак. — От не так ты роби, чоловіче. Узьмй, та продай меньі́ жінку, та ўна буде́ ко́ло ме́не жи́ти, а ты буде́ш ма́ти гро́ші, та буде́ш жити! — І ўни сьа ўбо́йи пора́дили: Прода́й, а йа дайа́к від нього́ ўтечу́, тай будемо́ ма́ти гро́ші, та мо́же бысмо дайа́к жили! — Погоди́ў сьа, не зна́йу за кілько, дось ма́ла вона́ ху́стку, переде́рла на полови́ньі і дала́ му піў ху́сткы, а піў собі. Він заўйаза́ў собі ў то́йі піў ху́сткы гро́ші, тай пішо́ў, а вона́ сьіла тай с па́ном пойі́хала. Ба́чу, Бог не суди́ў йійі бідува́ти, хыба́ йиму́, бож знатй сьа, жи вона́ ко́ло па́на не бідува́ла. А він вы́йшоў десь під льіс, загада́ў сьа, тай льіх спати тай заспа́ў з га́ткы. А воро́н приле́тьіў, мы́сли́ў, мо́же там хльіб, або шчо, ў ху́стцьі, ўхопи́ў тото́ тай поле́тьіў. І зале́тьіў аж до то́го па́на, де му жона́ і пусти́ў гро́ші ў ли́пу порохна́ву с фу́сткоў. А тот сьа выспаў, ўстаў, нема́ й жоны́, нема́ й гро́ший. Тай плач, тай біду́й, служи́, де мож. Дось перебы́ў тоты́ часы́, котрі́ му Бог назначи́ў бідува́ти, ўже сьа ўста́ріў і прийшо́ў до то́го па́на, де йиго́ жона́. І там сьа найа́ў гі старый ко́ло тельа́т ходи́ти: Не зна́йу, мо́же там быў рік, мо́же й два, мо́же й три, а́ли він не зна́йи жоны́, а вона́ не зна́йи йиго́, не спізна́ли сьа, бо вона́ па́ньі, а він ві́чный жебра́к. Али прихо́дит тот час не бідува́ти ўже й йиму́ і захорі́ў тот пан, умира́т — а дьіти́й тот пан не маў — і ли́шат цьіле́ панство́ на жону́ і нака́зуйи: Тоту́ липу, шчо йи по́ниж двора́ сьтьатй і зроби́ти тру́ну с то́го! Так уна́ заклы́кала, йак пан ўмер, майштры́ стина́ти ли́пу і той старый, йійі ґа́зда, пішо́ў помага́ти. Сьтьалй ли́пу і вы́пали гро́ші с ху́сткоў. А той ста́рый хо́пиў: То, повідат, мо́йі. — А тоты́ майштры́

повідайут: То нам Бог даў, кой ту были. — А він повідат: Йак вам Бог даў, кой йа жонў продаў, та мені і пан даў! — І почалй сьа сварйги і заклйкали паньійу. Паньійа вийшла, подивйла сьа на тотў хўстку і співнала. І пішла́, винесла дрўгый кўсень, примірила, йаґурат сьа придала́ хўстка. І ўна почала́ сьа то́го старого пытати, йак він продава́ў, йак, шчо, і заклйкала го до поко́йу, дала́ му бра́ньа па́ньцьке, шчо пан ходйў, розмо́вили сьа там, йак ним Бог обіцьа́ў і віт то́го часў зачалй гораздува́ти і до днесь гораздўйут.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

364. Чи ліпше за молоду, чи на старість бідувати. В.

Ўженйў сьі такйй молодйй чоловік, взьнў собі до́брого ґоспо́дари донькў. Алеж той та́то йиго́ та́кож бўў до́брий ґоспо́дар, о́жеж ў до́ма ни моглй сьі змістйти, — той та́то і той та́то да́ли тим дьітьом по кава́ўку по́льи і гро́ший і вйставили йім на бо́цьі ўсьу ґоспода́рку. І так вонй ўбо́йи ґоспода́рили кілька льіт, ма́ли худо́бу, а дьітйй ни ма́ли. А тимчьйсом, йак то по робо́тах, ўже не було́ ў до́ма тако́йі робо́ти і той пішо́ў собі заробити чоловік — він сьі зва́ў Йіва́н — а жінку зоста́виў на ґоспода́рстві ў до́ма. Алеж йак прийшо́ў до до́му, і вйдьіў там на робо́тьі, жи на́рід дўже працўйи, не ма́йи кава́ўка хльі́ба і не йіде́н, не два бис полўдне, нарікали на свойў бідў. А він прийшо́ў до до́му у ве́чир, повіда́йи до жінки, ка́е: „Чось на́рід ка́же, жи біда́. Шо то — ка́же — за біда́, жи йійі не вйдко ньігде́...“ — Али тим чьйсом на дрўгий день вабра́ў сьі і пішо́ў зноў на робо́ту. Прихо́дит ве́чир там, спізнйў сьі, десь уступйў мо́же до йакйх сво́йіх ро́дичіў і вабавиў сьі, — а біда́ за ним шука́ла, зна́ла до́бре, жи йиго́ ўже на робо́тьі нима́, мйслила, жи він ўдо́ма ўже. І прихо́дит у ночй до йиго́ ха́ти і пўкайи ў вікно́. Ка́же: „Йіва́ни, йи ти ўдо́ма?“ — А жінка сьі відзива́йи с ха́ти: „Нема́. Мій Йіва́н на робо́тьі. А там хто — ка́же — до мо́йі ха́ти пўкайи ў вікно́?“ — А біда́ ка́же: „Йа“. — „А шож ти за йідно́?“ — „Тво́го Йіва́на тай тебе́, твойа́ біда́“. — Вона́ ка́же до нього: „Ми йак ў сьвітьі жийимо́, таксмо бідй не вйдьіли“. — „Ну, то ска́жеш сво́му чоловікови, йак він прийде до до́му, шчо йа йиго́ біда́ й твойа́“. — „Та йдьіт, ідьіт — ка́же — спід вікна́ ўже“ — Марйська відвіча́ла. — „Йак він прийде до до́му, то йа йимў ўповім, жи ту була́ біда́“. — А біда́ тогдй відвіча́йи: „А шче йиго́ попита́йиш, йак він хо́че: —

Ци хо́че тепе́р, у молоди́х льіта́х бідува́ти, ци на ста́рісьть?“ — „Ну, ну — ка́жи — йа йиго́ запита́йу, йак він при́йде до до́му“. — Забра́ла сьі біда, вітхо́дит віт ха́ти і ка́же на вітхо́дьі: „Май ра́ду с чоловіком, бо йа ўзаўтра́ ў ве́чир ту бу́ду (назад при́йде сьі питати, коли́ схо́че біди́ти)“. — Тай пішла́. А тимчьи́сом прийшо́ў чоловік до до́му, жінка засьвіти́ла, да́ла йиму́ вече́рити. Йак то при вече́ри, жінка чоловікови повіда́йи: „Той і той буў, тепе́р но відойшо́ў...“ — Але чоловік собі мисли́ў, жи хтось за чи́мось приходи́ў, — а жінка йиму́ повіда́йи: „Ньіхто́ ньіза́чим приходи́ў, но біда́ пу́кала до вікна́ і пита́ла за тобо́йоў і за мно́йоў; алеж йа йиму́ каза́ла, жи тиби́ нима́, ти на робо́тьі, — а та біда́ тілько каза́ла до ме́не: „Йак твій Йіва́н при́йде з робо́ти, ска́жеш, жи йа, йиго́ біда́, ту́тка була́“. І запу́кала, забра́ла сьі й пішла́. Ше на вітхо́дьі тілько сказа́ла, шчоби йа сьі тебе́ запита́ла, коли́ ми схо́чем біди́ти. А йа каза́ла: „Ну, ну“. — „Бо йа при́йду ўзаўтра ў ве́чир зноў до вас“ — тота́ біда́. — А Йіва́н собі розду́маў, жи то біда́, тай каже до жінки: „Та най бу́де — ка́же — біда́. А йа ўза́ўтра йду рімно на робо́ту, — йак би мене́ не бу́ло ў до́ма, ўона́ бо́рше прийшла́, то ти йиі́ ска́жеш: Йак сьі ма́йи бра́ти на ста́рісьть до нас, то най сьі бере́ тепе́рка за́ молоду. Бо ми ше тепе́р молоді́ льу́ди, то ми собі ше ра́ду дамо́, а на ста́рісьть мо́жи так бу́ди, жи Го́сподь милосе́рний так мо́же да́ти, жи йак би, борони́ Бо́жи, була́ біда́, то с тоў бідо́ў си ра́ди ни дамо́“. — Тай Йіва́н ра́но по вобі́дьі забра́ў сьі, пішо́ў до робо́ти. Алеж бо ро́бит цьілий день, — шось йиго́ так тьа́шко за се́рце фата́йи і він усе́ го́рко здиха́йи і Бо́га про́сит і ка́же сам до се́бе: „Мо́же зіпра́ўди й біда́ приходи́ла...“ — Зале́дво сьіў на полу́дни, і с то́йі туги́ аж не го́дни йі́сти: — Так му сьі ў голові переверта́йи. І ка́жи: „Коби Бог даў йак до ве́чери дочека́ти, то ўже ни́ньі бо́рши бу́ду ў до́ма́“. — Стаў сьі ве́чир, попуска́ў пан ўсьі льу́ди до до́му, тай Йіва́н пішо́ў. Алеж тимчьи́сом по доро́зьі ўступи́ў Йіва́н до сво́о рі́дноо та́та. Йак то зви́кльі до до́му, ма́ло коли́ ў та́та бува́йи, і там йиго́ загости́ли. Да́ли му повече́рити тай він сьі затри́маў аж до но́чи. По́тім забра́ў сьі, пішо́ў до до́му. Прихо́дит до ха́ти, — жінка ка́жи: Десь ти так іде́ш — до се́го часу на по́ли ни ро́биш, жи так пі́зно прихо́диш до до́му?“ — А він ка́же: „Та шчо, — йа ўступа́ў тро́ха — ка́же — до до́му до тату́ньи...“ — А ўона́ до ньо́го повіда́йи: „Ото ви́диш, ўже біда́ була́ зноў“. — „Ну, та шчо, жи була́! Та було́ йі — ка́жи — сказа́ти так: Жи йак хо́чи шо з на́ми роби́ти, то най тепе́р ро́бит“. — А жінка ўповіда́йи: „Та йа йі так каза́ла, жи ра́тше молодо́му біди́ти, ньіж на ста́рісьть. Ну, то каза́ла біда́ на то́йи, йак йа так вітповіла, жи ўже ўза́ўтра буде́ сьі бра́ти ў полу́дне“. — А він ка́же: „На, най сьі ўже бере́“. — Аже тим чьи́сом помоли́ў сьі, подьа́куваў Бо́гу за день і про́-

сит Бо́га: — Шо́ би то було́ таке́ ў ті біды́і, шчо би она́ ма́ла си́лу без бо́жоі́і во́льі до чолові́ка напастува́ти? Тай ньіц, польнга́ли спа́ти, спі́йт аж до ра́нька; прийшло́ на ра́но, шче з Бо́гом поўстава́ли, вихо́дит на свої́й обісьтьи́, обійшо́ўши худо́бу: — Усьо́ здоро́ве Бо́гу дьи́кувати! — і так собі́ гадайи: — Ка́же: — „Шчось би то могло́ бу́ти, йаки́йсь тума́н, мо́же — ка́же — де йаки́й до кобі́ти хо́дит та стра́шит йі...“ — Тай прийшо́ў до ха́ти: — Дава́й — ка́жи — обі́дати, а йа йду ні́нька зноў на робо́ту“. — Жі́нка да́ла поўобі́дати, забра́ў сьи і пішо́ў ў бо́жий час до робо́ти. Ро́бит вь льудьми́ на па́нцкім лань́і аж до полу́дньи, — аж ту, зале́дви наста́ло полу́дне, лети́т коньо́м с села́ йаки́сь на фільва́рок. А Йіва́н сиди́т на самі́м крайу́ (йиго́ ўже ча́йи на то!) Кричи́т той хлоп с коньи́: „Става́й, чолові́чи, бо ўже твоі́й ўобісьтьи́ спали́ло сьи!“ — Алиж той ру́ки заломи́ў: — „Бо́же сьвити́й, та ти зо мно́йу!“ — І забра́ў сьи с тим подьа́куваўши Бо́гу: — „Го́дьі да́рмо, тако́й біда́ хо́дит по льу́дьох, ни по льі́сьі...“ — Пішо́ў до до́му, на своі́й ўобісьтьи́: — Нима́, по чи́стий пльац. — „Бо́же сьвити́й, Бо́же, тож пі́рший — ка́же — раз дайу́ ві́ру, шо біда́ на сьві́тьі“. — Алиж тимчьи́сом ро́дичі замо́жні, — поста́вили йиго́ зноў. Ни за до́ўгій час поги́нула му худі́бка на ўобісьтьу́, па́ра волі́ў, три коро́ві і займи́ло сьі зноў йиго́ обісьтьи́. І так пома́ло тако́й ўже біда́. І збі́дньіў той чолові́к ца́ўком. Алеж таки́й бі́дний, жи ўже ті́йі кава́ўки по́льа попро́даўши, і ни ма́йи жа́дного рату́нку, но ті́лько шо зо сво́йіх рук заро́бит, і так жи́йи. І зале́дви ма́йи хати́нку, де го́лову ўпха́ти.

Алеж йиде́н рік таки́й кьишки́й прийшо́ў, шчо буў го́лод на сьві́тьі, жи на́рід ду́же з го́лоду біди́ў. Але тимчьи́сом прийшла́ ўо́сьінь, — гу́би сьі ду́жи зароди́ли і льу́ди ходи́ли збира́ти. А той бі́дний зо сво́йоў жі́нкоў так раз лиши́ў сьі ў до́ма тай ка́же: „Ходьі́мо ми, і собі принесе́мо тих губ і буде́мо ма́ли ў зимі́ йаки́сь час посі́дьіти...“ — І забра́ли сьі ўобо́йи, пішли́. І цьіли́й день хо́дьит по льі́сьі: — Нема́ губ дльа них, аньі йідно́йі не знайшли́. Повиходи́ли ўони́ над вечеро́м з льі́са і посьіда́ли собі під фіґу́ру і жа́луйут сьи йидно́ з дру́гим на свойу́ білу́, жи ўже ца́ўком біда́. Ўсьі льу́ди гу́би но́сьит, а ўони́ йі́дноі́і ни знайшли́. І с то́го жьильу́ росипла́кали сьи ўбо́йи і пла́чут, на свойу біду́ нарі́ка́йут. А тимчьи́сом ди́ўйит сьі: — Йі́де йаки́сь пан штирма́ кі́ньма. І зьньиў ша́пку коло фіґу́ри і дайи́ хва́лу Па́ну Бо́гу, і заложи́ў наза́д на се́бе і пита́йи то́го чолові́ка: „Чого́ ви так, льу́ди, пла́чите?“ — А він, той чолові́к, роспові́ў йиму́ цьіле́ житьи́, ў сво́йі біды́і. А той пан ка́жи до нього́: „Шко́да, чолові́чи, тибе́, дава́й си ра́ду“. — „А — ка́жи — йаку́, про́шу па́на, ра́ду си мо́жу да́ти?“ — „Аўо́ — ка́же — ма́йиш жі́нку молоду́...“ — „А — ка́же — та шчо миньі́ с то́го, жи ўона́ молода́, коли ўона́ са́мож так біду́йи, йак і йа...“ — „То йа

тобі ска́жу, чолові́чи, на то́йи — жи́бись бу́ў таки́й, мо́йі ра́ди послу́хаў, тобі би було́ ле́кши на сьві́ті. Прола́й миньі́ свойу́ жі́нку, а йа тобі дам гро́ші, — ти буде́ш жиў з гро́ший, а ўона́ буде́ жи́ла коло ме́ни". — Поглька́нуло йидно́ на дру́гого, ас се́рце за серце фата́йи: — Хоць біда́, то тако́й би сьи ра́ды ку́пи трима́ти. Але тимчьи́сом, йак то ба́ба за́ўши — ка́жи: „Возьми́, мене́ прода́й! Ти за ме́не во́зьмеш ла́дны гро́ші, мо́же так бу́ти, жи тобі буде́ льі́пши без ме́ни, а миньі́ биз те́би..." — Він ўзьйу́ і зголи́ў сьі с па́ном, а пан ви́ньиў у такі́м ро́зьі йиму́ гро́ші і порахува́ў і наза́д зосипа́ў до то́го ро́га і взьиў с то́йі жі́нки йиго́ сльубни́й пе́рстьінь, перелома́ў на полови́ньі і ки́нуў до тих гро́ший, а ту́йу йидну́ полови́ну ўзьиў с собо́йоў, жі́нку посади́ў на ту́йу кари́ту і пойі́хаў ў сьвіт. А той бі́дний Йіва́н ті́йі гро́ші ўзьиў і положи́ў коло се́би і так кьи́шко задума́ў сьі, і росплака́ў сьі і льіг під фіґу́роў спа́ти. А гро́ші положи́ў під го́лову. Надле́тьіў крук і ўба́чиў, жи чолові́к лежи́т, — спусти́ў сьі з гори́ на доли́ну і прибли́жиў сьи аж до то́го чолові́ка. Ми́слиў жи той крук, шчо то йаке́ сте́рво могло́ бу́ти, і так зайшо́ў і пома́ло то́му спи́йчому ви́кьигнуў той ріг з грі́шма і взьиў ў ла́би і пішо́ў, поле́тьіў на польі́ту за тим па́ном. І зайшо́ў аж у ті па́нцкі до́бра, там маў гньіздо на такі́м ду́бі, і ті́йі гро́ші положи́ў у тото́ гньіздо́. Той чолові́к пробуди́ў сьі, спамньита́ў сьі, жи ўже жі́нку прода́ў, шука́йи за грі́шма, — а гро́ший ўже мі́сце засти́ло. А крук вже з грі́шма на мі́сци ў то́го па́на, ў йиго́ льі́сьі. Той жи бі́дний Йіва́н тогди́ зачина́йи шче гі́рше пла́кати і нарі́кати на се́би і на свойу́ бі́ду: — „Тепе́р — ка́же — йа ўже мо́же — ка́же — перед Бо́гом согріши́ў, бо мо́же й душьи́ ма́рне піде́..." — І тогди́ подьи́куваў Бо́ўу коло то́йі фіґу́ри і забра́ў сьі і пішо́ў до сво́йі ха́ти.

Тогди́ зь ньо́го, с то́го чолові́ка, зачьи́ло сьі шчи́сьтьи йиго привертати наза́д і зроби́ў сьі вели́ким ма́йстром, зачьи́ў ходи́ти по сьві́тьі, буди́нки ста́вити. Алеж ду́же вели́кій ма́йстер буў, величе́зний, жи ходи́ў по пана́х і пани́ йиму́ дава́ли гро́ші ду́же до́брі і йиму́ ўже тогди́ зачьи́ло бу́ти тро́ха льі́пше. Тимчьи́сом само́му то́му па́нови заба́гло сьі буди́нка ду́же га́рного, і він учу́ў ў тім ма́йстрі і каза́ў йиго́ спрова́дити аж до сво́го двора́. І ма́йстир спрова́диў сьі там, прийшо́ў, погоди́ў сьі с тим па́ном па той буди́нок ста́вити, — каза́ў йиму́ тогди́ пан: „Бери́ собі́ льуди́й, кі́лько тобі́ тре́ба, йідь до то́го льі́са мо́го і вибера́й ду́би на буді́вли". — Він собі́ взьиў кі́лька хло́піў, пойі́хаў ў той льіс і ви́браў ду́би, а на ўоста́нок прийшо́ў до тако́го ду́ба, шчо на ньім було́ кру́кове гньіздо́. І тогди́ він затиса́ў то́го ду́ба і ка́же льу́дьом тим руба́ти. Руба́йут льу́ди дуби́ну, а він собі́ йако ма́йстер ньіц не ро́бит. Але спусти́ли то́го ду́ба на зе́мльу, — а то гньіздо́ ўпа́ло і роси́пало сьи, а той ріг ви́котиў сьі з грі́шма. А ті́йі льу́ди, шчо руба́ли, два

хлопи, знайшли той ріг і зачьили сьі на ньім рвати. Тогди прийшоў той майстир, питайи: „Шчо вам йи, шчо ви так ниспокійно межи собойоў сварливо робите?“ — А другий ўповідайи: „От — каже — марну річ знайшли йакусь у гньіздьі і ни годньі сьі тим подьілити жаден...“ — А той майстер каже: „Покажіт но, шчо за річ, йа вас погоджу“. — Тійі виньили той ріг і дали тому майстрови ў руки — а той майстир дивит сьи на той ріг і каже: „Та то не ваш, то — каже — мій ріг. То — каже — йа йиго відоспаў, а то — каже — крук гньіздо маў, то він — каже — ў мене ўкраў і ў тото гньіздо заньіс“. — Алеж тійі льуди не годньі сьі ўтохомирити межи собойоў, а сварут сьі вже і с тим майстром добри. І каже: „Та ти чужий чоловік, а то нашого пана льіс, — а йаким би способом міг бути твій ріг?“ — Алеж він до них кажи, жи: — „Ми ту справи не зробим межи собойоў, — спускайте дуби тійі до вечира, аж підемо до того пана. Йак пан вам скаже той ріг відати, жи то ни мій, то йа вам відам“. — Робили они до вечири, — ўусьі намовили сьі на того майстра, жи будут йиднаково перед паном говорили, жи то ни може бути. Аш прийшло до вечири, — посходили сьі ўсьі разом, пішоў той майстир до пана с тим рогом і показуйи панови, шчо: — „Мойа даўна згуба у панцкім льісьі знайшла сьі“. — А пан ўзьнў той ріг до себи і подивиў сьі на того майстра і так ўогльануў тай каже: „Так йист, жи то твій ріг“ — а тійі льуди тогди ньіц ни можут казати на тойи, по сьі здиўували с того, шо то за спосіб може бути... Тогди ўчула тота паньі того пана, шчо там такий уў канцельарійі ў панцкі рух і бесьіда при йакись рі'. А той пан каже: „Видиш, то ти майстир, а йа тобі той рі' сам даў, а твойа жінка ше ў мене йи (а тото сама тота)“. — І тогди тота жінка стойіт під дверми і на туйу бесьіду приходит аж до канцельарійі. І ўогльинула свого мужа, — аж йі сьі слези в очох закрутили... І так собі гадайи: „Йака то велика сторона, а йа йиго лишила с тим рогом піт тойоў фігуройоў, — шчо би то сьі могло стати?“ — І каже тому свому панови той ріг роскрутити. Роскручуйи той ріг пан, — і акурат того піў персьтіньи лежит у тих грошох. А тота жінка каже: „То мій власний муж, а ти, пане, майиш ше половину персьтіньи віт самойі тойі половини“. — Тогди пан вітсунуў столик, виймайи того половину персьтіньи і складайи до купи: — Той персьтінь так йак буў, так сьі стулиў до купи і вже пан розірвати йиго с купи не годен. І тогди пан каже до ньього: „Ош то видиш, то твойа сьльубна жінка, тота сама паньі, жи ўоту с тобоў говорит. Наш тобі той ріг з грішма і той персьтінь твойі жінки, а йа тобі шче дайу той цалий скарб і твойу жінку типерь назад тобі; а йа майу видлуґ тих скарбіў, шо ту йи, ше таких три — то той тобі даруйу, на віки амінь“. — Ўож то так пан вимовиў і відаў йиму

той скарб і йиго́ сьльу́бну жінку за цьілий час. І тимчьйсом пан сьі вйбраў с тих обша́ріў двірских і каза́ў: „Вйинце фамільийі йа не ма́йу, — йак бу́ду умира́ти, ше ти тамті віда́м". — А ўже так зробйли за́пис, шчо той ма́йстир зоста́ў ў тих скарба́х во своў жино́ў Ма́рійоў на віки панува́ти.

Так то Го́сподь Бог каза́ў: — Хто ма́йи кйпский полу́динок, то буде́ ма́ти льіпшу вече́ру, а йак йиднако́во Бо́гу дьйкуйи за зле і за до́бре, то ў такім чоловіцьі Па́нбі пьігди ни забу́ди. А котрйй за́молоду біду́йи, на ста́ріеьть буде́ панува́ти; і Бо́га ўсе́гда тре́ба просйти, ци з ра́на, ци с полу́дньи, ци ўстайиш, ци льага́йиш, а ўсе́гда з Бо́гом. Тілько то йист, жи йака́ кома́шка найме́нча, тож ви собі льу́ди, мйслити, шчо ў ньі Бог ни памньита́йи? Бог усе́гда йист на ка́ждім місци і ўсьо дайи і ўсьо вйдит і ўсьо промишльа́йи, а хто кого́ крйу́дит, то він йиго́ ньігди скрйу́дити ни го́дин. Бо нивірньі Йивре́йі Христа́ крйу́дили на різних спо́собах, а за шож так? — бо вонй мйслили, жи ньігде́ ца́рства нема́ більше віт то́го сьвіта і йінчого Бо́га не могу́т знайтй кро́мі більше віт се́бе віри, йак самі вірні. Тілько ўонй ни вірут ньіко́му і ни вірили чирис то́йи, жи син бо́жий міг би буў прийтй на сьвіт. Та́кжи чоловік той молодйй буў, ни вірну́ сво́йі бідьі, али йак та біда́ прису́нула сьі лехко до нього, йак го зачьйла йиго́ віри добува́ти — ў такім спосо́бі він ўже тепе́р пізна́ў, йака́ кому́ біда́ го́дна ра́ду да́ти.

Зап. 1900, в Серниках, Бобрецького пов., від Василя Серкиза О. Роздольський.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 45—46. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 159—161. — Kolberg, Radomskie. Т. II, ст. 198—200. — Рудченко, Нар. южнор. сказки. Т. I, ст. 161—163. — Етноґр. Збірник. Т. III, ст. 82—103. Ч. 33—36. Там вказана література предмета.

365. Як Мазур і Мазурка були псами. А.

Буў йиде́н ґоспо́дар, порйдний богач. А маў на́ймита Ма́дзура і Ма́дзурку, маў цьілйй майе́ток, а ни маў дьітйй. Ко́ло йиго́ воріт було́ вилйки о́зиро, а то буў трахт туда́, цьіса́рска доро́га. Він узьну́ тай ка́жи то́му на́ймитови: Гм, зна́йиш ти шчо? Йи гро́ший до́сить, йа йду до сво́го ўрйду ў сило́, а ти йди на дру́гий коне́ц, там роздава́й гро́ші, аби ве́зли матирйал ту ко́ло ме́ни і най там руба́йут ў льісьі такі кава́лки, абй пальі булй і льіґа́ри на міст і дйльи, ўкрива́ти з ве́рха. — Даў шчос два́цьіть тйсьіч. Шчо? За шісьть день зробили той міст. Али ґазда́ ка́жи до Ма́дзура: Йди-но ў ве́чир, слу́хай цьілу́ ньіч, йак буду́т

фіри ïіхати, ци буду́т більши дьи́кувати мины́і, ци буду́т кльисти́, шчо йа той міст зробйў! — Пішоў той Ма́дзур, слу́хайе, ïіди два́цьіть фір; прийіхали, а ту льис ўже. Там буў вартыі̆уник; запита́ли сьи, ци ўже мо́жна ïіхати? — Мо́жна. — Дай му Бо́жи здоро́ўйи, аби́ прожи́ў — пара́з ўсьі два́цьіть сказа́ли — мно́гі льіт, а по смирти́ ла́ску бо́жу! — Дру́гі попереганьи́ли ко́ньі, бичува́ти ци сьи ни тра́фит, а ту ўже міст! Тай ка́ут: Бода́й ни дочика́ў буў той міст кла́сти, бода́й му оста́тна годи́на була́! — Ну, праўда, більши льуди́й дьи́куйи, йак клину́т. Али чу́йи, злє́тьіло два анге́ли коло того ґазди́ хати на ли́пу — а́ли те́ньґа ли́па бу́ла — тай ка́ут: Віт те́пир за рік поро́дит се́го Ма́дзури жі́нка хло́пцьи і то́го богачи́ буде́ жі́нка ма́ти хло́пцьи одно́йі но́чи, одно́йі годи́ни. І буде́ тота́ дити́на богачи́ ма́ти шчо но́чи три дука́ти під голова́ми на ра́но, бо му так Пан Біх назначи́ў, до вісьімдисьи́ть льіт і ў йиднь́ім дука́тьі буде́ три́цьіть ри́ньських. І полє́тьіли анге́ли. — Али ра́но прихо́дит Ма́дзур до ха́ти до то́го ґазди́. Пита́йи сьи ґазда́: А шчо, більши дьи́кували, ци кльили́, шчо йа зроби́ў міст? — Ка́жи: більши дьи́кують, йак клину́т. То, ка́жи, дьи́кувати Бо́гу! — А за хло́пцьи ни признайи́ сьи той Ма́дзур, шчо буде́ йиго́ жі́нка ма́ти і богачи́. Акура́т ў ріўний рік одно́йі годи́ни, одно́йі но́чи, Ма́дзурка ма́ла сво́го хло́пцьи, а ґазди́ньи богаче́ва ма́ла сво́го хло́пцьи. Йидна́кі сьи прида́ли на твар, ўсьо, ца́ўком йак оде́н. Али той Ма́дзур сказа́ў сво́йі Ма́дзурцьі, шчо йиго́ дити́на буде́ ма́ти три дука́ти під голова́ми; а́ли каза́ў ни каза́ти. Тота́ Ма́дзурка чи́риз цьіли́й мі́сьиць попраўйи́ла дити́ньі під голова́ми ра́но, аби́ ўхо́пила тих три дука́ти, а паре́штьі Ма́дзур з Ма́дзуркоў умо́вили сьи і сво́го хло́пцьи задуши́ли, під ґазди́ньу пітки́нули сво́го задуше́ного хло́пцьи, а то́го бога́цкого хло́пцьи ўзьи́ли, тай ўтьіклй. Найми́ли собі ста́ньцьійу аж на дисьи́тьім сильі́, шчо но́чи три дука́ти, до́брий патинт йде! А ґазда́ сво́йі ґазди́ни таку́ поку́ту заўда́ў: Вікопаў ў стодо́льі по по́йас йа́му, аби́ пиcьи́та пле́кала цьіли́й рік. Аж паре́штьі той хлопа́к ви́ріс ў Ма́дзура і Ма́дзурки. Тота́ свойу́ поку́ту ўже вітпоку́тувала, шчо йі назначи́ў ниcправидли́во чолові́к, а ўсе гада́ла, шчо свойу́ дити́ну на пра́ўду задуши́ла. Али той Ма́дзур набра́ў сьи гро́ший доси́ть ў то́го хло́пцьи, даў го до шкіл; так той сьи ўчит хло́пиц, шчо нима́ му мі́ри. Аж паре́штьі той Ма́дзур з Ма́дзуркоў позбира́ли сьи, ўже пани́ поробили сьи, йдут собі на вісьіль́й до одно́го там па́на, а на́ймицьцьі Ма́дзур ка́жи по ти́хо, сво́йі: Аби́с звари́ла йі́сти то́му байструко́ви! — Тота́ му дала́ йі́сти — а він зачу́ў, хлопа́к — і ду́жи тьи́шко му, жаль го обійшо́ў, жи він сьи так тьи́шко ўчи́ў і вони́ мине́ за байструка́ ма́йут, то ви́дно, шчо йа ни йіх син. —

Тай с то́го жильу́ ота́к пішо́ў, йак звітци на Розриўку*) — так пла̃чи — сьіў під ду́ба! Али злéтьіло два ангéли з нéба. Чо ти пла́чиш? — Йа працуйу, йа сьи ўчу, йа маў йіх за та́та й за ма́му, а вони́ минé ма́йут за байструка́ — то ви́тко, жи йа ни йіх син! — Ангéли ка́жут: Пра́ўда, жи ти ни йіх син, бо вони сво́го си́на задуши́ли; ти маў шчо ночи три дука́ти під голова́ми на ра́по, тай тибé укра́ли, а свойу́ дити́ну пітки́нули піт твойу́ ма́му, а твойа́ ма́ма нивинни цьіли́й рік письи́та плика́ла ў стодо́льі ў йа́мі. Типéр жи возьми́ три льіто́рости ўломи́ льіско́вих, ўда́риш Ма́дзури, ста́ни сьи хорт, а з Ма́дзурки ста́ни сьи хорти́цьи. І кажи: Абис йшоў туда́ на полу́дни і де повéрниш на́ньіч, йак тьи буду́т гости́ти, аби́с йіў, а хорта́м де при́йдеш, аби́с росказа́ў гра́ни макі́тру да́ти. А йак сьи хто буде́ тибé пита́ти: Йа шче ни ви́дьіў, аби́ хорти́ грань йіли! — а ти ска́жиш: Йа шче ни ви́дьіў, аби́ жі́нка письи́та плика́ла. — Більши аби́с ньічо́ ни каза́ў. І так сьи допита́йиш до свойі ма́ми і до сво́го та́та. — Прийшо́ў до йидно́го ксьо́ндза, ўздріли, жи пори́дний чолові́к, ка́ут: Та йи шчо да́ти особі, а́ли псам нима́ шчо да́ти! — А він ка́жи: Да́йти макі́тру гра́ни хорта́м, тай з них до́сит буде́. — А тьі сьи відивили на нéго. Дали́ грани, тоти́ хорти́ так жиру́т, так гарчи́, ко́ждий хапа́йи собі більши. Ксьондз кажи: Йа шче ни ві́дьіў, аби́ хорти́ так грань йіли! — А він ка́жи: А йа ни видьіў, аби жінка плика́ла письи́т! — А ксьондз ка́жи: Ой, йа киму́йу, там ў йидньім сильі́ жінка плика́ла письи́та! — Пирийшо́ў так де́сьіть сьіл, гудува́ли ўсе гра́нну хортьіў, де повирнуў на ньіч до ксьондза, а хто каза́ў, шчо йа ни ві́дьіў, аби псн грань йіли, а він ўсе вітповіда́ў, йа шчи ни відьіў, аби́ жінка письи́та плика́ла. Али прийшо́ў до сво́го сила́ до попа́ на ньіч, ўвійшо́ў, ва́раз ўздріў ксьондз, шчо така́ осо́ба дильіка́тна, ка́жи: Ну, то тьі сьи особі найде́ дати́ йісти, а́ли хорта́м нима́ шчо да́ти! — А він зачу́ў, тай ка́жи: Да́йти йім гра́ни ў макі́тру! — Піп стаў, ди́вит сьи; насади́ли гра́ни макі́тру таку́ теньґу, а піп ка́жи: Ну, йа шче ни відьіў, аби́ хорти́ грань йіли! — А він ка́жи: А йа ни ві́дьіў, аби́ жінка письи́та плика́ла. — А той ка́жи: Та то ў нас піт сто пйидисьи́тим ну́миром жінка псн плика́ла! — Пириночува́ў він там, ра́но посьньіда́ў, бирé сьи, йде піт той сто пйидисьи́тий ну́мир, до сво́го та́та і ма́ми. Прихо́дит до ха́ти, пообзира́ў сьи, пра́ўда, майéток, нима́ ньіґдé льіпшого. Тай ка́жи: Сла́ва-й Су́су Христу́, та́ту! Поцьульува́ў ў но́ги, ў ру́ки!... Стари́й відивиў сьи — таки́й пан! Ви́кайи... Пуцьульува́ў ма́му ў но́ги, ру́ки. Ма́ма сьи стріпала: Ай, ка́жи, йа ма́ла си́на, та ўмер. — Ой, ка́жи, ньи, йа ваш син! — Ми, ка́жи, ўсьі сини́ по Христьі́! — Али той пообі́даў, хо́дит, тоти́ виртьи́ сьи, шчо́би да́ти

*) Назва місцевости.

йісти псам. Ка́жи: Нима́ тако́го шчо да́ти. — А він ка́жи: Да́йти гра́ни ў макітру! — Дали́ гра́ни, хорти́ так жиру́т, так сьи друт! — Али той йиго́ тато ка́жи: Йа шче ни видьіў, аби́ хорти́ грань йіли! — А він ка́жи: Йа шче ни відьіў, аби́ жінка письи́та плика́ла! — А они́ ста́ли обо́йи, ўже ни признайу́т сьи. Али той оде́н день, ба й дру́гий ба й тре́тий — фурт кличи: ма́мо-та́ту — а тоти́ пьічо́ ни зна́йут, ка́жут: Се йака́сь на́пасьть, хо́чи, аби́ йиму́ припа́ў наш майе́ток. Аш наре́шты ка́ут йиму́ до очи́й: Чоловічи, ти ни йи наш син а ми ни твойі ро́дичі; ми сво́го си́на похова́ли! — А він ка́жи: Ой тату, мамо, то йа ваш син! — Али пьи, вітчіни́ сьи, ми тибе́ ни зна́йем! — І ўзьиў, пішо́ў ў сад — йак би ў вас оту́ під обоче́ў — ве́чиром і пла́чи. Зле́тьіли два анге́ли з не́ба: Чо ти пла́чиш? — Ка́жи: Допита́ўйим сьи подьі́бного, жи тут ни хотьи́ мйи приймйи́ти за сво́го си́на. — А а́нгил ка́жи так: Йдиш ти до ха́ти с ти́ми хорта́ми, ўда́риш при ма́миних, та́тових оче́х хо́рта, він ста́ни Ма́дзур і ска́жи пра́ўду, йак сьи зроби́ло, а ўда́риш хорти́цьу, ста́ви Ма́дзурка і вона́ признайи праўду. Ўже більши ни схотьи йісти гра́ни, бо доси́ть йіх сьи напикла́. — Табо́ той шчо сьи пу́стит до ха́ти, а тоти́ ни пуска́йут, замика́йут две́рі, а хорти́ ўхо́пили сьи до ха́ти, так сьи облйи́зуйут, так сьи миле́нько ди́уйи. А та́то й ма́ма сво́му си́нови ка́жут: Чо, ти, чоловічи, хоч, ти на́пасти ў нас хоч! А він ка́жи: Ви мойі ма́ма, ви мойі та́то; шчо ви хо́чити від ме́ни, зараз сьи пока́жи пра́ўда! — Тай ўда́риў три рази пру́тами льіско́вими хо́рта тай ка́жи: Се Мадзур! І той сьи стаў Ма́дзур. Ўда́риў хорти́цьу, ста́ла сьи Ма́дзурка. Ты по́трати самі́, шчо ў не́го служи́ли. Тай они́ сказа́ли: Праўда, ми сво́го хло́пцьи задуши́ли, під вас йисмо, ґазди́ни, пітки́нули, а ва́шого ўзьи́лисмо собі́, бо він шчо но́чи маў на ра́но три дука́ти по три́цьіть ри́пських ў одньім. Тай так показа́ла сьи пра́ўда. Приймйи́ли йиго́ за сво́го си́на, а тоти́ зачи́ли сьи наза́д проси́ти на слу́жбу, йак бу́ли, а́ли він ни приймйи́ў йіх. Они́ си пішли́ ў сьвіт. Йіх син на ґру́нты з ро́дичими ґазду́йи, а Ма́дзур з Мадзу́ркоў с торба́ми вандру́йи.

Зап. в цьвітни, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

Паралелі: Ястребовъ, Матеріалы, ст. 134—135. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. XXVI—XXIX. — G. Stier, Ungarische Volksmärchen, ст. 188—193, ч. 17.

366. Богородиця хрестною мамою. Б.

Буў̆ йіден старий чоловік іс старойу кубітойу доўгій час, мали коло вісьімдесьат льіт — не мали вони дьітий межи собойу, тілько жи вони мали великій скарб і вони загадали сибі, той старий чоловік с тейу жінкойу, шоби то с тими грішми, с тим скарбом почати. Каже: „Підў йа ду суду і зазвў сьі (замельдўйу сьі), жи йа такў дорогу бурковану зробльў“ (йак ўот тут до Коньушкова*) кипска дорога йи). І суд йиму уфалиў. „Ну, али чи ти, чоловіче, майиш такий скарб, жиби ти такўйу гнилў дорогу зробиў?“ А він казаў: „Йа зробльў“. І зробиў саму бурковану дорогу і такий мурований міст, жи вода поміжи ним виходила. Пришло, йак він уже то спо̆ўпиў, ту ўсьу дорогу, і той міст вимуруваў̆, і хоче то ўсьо знати, чи то йиму хто буде вдьачний, і зберайить сьа на-ніч на вислухань а піт той міст піти. Але маў̆ вихованьцьа чужого ў себе. Збирайить сьа він іти сам старий, а той вихованець каже: „Йа, дьадьу, підў сам, йа молодий, бо вам зимно“. А стара зажалувала старого і кажи, жи: „Нех іде молодий“. І молодий пішоў там піт той міст слухати, шо хто буде казати. Але сидит він до двананьцьатойі піт тим мостом, ідут рузьньі і йідут, і пйані і тверезі, і ньіхто ньіц вийнце не мови, тилько йде три гособі гиниших у ночі і кажут: „Йакий то тьашкий час буў̆, йак ми раз ішли! Нийиден тут і ўтопиў сьа на тийі дорозьі нераз, а теперка так то барзо слўшне й добре и бурок зроблений“. Теперка відзивайить сьа той третьій чоловік, жи той старець дістане надгороду великуйу від Бога: Буде мати маленькуйу дитину теперка, першого' первеньцьа, хлопцьа, і буде сто золотих ті дитиньі ў головах шо раньа, йак с купельу вийме, до двайцьать льіт. Тимчасом прийшоў той молодий до дому і старому ни казаў ньіц. На другу ніч старий і таки зноў сибі майи ў серцьі піти, послухати, але той молодий таки, вихованець, зноў каже: „Йа підў сам“. І стара зноў уфалила, жи: „Таки ти старий будь у дома, а молодий нех іде“. Стало сьаж так таки, жи пішоў зноў таки той молодий там наслухати. Нима ньікого вийнце, ньіц ньіхто ни дьакуйи, тілько зноў тих три чоловіки-гособі йде і зноў так само кажут, шчо ті дитиньі буди сто золотих ў головах. І на третьу ньіч уже старий і не майи вохоти йти, бо той молодий ни приньіс ньіц старому, шо вислухаў̆. І стало сьа, жи заматеріла стара кобіта, почула сьі, жи вона йист при надьійі, і здиўувала сьа сама с себе, жи: „Йа майу вісьімдесьат льіт, а йа почула сьі, либонь чи ни буду йа мати дитьати“. І йакурат стало сьі — старець подьакуваў̆ Богу, помолиў сьі. „Подьакуй стара Богові, шо ми будем мати потьіху“. І народило

*) Село коло Берлина.

сьа дитьа́тко-хло́пиць і зра́довали сьа вони ду́же, жи дитьа́ народи́ло сьі ў здоро́ўльі, и шче хло́пець. Ну, і пойі́хаў стари́й до міста купи́ти сибі до до́му, чим го́стьі прин̀ьа́ти, і — маў дале́ку фамі́льійу — кумі́ў зди́бати сибі, попроси́ти. І він сибі зди́баў сьі нс фамі́льійу і запізни́ў сьі — а той вехова́нець прийшо́ў у ве́чері до ха́ти і зачина́йи жа́ловати полижни́цьі, жи старо́го нима́ ў до́ма, а ба́рзо слаба́. „Оджи-ж йа ви́дьіў на льу́дьах, жи льу́ди прино́сьать полижни́цьі йако́гось тру́нку, жиби вона́ ў свойі́х больа́х забу́ла“. І йакура́т узьа́ў і нішо́ў до коршми́ і прийьіс ру́му, жиби вона́ ви́пила і забу́ла ў свойі́х больа́х. І ту́йу ба́бку присилува́ў і ба́бка ви́пила і позаспиьа́ли ра́зом оби́дьві. Він взьаў ку́рку, despite зарі́заў і приньіс ту ку́рку, розібра́ў і даў йійі в ру́ку йідну́ ні́шку, а тійі се́рце, печінки́, положи́ў коло гу́би йийі, ті поліжни́цьі, і обйуши́ў йійі ру́ки і ўу́ста ду́жи те́йу кривле́йу. А ту дити́ну взьаў від не́йі і заньіс на дру́е село́ — недале́чко то було́, так йак-би до Коньушко́ва з Бе́рлина — і упроси́ў кобі́ти ду́же бі́дной, жи: „Не видай мене́, бо йа ма́йу з бо́ку дьі́ўку і вона́ породи́ла дитьа́ від ме́не. Бу́деш ма́ти вели́ку запла́ту віт то́го дитьа́ти, а від ме́не ше й о́ўшим, бо йа не хо́чу, жи-б мене́ хто знаў, жи мене́ стари́й той і стара́ низна́видьать“. Пішо́ў жи він до до́му і ше старо́го нима́ ў до́ма — і він пішо́ў до ста́ньі до свойи́го належи́тества і він ньічо́го ни зна́йи. Стари́й прийі́хаў до до́му — ни сьві́тить сьа, ти́хо. І бу́ди (бу́дит), вихо́ди той зі ста́ньі: „Йа не зна́йу, йа не буў у ха́тьі“. Сьвіти́ў він до ха́ти, той молоди́й і спиьать, ньіц ньіхто́ ни чу́йи ў ха́тьі. Йак старе́ць загльада́йи, чи здоро́ва дити́на — та бо нема́ дити́ни! но тілько ўобйу́шана кобі́та і дити́ни нима́. Али ди́вить сьа, но йідну́ ні́шку трима́йи в рука́х і ўобйу́шана ба́рдзо — ни подоба́йи то ньіц, но жи ў стари́х льіта́х дитьа́ породи́ла і те дитьа́ взьала́ і зьі́ла... І паробі́ў го́лосу і до кобі́ти, до те́йі ба́бки бере́ть сьа і бу́ди йійі́, ту́йу ба́бку. „Шож ви ўби́дьві до́брого зроби́ли! Шо мене́ ў до́ма ни було́, а ви чи́місьте сьа потро́йіли і те́йи дитьа́-сьти зьі́ли зі сьві́та!“ — „Приньіс той па́рубок ру́му і почастува́ў, йак то ў льуди́й, — ньіц то ги́ншого не було́, і йа не зна́йу, шо полижни́цьа сибі зроби́ла, бо йа засну́ла“ — так та́йа ба́бка сказа́ла. Заду́маў сьі, зажа́луваў той старе́нькій чолові́к і тьа́шко запла́каў, жи: „Йа кумі́ў зізва́ў і нема́ шо хрести́ти, і на мойі́ старі́ льіта́ ўсти́ду вели́кого набра́ў сьа-м. Прийі́дут льу́ди і ска́жут, жи йа з вели́койу фальбо́йу і брехне́йу... Ньіґди-м не пиў і ньіґди-м не согрішиў, і фальши́вим зіста́ў...“ І зі зльо́сьтьі, ўпаў ў злі́сьть, сьуди́-нетуди́ — витьаў стару́йу, і стара́ с тих больі́ў і с те́йі ўсьи́йі трево́ги і манко́льійі і за тим дитьа́м зажа́лувала і тре́ба до ра́ньа старі́йі ўме́рти... Уме́рла стара́йа, но, тре́ба похова́ти. Похова́ўши ту́йу стару́ — а була́ ку́харка — не маў ін ньіґде́ по сельі́ ходи́ти, вжени́ў сьі-с те́йу

кухáркойу старӥй. Прожӥў ін рік і дрўгий с тéйу кўхаркойу — так уже тóму молодóму ни ўподóбало сьа і не хóче слўхати і робӥти. Забераӥить сьа він і ўже кáже старóму, жи: „Йа не бўду ў вас, дьинькўйи Гóсподу и вам, татўньу, за слўжбу, недóбре тут миньí ўже тепéр за тéйі вáшойі жінки: аньі дóброго віхту не ўмійи зварӥти, аньі ўгóди дóбройі немá, бо то молодáйа і неўбізнáння, йак то ў ґосподáрстві мáйи-цьа то обходӥти. Шчо-кóльвак рáно, ў вéчір, то й не знáйи, йак то день переробӥў сьі. „Ти не хоч робӥти, ти не хóчеш слўхати“. А він то заўмӥсни сибі то вимисльáйи, абӥ ўтьічӥ. І покӥнуў. Пішóў до тéйі кобіти, де даў ту дитӥну, і відберáйи ту дитӥну і кáжи, шчо: „Йа ўже бўду тепéр сам тéйу дитӥнойу опікуваў сьа“. І та кобіта не хóче тéйі дитӥни дáти, бо йійí дўже дóбре йде, жи вонá зібрáла за пáру льіт мнóго сокрóвишчіў (багáцько грóші) і ўже забогатьíла. А він хóче, жиби він ўже с тéйі дитӥни жиў, ўже не хóче робӥти. І взьаў ту дитӥну, відібрáў і пішóў с тéйу дитӥнойу у сьвіт. І так вандрўйи і шчо рáньа берé тійі грóши, сто золотӥх, і він уже з них сам жийӥ. Пішóў жи-ж він і перейшóў, ньіц він дóброго ни здӥбаў, áньі він служӥў ньіґдé — і ніч йигó ўбхопӥла великайа, тӥмна і скінчӥла сьа йиму дорóга. Але дӥвить сьа, жи з бóку десь сьвíтло сьвíтить сьа ў скальí. Прихóди він до тéйі скалӥ і хтьіў би переночувáти. Прихóди під вікнó: шчо й немá ньікóго, но тíлько старáйа пáньі сидӥт кóло столá ф чóрнім убрáна і білий мáйи на голові рўбок, стойіт коло нéйі криж і дьві сьвíчки, і вонá сидӥт, на ксьóнсьцьі сибі читáйи коло тóго сьватóго крӥжа. І запўкаў він у вікнó, той молодӥй парубок, і вонá дӥвить сьа до вікнá і питáйить сьа: „Хто там йист?“ — „Йа йистем подорóзьньіў, вандрóўний, просӥў би-м, кобисьте переночувáли“. — „А шчо ти йи за йідéн?“ — „Миньí жінка помéрла і покӥнула малўйу дитӥну, три рóки, і йабим с тéйу дитӥнойу хтьіў переночувáти, бо не мáйу аньі жáдного місьцьа, жибим буў ґрунтóвий, або жибим маў йакéйись пристанóвиско — то так іду-вандрўйу і жийў, і вже мене бáрзо тӥмна ніч обхопӥла і дорóга скінчӥла сьа. Тепéркай прóшу сьі, коби йа тўтки йак переночуваў“. — „А дóбри, то прошў тебé до тéйі скалӥ, нех йа увӥджу тéйи дитьá твойӥ“. — Прихóди той молодӥй пáрубок до хáти, до тéйі скалӥ, і кáже: „Слáва Бóгу Ісўсу Христў!“ І бáрзо заўстидáў сьа і льак йиго взьаў сьа. Питáйить сьа-ж тáйа пáньі: „Чогó ти так заўстидáў сьа дўже?“ — „Бо йа мáло ў такӥх дóмах ночуваў, топіру то пéрший сьа дім миньі трáфиў, ше ў скальí“. Питáйить сьа-ж: „Чи-ж то питома твейá дитӥна, той хлóпець?“ — „А влáсне, жи то мойá, коли йа йі зи собóйу ведў“. — Взьалá-ж вонá, кáже: „Перехрестӥ сьа до тóго христá“. — Так він христӥть сьа і зальакáў сьі дўжи і ни ўмійи дóбре пирихристӥти сьа с тóго льакў і ўстӥду. Написала-ж паньі лист злó-

тими лыітирами і дала ті дитиньі в руки і каже так: „На, дитьатко, жиібись коли ў часьі, доростеш своійіх лыіт до христу, жиб сьась охристиў, бо ти шче ни хришчани". — І дала білу хустину тому дитьатьі і написала чорними лыітерами другій лист, же: „Твойа мати ўмерла, ў гробі лежит і на тебе чикайи до христу, бо ти йійі ше цицьки не ссаў, тейі матери. Йак віткопайут матьір, тебе тогдьі ўхрисьтьать і ти будиш ссати цицьку топіру йі". — І дала чорну хустину до тих чорних листіў і тому парубкові вітпроваджаўши накрила йіму, завйазала вочи тейу хустинойу — і зробиў сьі то пес іс того парубка. І випровадила і поблагословила того хлопцьа: „Жи-б тебе Бог повернуў шчасливе до твого вотца! А ньіц той пес ни буде йісти, тілько йиден жар". — І повернуў сьа той хлопець і йде собі за пана (паном іде) іс тим псом, веде пса за собойу. Так дайи хто йісти хлопцеві і хоче псові дати, то ньіц той пес не йісьть, тілько жи той хлопець каже: „Він ньіц не йісьть, тілько жару йиму дайте, вогньу". — І дивльачи сьа на тейи панове, ксьондзи — жи йак сьвіт перейшоў, то не видьіли і не чули, жиби пес жар йіў, і пса такоо не видьіли чорного. І він так ішоў і прийшоў ў серед ночи аж до своо батька і просить сьа ў ночі, жиб йиго переночуваў. Ўостаў той старий чоловік і буди свойу жінку: „Ўстань но ти, жінко, і засьвіти, хтось тут кличи чужий". Ўстала, засьвітила тайа жінка, приходи до хати — молодий парубок йак найкрашчий пан; і той старий гльануў на него і дуже сьа ўтьішиў, жи такий йакий-ісь молодий парубок йак найкрашчого пана син. „Возьми но ти, жінко, роспали і шось тому подорозьньому теплого загрій, альбо кави, або звари гарбати": „Шо ти йи за йиден і куди ти йдеш?" — „Вандруйу сибі". — „А маў ти ўотца-матер?" — „Не знайу ньіц, бо не памньатайу аньі батька ни матер і не знайу, де йа родиў сьа, і так жийу по сьвітьі". — „А шо-ж то йи за йиден, жи йа ўже зистаріў сьа, майу девйадесьать лыіт, а не видьіў такоо собаки?" — „Йа сам не знайу, шо він йи за йиден, бо йа ночуваў у дорозьі ў скальі, то миньі хресна мама так сказала, жи: „Йа твойа йи хресна мама — і дарувала миньі тоо собаку, і йа так із ним іду". — „А дайже-ж но, жінко, і тому собацьі шо повечерати". — „О ньі, татуньу, і жадноійі страви, ньі жадного мньаса, ньі хлыіба, ньіц він ни пойідайи". — Питайить сьа ж той старий отець: „Ну, а чимжи-ж він жийи?" — „Ньічим, но йідним жаром". — Цьікавий знати той старий отець такого чуда і каже до жінки: „А набери-ж но ў тальірку жару і дай йиму!" — І набрала жару жінка і пуставила і той собака зьіў жар; облизаў руки, поцьілуваў туйу ґосподиньу і староо ґосподара. — „Коли-ж твій собака йість жар, то йа тебе не буду ночувати, бо йа не видьіў такоо — зистаріў сьа-м — дива, аж топіру ньіньі тейі ночи, і йа тебе не хочу ночувати за тойи,

бо йа бойу сьі і не знайу, шчо ти за йидéн". Кáже так: „Татýньу, йак ви не хóчети менé переночувáти, то йа дам кáрту свойý". — І тýйу кáрту виймáйи з льівоїі пахви́, чóрну, і кáже: „Ото так, татýньу, нáте вам — йак не ўмíйите читáти, то дáйте комý перечитáти, а менé переночувáти переночýйте, а рáно, йак Бог нам дасьть день, то занесéте тýйу кáрту до ксьóндза, йак мипьí не вíрите, шчо йа йистем справедли́вий". Переночуваў-жи стари́й той чоловíк тóго молодóго і польагáли спáти; так той стари́й не спит уже до дьньа, тíлько він хóчи знáти, шчо то йи ў сьвітьі за плéмньа рíжного, жи шче — зістáриў сьа — не ви́дьіў: Не ви́дьіў такóо чóрноо собáки і жиби собáка жар йіў. І рáно той моло́дий спит, а той стари́й узьаў тýйу кáрту і пішóў до ксьóндза і роскáзуйи ксьóндзові тýйу штýку, жи він шче ни чуў і не ви́дьіў, жи: „Ў мéне вандрóўний почýйи і він шче йи і мáйи чóрноо пса коло сéби і він ньіц ни йісьть, той собáка, по вогóнь". — Станьíслаў, ниправ́ду кáжите! Ми тíлько ўучéнни на тéйи і шкóли-сьмо покінчи́ли, а такóго-сьмо сьа ньіґдé аньі дочитáли, аньі не ви́дьіли собáки і жиби жар-вогонь йіў". — „Но, йак миньі ксьондз ни вíрать, то нехáй скáжут привести перед своїі вóчи — і він мáйи написану йакýйусь кáрту подорóзьньу". Пидьíть-жи но, Станьíслаў, і принесьíть тýйу кáрту, нех йа перечитáйу". — „Він ше миньі ў ночí даў у рýки і йа йійі дóбре тримáйу, бо йа йигó не хтьіў ночувáти. Нá-ти!" Виймáйи тýйу кáрту і дайи́ ксьóндзові в рýки. Ксьондз перечитáў тýйу кáрту і кáже: „Приведи́-ж миньі, Станьíслаў, йигó пéред вóчи". Пішóў-жи Станьíслаў до дóму і закли́каў тóо, збуди́ў, молотцьá. „Ходьíм-жи, поведý тибé до ксьóндза іс тим псом". „І йаби-м так хтьіў, татýньу, жи йаби м ни хтьіў мáти жáдноїі змáзи ў сьвітьі". І з вели́койу ўохóтойу забрáў сьа і пішóў до ксьóндза, той моло́дий. І прихóди: „Слáва Бóгу Ісýсу Христý, духóўний!" — Питáйить сьа духóўний ксьондз: „Йак сьа ти називáйиш?" — „Сам, духóўний ксьóндзе-сьвашчéннику, не знáйу, йак сьі йа називáйу". — „Звітки-ж ти рóдом?" — „Сам не знáйу, з йакóго селá і спід йакóго нýмера, тíлько жи ўот, йак-ім підрíс, і тáк-ім пішóў по сьвітьі". — „Звітки ти до тóо дійшóў, жи б ти такóо собáку маў?" — „Йа ночуваў у йідньí скальí, тíлько тóго ўсьóго памньатáйу, і старáйа пáньі — ви́дьів-ім: буў хрест коло нéйі і ксьóншка — і менé питáла: Звітки ти? — і йа сáмо так говори́ў, йак і духóўному ксьóндзові: Не знáйу, де-м роди́ў сьі і йаки́й мій нýмер і з йакóго селá похóджу. Тíлько шо-м казаў, жи йа йистім бíдний подорóзьньій таки́й сиротá. І вонá миньі написáла подорóзьньу кáрту і казáла: Жибись тýйу кáрту даў духóўному ксьóндзові. І далá миньі тóо собáку і казáла, жи не бýде йісти ньіц, но тíлько йидéн вогóнь. Тíлько жи йа моло́дий буў і йистем і не сьмíвем питáти тéйі пáньі старéнькойі, ґльачóго він вогóнь мóже йісти". — І не

хо́че той сьвашче́нник на то ві́рити, бо пока́зуйи тому сьвашче́нникові, жи він льу́бить сьа фали́ти йак вандро́ўный, і ка́же до све́йі ку́харки: „А да́йже-ж по вогньу́ то́му псо́ві, нех йа ви́джу“. — Прине́сла ку́харка вогньу́ і дала́ то́му псо́ві, і той соба́ка зьіў чи́сто той вого́нь і поцьілува́ў ў ру́ки то́го духо́ўного. І той ду́же сьа ксьондз так йак-би зьльака́ў. „Шо-ж то йи за ди́во — поміркова́ў спбі — жи він на́віть ни ўчиў сьі того і ни найшо́ў тако́го ў сьвітьі, жиби во́гонь йіў пес!“ І ка́же до то́го молодо́го: „Ти не йи сам — ти му́сиш ма́ти йаку́йусь плане́ту коло се́би і миньі́сь мойі́ во́чи заслони́ў, жись свойи́го пса вогне́м покарми́ў“. „Ни ві́рити миньі́, духо́ўний ксьи́нже, то йа ма́йу дру́гу ка́рту (а́льбо назива́йить сьа лист)“. — „Покажи́-ж по минь́і той лист, нех йа перечита́йу“. Виййма́йи спід пра́войі пахви́ той лист і дайи́ ксьо́ндзові до рук. Йак ксьондз перечита́ў той лист, тай ду́жи засмути́ў сьі. „Та-ж ти — кажи — си́ну, ни хре́шчаний і ма́терпойісь ци́цьки не ссаў!“ І ка́же: „Станьі́слаў, та-ж то твій син!“ — „А звітки-би то міг бу́ти мій син?“ — „А то той син, шо йиго́ ма́ти зьі́ла — а вона́ йиго́ ни зьзьі́ла, тілько ку́рку положи́ў розі́брану коло не́йі, а дитьа́ було́ ўкра́дьани від не́йі, — і вона́ зажа́ловала й с то́го ўме́рла. Тепе́ркай тре́ба процаси́йу на ту дивови́джу спрова́дити, жиби ўсьі і цьі́лий сьвіт знаў“. — „Ну — пита́йить сьа Станьі́слаў ксьо́ндза духо́ўного — то бога́цько ду́жи заморо́ки бу́ди“. „Га, а то му́си бу́ти так, коли йи написано, бо йиго́ тре́ба хрести́ти, бо він на́віть мньа ни ма́йи, той твій син. Йа бу́ду писа́ти до митропольі́ти, а ти йди за кума́ми, жиби прийі́хаў митропольі́т на то́йи подиви́ти сьа і жиби ўписа́ў йиго́ мньа і ўхристи́ў“. — Той пішо́ў, кумі́ў росстара́ў сьі, а митропольі́т прийі́хаў і мно́го льуди́й на те́йи, жиби то подиви́ти сьі, жи бу́дут вандро́ўного христи́ти. І йак прийі́хаў митропольі́т, перечита́ў ту́йу з зло́тими льі́терами ка́рту і ка́же, жи: „Тре́ба віткопувати той гріб те́йі ма́тери“. Віткопа́ли той гріб — та бо на водьі́ тру́мло пли́вайи! І читайи той лист від Бо́жойі Ма́тери митропольі́т — не йист то вода́, тілько са́ме сльо́зи́ йі́йі, те́йі ма́тери. І ўсьі льу́ди спла́кали і здивува́ли, йак то повиди́ли, шо прочита́ў митропольі́т, жи вона́ безневи́нне зи сьві́та пішла́ і ўме́рла за све́йу дити́ну. Ухрести́ў то́го хло́пцьа метропольі́т і даў йиму мньа Ада́шко, і ка́жи: „Тепе́рка бери́, буди́ свойу ма́тьір і жибись ви́ссаў ци́цьку йі́йі!“ — Каза́ў добу́ти і закли́каў го́лосом шче раз: „Ада́шку, прикльакни́ і не бридь сьа све́йі ма́тери і ви́сси ци́цьку йи́йі!“ — І Ада́шко прикльакнуў, зача́ў ци́цьку сса́ти, а ма́ти пробуди́ла сьі і ка́же: „Ото йа засну́ла, жи на́віть ни памньата́йу, шо сьа зі мно́йу ро́бит! І ту́ли до се́би дити́ну. Та бо ди́вить сьа, жи то ўже й ни мала́ дити́на, а мале́ньки коло се́би тули́ла. Йак гльа́нула, жи тілько льуди́й, процаси́йі, с форень́ґвийами,

с хресто́м і ті́лько ксьондзі́ӯ доӯко́ла не́йі, а вона́ ӯ ночі́ спа́ти льагла́ і ныко́го коло не́йі не було́, ті́лько йідна́ бабу́сьа, а то день вже таки́й, со́нце висо́ко у горі́ і ті́лько льуди́й і ксьондзі́ӯ... „Та-ж ти, си́ну, буӯ ӯ пильу́шках, а ти тепе́р у водежі ӯ такі́йі гру́бійі! Звітки би то могло за йідну́ ніч на тибі́ така́ гру́ба ӯоде́жа сьа взьа́ти і ти жиби таки́й вели́кій ви́ріс!“ І виймайи хусти́ну бі́луйу той йійі син і ка́же: „Ма́мо, на́те но, накри́йте то́го пса, то він вам ска́же“. І розйазаӯ во́чі то́му псо́ві, ту чо́рну хусти́ну з не́го здиньаӯ, а бі́луйу ма́тері в ру́ки даӯ. І ма́ти взьала́ і накри́ла то́го пса чо́рного бі́лойу ху́сткойу. Та бо диӯ-льать сьі ті́йі ӯсьі льу́ди, ксьондзи́, же с то́го пса зроби́ӯ сьа чолові́к, іно́ ду́же во́чи зажмури́ӯ і не хо́че до ныко́го ныц ӯогори́ти. Пита́йить сьа-ж тепе́р метропольі́т насампере́д: „Скажи́-ж но меньі́ тепе́р цьі́лу пра́ӯду, шо с те́бе сьа зроби́ло і шо ти зроби́ӯ?“ — Так: „Жи йа те́йи дитьа́ ӯкраӯ і заньі́с на дру́ге село́, бо йа ла́комиӯ сьа, жи сто золоти́х у голова́х шо ра́ньа ма́йи“. (І ӯже він ви́ди, жи не помо́же йиму́ ныц, жи му́си пра́ӯду каза́ти, бо ви́ди нат собо́йу ӯже чу́до). „І йа пішо́ӯ, ни хтьі́ӯ служи́ти ӯже у то́го ґоспо́дара і ту́йу дити́ну відібра́ӯ і пішо́ӯ вандрува́ти ӯ сьвіт. І йа с те́йі дити́ни жиӯ і так с те́йу дити́нойу хо-ди́ӯ. І йак-им прийшо́ӯ до йидно́йі скали́ ночува́ти, і йа сам не зна́йу, шо сьа з ме́не зроби́ло — аш топі́ру ни́ньі йа ви́джу, жи йа льіг спа́ти ӯ ті́ скальі́, а ӯста́в-им і ті́лько ксьондзі́ӯ і форевьі́ґоӯ ви́джу в день — і аж до то́го ча́су не зна́йу, шо з ме́не йи“. — Чита́йи той метропольі́т і ксьондзи́, жи: „Ти назва́ний йист пес чо́рний, за ту́йу ка́ру, шось со-грішиӯ перед Бо́гом і дити́ну-сь ту́йу ӯкраӯ від ма́тери, а ма́тьір-йісь обйуши́ӯ і ку́рку-йісь положи́ӯ коло не́йі са́місьть то́го, жи то вона́ ту дити́ну зьі́ла. А ви́диш, жи та́йа дити́на жи́йи і ни́ньки ци́цьку топі́ру перед на́ми псе і перед Бо́гом. І с те́йі ра́дости ба́тько ӯпаӯ на кольі́на і Бо́гу помоли́ӯ сьі, а ма́ти с то́го жальу́, послу́хаӯши те́йі бе́сьіди і не мо́же ви́трimати і мльі́йи; і чим-найху́чши духо́ӯний ксьондз ви́сповідаӯ йі́йі, ту́йу ма́тьір, бо ви́ди, жи вона́ ӯже ӯмре. І ста́ло сьа, по ви́спо-відаӯ ксьондз, і вона́ с то́о жальу́ вмерла наза́д топі́ру. І той метропо-льі́т каза́ӯ наки́нути то́му па́рупкові ту́йу ху́стку чо́рну наза́д, і зроби́ӯ сьі пес наза́д із не́го, а ма́ти ӯме́рла. А той стари́й йиго́ ба́тько уже́ до сме́рти му́сьіӯ жи́ти с те́йу молодо́йу. А той пес зіста́ӯ сьа до ни́ньки раз на за́ӯши; і той стари́й ба́тько взьаӯ си́на до се́би до до́му і ті́лько він прожива́ӯ шче й іс тим си́ном, аш по́ки не ӯмер. — Ӯже ӯсьа.

Зап. 1895, в Берлині, Брідського пов. від Онуфра Столяра О. Роздольський.

367. Як брат братови очи вибрав. А.

Бу́ло два бра́тьі, йеде́н бу́ў бога́ч, а дру́гий бу́ў бі́дний. І ходи́ў до не́го на заро́бок. Але же бі́дному то́го зарі́бку не вистарчи́ло, а він прийшо́ў до богачи́ і проси́ў богачи́, аби́ му даў ґеле́тку збі́жи. А бога́ч каза́ў: Йа ти дам, а́ле дай си йедно во́ко ви́брати. — Він даў во́ко ви́брати, а той даў йему ґеле́тку збі́жи. Принь́іс до до́му, тото сьи збі́же мину́ло, він йде за дру́гоў. А бога́ч ка́же: Дай дру́ге во́ко, то ти зноў дам ґеле́тку збі́жи. А йак му ви́браў обі́ о́чи, каза́ў сьи те́мний заве́сти піт фіґу́ру і там сидьіў цьіли́й день ко́ло гости́ньцьи, шчоби́ го подоро́жньі льу́де спомага́ли. А ў ве́чер не прийшо́ў ньіхто́ по не́го і те́мний занучуваў сьи. А ў ночи́ надлетьі́ло три шата́ни і посьіда́ли на фіґу́ру і зачи́ли питати йеде́н дру́гого, шчо там чу́ти ў сьві́тьі. — І вітповіла́йе пе́рший ш шата́ньіў: Ту йе на доли́ньі така́ керни́цьи, йа ви́найшо́ў, шчо й аби́ те́мний ў ньі ўми́ў сьи, то би прови́дьіў. — А дру́гий ка́же: На́ши цари́цьи че́рес кі́лька льіт ўже лежи́т хо́ра і нема́ тако́го до́хтори, аби́ йі даў ра́ду, а то йа йі туту́ сла́бісьть сприйа́ў. Там піт лушком йе така́ жи́ба, йак би йі роскра́йаў на шти́ри чи́сти, а цари́цьу змасти́ў, она́ би ўста́ла і ходи́ла. — А тре́тий ка́же: Ту ў сусьі́тстві йе бога́те село́, а́ле не ма́йе води́, бо йа йім відве́рнуў; а йаґ би зроби́ў оси́ковий кіло́к і гру́бий кіў, а прийшо́ў піт скалу́ і тим пороби́ў ґе́ри, то́-би вода́ так ру́шила, же́би цьіле́ село́ ма́ло ста́тком. — Прийшо́ў дру́гий день те́много хло́пец, шчоби́ відві́дати, йак сьи тато ма́йе. А та́то ка́же: Відведи́ мене́, си́ну, на доли́ну, там йе керни́цьи, най йа сьи ўми́йу. — А йак го хло́пец відві́ў, а він ўми́ў сьи і прови́дьіў. Тогди́ пішо́ў до то́го села́ до грома́ди, і згоди́ў сьи за дорогі гро́ші, шчо йім добу́де ста́тком води́. Йак заби́ў воси́ковий кіў, йак ру́шила с піт скали́ вода́, ста́тком бу́ло на цьіле́ село́. І вони́ йему́ заплати́ли і він пішо́ў до цари́цьі. І заме́льдуваў сьи, же він би йі даў ра́ду. А там в не́го зачи́ли насьміва́ти сьи: Ту не такі́ дохто́ри бу́ли, та не да́ли ра́ди, аш ти би, хло́пе, даў? — Він добу́ў жи́бу і роскра́йаў на шти́ри чи́сти, йак ви́масти́ў цари́цьу і ходи́ла здоро́ва. Каза́ў той цар запрі́чи шти́ри ко́ньі і насипати йиму́ гро́шей до кари́ти, шчо змо́жут ко́ньі закигну́ти. А йак прийі́хаў до до́му, то йего́ брат здивува́ў сьи: Ві́тки ти тако́го майе́тку набра́ў? Ти зна́йеш, бра́те, там піт фіґу́ру йак заведу́т те́много, то кожд́ому Бог да́йе во́чи і таки́й майе́ток! — Каза́ў бога́ч до сво́го бра́та, аби́ й йему́ во́чи ви́браў і заві́ў го піт фіґу́ру і там занучува́ў сьи. І зноў прилетьі́ло три шата́ни і зачи́ли ме́жи собо́ў говори́ти, шчо де котри́й чуў і ви́дьіў і де шчо котри́й зроби́ў. А йак ви́говорили ўсьо, тогди́ ка́же йеде́н до двох: Зле́тьім на доли́ну, тут піт фіґу́роў йе прі́сна ду-

шй. — Йак злєтьíли, то го росшчúпали на дрібньі кавáлки і полєтьíли ў сьвіт.

Зап. в цьвітни, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралєлї: Pauli, Schimpf und Ernst, ст. 285–286, ч. 490. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 111—113 і 352–253. T. XII, 3, ст. 48—50. T. XVI, 2, ст. 50–51.

368. Як брат братови очи вибрав. Б.

Було два брати: Єден богач, другий бідний. Той бідний до богача все ходив на роботу. Настав голодний рік; люди з голоду мерли. — Ей, брате, дай хоть мищину муки, бо дїти гинут.

Не дам, менї самому тра буде.

Відробю ти — око вибирай, як хочеш, но дай.

Як даш око вибрати, то дам!

Щож зробю, вибирай.

Дав богач муки, але око вибрав. — Що-ж то мищина муки? з'їлась. Приходит, знов бідний до богача, просит хлїба або муки.

Дай друге око, то дам.

Вибирай!

Вже сліпий. — Взяв малого хлопчину і лїру, сїв під хрестом, сидит. Може хто змилує сє, дасть милостиню, споможе чим. Вже і ніч, хлопчина заснув. Слїпий не спит, голодний, змерз, очи болят. Де годен заснути про таку муку, про такий тяженький жаль? — Аж ту чує, прилетїло три духи, сїли на хрест, зачинают говорити. Перший каже: „Коби ти знав що? Нинї вибрав брат братови очи".

Другий каже: Та що, що вибрав; коби той чоловік не спав, а пішов там і там, там є така керничка; тов водов як би очи вмив, то би знов видїв.

Третий каже: Коби видїв, а пішов там і там на гостинец, знайшов би кілька риньских і купив би собі ялівочку.

То сказали, тай полетїли. Встав слїпий, хлопця не будит, сам пробує палицев, якось дійшов до тої кернички. Вмив очи і правда, зараз провидїв. Пішов на гостинець, де они казали, ті ангели, знайшов гроші. Вернув під хрест, то ще хлопець під хрестом спав. Забрав хлопця, приходят до дому. Жінка так ся втїшила і тим, що чоловік очи має, і грішма. Але не будут хлїба купували, тра зробити, як духи казали, тра ялівочку купити. Тай купили. Приходит до богача, просит, щоби єму приймив ялівочку на пасовиско. Богачеви, як зобачив, що брат знов

очи має, встидно стало, ніц вже і не питає, тай каже: Добре, най сє з моїм товаром пасе! — Та що з того, що пасе сє, коли така страх марна. — Що то таке, жінко, в брата тілько худоби та вся тлуста, а в нас єдна тай та худа? Печи, жінко, паленицю на цілий день, піду, я мушу видіти, мушу підглєнути, що то є. — Пішов! Засів за корчом, дивит сє, а богацке щасьтє так на єго ялівочції їздит. Зхопив ся бідний тай каже: „А ти чого хочеш?“ „Завертай худобу на богацкі худобині, вступи ся з мої“.

Ти до мене не обзивай ся, я не твоє щастє.

А де-ж моє?

Твоє в млині за кошом.

Взєв він паланицю, іде до млина. Засів за кошом, сидит, вибігає щастє. Бідний злапав, а оно кричит: Пусти! Сесе таке диво, тамто кричало і тоє кричит. Тримає, що може, а оно кричит: Пусти, бо я в тебе бути не можу. Пусти, то дам тобі таке, що будеш мати гроші. На тобі курочку. — Взєв він, приходит до дому, годуют курочку, таких наскладали покладків, а самі золоті. Приносит бідний до двора́ в дарунку Соцкому. Пан Соцкий як взрів, що то такі красні покладки, врадував ся тай сказав: „Що тобі, чоловіче, за тоє дати, що ти мені такий дарунок приніс?“

Що панова ласка!

Дав му пан пару волів, поля, збіжа, то що вже міркував. Такий бідний і став богач.

Питає єго брат: „А що ти панови заніс, що він так тебе обдарував?“

Кілька щурів, тай він тим ся врадував, тай мене всім добром обдарував.

Що, ти заніс кілька, я занесу цілий мішок, то він мене ліпше обдарує!

Налапав щурів, приносит до Соцкого.

„А що ти приніс в мішку?“

Дарунок!

„Ану, покажи но“.

Богач висипав з мішка на підлогу, як зачнут щурі скакати, діти в крик, Соцкий взлостив ся, закликав козаків тай казав добре богача вибити. Пішов богач як непишний. По часї приніс знов бідний до двора золоті покладки, такой такі красні, аж сіяют. Вже ж то красні мали бути, красні! коли Соцкий сказав: „Тепер даю тобі то село, сам де єнодї піду, а ти ту будь і ґаздуй з Богом“.

Тепер став бідний богачом. Богацтво є, не знати, чи щастє буде.

Зап. в цьвітни, 1895, в Циганах, Борщівського пов. Д. Глїбовицька.

Паралелї: Етноґр. Збірник. Т. III, ст. 229—234 і вказані там паралелї. Крім того: Романовъ, Бѣлор. сборникъ. Вип. III, ст. 319—320: Два братя. Ст. 320—321: Чортовая маць. Ст. 321: Богатый братъ и бѣдный. Ст. 322—327: Правда и кривда (три відміни). — Materyały antrop. arch. i etnogr. T. II, 2, ст. 24—26, ч. 7—8. — Andrejanoff, Lettische Märchen, ст. 44—47. — Krauss, Sagen u. Märchen d. Südslaven. T. I. Ч. 95. — Чубинський, Труды. Т. I, ст. 185—186. — Archif. f. slav. Philologie. T. XIX, ст. 244, ч. 6. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I, ст. 177—179. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I, ст. 644—649. — Манжура, Сказки, ст. 73—74. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II, ч. 35. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. I, ст. 209—212. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu, ст. 94—103. — Przyjaciel Ludu, 1846, ч. 13.

VIII.

Жартливі леґенди і сатири на сьвяті теми.

369. Чому руські сьвята найпізнійші?

Прийшов раз Жид, Поляк і Русин до Пана Бога, а кожен просив, щоби Бог їм сказав, хто має борше своє сьвято сьвяткувати. Господь Бог надумав ся трохи тай каже: Хто з вас борше роззує ся, той буде борше сьвято сьвяткувати. — Жид, як то звичайно, в патинках, тріпнув тай злетіли. Поляк в чоботах, зачепив до ноги тай стягнув другий, а Русин бідачисько в личаках нїм порозвязував шнурки, ремінцї, то тамті вже й у друге повзували ся. От так каже Господь до них: Ти, Жиде, перший роззув ся, будеш перший сьвяткувати, ти Поляку, будеш другий, а ти Русине, щож робити, вже послїдний. І таким то робом Русини сьвяткують на останку свої сьвята.

Житє і Слово, 1895, кн. І, ст. 51, ч. 25.

370. Руські і польські сьвята.

Чому́ Русна́ки сьвиткӯйут тринацьитий день? Ру́ска грома́да ви́брала йедно́го Ру́сина, шчоби́ пішо́ӯ довідати сьи, коли́ Ісус Христо́с народи́ӯ сьи. А він йак пішо́ӯ, то там давали йісти й пити і йęму́ сьи пę наӯку́чило і він там заба́виӯ дві нęцьіли. А йак вęрну́ӯ вітти, то бойа́ӯ сьи, аби́ Русині нę би́ли і каза́ӯ, шчо: Ӯче́ра Ісу́с народи́ӯ сьи. І вони́ віт то́го дньи зачи́ли сьвиткува́ти (13 день пізьньі́йшę від лати́нникіӯ).

Зап. в цьвітни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

371. Що дієть ся в небі?

То було два ксьондзи. Али вони собі вогорили во небі. Той кажи: Там в небі так, а там в небі так. А той знов — так. Різьни вони розмавйили і сами ни знали, шо сьи в небі дьійи. Али йак ти вмреш борши, то прийдеш, миньі скажиш, а йак йа вмру борши, то йа прийду тобі скажу. — Ну, прийшло, вмер йиден з них, тей той мирлий ксьонц приходит до того живого тей питайи сьи живий: „Чо ти прийшов?"

„Ну, та чо прийшов? Та прийшо́в того, жиби йа тобі сказав, що сьи в небі дьійи!"

Кажи: „Йаґжиш там в небі?"

— „Аньі так нима, йак ти казав, аньі так нима, йак йа казав — всьо йинакши!" І ф тім моменьті зник.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від матери, О. Деревянка.

372. Рай і пекло.

Йе̨дньі кажут, шчо на сьім сьвітьі пе́кло, а на тамтьі́м рай; а дру̑гі ка́жут, шчо на сьім сьвітьі у̑сьо; йак прийдеш до па́на, а пан ба́брайе̨ сьи у̑ гро́ших так йак хлоп у̑ поло́ві, то йе̨ дльа не́го рай; а прийди́ до бідного, а у̑ не́го йе̨ кілько́ро дьіте̨́й, а у̑сьі пла́чут йі́сти, а він не̨ майе̨ шчо да́ти, то значи́т пе́кло.

Зап. в цьвітни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

373. Захланність.

Дуже давно́, як ще було трохі людей на сьвіті, були лише дві парафії, одна на пів сьвіта, тай друга на пів сьвіта; тай були лише два попи, один в одній парафії, а другий в другій. Бувало як запитати котрого будь попа: „Отче, як вам ся поводит?", то він і скаже: „Добре би було, коби той другий мене не підчісував".

Зап. в Ясенові Горішнім, Косівського пов. невід. записувач.

374. Чому нераз у маю зимно.

Запросйў Ма́рẹц Бе́рẹзньи на баль, а Бе́рẹзẹнь пішо́ў до Ма́йа ра́дити сьи, йа́к би до не́го дьіста́ти сьи. А йẹго́ Май ра́диў, абй ўзьиў са́ни, на́ са́ни віз, а на віз чове́н. А йак ў Ма́рцу вра́зу буў сньіх, то він йі́хаў саньмй; йак сьи сньіх стопйў, зробйло сьи боло́то, він са́ни лишйў, а йі́хаў во́зом; а йак пітсиха́ло та йшли вẹлйкі во́ди, а він віз лишйў, плиў чоўно́м і дьіста́ў сьи до Марца на баль. А Ма́рẹц ка́жẹ: Хто тẹбе́ так пора́диў? — А Бе́рẹзйнь ка́жẹ: Мẹне́ Май пора́диў. — А Ма́рẹц ка́жẹ: Чẹка́й, Ма́йу, йа шче й тобі трима́йу то́го зймна! — Тому́ тẹпе́р ў ма́йу так нẹра́з зймно.

Ка́же: Хоць май, вола́м йі́сти дай, а сам сьи на пйẹц схова́й.

Зап. в січни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

375. Тропар. А.

Подвигом добрим подвизала ся єси великомученице, горілице, паскуднице; ти бо прейшла єси сквозї огонь і воду, виходила ти з винницї парою, чиниш чоловіка марою; ти сама в одежди не ходиш, а нас до нагости приводиш. Тим же тя, великомученице, горілице, паскуднице возславляєм.

Зап. невідомо де В. Щурат.

Тропар. Б.

Подвигом добрим подвизала ся єси, великомученице горілице! Возненидів тя злосливий рабін і взяв тя в своя руцї і підніс високо на друцї! І там були великії піякове, попи і дякове! І взяли велику мученицю горілицю вихваляти. Ти єси наше покріпленіє, грошей загубленіє, попід плоти величаніє і псом писки облизаніє!

Зап. 1889, в Угнові від Лукіяна Білика невід. записувач.

376. Кондак.

(Глас 4). Слава в корчмі вчера і нині, лежать по під коршмою піяки, як свині. О преблаженная, заутрная браго, не єдинаго ти человіка ввела єси наго; а когда ся пастиріє яко чотириі братя позапивають, тогда ся по дорозї і в болоті як свинї валяють, то люшнями, то кіями голову пробивають. Тим же тя, великомученице, горілице, паскуднице виславляєм.

377. Прокимен.

Встань, піяку, встань, в коршмі не лежи; тілько йди до церкви, присягу зложи!

378. Апостоли.

1. Премудрость! — Од рудого Гершка (або: Од схода і захода чотировітрово) чтеніє!

Братіє! Бисть Харко, винник, імій сина єдинаго й рече єму: Сину мой возлюбленний, возми шклянницю, гряди во винницю, принеси горілицю, дади отцу своєму! Тогда єго отец напивши ся раз і другий і третий раз, склонив свою главу під лаву і успе. Тогда прийшов сусідний собака, облизахом уста єго; прийшов ще арендар і рече єму: Харку, Харку! чи не випив ти нині яку чарку? Щось бо тобі руки і ноги помліли. Може-б вони що випили доброго і з'їли? Піди но ти до меї жінки Рохи, най тобі дасть горілицю і перцю трохи. — Тогда Харко напивши ся теї чемирачки, зачав лїзати по під лавами рачки. Прийшовши арендар і рече єму: Харку, Харку, маєш бо в дома жінку і діти, не лїпше тобі в хаті сидїти, тай на хліб заробити? — Тогда Харко зачав каяти ся, клясти ся і нарікати: Ей же-б не тая оковита та і не тая простуха, не була-б мене позбавила із хребта кожуха.

Місто Алилуя: Надійду я, надійду я, надійду я до коршмоньки.

Зап. невідомо де, В. Щурат.

2. Від сорок вітрів Захарковоє посланіє-чтеніє.

Братіє! Був ніякий чоловік іменем Захарія! Той прожив лїт двіста вісімдесять і був великою недугою вовчою, хоробою, зложен! І мав він сина отрока і рече к нему: Сине, мій отроку! Возьми шклянницю, піди

у пивницю і начери горілиці і подиви ся до катки, чи йдуть наші достатки! Бисть зїло послушливий син! Взяв шкляницю, начер горілицю, приніс к отцу і рече: Захаріє отче! Пий горівку, кілько ти ся схоче! Взяв Захарія горілицю во своя руці, поблагословив і успе! Приходить к нему нечесний Жид, іменем Мошко і рече к Захарію: Захарку! Захарку! чи пив ти горівцуню, хоть одну чарку? — Пробудив ся Захарія від сна глибого і рече арендарю: Арендарю! Мій ти милий господарю! Так ми ослабло все моє тіло, коби лиш що, тоби ся випило і з'їло! — Змилосердив ся нечистивий Жид! Потяг рукою до кишені, набрав грошей в обидві жмені і рече к Захарію: На, пішли твого сина отрока та най ти купить горівцуні і печені троха! Най поверне до моеї жінки Рохи, би ти дала перцю трохи! Амінь.

Зап. 1899, в Угнові від Лукіяна Білика, невід. записувач.

3. Апостола Харка брата чтеніє.

Був нікій человік, імя єго Харко. Мав він одного сина і рече к нему: Сину мій, послушай же отца своєго і возьми шкляницю і піди во винницю і начерпай горілицю і подиви ся сюду-туду, чи є зарібки наших всюду. Послушавши отца своєго і взяв шкляницю і пішов во винницю і начерпав горілицю і подивив ся сюду-туду і є зарібки наших всюду. І прийшовши к отцу своєму і дадет. Напіяв жи ся отець раз, другий раз, третий раз і склонив главу під лаву і спит. Прийшовши до него злокозний рабвинник і рече к нему: Харку, Харку, чи не випив ти нині великую чарку? А він же отверз очи свої, пригласив орендара і рече к нему: Орендару, орендару, ти мій господару! Чогось ми руці і нозї омлїли; коби що доброго, тоби̮ їли. Посяга...*) абіє орендар в кішеню і витягнув грошей жменю і дадет, най купить печеню і най поверне до мої жінки Рох, най дасть перцю до горівки хоць трохи, та будет здрав.

З памяткової книжки А. Гарматюка з Ровнопшинець.

Паралелї: Етноґр. Збірник. Т. IV, ст. 196.

---

*) Тут пропуск.

4. Апостола чтеніє!

І бисть человік нікій іменем Харко, іміяше же отрока і глагола к нему: Востани, іди до пивниці, возми три шкляниці і уточи горілиці. І востав же отрок і учини яко глагола єму отец і принесоша предаде отцу своєму. Харко же потягнув раз, другий і третій і склонив главу на лаву і блює під лаву. А прийде же к нему нечистивий раб арендар, глагола єму: Харку, Харку! пив же ти нині яку чарку? — Харко же отвіща єму глаголя: Арендарю, арендарю! ти мій чесний господарю! Чогось моє тіло ослабіло, щоб що доброго, випило би і з'їло.

Зап. в Турильчу, Борщівського пов. невід. записувач.

5. Премудрость! Ісхода Соломона чтеніє! Воньмім!

Братіє! Ввійшов Симеон во корчмицу і глаголе: Іцку, Іцку, іди во пивницу і внеси мені добру горілицу! — Пішов Іцко во пивницу і вніс добру смердюху. Симеон випивши, під лаву главу склонивши, а ішли кози і писки єму лизаща. І глаголет Симеон: Іцку, Іцку, іди во пивницу, внеси дужчу горілицу! — Пішов Іцко во пивницу і вніс дужчу горілицу: Симеон випивши, під лаву главу склонивши, а ішли пси і писки єму лижаща. І глаголет Симеон: Іцку, Іцку, іди во пивницу і внеси найліпшу горілицу! — І пішов Іцко во пивницу і вніс найліпшу горілицу; Симеон випивши, під лаву главу склонивши — а ішли свині і писки єму лизаща. І прокинувшись сягнув Симеон рукою в кишеню і глаголет: Іцку, Іцку! ото маєш одну жменю за горівку, другу за печеню!

Зап. 1885, у Григорові, Бучацького пов. від тата.

379. Величанія.

(Глас 8). 1. Шинкареви. Величаєм тя, шинкарю-арендарю, і чтем твою горівку-шумівку й твоє погане ремісло!

Стих: Арендар бере шкляницу, іде во пивницу. Величаєм тя...

2. Шевцеви. Величаєм тя, шевче чоботоробче, і чтем твоє шило і правило, твоє погане ремісло! (Варіянт: Величаєм тя, шевче, чоботоробче і шкіролупче і чтем твоє шило, правило, столец і смоли кавалец).

Стих: 1. Ліз швець по драбині, тай впав межи свині.
„ 2. Свиня єму в ухо шепче, бери мене з собов шевче.
„ 3. Швець утікає, свиня єго здоганяє.

Зап. 1885, у Григорові, Бучацького пов. від тата.

3. Шевцеви. Величаєм тя, великий шкіродравче шевче і почитаєм шпетноє твоє ремісло! Правило, шило і клевец, смолу, щетину і конец і все ремісло смердящоє!

1. Стих. Ой лїз швец по драбинї та упав межи свинї!

Величаєм тя! і т. д.

2. Стих. Стара свиня шепче, чого ти хочеш шевче!

3. Стих. Ой свинї, свинї! дайте менї по щетинї!

Зап. 1899, в Угнові, від Тимка Козловського, невід. записувач.

380. Самогласні. (Гласи болгарські).

Глас I. Чиж я тобі не жінка, чи не ґосподиня? Три дни хату не вимітала, сьмітя по колїна. — Ой встань, мужу, не лежи, хоть кобилов сьмітє вивези!

Глас II. Варила не варила, давала не давала. Голодному хліб на гадцї. Голий розбою не боїт ся. Мокрий дощу не лякає ся. Де ся тоє поділо, що ся вчора говорило?

Глас III. Щож то ми за козачина, що му пядь межи очима? Чуприна му ся здула, бо непогоду почула.

Глас IV. Мав я одну козу, повів я ю на ярмарок. Здибало мене три вовки, взяли мою козу ревідувати, а я сховав ся в лози, тай з лозів виглядаю, як они мою козу розпинают. Слава, козеняте, твому розпятію.

Глас V. Вчера ласиця пяна була, під дубоньком спала. Прийшов до неї братчик заячик: До дому, сестро, до дому, не перескаржай дороги нікому.

Глас VI. Там на горі два дубоньки, хиляють ся до купоньки. Куда гляну, туда гляну, за тя не запомяну.

Глас VII. Свине, свине, не лїзь в горох, тай не псуй лопаток. Якась пся віра квасницї з'їла, тай гріху наробила.

Глас VIII. Плачу і ридаю, на молодицї споглядаю. Молодицї, безстидницї! Без фартуха, без рантуха, чоловіка в дома нема! Слава тобі Господи. (Варіянт: Плачу і ридаю, на постїль споглядаю і вижду на ній лежащую без димки, без фартуха, нема в дома Андруха: Господи слава Тобі!).

Зап. 1893, у Григорові, Бучацького пов. від Никифора Даньковича.

Паралєлї до парафразованих гласів: Етноґраф. Збірник. Т. IV, ст. 194—196.

381. Церковна мова в устах народа.

1. Що єсть небо? Небо єсть щістя з вічного походящого в ясности огня трепленя з боского віденя, що єсть добре нескощоно сотворити небо і землю і нас грішних.

2. Премудрости наставнище нище пащадителю потверди і вразуми серце моє чи даш ми на доко слово з себе вісні мою помилайтя пачею. Пресвятая Тройце на державій єден свят Ісус Христос у славу Богу Отцу амінь.

Зап. в Постолівці, Ліського пов. невід. записувач.

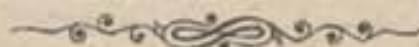

ДОДАТОК.

В часї друку отсеї збірки леґенд дістав я ще деякі нові матеріяли, які й подаю тут у додатку в таких самих роздїлах, як уложена цїла збірка. Коли деякі з них є варіянтами надрукованих висше, то я зазначую се під текстом, подаючи відповідні нумери дванайцятого й сього тому.

РОЗДЇЛ І.

382. Початок сьвіта.

Земнї ни було, лиш море ціле. На мори буў шум. З верхи, з воздухіў падала роса. З роси стаў дух — йике Бох, вид вика до вика. З шуму стаў Ирод-чорт, то йи послужник. Ирод, то первовичний, йик Бох. Ирод но ни знайи гадок божих. Бох знайит ўсї Ирода змисли. Ирод ни знайит гадок чоловіка, сумлїньи, докиў ни заговорит, а Бох знайит увсе.

Ходили оба по мори. Але треба було говорити до себе. То Бог йиму казаў: Розпобрати! — А вин Богови: Побрати! — Біда все зачикала и за ўсе зачіплювала. Ирод кажет до Бога: Побрати, шо би то було, шо би на цим мори була земня? — Господь знаў, шо майит бути, то си ни питаў, а вин ни знаў, тому ўсе си питаў. Тепер Бох йиму кажет: Розпобрати! Иди ў мори, та винеси трохи земнї. Йик меш казати на мойи имньи, то винесеш! — Типер, йик Ирод пишоў у спид за земнеў, то вин казаў: Я на свойи имньи нéсу! — Али докиў вийшоў, то Господь так зробиў, шо му вода все сполокала. Йик вийшоў без

нічого, Бох йиму кажет: Ти лихо гадаў. Иди другий раз, розпобрати, и кажи на мойи имньи. — Али вин зноў на свойи имньи браў земнї и зноў ни виніс нічо! Аж третий раз кажет: Най будет на боже имньи, али і на мойи! — Тогди вин знайшоў там у мори плиту, и вже маў гадку тогди, шо ўна йиму си придаст письмо з Адамом там заховати, запритати. Третий раз виніс за нігтями земнї. З тої земнї сотвориў землю. Али тої земнї була крішка, мала кицка. Йик земня вже була, тогди ходили оба по ний, и нічого на ний ни було, по ўни два, йико перво-вічні. Раз на тий земни поклали си спати. Госпоть Бог заснуў, а вин подумаў, йик Бога стратити на тий крішції. Господь люто ўснуў, але ўсе знаў, шо вин гадаў. Ирод сотана йиў Бога тручити, би струтити ў воду, тай втопити. Али йик Бога потрутиў в один бік, а Бог си по́котиў, ай зимня туди ширшала шораз бирше; вин тручийи ў другий бік, а Бох ни спадат ў воду, но земня шьи ширшала й туди. А вин так на вси сторони, на штири сторони світа тручиў, и так земня розширила си.

Йик Бох си пропирчаў, то кажи напротиў него: Розпобрати! Мнї си приснило, шо я хотіў падати ў воду, тай си топити. — А вин каже: Яже так твердо спаў, шо нічо сми ни видіў, побрати. Вже збрехаў. — Вид того чису вже сон йи, бо дотиў сон не спиў си. Тепер вже люди снят сни, напротиў того, шоби знати с того, чи виходит добре, чи лихе. Ади, ворожат, тай богато йи с того праўди, шо можна знати наперед.

Они но два ходили по земни так, йик кождий тепер чоловік. Йик була земня, то Господь тогди вже сам сотвориў царство для себе, шоби трону маў, без него. У тім царстві, зробиў для себе чоловіка, Адама. Йик зробиў го з глини, то Ирод на него плюнуў, а Бох тогди перевернуў йиго, тим оплюваним до середини и с того типер кождий чоловик в серединї с того маєт болў, слабість, бо вин, сатана, буў до сотвореня чоловіка у спиўці з Богом.

Адам задумаў си, що сам в раї чоловік, а Господь даў йиму поміч, и з йиго кости, з йиго ребра сотвори́ў му Йиву. Сатана заходиў и до царства иназираў Бога, шо Бох робит. Вин думаў, йик би то Адама и Йиву з царства, на подол, то йи на цю нижню, першу земню поза царством, забрати. Вин сказаў Адамови и Йиві: Ви зробіт блуд, ви вже сотворені, робіт собі, шо хочите. — А Бох казаў Адамови и Йиві, шоби дерева з гріхом ни кивали. А вин знаў, шо йик ўни зробльи блуд, то Бох їх виженет з царства свого, шо ґльи него! Тогди ўни зробили грих, блудство. За то Бох си вгнївиў и вигнаў їх і казаў бидити з кровьоў и потом поживали обід і вичьирю. Йик вони прийшли на по́дол, учинила си дитина, сотона підміньила; витгак Адам пидпи-

саў си, и запродаў всий свій рид, то сотона мала вилику силу своїх помичникіў. Вин тогди зачаў будувати на свої люди ад-пекло.

Адам на земли робиў собі всьике ґльа вигоди, а Бох ходиў и по земни и всьо виґіў. Сотана клаў хату, али хата була темна. Вин носиў (д)нини, сонця, жменями. Вин браў днини пригоршами и носиў ў середину, а тото нема нічо с того. Бох тогди кажет: Дай мені се. — Вин даў, а Бох прорубаў викна, поблагословиў и хата стала ясна. Хата до сегодньи стала божа. Вин всьикі робиў ґешефти, а Бох то ўсе переберау на своє имньи. Йикі вин штудерациї робиў, то ўсе Бох перебераў на свою користь. Хату, скрипки, млин, віз, кози, смерече з сучем, так, шо они були в спилці з Богом до земні, а не маў користи ўсеї. — Розсердиў си тай кажет: Побрати! Тепер будем тримати война. Я маю велику силу на земни и тебе не хочу за спіўника. Будет война. Йиго ши потішило, шо йик Бох намножиў ў своїм царстві ангеліў, та ўни зогрішили, збунтували си, а Бох сказаў арх-страгтителеви Михаілови струтити їх з неба; то одні попадали на скали, на́ ліси, на воду, то ўси побили си, тай потратили си, али богато впало на земню мьнику, на по́дол, то ўсі були йиго и стали чортами. Маў з них велику поміч. Вин собі напротиў Бога поробиў тогди стріўби, пушки, армати, такі шо типер йи всьикі до война мудрациї, то вин ўже тогди знаў. Гадаў, шо Бог ни знайи, шо вин робит. Вин гадаў, шо Биг мат царство, нех йдет собі там, а йиго земня, бо вин на ний силу мат. И видали собі пляц, йик типер царі. Вин стаў з свойоў силоў, а Бох прийшо́ў з палицею, на той пляц, де ўни си визвали. Кажет Богу: Побрати! Оттепер ми си два розвийжемо. — Господь кажет: Розпобрати! буґім тримати.

Стало йиго войсько, зґлідоване. А Бог казаў Илії блиснути. Блисло! Так вин забуў за войсько, в очих му стемніло. На боже слово другий раз Илія блис! Острах лиш даваў. За третим божим словом, Илія як блис, блиснуло, йик загреміло, земня зедрижила. Илія пустиў кулю з огнем, ўсе йиго войсько згоріло, вин си верх, аж заніміў! Илія так впалиў, шо земня мало не розсіла си, попукала, но вин та Бог, сами два, лишили си. Біду первовічну таки ни вбиў. Бох ўпаў на праве коліно, и причик одним коліном на земни. Тогди Бох сказаў до Илії: Одну руку и одну ногу вид типер тобі до паліня, замикаю до кінця сьвіта. Тогди будет тобі аж друга рука і нога до громіў вітворена, як будет конець сьвіта. — Бо и тепер Илія палит громами, шо аж земня нераз дрижит. Але вин не все палит з цілої сили, бо но з одної руки, з половини сили. А як будет конець сьвіта, то так впалит громами, що земня розсипит си и спалит си. А то, шо мет си палити, то чистилище земні будет из йиго криви.

По тім громі, вин сатана-Ирод, побачиў, шо з Богом ни жирт, тай кажет: Розпобрати! И пишоў до аду, а но лишает ту на земли свої слуги-чорти. А вин там в аді, закований, бо йик хотіў Бога ў сіти замкнути, то Бог його загулиў и з ланціў стали шини и в то крісло його до сегодни имили. А Илія типер, де заздрит чорта, то бійит, ци в скалі, пид скалоў, ци дебудь пид деревом, бійит, палит. Чорт ходит цеў земнеў, але в страсі великім. Багато їх морскает, але шьи си богато виховует. Вид того чису стало блискати, гриміти, а вид того йи Илія. Вид того часу стали війни и на світі стріўби, бо зо страхи вин сотана на світі лишиў, йик пишоў до ада.

Зап. в цьвітни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Олекси Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 1—3.

383. Бог і Біда.

Перше була біда, видтак Бог! Біда стала з шуму, шо була на воґі. Скрізь була лиш вода, а земнї ни було. Бох кажет єму: Иди ў мори і винаси глини. Біда влїзла ў море, тай за нихтї винесла глини. Бох ў него видобраў глину, сплескаў с тої глини палиницу. Бох лїх на ту палиницу, а Біда хокіла Бога трутити ў мори; тай йик Бох лїх, она Бога потрутила ў один бік, а ў тот бик стала земня; ўна тручийит ў другий бик, Бох си покотиў и туди стала земня, и так ў усї штири боки тручила и стала си земня. Тай так Бох з бідоў зробиў світ.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 4—6.

384. Війна Бога з чортом.

Біда була дужи смутна, шо Бох наробиў собі ангилий, а ў неї ни було ши бідий. Бох зрик: Бери та вмивай си, та шо си вмийиш, то стріпуй пальцьими, а з краплий тих будут біди; а кажи во имя божьи, а йик ни меш так казати, то ни буде. — Біда зачьила си вмивати, та ни кажи во імя боже, но во імя мойи! А то з його тих крапель ни ставало си нічо. Вин тогди кажет Богови: Ти брешеш, з того нічо нима, шо ти казаў. — Бох тогди кажет: А ти йик казаў? — Я казаў во імя мойи. — Я тобі раз казаў, шо ни кажи во імя „мойи", но во імя божьи! Біда видтак зачьила си вмивати тай кажи: Во імя моє, а відтак, во імя

божьи! — Та аж так зачьили си ставати біди! Потому біда таке того наробила, йик фої та листу, шо тому ни було рахунку. Тай тогди зибрали вси біди и хокили з Богом стати на войну. Ўна хокіла бути старшеў вид Бога. Біда кажет Богови: Йик я тебе перебю, то я буду старша, а йик ти мене, то йикис буў старший, так будеш старший. — А ў неї було бирше бідий, йик ў Бога ангелий. — Бог зрик, шо добре! Біда прийшла на войну, а Бох зрік до Илії: Иди та бий си! — Илія йик загреміў громом, то аж сам Бох упаў на коліна, тай Илія вибиў ўсї чьорти. — А тогди Бох сказаў до Илії: Йик ти так дужьи гремиш, шо аж я самий ўпаў на коліна, то ти вібиў би усі люди на земли! — Тогди приковаў Бох Илії праву руку до грудий. Тай почерез то тепер вже поволійши гримит.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов від Петра Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 7.

385. Коза і кобза.

Бох сотвориў дрозда, а дрозд ни маў шо їсти. Бох заґльи него сотвориў вивці. Дрозд браў та одно ссаў, а друге випорпаў йимку тай ў йимку видоїў, шо не міг ўже виссати. Бох видтак сходит д нему и питайит си: Ци напрьитаў єс шо молока (гуслєнки)? — Дрозд кажет: Ий, Господи! То молоко „шуру-буру" — то ўсе пішло ў пашу — бо вивці їдьи пашу, то и молоко йде ў пашу. Вин однако добре казаў, бо молоко йшло ў земню, у пашу. — Бох кажет: Чьикай, коли ти такий, шо ни ўмійиш прьитати молока, то людем дам ці виўці тай молоко, они мают судник, тай ўміют прьитати. Тобі нічо ни дам, бо ни ўмійиш прьитати, тай виўці обходити! — Так Бох даў людем виўці.

Біда ўздріла у людий виўці тай собі наліпила з глини кози, али они ни були живі. Бох кажет: Чьикай, ти дай минї ці кози! Біда дала. Бох ўзьиў, зрик: Будьте жьиві! А ўни стали жьиві. Біда тогди йик ўздріла жьиві кози, жьиль ї си зробило, тай зачьила плакати, тай просити, шьоби ї Бог виддаў ці кози. Бох кажет: Най бих ти даў одну! Бери за роги, веди за роги з заду за собою, али бис си ни обзираў, бо йик си обіздриш, то ўна вид тебе ўтичье! — Біда ўзьила, веде за собою, держьи у руках роги, тай ни обзираєт си. Бох тогди так даў, шьо роги лишьили си йиму ў руках, а коза ўтекла ид божьим козам. Вин приходит д хакі, а то йиму роги лишили си лиш ў руках! А це шьо таке? Де коза? Вин вернуў си ид Богови, тай зачьиў просити хоть шкиру з кози! — Дам, але шобис ни кроїў! Бог взьиў тогди, облупиў

бордюгом и даў йиму шкиру. — Біда взьила шкиру, зробила з шкири дутку (кобзу), а з рогиў пищьики и зачьила йграти. Чьерез тото дутка дітьча, а флоєра божа.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

386. Хто зробив першу хату?

Біда з термітьи, шо трут колоплї, висипала си хату тай ни ўміла вікна зробити ў хакі. Брала ў міх днини и носила ў хату, а двери заперала, шоби днина ни втекла. Тогди Бох кажет: Дай ти минї цу хату! — Біда дала. — Бох тогди прокиў викна, зробиў нахрест рамця тай подаваў Біді хату назад. А Біда ни хокіла си ўже хати приймати почерез тото, шо вже хрест буў у викни.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика А. Гарматій.

387. Як Бог із чортом співали.

Заложиў си Бог с чьортом, хто кого пересьпівайит. Та Бох ўодно сьпіваў: Сїда-ріда-дана! — а чьорт вигадуваў, тай вигадуваў, тай ў кинци ни змиг, тай прийграў чьорт.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Дмитра Вірстюка Л. Гарматій.

388. Чому чоловік харкає?

Біда ўзьила, набрала глини і з того ўробила чьоловіка, чьоловік однако ни буў жьивий. Ўна хукнула ў цу глину, шьоби ожьиў чоловик, но це ничо не помогало. Ўна так обхаркала цу глину, обплювала, шо ўсий тот чоловик (глина) биў обхарканий. — Бох кае: Дай ти мені цего чоловіка! — Біда дала. Бох ўзьиў, перевернуў обхарканим ў середину тай хукнуў ў него, а чьоловик ўжьиў. Через тото чоловік тепер плюйи та харкайи, шьоби то усе вихаркати та виплювати, шо біда ў него нахаркала та наплювала.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

389. Як Бог закував чорта.

Сатана-Ирод робиў на Бога такі ланци, шо аби йиго замок. А тоти ланци вин робиў сім рокіў і такі то ланци, шо йик за одну гачку покягнеш, ўсі замкнут си. І так вин тоті ланци ўробиў тай у середниї ланциў крісло дзелізне ўробиў. А вин гадаў, шо Бога здурит, тай Бох сядет у то крісло, аби вин замок Бога. Тай кажи до Бога: Ий, побратимку, ходи но суда! — А Бох прийшоў, але Бох знайи ўсі йиго гадки. А вин тогди кажет до Бога: Ану сятьте ви у се крісло, чи добре у ним сиґіти? — А Бох кажет: Ану сять ти, няй я вижу йик тобі будет пасувати! — А сатана кажет: Сідайти, няй я вижу йик вам буди си сиґіти! — А Бох кажет: Сїдай ти! — А сатана гадаў, шо Бох ни знайи йик йиго замкнути, тай сїў. А Бох ни тьиваў пичо за ланци, лиш сказаў: Замкнї-ци ланци! А ланци нараз си замкли. А Бох кажит йиму: Ти си радуваў, шо мине замкнеш, а то тебе мойи слово замкло! — А сатана-Ирод заплакаў так, йик вин забутїў, тай кажет: Йик бих си урваў, то йик би сми штрик на землю, то бих землю провалиў аж до самого море! А йик бих штрик на небо, то бих небо провалиў. — А Бох кажет: А видиш, ти хотїў мене замкнути, а то тебе я замкнуў! — І там стало пекло неўгасиме. А вин тогди кажет: Господи! А коли ти мине віси пустиш? — А Бох кажи: При кінци світа, Ироди-сатано проклята! — А тиниер килько разиў удари ковач пона ковани пусто клеўцем, тилько разіў то того Ирода-Сатану прокляту тужит у тих ланцах. А вин, йик хто умрет гришний, той пиде до пекла, питайи си: Чи шє пишут писанки? Ци йи шє великдень? Бо йик би лишили писанки писати, и йик би ни було виликодньи, то вже би тогди буў конець світа, тай вин би тогди вилїз с тих ланциў. Али тото пишут писанки, а йи, тай буди до кинця світа великдень, то шє вин ни вилїзи футко с тих ланций. А то шьи йиго богато тужьит в тих ланцо́х. Оттак сатана-Ирод сидит у крісла.

Зап. в цьвітни 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирпка Л. Гарматїй.

390. Адам і Ева.

Йик Бог сотворив Адама і Еву, то заказав з одної єблонї їсти єблука, бо йик урвут і з'їдьи, то ўмрут! Та Ева зірвала єблоко і з'їла та шьи подала Адамови. А Адам узьив в рот та нагадав си, шьо то Бог заказав, тай лапнув си за горло, щоби не прожер, тай з того чьису

ті, щьо вийшли з поколїня Адама, мают на горлї ґулю, а ті шьо з поколїня Еви, тої ґулї ни мают.

Потім Бог вигнав їх з раю тай посадив на стільчику і сказав: Бери рускаль та копай землю довкола себе, йик далеко рускалем посьигнеш! — Адам зачав копати, а Ева каже: Ми ни будем мати з чього жити, нї наші дїти: копай май бирше и ўставай зі стільця копати дальши! — Адам ўстаў і зачьиў копати дальше! Тогди Бог надійшоў і каже їм: Я вам даў тілько, щьо булибисте мали за чього жити ви і ваші дїти, а тепер мете робити ви і ваші дїти, тай ўсе буде вам за мало, тай не буде вам доставати.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 9.

391. Чому лис і яструб лапають дріб?

За да́ўних чисьі́ў — іс почитку́ сьвіта мо́жна рахува́ти — зьібра́ло сьи много на́роду і ни ма́ли ми́жи собо́ў осаташе́ньи, тьілько ходи́ли йидньі́ поми́жи дру́гих так йак ў ста́дьі худо́ба. Али буў йиде́н мудрі́шчий з них і каза́ў, шчоби́ ми попарува́ли сьи, аби́ так ни ходи́ли, гі бугайі́ до коро́ў. — А дру́гий ка́жи: Та йак? Тре́ба да́ти зна́ти до Бо́га, ци то нам так мо́жна. — Йак вони́ так говори́ли, сидьі́ў лис піт корче́м і туту́ ра́ду ви́слухаў. І каза́ў: Ви сьи ни дьіста́нити на таку́ висо́ку скалу́ — де Бог сиди́т — пішльі́т мине́, йа вам принесу жи́во вісьть. — А вони кажут: То йди. — А шчош ви миньі за тото дасте́? - кажи лис. — Дамо́ ти дисьити́ну дро́бу: Кури́й, гуси́й, качо́к... І лис побіг. А йастрі́б сидьі́ў на гілі́ і то ўсьо слу́хаў. І каза́ў, жи лис там сьи ни дьіста́ни, бо то йи за мо́рами; йа то пириле́чу, а лис ни пирилине́. — А вони́ йиму́ ка́жут: То лити́ ти! — А він йиї́ спита́ў: Шчож ви миньі́ за тото́ обіцьи́йити? — А вони́ йиму́ тото́ са́ми пообіцьи́ли, шчо й ли́сови: Дисьити́ну дро́бу, кури́й, гуси́й, качо́к... Здогони́ў йаструб ли́са і ка́жи лис: Вирньі́м сьи, бо ми сьи там ни дьіста́нимо, а йім ска́жим, жим були́. — Йаструб ка́жи: Добри. — Йак сьи вирнули і сказа́ли, жи бу́ли ў Бо́га і Бог позво́лили йім, льу́дьом, шчоби́ сьи жини́ли попа́рно і розмно́жували худо́бу, а найбі́льши дро́бу. І до́бри льу́дем йшло, а післа́ньцьим ни да́ли жа́днойі запла́ти. Тому́ вони́ зачи́ли сами́ лапа́ти і лапа́йут до сих чис і буду́т, бо йі́м сьи нале́жит за услу́гу.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гриншиного.

392. Бог і вовк.

Йик Бог сотвориў зьвірі, то вовкови казаў, щоби лишень ловиў вівці і з овец жиў. Але воўк йик пустиў си за вівцями, то земля си хитала, а вин ни миг віўці ймити тай ў одно перед Богом вовк скаргуваў си. Аж Бог сам имиў му вівцу, тай тогди земля перестала си хитати. Бог му придержиў віўцу, воўк зїў, тай вид тогди земля ни хитайи си, а вовк сам віўції ловит.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

393. Чому каня кличе дощу?

Биг викопаў людям кирницю, а ўна си заничьистила. Бох скликаў ўсу птаху, щьоби вичьистили кирницу, то мут з неї пити води. Уса птаха пристала чьистити, послухала Бога, а ґаня ні. Ўна сказала: „Ў мене жьоўті чьиревички, то бих собі загрузила!“ — За те Бох зрік їй: „Не меш вид тепер пити води з земнї, з кирниції, но з дождьу“. Тай ґаня тепер ни пйи води з земнї, а йик доўго погода, то ўна мат спрагу, жажду та пйукайи, просит Бога дождьу, бо но з неба, з доджьу, щьо паде, пйит води!

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 28.

394. Блохи і воші.

Була стара баба, шьо ни мала ў неґілї та сьвйитки шьо робити. Пишла ўна до Бога просити, шьоби ї даў роботу на неґілї та сьвйитки. А Бох даў ї жменю спузиў (пороху з земнї), а с того стали блехи. Але они скакали, штрикали, а баба ловила дивити си, шьо се йи, та не могла имити! Пишла до Бога просити и жалувати си, шьо ни можьи зловити того, бо ўна стара, а то штрикат та тікат! — Бог ї даў тогди жменю попелу та верг ї на голову, а то з того стали вуши. — А баба прийшла д хатї та зазират, а то шос лазит та ни тікат! Ўна це ловила та била и тепер ў неґілї та сьвйитки чьилїдь обіскайит си.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 31.

395. Звідки взяла ся горівка?

Ни мав злий дух профіту з льудий, али пішов до Пана Бога. Кажи: Йа заложу такий трунок, то дльа льудий буде пожиточний. Памбіх йиму позволив. Али пастух вийшов пасти на поли, а він взьив і фкрав ф того пастуха хльіп і зробив с того хльіба горівку. Памбіх кажи: Добри, хто сьи тойі горівки напйи, а бис'повіди вмре, то твій буде. А хто сьи ше висповідайи, то мій буде. — Типер чирис тойи на горівку найбільши крадут, бо злий дух фкрав насампирет хльіп на нейі ф пастуха. А типер, йак сьи трафит ґосподар альбо ґосподиньи пийачка, то йак то з дому крадут, виносьит, аби йно тільо горівки сьи напити.

Зап. 1902, в Будзанові, Теребовельського пов. від Ганни Феліцької О. Деревянка.

Пор. Т. XII. Ч. 75—76.

396. Як Бог сходив до Жидів.

Йаґ Памбіх Мойжиша дужи льубив і йиго Жиди післали на Синай гору і вийшов і пішов до Бога сьи питати. Кажи: Божи, шо йа с тим льудом буду робив? — А Памбіх до них кажи так, жиби сьи поправили, бо він буде сходити на долину. — Зачив сходити до них і зачило дужи гриміти, аш скали тріскали. І зачили ті льуди кричити: Мойжешу, Мойжешу, най Памбіх ни сходит, бо ми ни хочим йиго! - І Мойжиш тогди пішов до Бога і кажи: Божи, бойіт сьи тибе наріт! — Тогди Памбіх вже сьи вирнув.

Зап. 1902 р., в Будзанові, Теребовельського пов. від Михайла Давискиби О. Деревянка.

397. Як Мойсей карав Жидів.

Йак випровадиў Мойсей Жидів на пушчу, хтьіў йім дати свободу, али він тимчасом вичинний буў ў дворі, дльатого жи він буў не без опйеки божойі, й йиго здибали на водьі. Йик прийшоў Мойсей з приказаньами, то видьіў, шо Жиди дужи грішать і кьинуў тими приказаньами і розбиў йіх на двойе. Аш потім він даў йім ті приказаньа і сказав, шоби чикали, то він йіх пристави до самого Бога, али то буди такий страшний день, шо ньіґди ни буў на сьвітьі і ни буди. І то буди такий день, шо підете під гору Синай, і поўбирайити сьі так, йак на смерть, бо хто знайе, чи хто верне живий з вітамти. І він вибраў сибі тих най-

гірших Жидіў, шо робили бунт, йак він пішоў по заповіди. І йак вони сьі зібрали під горойу, то він пішоў та сказаў, шо йде до Бога, шо Пан-Біх скаже. Йак він пішоў на гору і спустиў звітамти йім на діл дріт і даў йідному ў руку тримати моцно. А ті решта ўсьі йиго тримали сьі, так шо тримаў за руку йіден другого. І йак вже так тримали сьі, то Мосей покрутиў за ту корбу, шо там йе ельектрика і спустиў ельектрику дротом до них. І йак пішоў той шус ў руку, то відразу ўсьі Жиди двацьіть три тисьач попадали трупами. Тей потім він зійшоў на діл і кажи до тих, що зістали сьі: „Га, йа тому ньіц ни винин, то Пан-Біх йіх покараў“. І віт тоди Жиди дужи бойали сьі Мосейа і більши ни бунтували сьі.

Зап. 1902, в Камінції Струмиловій від Б. Адамовича, А. Веретельник.

398. Мойсей і замурований хлопець.

Йидного разу (шче за Мойжиша) тей кріль був замурував так йидного молотцьи. А Мойжиш приходит до Пана-Бога тей кажи: Божи, ти майиш таку міць, жи ти можиш той мур розбити і можи той молодец вийти. — А Памбіх кажи: Ти майиш льіпши серци йаґ йа? Ану, кажи, йди і вдариш по тім мурі і зара той мур розібйи сьи і той молодец вийди звітам. А будеш видьів, шо з него буди потому. — Потому Мойжиш пішов, розбив той мур, вітворив сьи, той молодец вийшов. Такий той молодец був дужи витварний над льудьми, жи так льуди плакали на того молотцьи, аш Мойжиш ни міх собі ради з ним дати. Приходит до Пана Бога і вже йиго пирит Паном Богом скаржит. Кажи: Божи, вже-м ни годин с тим молотцем витримати. Такий він витварний нат льудьми, жи аш льуди плачут на него — так збитки робит. — А Памбіх кажи: А видиш, кажи, а йа знав, шчо з ним робити, бо він би був там замурований вмер і були би льуди такого витварника ни мали. Кажи Памбіх: Іди-йди — за кілька день він зістане каліков і мусит сьи льудьом впокорити, вже так ни буди дужи бігав.

Зап. 1902, в Будзанові, Теребовельського пов. від Ганни Н. О. Деревянка.

399. Від кого походять Цигани?

Як Жиди вийшли з Єгипту, пустив ся здоганяти них Фараон і утопив ся з цілим народом, лиш його дівка лишила ся і від неї пішли

Цигани. Михнівські Цигани і тепер ще домагають ся від тамтуських Жидів два дні роботизни.

Зап. 1889 р., в Мшанци, Старосамбірського пов. від Івана Бибчина Михайло Зубрицький.

Пор. Т. XII. Ч. 38.

400. Цар Давид і Сабат-море.

Повідав мінї єден Жид, що в їх книгах є таке, що їх цар Давид ще жиє. То є десь таке море Сабат, що шість днїв кіпит, а лиш у суботу буває тихе. А за тим морем то там жиє цар Давид у високім замку. То раз, каже, був єден цар і наказав усім Жидам у його царстві: „Маєте мінї або вихрестити сї, або забирати сї гет, а хто не послухає, той буде страчений. — Страх пішов по Жидах. Що тут робити? Рада в раду, вислали до царьи своїх рабінів, кажут: „Цару, не збиткуй сї над нами, бо наш цар Давид ще жиє, то він сї впімне за нами". — Як то цар учув тай каже: „Добре. Коли ваш цар Давид ще жиє, то най мінї тут ставит ся за тілько й тілько недїль до мене в гостину. Як не приїде, то буде по вас". — Не було що дїяти, вибрали Жиди що наймудрійших рабінів і післали їх аж за Сабат-море до Давида.

Ану, минув той чьис. Цар назначив великий баль, спросив ріжного панства, чекают на цара Давида. Аж тут дивйит сї — їде карита, шість пар коний, а погоничьи нема. Заїжджьиє перед ґанок, царі і панове виходьит напротив, дивйит сї, а з карити вилазит старий, сивий дїд, стає єднов ногов на землю, а землья подає сї під ним, подає сї так як полотно на водї. Та бо вже й палац і все місто починає сї хитати тай подавати, деякі пани попадали, а цар закричьив до Давида:

— Віру, віру, що ти живеш! Лиш прошу тї, не ставай ще другов ногов на землю, бо буде по нас.

— Видиш, — каже до нього Давид. — Не роби Жидам кривди, бо як приїду другий раз, то вже стану обома ногами, то твоє царство западе сї в землю.

Тогди конї обернули назад і карита поїхала, відки прийшла, а цар дав Жидам спокій.

Зап. у Ясеницї Сільній, Дрогобицького пов від селянина Павла Кульчицького, Іван Франко.

401. Як Соломон важив бабський розум.

Соломон коли маў сим рик, пишоў раз на двір, тай почиў важити розум бабинский з розумом дитинячим, тай розум дитинячий переважив бабинский розум. Коли вийшла його мати за ним на двір, то дивила си, шо вин робиў. Тай почала питати си в него: А шо ти робиш, Соломоне?! — Та видите, мамо, що! Важу дитинячий розум з бабинским, тай дитинячий розум переважиў бабинский розум! — Мати розгнївала си тай кажет: Иди собі гет вид мене, аби ти си вже ни находиў у моїм домі! — А Соломон пишоў, тай буў світами. Коли, маючи вже двацьит вісїм рик, повернуў назат до того міста, відкиў вин буў, запровадиў собі склеп, али такий, шо на ціле місто ни було славнїйшого склепу над його. Раз прийшла Соломонова сестра до його склепу, тай побачила зеркало. А вна не виґіла ше дотіў зеркала николи. — Тай кажет: Шоби ви хотїли за те зеркало? — А вин видповіў: Иди до хати, най прийдет твоя мати, тай я продам. — Вона пишла, тай сказала: Я бачила таке дзеркало, шо я сама себе увздріла. — А мати питаєт, а чиму ти ни купила? — А вона кажит: Бо вин казаў, шо йик ви прийдете, то вин вам продаст. — А мати Соломона зибрала си, тай пишла до склепу, тай побачила те дзеркало, тай кажи: Шо ви мете хокіти за оце дзеркало? — А вин усміхнуў си, тай кажьи: Йик мете спати зї мною, то я вам дам. — А мати його зрікла: То добре. — Тай у вечєр льигла она коло него. А вин поставиў меч присилений на волосї тай кажет: Я сес меч поставиў, шо йик би я до вас посьиг рукоў, то минї цес меч би втьиў руку, а йик би ви посьигли до мене, то вам би втьиў меч руку. — І так льигли. Коли льигли, то вин до неї не сьигаў, али вна до него посьигла, тай меч укьиў її палец. А вона на другий день кажьи до него: На шо ви поклали меч, а я посьигла до вас, тай укьила собі палець? А вин її на то кажет: А ви ни знайите, шо ви моя мати? — А вона здивована на то кажи: А ти звиткиў взяў си? А ви ни знайити, мамо, кажит Соломон, йик я важиў бабинцкий розум з дитьичим, тай дитьичий розум переважьиў бабинцкий, тай я вам сказаў, а ви на мене росердили си тай ви мине пригнали?

Зап. в цьвітни 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 48—49.

402. Звідки взяла ся скрипка?

Соломон буў німим, шо ни говориў, але чути чуў. І Бох сказаў: Йик дерево заговори, тогди і ти Соломони заговориш. А Соломон буў німим докиў буў, довгий чьис. І раз біда здибала Соломона тай кажет: Знайиш шо, Соломони? Зробіми собі скрипку. — А Соломон справльийи біді, шо ни знайи, йик зробити скрипку. — Біда кажет: Я тобі дам плян на скрипку! А Соломон справльийи, шо добри. — І дала біда Соломонови плян. А Соломон після пляну зробиў скрипку. А йик зробиў, тай зачьиў іграти, а біда кажит: Соломони! Ни бери смичком на поперек струн, али бери смичком за струнами! — І так біда з Соломоном зачала си вадити. А біда йик уздріла, шо з Соломоном ничо ни вдійи, лишила Соломона тай пишла. А Соломон зачьиў іграти тай пишоў. — А причиста Діва почала просити Господа Бога, шоби Господь Бох його розніминў. А Господь Бох послухаў молитву Причистої Діви, тий розніминў Соломона.

Зап. в цьвітни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 50.

403. Соломон і баба, що хотіла віддавати ся.

Баба стара мала виддану доньку ў себе тай зьитя. Зьить та донька надівали си дістати майиток баби. Та нараз баба загадала си виддавати и маєток вид дітий забрати, дітям нічьо ни лишити. Та зьить і донька журили си, йик бабі заперечити.

Аж прийшоў ид ним Соломон, та вони розповістували єму, шо баба наперла ся виддавати, а вони ни знают, йик її вид того видговорити. Соломон каже: Що дасте, я вам поражу. — Ўни дали Соломонови двайціть рублів, а вин каже, що буде ї сватати. Прийшоў вин тай сватає бабу. Баба си ўтішила, але Соломон каже: Я тебе висватаю, але йик вистоїш на морозі цілу ніч у мокрій сорочці. — Баба пристала. Йик наділа мокру сорочку на сьи, та стала на дворі, то йило на ний замерзати, а ўна си тішит та потішийи си кажучи: Сего вечера цорцорконьки, а завтра будут цмо-цмоконьки! — А щьо то буў великий мороз, що кришило, то баба поволи замерзла і перестала казати: Цорцорконьки, цмо-цмоконьки. Видтак зьить та донька збули си баби, та сами посіли майиток.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

404. Соломон фірманом.

Як Соломон був великий, то все возив свою матір до церкви, а церква була не близко. Як приїхав на лиху дорогу, де були ями, вибої, каміні, то він займав коні, що їм ставало духу, на лихій дорозї, а як була рівна дорога, то їхав дуже поволеньки, нога за ногою. Мати Соломона була стара, тай завважала, що він на лихій дорозї женет кіньми, що у неї дух спирає, та мало ї ни розсипле, а на добрій дорозї дуже поволеньки їде. Запитала Соломона: Сину! Скажи менї, чому ти на лихій дорозї конї скоро займаєш, поганяєш, а на добрій поволи їдеш? То так, мамо, каже Соломон, на лихій борзо їду, щоби хутше переїхати, а на добрій дорозї поволеньки їду, щоби ся наїхати!

Зап. 1884, в Лучці, Тернопільського пов. від Дмитра Череватого Л. Гарматій.

405. Як Соломон хорував.

Соломон ходиў по сьвіті тай робиў всьикі шпікуляциї, а на кожде помагаў Господь Бог. І раз Соломон трафиў на йидну файну Жидиўку і охічну. Тай Соломон пристаў из нев бути и наколи из нев буў, натогди та мудрость їго видпала. І сказаў йиму Бох, до Соломона: Соломони, я тобі на кожде помагаў, а тепер тобі ни буду помагати; я тобі за це дам кару. Бо ти, аби ни буў з тоў Жидиўкоў, то ти би маў мудрість тай славу, а так тепер будиш лижати в постели. І так будеш лижати сорок літ, що нийикі мудрости ни будут, тай ни будиш никуда ходити, та шо будут тобі в постели їсти давати. — І так Соломон лижьиў сорок рик ув постели, шо йиго тїло черви точили невгасимо. І так мудрость Соломона пропала через марне дїло. А коли ти хотїв Соломоне дальше мудрости робити, було з живроў напротиў заповіди божої ни робити. І так Соломона слава пропала і всї йиго мудрости, лише за него лишили си приповідки. Конец Соломона, житя йиго.

Зап. в цьвітни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

406. Соломон і смерть.

Соломон буў такий мудрий, шо понад него ни було. Йиго смерть шукала сто рокиў, тай ни могла го найти нїдде, шоби йиго стьила, бо вин маў чоботи тим шо наперед, то назат, а тим шо назат, то наперет.

Вин йик ишоў в долину, то смерть ишла за йиго слїдом д горі, а йик вин ишоў до гори, то смерть йшла за слїдом до долини. Вин раз обернуў чоботи так, йик мают бути і смерть йиго сподибала. І йик йиго подибала смерть, тай кажет: Но, шукала я тебе сто рокиў, тай ни могла я тибе нидде найти. Я тибе хочу стинати типер. — А вин каже: Чикай, панно, няй я зроблю на себе домовину, тай виттак умру. — А смерть кажит: Но роби. — Соломон вробиў домовину таку, шо мурашок ни вилїз би из неї, тай кажи: Знайити шо? Ану льигайти ви, няй я вижу, йик вам буди пасувати, тай я тогди льижу! кажит Соломон. — А смерть льигла, а Соломон хапнуў борше, тай замок смерть. Тай йик замок ї у домовину, а домовину закопаў у земню, тай смерть у домовинї закопаў. І так смерть була у земни сімсот рокиў, а в сімсот рокіў відкопаў, тай верх у воду. А виттак вибраў з води тай пустиў, а смерть йиго тогди стьила.

Зап. в цьвітни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматїй.

РОЗДІЛ II.

407. Звідки взяла ся потеруха?

Поганий цар любиў си з свойоў невісткоў, а сьв. Іван заказуваў їм того. Тай цар раз спровадиў собі бай. На той бай прийшоў сьв. Іван і заказуваў цареви, щоби з тою невісткою ни данцуваў! Цар за те на сьв. Ивана розсердиў си, тай забиў го до пиўниці-ў арешт. Та невістка по балеви, йик ше гості си ни розийшли були, запросила, аби з Ивана сьвятого здиймити голоў, за то, що на ню побераў! Пишла ўна рано з катом до пивниці і кат стьиў сьв. Иванови голоў. Наколи стьиў, натогди з ўсіх їдий і питеїй стала си кроў у того царя. Ўсї си дужи с того чудовали, а ўна з радости ўзьила ту голоў на тарель и вийшла на місто пидскакуючи и пидкидаючи голоў. З тої голови сцьила кроў и бризкала. Ўна 75 разіў підвергла тоў головоў, 75 разиў порсла кроў з голови. Та на кого, на котрих та кроў порсла, з тих 70 разиў, то дистали патеруху, али вони си вилїчуют і тепер; а на котрих порсла з тих пйить разиў поверх сїмдесьити, тоти тогди си ни вилїчили і тепер си ни вилїчуют. Так з того чьису, з крови сьвийтого Ивана голови, вийшла патеруха за кару на тих, що жиют ў блудстві; хоть сьвийтого

Ивана вже нима, то патеруха по ним їх карайи. Та сїмдесьить вилїчуют си, а пйить ни вилїчуют си з неї.

Зап. в червни, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматїй.

408. Як сьв. Павло навернув ся.

Паўло буў йидноралом пид Йиродом поганцким. Сказаў йиму Ирод: Паўли! Иди в тото и тото місто, а хто ме класти крест во имньи Отца и Сина и сьв. Духа — амінь, абис йиму шию стьиў! — Паўло ши тогди сьвйитим ни буў, послухаў Ирода и пишоў у тото місто почерез високу гору. Тото мисто давало найбилшу офіру Христови и йиму си хрестили. Вийшоў вин на тоту гору, а грим блиснуў и грьиуў, то кинь увпаў пид ним на колїнки. Вин собі гадайи: Господи сьвйитий! Може я иду єкі гріхи робити? Видколи я жию на світї сим и йи єдноралом у Ирода, то я такого грому и блиску ни чуў и кинь пидо мноў на колїнки ни падаў! — Небо си отворило, а Христос предвічний до него заговориў: Паўле! Не будь невірний, але вірний, абис того не робиў, що йдеш робити. Котрий ме класти на себе офіру-хрест, абис того ни рубаў! Котрий ни ме на себе крест класти, офіру ни ме так давати, тоти абис увсї вистинаў (за Жиди). — Паўло на боже слово сказаў: Минї що дас за тото? (щи хотїў плати). — Бог сьвйитий сказаў на це йиму: Що око ни виділо, а ухо ни чуло, таку заплату дістанеш ув небі! Идиж оттуда, куда идеш, та там си найдеш на дорозї зі сином моїм Сусом Христом. — Паўло доходит до того міста, даў собі коня на кватиру. В місто пишоў без коня. Ходит містом и питаєт си, яку офіру Богу виддайите? Там серед міста то йи жовнїр поганий, у таких дратвах (кратах) обгороджених, в залізних піках, називаєт си Илія. Тот Лія, котрий кладет хрест на себе, берет йиго і мечет на тоти спиці, на піки. Богато католїцкої віри вин стратиў уже.

Ходит Паўло містом и питаєт си, яку офіру котрий на себе кладет, котрий перепрстит се, вин си дивит. Перепитаў се, в котрім арештї сидит сьв. Николай. Дотиў вин ходиў, докиў не допитаў си, аби з сьв. Николаєм вин заговориў. Каже Николай: В мене коруну видобрали и мают третого дня голоў стьити. А тот, каже Паўло, тот Лїя, що так народ католїцкий тратит, мене кортит ид нему йти заговорити и побороти си з ним? — Николай кажет: Иди! Бог тоби таку путериў даст, шо ти йиго побідиш! — Пишоў Паўло туди. Лїя кажет Паўлови: Пане єднорал, ближ си ид минї! — Паўло йик ид нему штрик, та си лапнули, тоті пики зелїзьні поломили і вбиў Лїю на смерть! Йик си Паўло

видти, вид Лії вихошиў, питаў си кождого чоловіка, яку офіру лавл Богови? Котрий си христиў, того лишиў, котрий си ни хотіў хрестити, голоў йиму стьиў! Місто увсе сц збунтовало, шо то за пап, таку біду в місті наробиў. Той пан (Пауло) тілько Жидіў вістинаў. Паўло деле врештоў тікаў з міста, бо збойиў си и за себе.

Идет вин з того міста, аж люде сидьи в стріпку*) на дорозї! — Сус Христос из апостолами вже засїли йиго на дорозї, знают, шо вин (Пауло) вробиў. Сус Христос кажет: Паўле! Бйий**) борше коня свого продай! Коня спродай, тай підеш з нами, в товаристві. Паўле! В одну днину мете мати з Петром одпуст, Петра-Паўла. Сьвйитки будете вурочискі и зостанете свйитими. Одпуст буде йидної днини за обох, а Паўла буде другої днини по Петрі за тото, щос тих людий ни калїчиў, що клали офіру-хрест на себе.

Так у купі ходили і свйитими зостали, за тото Паўло свйитим зистаў, що Ирода ни послухаў.

Зап. в 1902, в Головах, Косівського пов. від Федора Микитейчува Л. Гарматїй.

409. Христос і Петро молотїльниками.

Ходиў Петро и Госпіть Бог при купі робітниками. Пришли до одного пана тай миндуют си, шо ўни молотники, питают роботи. Кажет пан: Чиму, ў мене йи молотьба; будите молотити. Ци схочити молотити на міру, ци на днину? — Господь Бох кажет: Я хочьу молотити на міру, лиш я вас покличьу, шобисти йшли зарас перебрати збіже. — Пишоў до стодолї Господь Бог с Петром, узьиў вогню и запалиў ўсї стирти, то всьо, хлїб, горит, солома и полова окреми си розлїтает; хлїб чистий у стріп йиден. А Петро собі позавиґіў: Я би цу штуку сам ни зробиў? — Посилайи Бох Петра за паном переберати збіже. Приходит Петро за паном: Иґіт, переберайте собі збіже! — А йдиш, ти чоловіче! Лише йидна година, йикисти зачали молотити, а ти мене дуриш?! — Прийшоў пан, збіже готове, ўсьо зложено. Заплатиў їм, ўни пишли собі. Петро гадает: На шо нас два мают брати гроші? Я сам потрафю! — Відлучиў си Петро від Бога, пішоў собі сам. Прийшоў до другого пана, мендуйит си яко змолотник. Пан кажет: Добре, менї змолотникіў треба. Йик хочиш молотити, на міру ци на деньку? — Я хочу гуртом! — Взьиў Петро вогню, поклаў ў стирти, стирти горьит, цілком панцке гумно, а то нїчо си ни розлучьийит, ўсе гуртом горьит! Пустили си, Петра злапали! Шо ти зробиў? Загнали Петра до кримінaлу. Сидит

*) Купкою. **) Бігай.

Петро ў кримінал̈ї. Зачьнў суд судити, Петра засудили: Петра підвісити! — Ведут Петра пид шибиницу, а Господь Бох приходит чоловіком: Прошу божої волї і суду, кажет Бох, ви би минї ни позволили сего чоловіка, абесте го ни стратили, йик би він цу панцку шкоду поповниў? — Суд кажет: Чому? Йик би то си так стало, то би си йиму здарувало. — Кажет Господь Бог: Ану, йдіт си там подивіт, шо там йи в гумнї! — Пішли, подивили си, а там ўсьо так, як майит бути, змолочено, поскладано, ўса шкода панцка поповнена. Тогди аж Петро увіриў, шо ни мож без божеї волї зробити доброго. Йик Бох вибраў го спид шибеницї, а Петро даў слово, шо без волї божеї ни ме робити.

Зап в цьвітни, 1902 р., в Головах, Косівськогa пов. від Федора Кітляруна Л. Гарматїй.

Пор. Т. XII. Ч. 121.

410. Звідки взяла ся дзиндра?

Перше йик Цигани гріли зелїзо, мідь, ци бакван, то у горлї лишало си для них золото, тай їм добре си поводило. Аж раз прийшоў до Циганина Сус Христос тай питайи: А що то у тебе, золото йи у пічцї? — Ий, Господи, то ни золото, то пуста дзиндра! — Христос пішоў, Циганин до пічки виймати золото, а то вже ни золото, а пуста дзиндра, щьо тепер вимітуют Цигани з пічки. — Так за брехню Бог покараў Циганіў, що дзиндра пуста.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматїй.

411. Чому люде не знають часу смерти?

Пан Біг ходив с сьватим Петром по сьвітї. А люде тогди ще знали, коли котрий буде умирати. Прийшли в єдно село, а там чоловік городив тин і затїсував кіля на оба кінцї, би й його дїти могли тото кіля обернути другим кінцьом і городити. Пан Біг його питат ся: „Що ти робиш?“ — „Я буду умирати, а дїти малї, то й їм затїсую оба кінцї, аби си лиш кіля обернули, як треба буде знов городити“. — А другий не хотів так робити, повів, же не варта затїсовати, бо дїти вже великї, а він не задовго умре, то городив пліт з бодача. А Пан Біг повів: „Не будеш знати, коли умреш!“

Зап. в січни, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Василя Пашкова М. Зубрицький.

Пор. Т. XII. Ч. 81—83.

412. Всї за одного.

Раз Сус Христос йшли з Петром, тай прийшли на місце, де затоплені Содома і Ґомора. Сьв. Петро питає: Господи! Чо ти через кілька винних душ усї люди там затопиў? — Сус Христос йиму на то нїчо ни казаў, тай пишли дальше. Аж прийшли над мори і пішли морем і ни потавали. Надлетїў рій бджіл, і сїў Петрови на руку, а одна бджола ўкусила Петра ў руку. Петро бацнуў рукою ў море, тай ўсї бджоли затопиў. А Сус Христос питайи: А ти чо затопиў ўсї бджоли? Ай, Господи, так мене ўкусила одна бджола, шо сми не миг ўсім стерпіти! — А видиш, каже Христос, так йик ти одній бджолї ни міг стерпіти, тай йис усї бджоли затопиў, так Бог ни міг бирше терпіти, і ўсї ў тих містах люди витопиў!

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматїй.

413. Звідки пішло „Боже помагай".

Раз йшоў Сус Христос з Петром, а одна жинка з другої вигонила душу. Христос казаў: Боже помагай! — А Петро ни хотїў казати. Видтак пройшли, а Петро питаў си: Ви чо казали „Боже помагай", йик вона з другої душу вигонила? — А Христос кажет: До ўсего треба казати Боже помагай, бо хоч шо, хто робит, то робит на свою душу, ни на того душу, шо кажет „Боже помагай"! И за тото и тепер кажемо хоч до чого: Боже помагай. — Петро, йик си завернули, то вже казаў Боже помагай!

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматїй.

414. Юда Іскаріот.

Юда маў тата и маму. Мама Юди снила раз, шо породи сина і почерез того сина майи умерти сам Исус Христос. Наколи дитина си вчинила и поклали йиму імня Юда і взяли тай прибили пичитку на праве стегно ноги і зробили таку скриньку, шо його там забили, тай опипчитали скриньку, тай вергли Юду в скрини у воду. І пливу водоў, докиў ни приплиў до сила Скарупії. І так раз пишоў йиден пан ку-

пати си тай ўздріў, аш пливет скриня опкована, оппичитана на воді. Тай поплиў до тої скрині, тай имиў, і викях на беріх. Розпечитаў, тай дивит си, аж там дитина, шьи жива. Пан дужи си вкішиў, кажи: Господови ґякувати, шо йи цес хлопец, а йи один ў мене, тай буди пара! І так вигудуваў хлопця до сім літ, а в сім рик, пислаў свого хлопцьи і йиго до шкіў. І так були школами, докиў ви мали по вісімнадціт рокиў, а ў вісімнадціт рокіў посварили си, тай Юда ўбиў того хлопцьи, свого товариша і йик ўбиў, так ўтік. І вийшоў до того аж сила, видкиў вин буў. І йик вийшоў, так стаў у йидного пана за писара. І кажи вин тому пану: Я прийшоў тилький світ, али я ни їв так добрих йиблок, йик у вотого чоловіка (дес сусїди). — А пан йиму каже: Аби ти до того чоловіка не йшоў, бо тот сокотит йиблука з пушкоў, тай убиў би тибе. А Юда ни зважаў на слова пана, али пішоў ў почи до того чоловика у йиблука. І вліс до саду, тай виліз у йиблінь тай ўурваў тройи йиблук. А чоловик той ўчуў, тай хокіў стріляти до него, а Юда кажи: Ий, чоловічи, ни стрільий до мени, я злізаю, тай подаю тобі ці тройи йиблук. — Тай зліс, тай з одної руки подайи йиблука, а другоў рукоў йик имиў того чоловика за груди, тай йик ўдариў ним по яблуни, тай па смерть ўбиў. А сам утік, тай лїх па свойи місце. А на другий день, прийшла до пана мандатора та жинка того ўбитого чоловіка. А пан ўзяў, тай закликаў Юлу до себе, тай кажет: Ни тай си, али признай си! — А Юда кажит: Та прошу пана я ўбиў, бо вин мине хотіў ўбити, а я йиго ўбиў. — Но, пан кажет, коли йис йиго ўбиў, то типер бири йиї за жинку. — А вин зрік: Добре. — І так вони си звінчили, тай були, докиў були. Аж раз вони пишли до купелю, тай вона си ўдивила, шо ў него йи на правій позї їх печитка, сама та, шо йиму прибили до ноги. І кажи: А ви видкиў? — А вин кажет: Я з Скарупиї. Мине йиден пан имиў на воді у скрини. — А вона кажет: Та ти мий син! Ти убиў свого ридного тата. — І вони пишли до того пана на право. А пан кажет: Иґіт до Суса Христа на сповіть. — А Исус Христос лише тогди маў трийціт літ. И пишли на сповіть до Исуса Христа, а Ісус кажет: Так но ти иди до дому, а ти будиш у мени за апостола! — І потим в три роки вин продаў Исуса Христа.

Зап. в цьвітни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматїй.

Пор. Т. XII. Ч. 142—143.

415. Три роди тютюну.

Йик Юда Скярупійский продаў Суса Христа, то му си дуже банно учинило, то вин пишоў, та завісиў си. Йик вин си завісиў, то ніхто ни знаў, де він си дїў, тай ніхто го ни вицвісиў, ни розвісиў. Вин так доўго висїў, аж тот пошторонок вурваў си, а Юда ўпаў на землю, тай розипріў так, що вид того шмроду йик птаха летіла понад него, то падала и згибала. Йик вин розипріў, то на ним виріс тітін, бо дотиў ни було титіну. Тот тітін, що виріс на лици, то звет си „круглан"; тот що виріс на череві, звет си „марґотка", лютїйший; а найлютїйший тітін „колоздра" виріс на гу...и.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматїй.

РОЗДІЛ III.

---

416. Сьв. Михайло в ролї жандарма.

Йиден Жид буў ў Га́мерицьі, а жінку лишиў під опіку вітову з дьітьми́. І вітти посилаў ли́сьтьи чи́риз віта до своі́і жінки і до свої́х дьітий. Буў він ў Га́мирицьі чи́рис три ро́ки, фурт посилаў ли́сьтьи чи́риз вітову ру́ку. При кінци́ тре́того ро́ку написа́ў до віта лист, до сво́го вірного знайо́мого, і ка́жи, аби́ жінка віі́хала з вітом, з дьітьми́ про́тьіўко не́го, бо ўже ма́йи зашпаро́ваних де́сьіть ти́сьич гро́ший і бу́ди йі́хати на той і той день. Йак віт дьіста́ў той лист, прочита́ў, шчо з дисьитьма́ ти́сьічими прийі́ди до своі́і жінки і там написано, шчоби возвістиў Жидьі́ўцьі, його́ жі́ньцьі і дьі́тим, шчоби́ віі́хали про́тьіў не́го. Али віт поми́слиў собі ни так. Жидьі́ўцьі ни даў зна́ти і подума́ў собі́: Жи́да ўбйу на доро́зьі само́го, а гро́ші схова́йу собі. І так зроби́ў. На дру́гий день пойі́хаў сам віт с тоў ми́слиў до то́го міста так, йак би ў нас до Станьісла́ва. Той прийі́хаў ўже з Гаме́рики, зьльіс с ко́льійі і зоба́чиў віта і пізна́ў. Прихо́дит до не́го: Йак сьи ма́йити, па́ньи вуйі́цьи! — Гара́зд, Богу дьі́кувати. — Пита́йи сьи він: Чуму́ жінка мойа́ ни прийі́хала про́тьіў ме́ни з дьітьми́? А віт маў злу га́тку ўже, шчоби́ го стра́тиў і вітповіў Жи́дови: Ни ма́ла йак йі́хати, бо слаба́ твойа́ жінка. Жид ни ми́слиў ў жа́дньі зльі га́тцьі, тьі́лько пійми́ў від віта на пра́ўду ўсьі тьі слова́. І ка́жи: Йідити, вуйцьи, до до́му? —

Йіду. — Тай йа з вáми йіду. — Сыў Жид на фіру, тай кішит сьи, шчо з ним йіди, в вітом. Покáзуйи йиму́ дéсьіть тйсьич на дорóзьі тай кáжи: Дивіт, вýйцьи, кілько йа собі заробйў за три рóки. — А віт кáжи: Ти дóбри заробйў. А ў мйсли думáйи: Чикáй, то будýт мойі грóші, йа тибé ўбйу на дорóзьі! Йідут дорóгоў, дйвит сьи, навиртáйут ў лыіс з дорóги. То було ўже над вéчир, а віт кáжи: Там дорóгу прикопáли, тудá пізно йіхати, йа пойіхаў судá ў лыіс. Прийіхали ў лыіс, де маў зáмйар віт погубйти тóго Жйда, маў рискáль схóваний ў фірі ў солóмі, вітьиг рискаль с фіри, тогдй кáжи до Жйда: Давáй грóші! — Жит кáжи: На грóші, лиш ми дарýй житьй і ныікóму ни скáжу. Присьігáйи сьи Жит пирид ним, просит, пусти мньи, той ньи. Жит прóсит віта: Позвóль ми сьи шче помолйти три годйньі. А він каи: Ньи, лиш годйну. Відобрáў від Жйда грóші, тих дéсьіть тйсьич, зйизáў рýки назáд і присилйў Жйда до дéрива, а сам копáйи йáму рискалéм на Жйда. Жид йак зачйў сьи Бóгу молйти, до сьвітóго Михайíла молйў сьи Бóгу, і по рýски молйў сьи. І ў той час пойавйў сьи шáндар ни знáти вітки. Прихóдит той шáндар до Жйда, Жит присилéний до дирийни, питáйи сьи: Шчо ти ту рóбиш? — Кáжи: Присилйў мньи віт до дирийни, грóші відобрáў дéсьить тисьіч і хóчи минé тут закопáти. А віт тогдй зачйў ўтьікáти. Шандар крйкнуў на віта: Віт, чикáй, ни тьікáй. Віт стаў. Відобрáў ў нéго шáндар назáд грóші, йигó закуваў, а Жйда розйизáў і йигó грóші віддáў. Тогдй ўзьиў Жйда на фіру віт тóго віта, шчо Жйда хотьіў стрáтити, завіз до сýду, віддáў до сýду, зложйў протóкул Жид, йак з ним бýло, дáли віта до арéшту. Питáйут сьи шáндари: Шчо ти йи за шáндар? — А він кáжи: Йа сьи пйшу Михайіл Хранйтиль. — І шáндар шчез ў той чис, а той віт стаў закóваний і типéр гоў жáдин спóсіб ныіхтó ни гóдин роскувáти. А Жит пойіхаў до дóму до свóйі жінки і дьітйй с тйми грішми і Жид ґаздýйи, а віт чйриз дурний рóзум у вік вікóм бідýйи. І нимá такóго, абй тóго віта росступйў, бо на рукáх так дзильізо, гі хтóби зальльйў.

Зап. в липни, 1902 р, в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

417. Сьв. Николай безгрішний і грішний.

Сьв. Николай йик буў малйй, то жиў у пущі без деді і без нені, но одна олениця була з ним що го годувала. Вин ни знаў тогди ніякі молитви, но маў дві колоді. Почерез ті колоди він штрикаў. Йик почерез більшу штрик, то казаў: То тобі, Боже! А йик почерез меншу штрик, то казаў: То мені, Боже! — Так жиў доўгий чьис. Аж раз почерез ту пущу їхаў піп на друге село паски сьвйитити, тай слухайи,

щос говорит. Вин наблизиў си, дивит си, а то йакис чоловік. Що ти ту робиш? — Він, Николай, кажет: Мені ту так назначено, аби я тут буў. — Що ти так штрикаєш і таке говориш: То тобі, Боже, то мені, Боже! — Я так си Богу молю — каже Миколай. — То ни так си Богу молят — каже пип! Зачьиў му проводити, а вин такий паметливий, щьо раз му проведет молитву, а вин то ўсе викажет! Миколай питайи: Ви куда йдете? — Йду там а там паски сьвйитити! — Я би йшоў з вами! — Чьиму, йди. — Пішли вони і приходьи до води. Пип зачьиў брести, а Миколай каже: Чо ви бридите, коли такі красні молитви знаєте? — Пип каже: Ни знайу! — Миколай пишоў за попом водою, але ни потаваў! Прийшли до церкви. Миколай стаў у церкви и види ўсьо. Люди і пип ни виділи нічо. Миколай си диви, а то чьорт возит шкиру з буйвола за ногу и стайи перед людьми, а хто си засьмійи, або заговорит, то записуйи на тий шкирі. Вин приходиў з пару раз до Миколая и вискіриў си, дивиў му си в очі, шоби си Миколай засьмійиў, али Миколай ни засьмійиў си. Аж чьортови хтос ту шкіру приступиў, а чьорт йик сіпнуў, аж п.....в, а тогди Миколай засьмійиў си, тай чьорт го записаў на шкирі межи грішних. Аж пришло з церкви вертати си, то пип бриў, тай Миколай ўже потаваў, бо грішний з церкви вийшоў і мусіў бристи.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Михайла Маротчака Л. Гарматій.

Пор. Ч. 274—275.

418. Сьв. Николай і три дівки.

Даўно́ сьвітий оте́ц Никола́й ходиў по сьвітьі. Льудий научаў і бідних] запома́гаў і ка́ждого до ла́ски бо́жойі привиртаў сво́йоў нау́коў і бо́жоў си́лоў і ду́хом сьвітим. Де видьіў, шчо погиба́ли льуди, вірато́вуваў, з води, від зьвіріў, уве́сь сьвіт спаса́ў, від збу́йіў вібаўйиў, ўсе пра́ўду чиниў. Йиде́н ґазда́ свойі доньки хотьіў пустити ў блуд. На той час нивиди́мо пойавиў сьи сьвитий оте́ц Никола́й, кинуў крізь вікно́ гро́ші, торби́ну; найшли ра́но тих три до́ньки тойі гро́ші, ўтьі́шили сьи і сказа́ли: Дьйкувати Бо́гу, шчо Бог за нас ни забу́ў, шчо будем жити. І та́то завирнуў сьи з ниисправидли́войі доро́ги І за́ўши вони за Бо́га ни забува́ли і сьвіто́го отца Никола́йа віхвальа́ли, а сьвітий оте́ц Николай за них ни забува́ў, ва́ўши йім свій подару́нок дава́ў. І ми христийа́ни, аби́смо за сьвітого Николайа ни забува́ли і Бо́га віхвальа́ли, а сьвітий Николай пригорни нас до се́би.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

419. Сьвятий Николай і стрільці.

Були три братя, всї три стрільцї. Всї три нидаўно були си звінчьили і мали молоді жінки. Раз вибрали си ўни були на стрілецтво, али жинки хотіли, шоби ўни ни ночували там на стрілецтві, тай повидкрадали ў них кремені, щьоби ни мали з чим ватри́ розкладати, тай щоби вертали на ніч д' хатї. Пішли ўни у лїс і ніч їх там захопила. Розкладати би ватру, а нима з чим. Ўни до кременїў — а кременїў нима. Идут ўни дальше, аж з нидалека ўздріли посьвіт. Старший брат виріджийи найменшого, чи би ни вьзиў з тої хати посьвіту*). Приходит вин до тої хатчьини і застайи там старенького дїда, що Богу си молиў. „Слава Богу!“ — „Слава на віки!“ Чього ти прийшоў? — „Чи би ви ни дали менї ватерки?“ — Вин каже: Я дам, але йди на двир, поворожи, йика завтра буде година, ци веремє, ци дощь? — Пишоў вин на двір и вертайи, тай каже: „Буде веремє!“

Сьвийтий Миколай узьиў тогди прут, ўдериў ним того стрільця, тай зрік: „Гей, бик!“ — Вин стаў биком, а він йиго загнаў ў хлїў!“

Послаў другий раз брат найстарший менчого за ватроў. Той так само застайи сьв. Миколая молити си. Але він ни знаў, що то сьв. Миколай. Просит ватри, а сьв. Миколай зрік: Йди на двір, поворожи, ци завтра буде дощь, ци погода, веремє, ци година? — Пішоў тот на двір і вертайи, а сьв. Миколай питайи си: А яка заўтра буде година? Тот каже: „Буде дощь!“ — Тогди сьв. Миколай ўдериў и того прутом и зрік: „Гей бик!“ А тот стаў биком і сьв. Миколай загнаў йиго ў стайню.

На третий раз пійшоў тот старший. Вин буў віщьун, розумнїйший. Сьв. Миколай посилайи го ворожити, яка буде година на заўтра, а той видрік: „Бог сьвийтий знайи, яка завтра буде година, ми ни можем знати!“ Тогди дїдо ўдариў прутом тії бики, а ўни стали людьми. Каже їм тогди сьв. Миколай: Абисте ніколи ни ворожили, йика заўтра буде година, абисте казали: Бог знайи, йика буде година! — Даў їм видтак кременя тай огниво (що ним крешет си) і ўни аж ў дві недїли вернули д' хатї.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика, Л. Гарматїй.

---

*) Вогню.

420. Сьв. Николай і картограї.

Йидньі три картограйі грáли ў кáрти. Грáйут ў кáрти, — а ў хáтьі булй образй, буў сьвітйй отéц Николáй, — і ўсе кáртами по тварй сьвітóго Николáйа на óбразьі. І ўсе кáжут: Чомý так ни рóбиш, абй ми вігрáли грóші? — Аж нарéштьі ўдáрили ўсьі три так, а позапйваньі булй, йак свйньі, і сьвітйй отéц Николáй даў йім цуд: Йак сидьíли, так стáли чóрньі йак вýголь два, а трéтий вілитьіў, згалайкотьíў, шчо ньіхтó го ни розуміў, і побýў чйриз рік і загйб. А тих двох зáраз поховáли. Льýди ўздріли більши той цуд і далй собі розговóр, шчо бóжа сйла на них сьи спустйла і за нидовірство йіх побйла. І сказáли кáждий, шчо нимá шчо прóтьіў бóжойі сйли жиртувáти, бо колйкóльвак мóжи Бох тьйшко покарáти. І зáўши тьі льýди Бóга просйли і сьвітóйі сьи віри диржйли.

Зап. в липни, 1902 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

421. Сьв. Николай і два хлопці.

Раз злапáў сьвитйй Николáй двóйи дьітйй на мóрах ў скрйночцьі і ўчиў йіх читáти і писáти і зáўши з нйми ходйў на спáцир. Він сидьíў ў льíсьі з нйми, ў бýдьі, так йак пустéльник. Зьібрáў він йіх одиóго рáзу і пішóў з нйми на польувáньи. Дйўйат сьи, а там на мóрах такá дýжи файна йáбльінка, такé на ньі лйсьтьи золотé! Кобй ми моглй тотý йабльіночку йак ўзьйти до сéби — кáжут дьíти, йак ўздріли. — А сьвітйй Николáй кáжи йім: Мольíт сьи Бóгу, і ви йі возьмéти за собóў. Тьíлько ви возьмéти за листóчки, вонá будé лéхко за вáми йти, лиш абйсти сьи ньіц ни обзирáли! — Тотьí хлóпчики ўзьйли йáбльінку за лйстьи, йде. Так вонй неў тьíшут сьи, йак притьиглй, мáйут сьи чим забаўйити. І зноў вонй потóму кáжут: Ходьíм, мóжи би ми зноў собі шчо знайшлй, татýньу. — Прихóдьи до мóріў, плйвайи золотá кáчичка на мóрах. Татýньу, йак би ми собі тутý кáчичку ўзьйли? — Сьвітйй Николáй кáжи так: Стрíльти ў ньу і йак ўцьíлити, то пірцé з нéйі вілитит до вас і тотá кáчичка за тим пірцéм до вас підé. — Вонй зробйли так і кáчичка прийшлá. Малйж чим бáвити сьи дóўго. Потóму даў йіх сьвітйй Николáй до шкóли, вонй повиучували сьи за ксьондзьіў і жйли побóжно.

Зап. в липни, 1902, в Коропци, Бучацького пов. від Тетяни Мельниченко.

422. Сьв. Николай спасає чоловіка на воді.

Олескиї чоловік ïіхаў с Коропцьи з млина. І ïіхаў до дому від млина і журиў сьи, йак би пирийіхати ріку, шчо слабиї льід ўже на весьньі. Зайіхаў він сирид ріки на льід, вода піднесла льід до гори, надьійшла вода і ни ўважиў собі, шчо на горі ўже ломит вода льід, шчо ўже йде. Йак ўздріў, шчо льід йде, і з ним ўже йде. А той ўкльик на лиду тай кажи: Сьвітиї отчи Николайу, віратуй мине с сего! — А тота крига з ним стала, де він майи вийіздити на беріг. Той сьи ўтьішиў тай борши воли батогом, дойіхаў до берига, лише вийіхаў на берпг, а льід пішоў. І кажи: Дьикувати Богу, шчо мньи Пан Біг віратуваў і сьвітиї отец Николай, шчом ни погиб і ни ў станьім сьи віддьичити Господу Богу і сьвітому отцу Николайу і аби мньи ни опустиў Госпоть і сьвітиї отец Николай, поки мого житьи у віки.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

423. Сьв. Николай і Антосій.

В Малій Азії буў сьв. Николай і Антосій. Ўни прийшли до церкви, тай сіли ўперідь образа Суса Христа. Сьв. Николай каже: Хоть Пречиста Діва ўмерла, а ї образ однако файний ў церкві. — Антосій кажет: Шо Пречиста Діва варт, коли вже коло себе ни майи Йисуса Христа. — Николай кажет: Чому би ни була варт? — Антосій: Бо таки так! Вибери з мошенки гроші, що мошенка варт без гроший? — Николай кажет: Пречиста Діва то ни йи мошенка! — Почали си сварити, а Антосій вхопиў свічку і підпалиў Николайови бороду. І від того чьису у Николая борода кучьирьива. Видтак там сказали, шо на кого ангелї покладут куруну, тот з межи них двох будет владикою! — Сьв. Николай пишоў коло порога і зачиў си молити. Антосій укльик ўперіть самих райских дверий! Ангелї йик несли коруну, то Антосія поминули, а поклали на сьв. Николая. І з того часу сьв. Николай стаў владикою, а Антосій ні.

Зап. в маю, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

424. Сьв. Николай і Яків.

Сьвйитий отець Николай жиў в однім місті з Якупом. Ўни оба хокіли си висьвечувати на сьвйитого владику. Якуп хокиў, аби вин буў владикою, а ни Николай, тай борше поїхаў вихрещувати си, висьвйичувати си. За ним поїхаў сьв. Николай. В дорозї захопила їх ніч. Якуп ночуйи на переді, а Николай на заді — а в одним заїзднім домі. Якуп сказаў свому фирманови, аби Николаєвим коні́м усім чьотиром шиї повтинати в ночи. Над раном Николаїв фирман пишоў коні футрувати, а ў коний голови пообтинані. Він біжит і каже: Николаю сьвйитий, нашим усім чотиром коням голови пообтинані! — „Иди поприкладай білі голови до черлевих толубів!“ — Фирман пишоў и поприкладаў и сказаў: Я вже поприкладаў! — Николай кажет: Иди тепер шьи подиви си! — Вин пишоў шьи до стайні, а коні у йисел: Го-го-го-го! — Біжит фірман и кажи Николаєви: Уже коні встали. — Николай кажет: Иди футруй, бо зараз їдимо. — Фірман пішоў, нафутруваў, тай пішли, упрйигли коні, тай пішли. — Ану! фірмане! упрєгаймо коні, бо сьвйитий Николай їде! — кажет Якуп. І собі зибрали си, тай пишли за Николаєм. — Приходьи до води, а вода така велика, шо би ни переїхаў! — Сьвйитий Николай, йик прибіг, нарас у воду заїхаў, а вода стала (ни плила, здержала біг) і сьвйитий Николай перебіх сухим заринком. Якуп ни мих води переїхати, тай лишиў сьи. Сьвйитий Николай вихрестиў сьи на владику, тиму він називайи си: Сьвйитий отець Николай чудотворець.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Івана Дідушка, Л. Гарматій.

425. Мати Божа і пастушка.

В однім селы була дуже побожна пастушка-дывчина. З церкви були там викінули образ Матери Божойі, він був старий, і вона шо-день ўбирала той образ сьвіжими квітками і молила сьі до него. Прийшло, захорувала та дывчина і йак мала умирати, то льуди бачили, йак ішла до нейі йакась богата в золоты паны. „А де так паны йдут?“ — питали льуди. — А вона каже: „Ось, бачите, несу вінець дльа тейі пастушки, шо вмирайе. Вона служила миньі цыле свойе житье, а йа йі на остатку прислужу“.

Зап. в жовтни, 1902, в Камінці Струмілової від Марії Шеп, А. Веретельник.

426. Богородиця обдаровує дитину хлїбом.

Йидна́ жінка поўдовіла. До́ки ма́ла чоловіка, зарабйиў йі на ку́сник хлыіба. Годува́ў сибе́ і жінку і дити́ну, до́ки жиў, а йак поме́р, лиши́ли сьи бідныі си́роти. Йак могла́, так сьи му́чила, шчоби́ ни йшла́ за прошенім хлыібом помижи льу́ди. Ни йіла вона́ с тоў дити́ноў йиде́н день, дру́гий, пішла́ вона́ до сво́го сусьі́ди знайо́мого, шчо за́ўши роби́ла му, помага́ла, шчоби́ йі заныіс кава́лком хлыіба, аби́ даў. Ду́жи йійі було́ тьи́шко йти до не́го, а́ли прийшло́ кру́то, і прийшла́ до не́го. Сла́ва й Сусу Христу! — На віки Богу сла́ва. Шчо ска́жиш? — Ай ска́жу вам, шчо дитйина хо́чи хлыіба і вийшоў ми, шчо ни ма́йу шчо да́ти. — А дити́на ни пиристава́ла каза́ти: Ма́мо, дай хлыіба, шчо голо́дни було́. — Той чоловік, йійі сусьі́да, сказа́ў до не́йі: Ни хоч роби́ти, ни да́м ти хлыіба, йди си. — Вона́ пішла́ со жиле́м. Йде вона́, йде, аж прийшла́ до одно́йі це́ркви. Та дити́на пла́чи слоза́ми гірки́ми: Ма́мо, дай хлыіба! — А вона́ ди́вит сьи на Ма́тку Бо́жу тай со жиле́м ка́жи до дити́ни: Проси́ ото́йі па́ныі, мо́жи тобі даст кава́лок хлыіба. — Али дити́на ниўста́нныі ка́жи: Па́ныі, дай хлыіба, па́ныі, дай хлыіба! — Йак зачи́ла Ма́тки Божо́йі та дити́на проси́ти хлыіба, пойави́ў сьи цуд бо́жий і сво́йоў руко́ў Ма́тка Бо́жа з о́браза ў це́ркві пода́ла тыі дити́ныі хлыіба, тыі сиротыі. Дити́на сьи ўтыішила тим хлыібом і сказа́ла: Дьи́куйу, паныі, за па́пу. Ўздріли той цуд бо́жий льу́ди, зачи́ли сьи Бо́гу моли́ти і тота́ дити́нка за́ўши ма́ла хлыіб той, до́ки ни ви́росла вили́ка. Так подоба́йи і нам христійа́пам моли́ти сьи Ма́тцыі Бо́жі ниуста́нно ў день і ў ночи́ і доче́сного житьа́ хлыіба і довічного, ла́ски бо́жойі.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

427. Як музикант розбогатїв чудесним способом.

Йак то даўныішчих чисыіў бу́ло більши корольыіў, тай бу́ло більши заба́віў ўсьільа́ких. Али зыібра́ло сьи кілька музика́ньтыіў до йидно́го корольи́ гра́ти і так вони́ йиму́ гра́ли за́ўжди, кілько йиму́ бу́ло тра. Али той йиде́н музика́нт таки́й буў бідний, шчо він тыілько с то́го жиў, шчо собі загра́ў. І ожини́ў сьи і ўзьиў собі жінку таку́ бідну і вони́ лиш с то́го жили, шчо він загра́ў. Али йак він за́ўжди граў, то маў вітки жи́ти. Али йидно́го разу́ ви́бухнула війна́ с тим самим короле́м, шчо він ўсе граў ў не́го і тьигла́ сьи більши йак рік. Тиле́р він ни

мо́жи назарабйити, шчо́би сьи міг поживи́ти. Жі́нка й че́твиро дытйй з го́лоду лижа́т, ўже ни мо́жут говори́ти. Він с то́го сму́тку гра́йи ў хатьі, шчобй міг свуйу́ біду́ заспоко́йіти, а ту тру́дно, бо дьіти пишча́т з го́лоду шче гірши йак та́йа скри́пка. Али він ви́дит, шчо ньічо́ ни помага́йи, бирé скри́пки і йде ў по́ли. Гра́йи ў по́ли так, шчо йиго́ аж ру́ки больйт. Прихо́дит с по́лька, ньіц ни помага́йи, ти́сни го ду́жи вили́ка біда́; дьіти пишча́т, жінка говори́ти ўже ни мо́жи с тако́го вили́кого го́лоду, він заробйти ни ма́йи де, абй йіх погодува́ў і свуйу́ журу́ заспоко́йіў. Али ду́майи собі́: Ньіц ни зро́бйу, лишé йду до це́ркви, бу́ду ў це́ркві гра́ти, мо́жи сьи Бог зми́луйи на́до мноў і тьі́лько дасьть, шчо-бйм міг тьі нишчасли́ві дьіти і жі́нку хоць тро́ха чим посилкува́ти. Прихо́дит він ко́ло віўта́ри, де стойа́ў Ісу́с Христо́с на хрисьтьі́ роспйа́тий, а на ньім зробле́ньі на но́ги золотьі́ чиривички. Тогдй він там стайй, зачина́йи гра́ти. Гра́йи з вили́ким жале́м набо́жних пісьньіў. Али йак він зачйў гра́ти так ми́ло, так прийймно, жи чим раз льі́пши й льі́пши граў, шчо на́віть пириста́ти ни міг. Аш ту ди́вит сьи, той золотйй чириви́чок с то́йі ногй спада́йи йиму́ на скри́пки і паде́ ко́ло него. Він тогдй стаў, вішийи тотьі́ скри́пки на той цьвик, шчо Ісу́су Христу́ но́ги ним прико́ваньі. Тогдй той чириви́чок підоймайи, ўклада́йи йиго́ до па́зухи сво́йі біжйт з ним ў мі́сто до золотника́ і пока́зуйи золотнико́ви той чириви́чок. Той золотни́к пообгльида́ў і ка́жи: Той чириви́чок лишй, а йа тобі́ дам мно́го а мно́го гро́ший, шчо́би-с міг за́раз за них шчось дьіста́ти. Він сьи ду́жи ўра́дуваў, шчо дьіста́ў тьі́лько гро́ші і ўложйў йіх до па́зухи і біжйт борзе́нько, де йист пирикупкй с хльі́бом і с ўсільа́коў ўсільачино́ў, шчобй міг бо́рши накупи́ти і зане́сти бідним дьітьом і сво́йі жі́ньцьі, котра́ від го́лоду і двойи дьітйй цьілко́м спу́хли, жибй він міг йак на́йборши той йіх тьишкйй го́лод заспоко́йіти. Прино́сит до ха́ти, жі́нка ду́жи слаба́ і дьіти, йак він то́йи показа́ў і поросклада́ў, вона́ тьі́лько си́ли дьібра́ла, шчо йиго́ сьи спита́ла: Вітки ти то́йи постара́ў? — А він ка́жи, шчом граў Ісу́су Христу́, а Ісу́с Христо́с зми́луваў сьи над на́ми і даў нам мно́го гро́ший, шчобй ми так тьйшко ни біди́ли. І йі віт то́го дньи зроби́ло сьи ле́кши і зачи́ла приходи́ти з дьітьми́ на но́во до здоро́ўльи. Тогдй він пово́липьки купйў собі́ хатйну з горо́дом, шчо маў де ме́шкати з дьітьми́ і жі́нкоў, потому купйў собі́ по́льи, худо́бу, ўже бо й прийми́ў си слугу́ і до́бри йиму́ сьи типе́р ўже дьійи. Типе́р жі́нкй йак зачи́ли говори́ти, звітки він міг до тако́го майи́тку прийтй. Йидна́ ка́жи: Він кого́сь обікра́ў і дру́га ка́жи: Ей ньи, він кого́сь обрабува́ў; вітки він майиток міг ўзьйти, йак він таки́ў буў бідний. Аж сьи доне́сло до мағістра́ту. Прийшла́ вітти польі́цийа і биру́т йиго зі собо́йу, а він ньіц ни зна́йи за шчо і виду́т йиго́ до су́ду. Йак йиго́ там приве́ли, зачи́ли йиго́ сьи пита́ти: Вітки сьи ў те́би такйй майиток ўзьиў, йак ти

буў такий дужи бідний. А він кажи, жи миньі даў Господь Бог, Ісус Христос, котрому йа граў на скрипки і скинуў ми той Сус Христос з ноги золотий чиривичок. — А сеньдзьа сьи відзивайи: Брешиш, дурньу, Сус Христос ньікому ни скидайи, тай тобі ни скинуў, тьілько ти мусьіў украсти, альбо когось зрабувати. Возьміт йиго до ўйизниці на три дни, а за три дни він праўди йак ни скажи, то буди на шибиници повішиний. Він у ўйизници шчиро Богу сьи молиў і тьілько просиў, шчоби йиму сьи дали висповідати. Йак він сьи зачиў сповідати і він ксьондзови за той майиток оповіў, звітки він йиго ўзьиў. На третий день, коли ўже шибиницьу зробили, привели йиго до суду і зачили зноў питати і він зачиў зноў так оповідати, йак пиридньішши оповідаў, звітки той майиток у него ўзьиў сьи. Тогди приступиў сьи сеньдзьа до него і ўдариў йиго моцно ў писок: Нипраўду говориш, кламчи, де ти видьіў, аби Ісус Христос тобі з ноги с своїі золотий чиривичок скинуў? Бирі́т йиго на шибиницьу і повішийти йиго. — Йак йиго ўзьили вести і той ксьондз йде попри него, а цьіле місто вирушило за ним, ўсьі Жиди й ўсьі пани і ўсьі льуди дивити сьи, йак йиго будут на шибиницьу брати. Али кат, котрий ўже закладайи шнурок на шийу, і зачиў йиму закладати, а той музикант зачиў йиму падати биз руки. Тогди той кат кажи: Послухайти мине, о шчо йа вас буду просити, бо той музикант на смерть іде нивинни. — Тогди сеньдзьа з виликоў злостиў до него сьи вітзивайи: Йак ти можиш знати? — А він кажи, жи миньі ни перший раз смерть робити. — Тогди сеньдзьа відьізваў сьи: А хтож за ним буде сьвітчиў? — Типер той ксьонц, котрий разом з ним йшоў і стойаў блисько него, кажи: Йа сам буду сьвітком за йиго нивиньньісьть. — Тогди казаў сеньдзьа завирнути йиго до міста і завести йиго до тойі церкви, у котрі він граў Ісусу Христу, бо він йім казаў, жи у тьі церкві, де він граў, завісиў скрипки на той цьвик, шчо Ісусу Христу ноги прикованьі. І за ним пішли ўсьі льуди, шчо там були піт шибинициў. А той сеньдзьа йшоў разом з ним до тойі церкви на прикованьи. — Кажи він: Коли ти такий шчісливий, жи тобі Христос скидайи чиривички, то йак тобі скинуў йиден, то ти скини й другий. — І ўсьі льуди тисли сьи до тойі церкви, хоць дужи кісно було, али хтьіли й вони тойи видьіти то було поўно й у церкві і попри церкву і на цвинтару й ўсьуди, йак би де йаке чудо сьи зйавило. Той скрипник, хоць дужи змучиний і сфрасований віт такойі тьишкойі ниволі, котрий на смерть буў суджиний, приходит він до Ісуса Христа і бире свойіми змучиними руками, здоймайи скрипки с того цьвика, шчо на ньім були завішиньі і зачинайи грати чим раз льіпши і жильісьньійши так, шчо ўсьі льуди, котрі там були, мусьіли плакати (хоць ни хтьіли — зам. тата), навіть той злосливий сеньдзьа, шчо йиго на смерть судиў, то сьи так

бyў- росплáкаў, жи нáвіть віддихáти ни міг. Нарáз дúвит сьи, спадáйи той чиривúчок з дрýгойі ноги́ і падé йимý так сáми на скрúпку, йак тамтóй пéрший, пóтьім скáчуйи сьи кóло нéго. Тогдú сéньдзьа кáжи: Пусьтьíте йигó; типéр вúтко, жи він нивúнний. — Тогдú ўзьúли йигó на рýки і він ўзьиў дрýгий свій чиривúчок і так йигó нéсли чúрис цьілé місто і тогдú він шче маў більши майúтку, йак бýло і жиў собі слобíдно с свóйіми дьітьмú і с свóйоў жíнкоў, шчо дýжи булá сфрасóвана кишкúм смýтком, бо онá ньіц о тьім ни знáла, шчо сьи з йійі мýжом стáни, бо йі ньіґдé допустúти ни хотьíли.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від мами.

РОЗДІЛ IV.

428. Вічний танець.

Раз в їднім силї на празник гуляли в коршмі дужи пізно хлопці і дівчата. Тей їм вже ни було стало чим сьвітити, а вони ще хтїли гуляти. Тей їден парубок з їдною дївкою пішли до каплиції сьватого Миколая і взяли з вітти з перед него сьвічки, шо там стояли і принесли їх до коршми, засьвітили і гуляли. І за те Пан Біг дужи покарав їх, бо вони дужи тим согрішили і так гуляют в тій коршмі до нинїшного дня і будут гуляти по віки вічні.

Зап. 1902, в Камінції Струміловій від Марії Шепівної, А. Веретельник.

429. Покараний Жид.

Сидьів йиден ґосподар при місьцьі і коло йиго города нафкола Жиди сидьіли. І там навит була й школа жидівска при тім городьі. А на того ґосподара городьі був хрест камьиний. Той хрест шче там стойав віт повітри. Али йидному Жидови сьи той хрест нафприкрив, шо він там стойав. І давав маленьким Жидикам по ґрейцару, жиби кьидали каміньима ф той хрест і жиби той хрест побили (ньіби ни побили, али відбили пирихресьцьи). Той хрест йиму ньічо ни шкодив, бо то ни був аньі на йиго городьі, іно був на того ґосподара городьі. Йаґ Житки відбили то пирихресьцьи, а він сьи таґ фтьішив, шо вже відби-

тий. Зачив ше й сам кьидати каміньима, тай відбив ше й други пирихресьцьи. Тогди йаґ зачило йиму ломати руки й ноги — лижив цьілий рік. Шо наспроваджував дохторів, йаґ він сьи льічив, ньіц му то ни помогало, іно ломало йиго кости, йинчив бис пиристанку. Приходи той ґосподар, шо був хрест на йиго городьі, тей кажи: А шчо, сусьідо... а траба вам було зачіпати такі сьвйатошчі? — Йа виджу, сусьідонько, шо йа вже зле зробив. Жиби йа с того вийшов. Йа бим вже того ньіґди ни робив. І полежив цьілий рік, носили го на виреті — і вмер.

Зап. 1902, в Будзанові, Теребовельського пов. від мами О. Деревянка.

РОЗДІЛ V.

430. Ной і одноріг.

Йик мала бути потопа сьвіта, то Ной будуваў коўч. Але Ноя жинка мала любасіў, а вони ни вірили, шо буде потопа, тай намовляла їх той коўч розбивати. Ной все, шо збудуйи, а вони розибют. Ледви вин ниледви той ковч збудуваў. Йик збудуваў, казаў зьвірам по парі у той ковч заходити. Усї зьвірі позаходили, а буў одноріг, шо ни хотїў. Ной казаў йиму, шо си ўтопит, а одноріг казаў: „Я дужий, ни бою си, а з гори, з коўча видїти му ўсе, що си дїйи“. Тай такий ни зайшоў! — Йик настала потопа, то одноріг сїў з верхи на коўч, але йик на него насїдали птахи, та ўсьакої зьвіри, то вин ни видужаў тому, тай звалиў си ў воду, тай ўтонуў. За це типер йи ўсьика зьвір, но однорога нема, бо ни хотїў у ковч заходити, а вин ўперід потопа буў.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика, Л. Гарматїй.

Пор. Ч. 211—212.

431. Велити.

Перед потопу світа були велити такі, щьо йик би ступиў, то одна нога була би на Скуповій, а друга у Кутах, такі доўгі ноги мали. В одного велита була дївка. А тогди показали си ўже люди наші, шьо типер йи, велитам, щьоби знали, які по них мают бути люди. Та дївка велита найшла наших людий, шьо орали. Она зибрала їх у долоню, єк

червачки, затулила ў кулаці, жмени, тай принесла своєму дєдиви велитови каже: Дєдю! Я найшла гезди червачки, шо рили поле! — Велит каже її: Най, видноси їх назад там, де були, бо то такі будут люди послї нас. — Йик буди конець світа, то послї нас будут такі йик пальцї люди, що дванайцїт їх ме молотити у печі! На бодьик мут казати, щьо то смерека! Йик мут рубати бодьик, то казатимут: Тїкай, бо смерека паде!

Зап. в маю, 1902 р, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика, Л. Гарматїй.

Пор. Ч. 213—216.

РОЗДІЛ VI.

432. Спокутуваний грішник.

То биў йиден збуй, назы́ваў сьа Йи́нох Йонохо́дий. Він перебы́ваў в йидньім льісьі грýбім, при йидньім тра́ктьі и так льýди заби́ваў, же йуж маў з гóўоў льутских хы́жу вымурова́ну йак с камі́ньи. За́биў вітцьа и ма́тьир кы́йом йабуоно́вым. Маў и вéце збýйіў коўо сéбе. Не гва́риў иньшы пацéрі лем „Богоро́дице Дьíво". И йиден раз, йак йуж назаби́ваў три́ста льýдий, и фказа́ўа сьа му Пресьва́та Дьíва на доро́зьі па́ньоў. И повíдат так: „Йуж час, пере́стан, бо и́шчи до мньа взы́ваш, то ти хóчу бы́ти на помо́чи. Бо при́шоў час, йуж сьа час покайа́ти! — Тóўды за́раз збуй розо́рваў на со́бі оде́жу збуйи́ўску и збро́йу шма́риў от сéбе и вернуў сьа медже сво́йіх два́тцет штíрі збýйіў, кóтрым быў коменда́нтом. И повíдат: „Пока́йте сьа и не ро́пте йуж то́го вéце, бо йуж час сьа кайа́ти". — А о́ни з ньо́го сьа зача́ли насьміва́ти: — „Йа́кый сьа дéси праве́дник на́шоў!..." — И ли́шиў йіх так, а сам пíшоў до ксьи́ндза сповіда́ти сьа. И при́шоў до ксьи́ндза, жебы го ксьондз выспові́даў, але ксьиндз го выспові́дати выспові́даў, а розгрíши́ти йóго не розгрíшиў. То пóвіў ксьи́ндзу, же кид го не розгрíшит, то го за́бйи. И так го за́биў. И так са́мо спові́даў сьа и́шче по́тьім в двох ксьи́ндзіў и за́биў по́тьім и тых двох, бо го жа́ден не розгрíшиў. То за́биў три́ста льýдий сво́йоў ру́коў и трйох ксьи́ндзіў. По́тьім пíшоў до Ри́му, до римско́го ві́тцьа. И ри́мскый о́тец розгрíшиў го и на́даў му поку́ту двойа́ку: альбо покутува́ти сьім ро́кіў на сьім сьві́тьі альбо два́тцет штíрі го́дин, же го выпра́вит на та́мтот на дру́гый сьвіт покутува́ти сьа

ис тыу̂ом. Але му по́віу̂ так: „Ту йак бу́деш покуту́ваў сім ро́кіу̂, а шчы́рі, то сьа пе́у̂но спокуту́йиш, а там йак забу́деш лем на ма́у̂у хви́льку о Бо́зьі за два́тцет шти́рі го́дин, же спу́стиш Бо́га з мы́сли, то на вікы пропа́деш". — Так отпо́віу̂ збуй, же хо́че покутува́ти два́тцет шти́рі го́дин. И за́раз йак го розгрі́шиу̂ ри́мскый о́тец, и йист в Ри́мі капли́чка, де да́у̂но льу́де христийа́не скры́то сьа моли́ли в зе́мли перед погана́ми, и там с той капли́чкы дьі́ра в зе́мльу, што чу̂о́век, ко́трый ту йист, не мо́же ни́ґде жаден зна́ти, де йі йист ко́нец. И выпрова́диу̂ ри́мскый о́тец то́го збу́йа до той капли́чкы, и він с той капли́чкы пішоу̂ тоу̂ дьі́роу̂ и вы́шоу̂ та́-йак на дру́гый сьвіт. И вы́шоу̂ на красны зе-ле́ны у̂у́кы и и́де. При́шла ґ ньо́му са́ма то́та па́ньі, ко́тра сьа му ка́-зау̂а кайа́ти, ма́тка бо́ска. Повідат до ньо́го: „Ве́рний сьа!" — А він повідат: „Ньіт, не ве́рну сьа". — Повідат други́-раз до ньо́го: „Ве́р-ний сьа!" — Повідат до ньо́го и третьі́-раз: „Ве́рний сьа!" — Йак отпо́віу̂ третьі́-раз, же не ве́рне сьа, о́на повіда: „Не ве́рний сьа, бо йа йи́зьдьим до́бра (до́бре), лем не за́буд імйа Го́спода Бо́га. Бо йа піду от те́бе, то и́шче при́де к то́бі до́бре и бу́де тьа навертати, але сьа не ве́рний". — Иде да́ле и ви́дит шти́рі сто́пы и під ка́ждым сто́пом три кре́су̂а. Смо́трит льі́пше: — На ка́ждім кре́сьльі йист чоу̂о́вік, — а то были апосто́у̂ы, бы́у̂о двана́тцет апосто́льіу̂. Прихо́дит медже́ ньі, и поу̂-става́ли фши́ткы, повіда́йут: „Ве́рний сьа!" — А він отпо́віу̂ на три́-раз, же сьа не ве́рне. И о́ни му отпові́ли: „До́брі, не ве́рний сьа, бо ми́-сме до́бре, а йак и́шчи о́д нас оды́йдеш, то и́шчи при́йде к то́бі до́бре, тьі́лько хоц бы йак на тьа бы́у̂о де тьа́шко, то лем не за́буд іме́по Го́-спода Бо́га и прос Бо́га на по́міч, а Бог ти помо́же". — И одыішоу̂ од них, и́де да́ле ты́ма красны́ма у̂ука́ми. При́шоу̂ ґ ньо́му ста́рый, си́вый дзьа́док и засту́пиу̂ му доро́гу. И повідат: „Де ты и́деш? Йак ты ту сьміш и́ти, та́кый збу́йу? Ве́рний сьа, бо ту згы́неш!" — Він отповідат так: „Не ве́рну сьа. Што бу́де, та бу́де, йа сьа зда́йу на Бо́га, а мам надьі́йу, же мі Бог помо́же". — А тот дзьа́док, то быу̂ сам Бог. И по-відат му тот дзьа́док так: „Но, то ид, а хоц на тьа йак бу́де тьа́шко, аль не за́буд име́но Го́спода Бо́га и прос Бо́га на по́міч, то ти Бог по-мо́же". — И одышоу̂ кус да́ле, — и́де три два́тцет збу́йіу̂, його това-ри́шей, ко́трым він быу̂ па́ном. Идут з музи́коу̂, з ба́ндоу̂, и повідат: „Ге, па́не, отко́ли мы тьа гльада́ме, а не може́ме тьа на́йти. Ве́рний сьа з на́ми!" — Він отповідат: „Не ве́рну сьа". — „Але ве́рний сьа, бо му́сиш. Бо по́кльа ты нам росказу́ваў, та ты нам росказу́ваў, а те́пер мы буде́ме то́бі!" — Він отпо́віу̂: „Не ве́рну сьа". — „Але поіма́ли го, переверну́ли, би́ли и навльіка́ли и на́зад вле́кли. Йак йуж ви́дьіу̂, же на́не барз тьа́шко, повідат: „Бо́же, ра́туй миьа и не оста́вий мньа (не лиш мньа!)" — И так од ньо́го за́раз отскочи́ли, йак сьа на Бо́га кли́-

каў. Ско́ро фста́йи, и за́раз го има́йут и верта́йут на́зад. И зно́ўу сьа кли́че на Бо́га, так до три́ох раз. По тре́тьім ра́зьі йуж го пусти́ли. И и́де да́ле, — прихо́дит, што ва́рйат же́ны ф кітли ф кырви, — там бы́ли му́кы. А то ґльато́го бы́ли то́ты же́ны ф кітли варе́ны, бо о́ни погуби́ли дьіти, то неви́нну кроў розільа́ли, то ґльато́го в тьі кырви варе́ны бы́ли. И бе́рут йо́го и вальа́йут там. Повіда́йут му: „Ты-с о кілько раз гіршый от тых жон, бо то́та тыльки згуби́ўа двойи, а то́та тро́йи, а ты неви́нной кырви ду́же порозли́ваў, бо с за́биў твойом ру́ком триста льу́дий и три́ох ксьиндзіў! То йуж те́пер не пі́деш да́ле, бу́деш ту!“ — Позбіга́ли сьа дьа́бли на му́ках и бе́рут и вальа́йут го. Він піздріў до го́ры и пові́дат: „Бо́же, ра́туй мньа, не оста́ви мньа грішни́ка на вікы!“ — И за́раз дьа́бли од ньо́го отскочи́ли. Він ста́йи и хо́че и́ти да́ле, — зно́ўу вальа́йут го наза́д. Зас по дро́ґі-раз сьа кли́че на Бо́га, так са́мо йак и пе́рше. По тре́тьі раз то са́мо фста́йи и хо́че и́ти, — зас бе́рут и вальа́йут го. И він кри́чит: „Бо́же, зми́ўуй сьа надо́ вноў и ра́туй мйа!“ — И так отступи́ли од ньо́го. Иде да́ле, — там бы́ли пе́ци пороспальува́ны желы́зны, ф ко́трых го́ріў о́ген йа́рый, — там ду́шы сьа смуди́ли и чо́рты йіх міша́ли желы́зны́ма кочерга́ми и желы́зны́ма виўа́ми. А то бы́ли заздросни́ци, што заздрошьчы́ли ўа́скы бо́жой друго́му, и криўдите́ле, ошука́нцьі, лихвйа́ре, ко́тры сьа не мо́гли найісти на тьім сьвітьі льу́тской кри́ўды. Но, и бе́рут и вальа́йут го там, повіда́йут му: „О кілько-с ты раз гіршый! Ты пови́ден ту бы́ти!“ — И бе́рут и вальа́йут го. Оджек йак ви́дьіў, же ко́ўо ньо́го зле, и то́ўды кри́чит: „Бо́же, зми́ўуй сьа надо вноў и ра́туй мйа!“ — И то так на три заво́ды го бра́ли, а фсе сьа кли́каў на Бо́га. И на тре́тьі раз, йак йуж кли́каў на Бо́га, и отступи́ли од ньо́го. Пото́му и́де да́ле, — сноў там бы́ли та́кы, што йіх вари́ли в моўо́цьі. А то бы́ли босорка́ньі. И бе́рут и вальа́йут го там. А він зно́ўу так сьа кли́каў на Бо́га, йак и в и́ньшых місьцьах, и Бог му допоміг. Да́ле и́де, — бы́ли сто́пы, а по сто́пох бы́ли гво́зды наби́ты. И там бы́ли ду́шы за йазы́кы повіша́ны на то́ты гво́зды, а то ґльато́го, што на тьім сьвітьі дру́гых огварйа́ли, зва́ду роби́ли, дру́гых до гріху приводи́ли. И йо́го там бе́рут и вальа́йут. И він так сьа кли́че на Бо́га, йак и в и́ньшых місцьох (йак и на и́ньшых му́ках, пере́дом), и Бог му по́міг. На оста́тку при́шоў ґ бе́зьньі мо́рскій (охтва́ни) або зва́на про́паст вічна. Бес то́ту про́паст с той сторо́ны быў та́кый перехід гру́бый йак во́ўос. И він вы́шоў на тот перехід и и́де, — обе́рнуў о́чы до го́ры до не́ба и пові́дат так: „Бо́же, зми́ўуй сьа надо́ ўноў! Согрі́шиў йим, але да́руй мі гріхы, бо ты Бог йако Бог, а йа грішный чоўо́вік! И ра́туй мньа!“ — И так и́шоў понат то́ту бе́зьньу, и йак перехо́диў на дру́гу сторо́ну поўови́ны, то йуж сьа му роби́ўа шы́рша ўа́ўка. Йак пере́шоў цьі́ўком на дру́гу сторо́ну, то йуж чуў на дру́гі

сторóны, йак ангéўы в нéбі сьпівáйут. И тóўды вéрнуў сьа нáзад, бо йуш сьа спокутýваў. Нáзад идýчи не заступльаў йуж му нúкто дорóгу. И на дрýгый ден о ты годúны вы́шоў рúмскый óтец до той каплúчкы ис процесúйоў, ци йист áльбо ныт. И так нáшоў го там, што сьа повéрнуў, и вúдыў, же сьа повéрнуў, и побўагосýовиў го рúмскый óтец и зáраз там гмер. — И кóнец.

Зап. в серпни, 1900, в Котани від Дмитра Сеницї О. Роздольський.
Пор. Ч. 261.

433. Конець сьвіта.

Півтретя року перед кончиноў сьвіта, має си урвати тот приселений „гаргон“ і Илїя зийде на земньу. Лиш ни знати, де вин приселений тот гаргон? Ви може знаєте де? А може це пусте, байка! Два роки мут они воба ходити по цїм світї і ни мут здибати си аж у тім півроцї. Гаргон тогди буде намовляти, щоби люди ни вірили Илиї. Тогди буде голод, люди мут падати з голоду, мерти. Вин буде возити питє і їду. Хто буде їсти в него і пити, тот буде єго. Илія буде казати людем: Перетерпит, будете збавлені; єк умрете, будете шисливі; абисте ни відважили си їсти! — У тім пивроцї здибают си з Илийов. Гаргон убє Илію, заріже на цїй земли, а тогди настане темнота від 6-тої до 9-тої (не можу знати, ци враня, ци пополудни, так читає у вангельи); то стане си у велике пущенє. Від тої крови світ име си і перегорит земня, громи загримє, земня потрисе си, вмерлі мают встати! Тогди являт си чотири янгелї, на чотири части світа затрубє у труби і на цес голос встанут вмерлї. Гаргон пиде до свого раю (де пекло; нарід збудував і го сам розширєє і звужує); він рикає як лев. Потім явит си Бог, Сус Христос і скаже (це має бути, на лонї Авраама, або на Сафатскій долинї, це все одно), Бог ме казати: Був сми голоден, босий і т. д. А люди мут си обзивати: Ни виділисме тьи, Господи! — А Бог: Моєму ближнєму! Вам праведним пісьнь подабає, а вам грішникам в піч огненну, де скрежет зубов на віки амінь! Тогди „кип-кип„*) си зрббит, впаде сонце, місїць, зора, стане темнота, а ніхто ни знає, що потим!

Зап. в марті 1900 р., в Ровтоках, Косівського пов. від Лучки Полєка, Л. Гарматій.

---

*) Метушня.

РОЗДІЛ VII.

434. Покарана завість.

Якась грішна душа дістала ся до пекла і просила Господа, би її відтам визволив. Господь Бог вислав по сьвіті глядати, що вна доброго зробила. І найшли, що вна дала жебракови одно перце чяснику. На тім перци чяснику велїв Пан Біг витїгати йійі з пекла. Коли йійі витїгали і друга грішна душа чепила ся того перця. А вна ся стріпала і скричала: „Не чіпай ся, бо ти не давала, хоба я сама давала“. І впали обі на дно пекла.

Зап. 1893, у Мшанци Старосамбірського пов. від Маруні Вітички М. Зубрицький. Пор. Ч. 287.

435. Як ксьондз ходив по смерти.

Була рас хольера і ўмирало дужо льудий. Так гробар дужо мусьіў гробіў копати, шо ни маў часу ў день ўсьіх викопати і мусьіў ў ночи копати. Рас він копайи, диви цьі, стойіт над ним ксьонц і ньіц сьі до него ни обзивайи, копайи дальі, а він ньіц і стойіт над ним. Види той ксьонц, жи сьі гробар до него ни обзивайи і забирайи цьі, йде від него. Той ксьонц у пиріт, а гробар за ним і приходи до церкви ксьонц, а гробар за ним. І церква му сьиростворила, засьвітило сьи дві сьвічки і стало два хлопчики малих і зачьиў ксьонц мшу правити; а гробар стойіт ў дверех і диви цьі, шо то буди? Ў тім кінчит ксьонц мшу, гробар хочи ўтьікати. І злетьіло два ангели з неба і кажут до гробарьи: „Стій, ни ўтьікай! Стань ў дверех, запитай того ксьондза, шо він ту роби ў ночи?“ — Допіро два хлопчики тих счезло, сьвітло сьи загасило, ксьондз іде с церкви, а гробар заступиў йиго ў порозьі і питайи йиго: „Шо ти тут, ксьенжи, робиш ў ночи ў тій годиньі?“ — Ксьендз до него кажи: „То йест така річ: Я браў гроші на мши і тих мшіў ни вітправиў, то ўже праўльу штири роки мші и ше майу три і Пан Біг ни хочи мене пустити на тамтой сьвіт, доки не відпраўльу тих мшіў. Тепер іди і ўсьім ксьондзам оповідай, жи то виликий гріх йест на мшу ўзьети, а мши ни вітправити, отжи за то Бог мине покараў. І той ксьонц зник.

Зап. в липни, 1902, від В. Ковальи, на Стриганції, Камінецького пов. А. Веретельник.

436. Як чудом зловив ся злодій.

То йіден злодьій ў ночи буў зальіс до церкви. Там засьвітиў сибі сьвітло, набраў гроший, золотих річій і ўсе те повикладаў на двір чирис дзьуру, шо вирізаў ў сьціньі і тоди сам зачьеў вилазити чирис ту дзьуру. Йак ўльіс до половини тей сьцьіна зьійшла сьі і так притиснула йиго, шо він ни міг рушити сьі, і так мусьіў сидьіти аш до білого днье. Потім прийшли льуди і злодьійа витьегнули, тей дали до гарешту. То йиго такьим чудом Бог скараў, шо ни можна ньіц красти с сьвитого місьцьи.

Зап. в червни, 1902 р., на Криволянції, Каменецького пов. від Івана Юнака А. Веретельник.

437. Про печери з Почаєва до Києва.

Йідна мати мала дочку свойу йідиначку і ўона йі дужи льубила. Аш рас шось ўони сьі посварили і йак сьі дочка роззлостила тей ўдарила матьир ў писок. Ну, тей пішла ўона с того сповідати сьі, і де піди то жадин ксьонц ни хочи йі дати розгрішеньи. Али йідного разу пішла ўона на готпуст до Почайива і там йі также ни дали розгрішеньа, тілько казали: Мусиш перши спокутувати свій тьашкий ґріх, шось рідньу матьір ў лице ўдарила. Тей казали йі так: „З віти йе по-піт земльу такі пичери аш до Кийива і ти мусиш сама йідна зайти тими пичерами аш до Кийива, то тоди спокутуйеш свій тьашкий гріх“.

Тей ўона набрала сибі сьвічок на дорогу, щоб мала чим сибі сьвітити, бо там ни видно сьі; али йак ішла, то ше йі наказували: „Памньатай сибі, йак будеш йти, то йак прийдеш на сиридину тих пичер, то там буди дві дороги, то памньитай, ни йди на льіво, тілько на право, бо зайдиш до пекла“.

І ўона пішла і йшла шось три місьацьі і прийшла аш до Кийива, а там вийшоў на пирит нейі йідин ксьонц, тей кажи: „Ўже твій тьишкий гріх вітпушчиний“. І вона пожила ше три дни тей ўмерла.

Зап. в маю, 1902, на Криволянції, Камінецького пов. від Євки Юнак, А. Веретельник.

438. Як дівчина стала каменем.

Буў сибі брат і систра і ўони обойи дужи сьі льубили. Али буў ў тім сильі йіден чаріўник, і він конче хтьіў оженити сьі с тейу систройу, бо ўона дужи сьі йіму сподобала. І він посилаў до нейі шось с три

рази ў старости, али вона ни хтьіла аньі руш йти за него. А на читвертий рас приходи він сам ў старости і проси, шоби ўона йшла за него; али ўона ни хочи. Тей він сьі розізлиў дужи тей кажи: „Йак ни хочиш йти за мене, то ни вийдиш і ньі за кого, бо йа заклинайу тибе, шоб ти сьі каминим тут стала, де стоййіш!“ — Тей пішоў. Аш диви цьі брат, а систра його ўже зачинайи каміньіти: Диви цьі, а ўона поволи переходи' ў камінь, перш віт ніг, а потім ціла скаміньіла і з нейі стаў сьі такий високий і грубий камінь, йак ўона була. Ну, тей ньіц. Стала каминем, тей стойіт і так той камінь стойаў шось девіть льіт. Али йдной̂і ночі сни-цьі тому братови, а він буў ўже жонатий і маў двойи дьітий: Йдно мало шось три роки, а други три місьацьі. Тей сни-цьі йму, шо приходи до него ангил і кажи: „Йак хочиш, шоб твойа систра назат ожила, возьми свойу ту дитину, шо майи три місьацьі, заріш і серцем з него і крівлийу намасти той камінь і твойа систра ожійе. — А того ворожбита, ўже ни було на сьвітьі. Тей він ўстаў і зарізаў свойу малу дитину, а жінка йак побачила тей ў крик, каже: Ти здуріў знать? — Али він ньіц ни кажи, тілько ўзьаў серцем тим і крівлийу намастиў той камінь і с того каміньи стала сьі назат його систра. Тей ўна кае: „То, нибожи, йа мусьіла вітпокутовати усьі гріхи за того чаріўника, бо миньі було суджино вийти за него, али йа ни вийшла і таки мусьіла вітпокутовати“. Тей ўже.

Зап. в липни, 1902 р., на Стриганції, Камінецького пов. від Варки Коваль. А. Веретельник.

РОЗДІЛ VIII.

439. Болгарські гласи.

Глас I.

Чи я била не ґаздиня,
Чи не господиня? —
Три дни хати не мела,
Смітя не виносила;
Ой встань, мужу, не лежи,
Сьмітя возом з хати вивези!

Глас II.

Чи видиш ти, Іване,
Як твоя жінка гуляє?! —
Ой возьми но той прут,
Що ним жінки мак трут*),
Тай зажени свою жінку в тісний кут.

Глас III.

Посіяв я мачок зелененький,
Народив ся хлопець молоденький.
Повну кишеню гроша носить,
А у мамоньки їсти просить.

Глас IV.

Стоїт козак над водою,
Держит козу під полою;
На козоньку поглядає,
Свою долю проклинає:
Доле-ж моя нещаслива,
В мене жінка непоцтива!

Глас IV а.

В людий жінки, як маківки,
В мене жінка як Жидівка;
Дала їсти, дала пити,
Сама сіла вуши бити;
Дала їсти без обруса,
Сама сіла як покуса.

Глас V.

Вчора була ласонька пяна,
Тай під дубоньком спати мала.
Прийшов заячик тай скік на ню.
— Заячику братчику! Ти на мені був?
— Неправда, ласонько, неправда,
Не завдавай свому лицю встиду
І мому старому...

---

*) Макогін.

Глас VI.

Ой летіла біла гусь понад луги,
Та кричала, ґеґала: „Подерлам си ноги!“
Чапля мовить: „Я попадя,
Я завше по болоті ходжу,
Ніґди собі черевичків не заброджу“.
А крук мовить: „Я сьвященник,
Я завше на собі чорні сукні маю,
Ніґди їх з себе не скидаю“.

Глас VII.

Ой ксєнже господиноньку,
Ой їдуть владики по твою кобилоньку, —
Будуть твою кобилоньку брати,
Що не вмієш на семий глас сьпівати.

Глас VIII.

Ой дїд бабу повалив на леду:
„Давай, бабо, коляду!“
А бабонька у него ся просить,
Рученьки, ноженьки взносить:
„Слава тобі і твойому, старче, довгому жилищу,
Що-сь догодив мому черевищу“.

Зап. І. Костек невідомо де.

440. Коляда бідного дяка.

Глас I.

Чекав я цїлий рік коляди,
Дочекав я ся великої біди.
Скортїло мене раз в рік піти колядувати:
Таке я мав щастє, що не хотїли пустити й до першої хати.
А я зачав бідний блукати,
А притім своєї коляди шукати.
Тай відважно приходжу до сьвященника.
Тай став під вікном,
А хтось вийшов з хати, тай затровив мене псом.

Глас II.

Я втік за ворота, —
Єднак мене зібрала вернути ся охота.
Я приходжу до ґанку,
Напротив мене висилають дівку Ганку.
Перший вхід мій був до сіний,
І з тої радости взяв-єм ся розширяти,
А Пречесний Господин хотів мене за чуприну хапати.

Глас III.

Другий вхід мій був до хати:
Казали менї Господин сьпівати.
Я зачав співати своєї,
А Господин менї піє не тої.
Розказали сїсти, а не дали нїчого їсти.
Хотїли посилати по горівку,
Та не могли збудити дївку.
А так я у Всечесного Господина сидїв,
Аж мене когут-півень запів.

Глас IV.

Я у Всечесного Господина на розсьвітю:
Такої коляди не видїв я сходивши по цїлому сьвіту.
Бо як аж ся нагадали,
Тогди менї їсти дали.
Там було потрав штири миски,
А не дали до того лижки.
А до того горячі були —
Мало-м собі не попарив зуби.

Глас V.

Нарештї йду далї й думаю,
Же таке нещастє маю,
Що трохи з голоду не умираю,
Єднак же ся того не лякаю.
І приходжу до старшого брата,
А там панів братів повнїсїнька хата,
А Господин Реєнтий сидит за столом,
Тай як на збитки підперши ся костуром,
Й очи му почервонїли, зуби почорнїли,
Губи побїлїли. —
Черево тріщит, а він бідний їсти пищит.

Глас VI.

А так мене там чесно угостили,
Зараз за стів сїсти запросили.
І розказали, аби ся за столом не забавляти,
Поневаж наші і чеснїйші гостї мають засїдати.
А я вставши зза стола й став-єм серед хати,
І чекаю, може розкажуть колядувати.
А они начали відповідати:
„Не чекай, нема ти що дати!
Були ту реєнтове, що колядували,
Не тілько хлїбом, але і перогами угощали;
А ти піди без біди,
Абисмо тобі не дали в мухоїди“.

Глас VII.

Приходжу я до старшого брата,
А там ханторів повнїсїнька хата.
Мусїв я ся за сапоги держати,
Бо не міг єм через хантори влїзти до хати.
Пішов єм під вікно,
Тай запросивєм красно́:
„Дайте ми хоть перога!“
А они крикнули як на ворога:
„Як лиш будеш просити їсти,
То не зможеш звідти здоров полїзти!“

Глас VIII.

На останку приходжу до учителя сельского,
А там не дали менї нівроку нїчого.
А я йду до паламара бідаки, а там дуже нужда велика,
Бо паламар побирає шестий книш,
Але го ся сам не діткнеш:
Єго дїти їстоньки хотять,
Бо они з голоду зубами скреготять.
Йду я на останку до війта,
О! там менї була коляда гірка!
Бо вельможна війтиха ся упили,
А впивши ся при колядї не топили.
Навіть горшки валяють ся попід лави,
А не найдеш анї лижки страви.

Там зачинаю колядувати,
А мене війтиха кацюбою з хати,
А війт мене за чуприну:
„Ото маєш коляду, вражий сину“.
Йду я нарешті долиною,
Надибаю колядники з козиною;
Зачав я у них тої козини просити,
А они кажут: „Було з нами колядувати ходити“.
Я бідний на милість Бога їх прошу:
„Дайте ми кусник хліба!“ — голошу.
Ой єдин каже: „Будь здоров!“
А другий по плечох буком упоров.
Нарешті йду я до домашних з просьбою,
А не знаю, що ся стане зо мною.
Прошу: „Дайте ся чим посилити!“ —
„У нас брацтво колядували,
Хліб тай пироги з полиць позабирали“.
А я бідний що зробивши?
Занадто ся віпостивши,
Миску-м собі хреню нашкребтав,
Тай без хліба попоїв,
Тай у кулак засвистав.

Зап. 1898 р. в Пацикові, Станїславівського пов. від тамошнього дяка Омеляна Янцура, невід. записувач.

Варіянт сеї вірші був надрукований у часописї „Недѣля, письмо народне для науки и забавы, господарства и промыслу за годъ 1866“, ч. 23, ст. 378 пн. „Коляда безталанного дяка“ та з підписом (автора?) Гр. Легинъ.

Hauptmotive der galizisch-ruthenischen Volkslegenden.

Erster Band (Ethnogr. Samml. Bd. XII).

Erste Gruppe. Biblische Legenden des alten Testamentes.

N. 1. Weltanfang.

Satan unerschaffen, bösartiger Begleiter Gottes, hilft bei der Weltschöpfung, wird von Michael durch List (im Bade) überwältigt und eingeschlossen. Gott verspricht ihn dann freizulassen, wenn die Fichte ihr Grün abwirft. Die Teufel schlagen den Fichtenbaum voll Nägel, aber aus denselben werden Zweige. Dann erschafft Gott den Menschen, welcher aber für einen geringen Dienst sich dem Teufel verschreibt.

N. 2. Weltanfang und die ersten Menschen.

Satan wollte die neuerschaffene Erde zertrümmern, machte aber nur Berge und Thäler darauf. Auf Gottes Geheiss holt Satan Kerne, um einen Garten zu pflanzen, verbirgt aber ein Kernlein, welches ihm dennoch Gott abnimmt. Gott sieht, dass Satan ein treuloser Begleiter ist und erschafft Michael und die Engel; Satan erchafft Teufel; es kommt zwischen ihnen zum Kampfe, Michael siegt. Dann erschafft Gott die ersten Menschen mit einer Hornhaut; nach dem Falle verschwindet diese Haut und bleibt nur zum Andenken an den Nägeln. Satan verführt die Menschen in Schlangengestalt und wird von Gott verflucht. Er giebt den Menschen zwei Äpfel von dem Baume, dessen Kern er unter der Zunge verborgen hatte; Adam vermochte nicht den Apfel zu verschlucken; ein Engel schrie, er erschrack und der Apfel blieb ihm in der Gurgel stecken. Aus dem Paradiese vertrieben müssen die ersten Menschen hart arbeiten. Satan erschwert ihnen die Arbeit, versucht Eva, welche von ihm ein Kind mit 24 Köpfen gebiert. Adam verschreibt ihm seine Nachkommenschaft, dafür heilt Satan das Kind. Satan verbirgt die Verschreibung. Auf Gottes Frage, ob es möglich wäre die Menschen zu entsühnen, antwortet er, das könnte nur Jener thun, welcher geboren — sterben und auferstehen würde. Das vollbringt der Sohn Gottes, welcher alle Menschen aus

der Hölle herausführt, nur Salomo allein zurücklässt, dieser aber macht sich durch eine List auch frei.

N. 3. Weltanfang, Sündenfall und Sühne.

Anfang wie N. 2. Die Menschen in der Hölle berathen sich und schicken einen Boten zu Gott, er möge sie aus Satans Macht befreien. Als Bote geht Adam, kommt nach vielen Hindernissen zu Gott, wird aber vertrieben. Dann wird eine neue Botschaft aus fünf Gerechten abgeordnet; Gott erhört sie und verspricht ihnen seinen Sohn zur Sühne hinabzuschicken. Christus kommt zur Hölle, Satan will ihn an eine Säule schmieden, wird aber selbst angeschmiedet und die Seelen gehen frei heraus.

N. 4. Gott und Satan.

Gott erschafft aus dem Meerschaum Satan, welcher nach Gottes Beispiel Teufel erschafft, deren Hälfte Gott jegoch in Windhunde verwandelt (ruth. čort — chort). Zur Nahrung erbittet er von Gott ein Getraide; Gott giebt ihm Hafer, welchen aber Michael in Distel (ruth. oves — oset) verwandelt. Satan macht eine Kette und will damit Gott binden, wird aber selbst gebunden. Die Teufel feilen unaufhörlich an dieser Kette, sie wird aber jeden Monat wieder ganz.

N. 5. Gott und der Böse.

Der Böse gieng mit Gott über den Wassern; um auszuruhen, erschafft Gott ein Stückchen Erde, als er aber hier einschlief, wollte der Böse ihn ins Wasser werfen. Er nahm ihn und wollte ihn an den Rand tragen, je weiter er aber gieng, desto weiter dehnte sich das Land aus. Als er aber schliesslich doch das Ufer erreichte und Gott ins Meer werfen wollte, glitt er selbst aus und ertrank.

N. 6. Gott und der Teufel.

Gott und Satan pflanzen den Paradieses-Garten, Satan verbirgt einen Kern, muss ihn aber auf Gottes Geheiss pflanzen, daraus wird der Baum der Erkenntniss des Guten und des Bösen, wodurch die Menschen zu Fall kommen. Satan erschafft Teufel, beginnt einen Kampf mit Gott, wird aber durch Donner besiegt. Die Teufel stürzen 40 Tage hinab, als aber schliesslich Satan Gott bittet, er möge dem Falle halt gebieten, wird er mit solcher Macht gegen ein hartes Land geschleudert, dass eine ungeheuere Höhle — die Hölle — daraus entsteht, wo die Teufel bisjetzt sitzen.

N. 7. Empörung der Engel.

Satan unerschaffen, ursprünglich hässlich, aber von Gott verschönert. Gott erlaubt ihm durch Benetzung des Fingers im Wasser und Herabschüttung eines Tropfens sich einen Begleiter zu schaffen, und Satan schafft eine unabsehbare Menge Teufel. Ihr Kampf mit Gott, ihr Sturz und die Entstehung der Hölle wie in N. 6.

N. 8. Verdammte Engel.

Die gestürzten Engel flogen 40 Tage hinab, und als Gott schliesslich Amen sagte, standen sie still, wo jeder von ihnen sich gerade befand.

N. 9. Der Donner ist ein Krieg zwischen Gott und dem Teufel.

N. 10. Die Entstehung der Berge.

Der erste Engel holte ein Stück Erde aus der Tiefe des Meeres herauf, verbarg aber ein Stückchen im Munde. Gott segnete die Erde und sie begann zu wachsen, auch das Stück im Munde des Engels. Dieser lief nun herum und begann die Erde auszuspucken und so entstanden die Berge.

N. 11. Wie Gott das Paradies pflanzte.

Ein von Satan verborgener Kern, daraus wird der Baum der Versuchung, vgl. N. 6.

N. 12. Adam und Eva.

Erschaffung, Fall, Vertreibung der ersten Menschen. Adam arbeitete hart, hatte aber nichts davon, bis er von einem Engel erfuhr, man soll vor jeder Arbeit „Hilf Gott!" sagen. Die erste Frau Adams wurde in eine Sahlweide (ruth. Eva — iva) verwandelt; erst in der Verbannung erschafft ihm Gott aus der Rippe die zweite Frau. Seine Söhne heirateten ihre Schwestern.

N. 13. Adams Kinder.

Adam hatte 12 Söhne und 12 Töchter. Sie heirateten so, dass jeder Sohn die dritte Tochter nach der Reihe nahm; darum ist es auch jetzt erlaubt im dritten Verwandtschaftsgrade zu heiraten. Die 12-te Sochter blieb ehelos und wurde die erste Prostituirte.

N. 14. Die erste Sünde.

Eva sündigte mit dem Teufel und hatte von ihm einen Sohn mit 7 Köpfen. Der Teufel nahm ihm später 6 Köpfe ab. Nach der Vertreibung aus dem Paradiese büssten die ersten Menschen — Eva im Nil, Adam im Jordan, doch der Teufel lockte sie aus dem Wasser heraus und so wurden sie von ihrer Sünde nicht frei.

N. 15. Warum haben wir Nägel an den Fingern?

Ursprünglich war die menschliche Haut ganz so, vgl. N. 2.

N. 16. Woher kommt der Brauch vor der Arbeit „Hilf Gott" zu sagen?

Vgl. N. 12.

N. 17. Wie Adam alle Menschen dem Teufel verschrieb.

Sein erster Sohn hatte 6 Köpfe; dafür, dass sie ihm der Teufel abnahm, verschrieb ihm Adam sein ganzes Geschlecht. So giengen die Menschen alle in die Hölle volle 4000 Jahre, bis Christus Adams Verschreibung fand und verbrannte.

N. 18. Fall der Menschen.

Eva gebar ein Kind mit 12 Köpfen — der Teufet macht es normal — vgl. N. 14, 17.

N. 19. Manneshaar und Weiberhaar.

Eva hatte keinen Respect vor Adam, darum befahl ihm Gott in den Fluss zu gehen und sich zu waschen, dann bekomme er Bart und Schnurbart und Eva werde ihn respectieren. Das geschah. Eva erfährt vom Adam, wie er das Haar gekriegt hat, geht zum Fluss und will sich auch waschen, aber eine Biene sticht sie zwischen die Beine, sie greift mit der nassen Hand hin und bekommt dort Haare.

N. 20. Warum haben Weiber lange Haare.

Als Gott das Weib aus des Mannes Rippe schaffen wollte, kam ein Hund und ergriff die Rippe. Gott fasste den Hund beim Schwanze, riss denselben ab und erschuf daraus das Weib, welches zum Andenken daran Haare wie Hundesschwanz hat.

N. 21. Wie Gott den Adel ershuf.

Gott machte ursprünglich Edelleute nicht aus gemeinem Lehm, sondern aus Teig und stellte sie in die Sonne, damit sie trocknen. Da kam aber ein Hund und frass sie auf. Darauf befahl Gott einem Engel den Hund zu ergreifen und mit ihm an Bäume zu schlagen, und es sprangen neue Edelleute heraus: Berezowski (von der Birke), Bukowski (von der Buche), Jaworski (vom Ahorn) usw.

N. 22. Gottes Streit mit den Teufel.

Gott und Teufel erschaffen die Welt gemeinsam, aber Gott schafft das für den Menschen Nützliche (Schaf, Hund, Kirche), der Teufel das Schädliche (Ziege, Wolf, Wirtshaus).

N. 23. Der Wolf hat den Teufel zwischen den Augen.

Als Gott den Hund erschaffen hatte, schuf der Teufel den Wolf und begann ihn gegen Gott zu hetzen. Der Wolf aber rührte sich nicht. Dann hetzte ihn Gott gegen den Teufel, der Wolf sprang hin, und der erschreckte Teufel verbarg sich zwischen seinen Augen.

N. 24. Die Erschaffung des Wolfes.

Der Anfang wie N. 23. Der erschrockene Teufel klettert auf einen Erlenbaum, der Wolf aber fasst ihn bei der Ferse und beisst sie ihm weg. Daraus wird die Zwiebel und des Teufels Blut hat das Holz der Erle auf ewig gerötet.

N. 25. Warum hat die Erle rothes Holz?

Vom Blute des Teufels, vgl. N. 24. Wolf wollte anfangs Bauer werden, konnte es aber nicht erwarten, bis das Gesäete keime, wachse und reife, und lief in die weite Welt weg.

N. 26. Wie entstanden Ziegen?

Gott war anfangs Schafhirt und hütete eine grosse Schafherde. Der Teufel bat ihn so lange, bis er ihm einen Theil davon schenkte. Aber die Schafe erschracken vor dem Teufel und liefen weg; der Teufel ergriff sie bei den Schwänzen und riss sie sämmlich ab. So wurden aus den Schafen — Ziegen, widerhaarig, stinkend und schwanzlos.

N. 27. Wie entstand der Storch?

Gott sammelte alles unreine Gewürm in einen Sack und befahl dem Menschen dasselbe ins Meer zu werfen, beileibe aber den Sack nicht zu öffnen. Der Mensch gehorchte nicht, öffnete den Sack und das Gewürm kroch heraus. Dafür verwandelte Gott jenen Mann in einen Storch, welcher bis ans Ende der Welt jenes freigelassene Gewürm sammeln muss.

N. 28. Wie entstand der Geier?

Anfangs mussten alle Thiere Flussbette graben, nur der Hühnergeier wollte nicht; dafür darf er nimmer aus dem Flusse Wasser trinken und muss immer Regenwasser abwarten.

N. 29. Der Zaunschlüpfer.

Gott wollte den Vögeln einen König geben und befahl ihnen zu fliegen: wer am höchsten fliegen kann, soll König werden. Der Adler flog am höchsten, allein der kleine Zaunschlüpfer setzte sich auf seinen Rücken und als der Adler am höchsten war, flatterte er noch höher empor. Gott lachte und nannte in Spottkönig.

N. 30. Warum stirbt die Biene, nachdem sie jemanden gestochen hat?

Sie bat Gott, jeder möge sterben, den sie sticht; Gott befahl, sie solle selbst nach ihrem Stich sterben.

N. 31. Woher kamen Läuse und Flöhe?

Anfangs arbeiteten die Weiber nichts und langweilten sich sehr. Da bat eine Frau Gott, er möge ihr wenigstens ein Jucken geben, damit sie sich zum Zeitvertreib kratzen könne. Gott gab ihr so viel Läuse und Flöhe, dass sie ganz zerfressen wurde.

N. 32. Die Welt Gottes.

So lang es auf der Welt wenig Menschen gab, lebten sie freudig, ohne Streit und Fluch. Nachdem aber ihre Zahl gross wurde, begann das Unrecht und das Elend. Gott versprach aber dem Erzengel Michael: wer auf dieser Welt Unrecht leidet, werde in jener Welt belohnt werden.

N. 33. Vom Noah.

Noah baute seine Arche sieben Jahre ganz insgeheim. Der Teufel sah, das er etwas machte, wusste aber nicht, was. Er lockte das Geheimnis von Noahs Frau heraus, zerstörte das fertige Gebäude, welches aber Noah mit Hilfe eines Engels in 7 Tagen wieder zusammensetzte. Er nahm hinein ein Paar von jedem Gethier mit Ausnahme des Einhorns, welcher in die Arche nicht gehen wollte. Der Teufel verwandelte sich in eine Maus und wollte in der Arche ein Loch durchnagen. Gott warf aber einen Handschuh nach der Maus, aus dem Handschuh wurde eine Katze und tödtete die Maus. So wurde Noah gerettet; der Einhorn aber ertrank.

N. 34. Moses und ein blinder Jude.

Moses fragte Gott, warum er einen Juden blind geschaffen hat. — Darum, antwortete Gott, weil er den Menschen viel Leid schaffen würde, wenn er sehend wäre. Zum Beweis hiess er Moses dem Blinden Geld zum Aufbewahren zu geben und dann zurückzufordern. Der Blinde nahm das Geld gern, als aber Moses es zurückforderte, wollte er ihn schlagen.

N. 35. Das Stehlen ist erlaubt.

Als Moses die Gebote Gottes vom Sinai auf zwei Tafeln trug, stürzte er, eine Tafel zerbrach und das siebente Gebot (du sollst nicht stehlen) bröckelte ab.

N. 36. Warum Moses Hörner hat?

Moses wollte Gott von Angesicht zu Angesicht sehen, und als ihm Gott erschien und fragte, wie er ihm finde, antwortete er: „Wunderbar bist du, o Herr“. Gott sagte ihm: „Nun, du sollst noch wunderbarer sein“ — und gab ihm Hörner auf dem Kopfe.

N. 37. Warum sind die Juden krätzig?

Weil sie in der Wüste faule Wachteln assen.

N. 38. Ursprung der Zigeuner.

Als Pharao die Juden verfolgte, ertrank er im Meere mit allen seinen Leuten; nur eine lahme Magd, welche nicht so schnell laufen konnte, blieb am Leben; der Teufel nahm sie zur Frau, und von diesem Paar stammen die Zigeuner ab.

N. 39. Über Samson.

Seine Kraft ruhte in drei goldenen Haaren, welche von seiner Geliebten ausgerissen wurden. Sobald die Haare wieder aufwuchsen, erlangte Samson seine Kraft wieder und rächte sich an seiner Feinden.

N. 40. Samson — Žolobčuk.

Der biblische Samson wird hier mit dem Helden eines ruth. Märchens vermengt.

N. 41. Samsons Kraft.

Samson war so kräftig, dass er mit der Erde hätte Ball spielen können, wenn es ihm Gott erlaubt hätte.

N. 42. Alles Athmende.

Ursprünglich wurden im Evangelium (? Psalter) alle Thiere erwähnt, nur der Frosch nicht. Darum frass der Frosch ein Blatt des Evangeliums nach dem anderen. Eine Wahrsagerin entdeckte das, und infolgedessen fügte man ins Evangelium den Vers ein: „Alles Athmende lobe den Herrn".

N. 43. König David und sein Tod.

Als David schwer erkrankte, schickte ihm Gott einen Engel mit zwei Bechern und der Bemerkung: trinke er aus dem rechten Becher, so werde er ewig leben, trinke er aber aus dem linken, so werde er sterben. David trank aus dem linken und starb.

N. 44. Salomos Proben.

Salomo redete schon im Mutterleibe und sagte seiner Mutter, sie sei eine Hure. Dafür setzte ihn die Mutter nach der Geburt in einer Kiste ins Wasser aus. Er wurde von Hirten aufgefangen und ernährt. Als Knabe richtete er im Streit zwischen dem Menschen und der Schlange, welche jener im Busen erwärmte und welche ihn dafür tödten wollte. Dann machte er einen Spiegel und bewog dadurch seine Mutter, dass sie sich ihm für eine Nacht ergab, ohne ihn zu kennen. Er legte ein Schwert zwischen sich und sie, und am Morgen enthüllte er ihr, er sei ihr Sohn. Die Mutter befahl ihn ins Gefängniss zu werfen, er aber seifte sich ein und kroch durch einen Spalt heraus. Jemand machte einen Pflug und fragte ihn, was der wert wäre; er antwortete: Nichts, wenn es sieben Jahre nicht regnen würde. Ein Herr lud viele Gäste ein, gab ihnen aber Löffeln mit langen Stielen, so dass sie nicht essen konnten; Salomo rieth ihnen, Einer solle die Speisen in den Mund des Anderen tragen. Derselbe Herr schüttete viel Geld auf den Boden aus und befahl den Leuten das Geld zu sammeln ohne sich zu beugen; Salomo rieth ihnen die Sohlen mit Pech zu überziehen. Salomo wollte die Höhe des Himmels messen und flog auf einer Taube hinauf; auf Gottes Geheiss machte Michael die Flügel der Taube kürzer und so konnte Salomo nicht hinaufkommen.

N. 45. Salomo und seine Eltern.

Salomo wägt den Verstand des Weibes und findet das Gewicht einem Hundedreck gleich. Seine Mutter verfolgt ihn dafür. David sucht ihn, schickt Boten mit einem Pfluge, welche jeden über dessen Wert befragen sollen. Salomo sagt, ohne Regen sei der Pflug nichts wert. Geschichte mit dem Spiegel und seiner Mutter (vgl. N. 44).

N. 46. Salomos Weisheit.

Die Versuchung der Mutter mit goldenen Schuhen (vgl. N. 44 und 45); Wägen des Weiberverstandes (vgl. N. 45); lange Löffeln (N. 44), goldener Pflug (N. 44, 45). Salomo wird gefunden, wie er eine todte Mähre abhäutet, ein Brot isst und auf der Rinde desselben Brotes Läuse zerdrückt.

N. 47. Salomos Wanderungen.

Er war Verwalter bei einem Gutsbesitzer, dann Fuhrmann, endlich Hirt. Davids Botschaft mit dem goldenen Pfluge (vgl. N. 44—46). Salomo scheidet vom Dienste und zahlt dem Hirten zweimal so viel als dem Gutsverwalter, weil des Hirten Dienst schwerer sei.

N. 48. Salomo und seine Mutter.

Salomo wägt Weiberverstand (vgl. N. 45, 46). Seine Mutter schickt ihn zum Brunnen, Wasser zu holen, er kehrt erst nach 12 Jahren zurück und zerschlägt den Krug auf der Schwelle mit dem Spruch: Eilige Arbeit holt der Teufel.

N. 49. Gerechte Weiber giebt es soviel wie weisse Krähen.

Wegen dieser Behauptung wird Salomo von der Mutter verfolgt, wandert 3 Jahre in der Welt, kehrt unerkannt zurück und versucht die Mutter mit einer Clarinette, schläft mit ihr u. s. w. (vgl. N. 41—46).

N. 50. Salomo erfindet die Geige.

Salomo behauptet, kein Weib sei dem Manne treu, versucht seine Mutter, schläft mit ihr und entdeckt ihr dann, wer er sei. Die Mutter verflucht ihn, er möge stumm sein und erst dann sprechen, wenn das Bett, worauf sie geschlafen, sprechen wird. Salomo verstummt, macht aber aus dem Bette eine Geige und bei ihrem Spiel findet er die Sprache wieder.

N. 51. Salomo der Erfinder.

Salomo macht die Geige aus der Bank, worauf er mit der Mutter gesündigt hatte, wägt Weiberverstand, erforscht Höhen und Tiefen, erbittet von Gott die Weisheit, erfindet das Telegraph und Telephon.

N. 52. Salomo misst das Meer.

Ein grosser Krebs durchbeisst die Kette, Salomo wird von einem Fisch verschluckt, rumort im Inneren so dass der Fisch ans Ufer springt und verendet; er wird vom Vater an seinen weisen Ratschlägen (goldener Pflug, lange Löffeln) erkannt.

N. 53. Salomo misst Höhen und Tiefen.

Er lässt sich ins Meer in einer grossen Kugel versenken, fliegt empor auf dem Adler, doch erfolglos. Bei der Rückkehr begegnet er einem Mädchen, welches brennende Kohlen in der Schürze trägt und

einem Manne, welcher aus dem Verhalten seiner Ochsen Wetter prophezeiht.

N. 54. Salomo beim Schmied.

Er will das Schmiedehandwerk blos aus Anschauen lernen, aber erfolglos.

N. 55. Salomo als Koch.

Er will erproben, ob der Vorsatz das Werk ersetzen kann, salzt die Speise nicht und wird vertrieben.

N. 56. Salomo und der Freier.

Salomo räth dem Freier keine Witwe und keine Hure zur Frau zu nehmen.

N. 57. Salomo foppt die Teufel.

Er gibt vor, ein Wirtshaus bauen zu wollen, die Teufel helfen ihm dabei und er baut den Tempel.

N. 58. Salomo und seine Frau.

Von einer Prinzessin zurückgewiesen verkleidet sich S. als Schuster, schläft mit ihr und heiratet sie, unterwirft sie verschiedenen Proben und enthüllt ihr schliesslich, wer er sei. Sie entflieht zu ihrem Vater, Salomo folgt ihr, wird ergriffen und soll gehängt werden. Unter dem Galgen ruft er mit der Pfeife sein Heer herbei und lässt die Frau und ihren Vater tödten.

N. 59. Salomo und seine Frau.

Sie wird von einem Türkenkaiser geraubt. Salomo verfolgt sie mit seinem Heere, wird gefangen; die Frau rät dem Türken ihn sogleich zu tödten; S. wird von seinem Heere befreit, tödtet die Frau und lässt den Türken blenden.

N. 60. Davids Ratschläge an Salomo.

Vor seinen Tode rät David seinem Sohne: 1) keinem Herrn Geld zu leihen, 2) keiner Frau die Wahrheit zu sagen, 3) keine hergelaufene Waise anzunehmen. Die Richtigkeit dieser Ratschläge wird durch Tatsachen dargethan.

N. 61. Salomo und Christus.

S. wird von Christus in der Hölle zurückgelassen, giebt vor dort eine Kirche bauen zu wollen; die Teufel kratzen aus den Kesseln noch 3000 Seelen heraus, welche sie vor Christus verheimlicht hatten und setzen ihn mit ihnen an die Luft. Christus erlaubt ihm nochmals auf der Erde zu leben; er lebt noch 300 Jahre, legt sich dann freiwillig in den Sarg und stirbt.

N. 62. St. Elias auf der Hochzeit.

St. Elias kommt zu einem reichen Juden zur Hochzeit arm gekleidet und wird weggejagt, — dann kommt er in reicher Kleidung und wird zu Tische geladen, giesst aber Trank und Speisen auf seine Kleider aus.

Zweite Gruppe. Biblische Legenden des neuen Testamentes.

N. 63. Die drei Könige.

Drei Könige, der russische, montenegrinische und persische gehen Christum anzubeten; der russische wird von anderen Herrschern als Beschirmer des christlichen Glaubens anerkannt.

N. 64. Jesu Flucht nach Ägypten.

Die heil. Familie übernachtet bei den Räubern. Des Räubers sieches Kind wird gebadet; die Mutter Gottes legt auch Jesum in dieses Bad und das kranke Kind wird gesund -- das war der spätere reuige Schächer.

N. 65. Die fliehende Mutter Gottes.

Sie begegnet einem Manne, der Weizen säet und segnet ihn; der Waizen wächst noch am selben Tage empor; der Bauer sagt den Verfolgern, die Frau mit dem Kinde sei damals vorübergegangen, als er den Waizen gesäet hatte, und die Verfolger kehren zurück.

N. 66. Die Flucht nach Ägypten.

Das Wunder mit dem Waizen, vgl. N. 65.

N. 67. Das Schwein ist eine Judentante.

Die Juden banden eine Jüdin mit ihren Kindern in den Sack und fragten die Gottesmutter, was drin sei? Sie antwortete: Ein Mutterschwein mit Ferkeln. Es wurde auch so. Seit der Zeit essen die Juden kein Schweinefleisch, weil sie fürchten, das Schwein könne ihre Tante gewesen sein.

N. 68. Warum die Juden kein Schweinefleisch essen.

Dasselbe Wunder wird Christo zugeschrieben, welchen die Juden auf die Probe stellen wollten.

N. 69. Christus und die Vögel.

Als Kind machte Christus mit anderen Kindern Vögel aus Lehm, und sobald er einen hinaufwarf, wurde er lebendig und flog davon.

N. 70. Warum in unseren Bergen die Erde steril ist?

Wo Christus hingieng, ist der Boden gut; gegen unsere Karpaten hat er nur den Stock geschwungen, darum will hier nichts gedeihen.

N. 71. Wie entstanden die Mühle, der Wagen, das Pferd, die Geige und der Bär?

Die ersten Gegenstände machte der Teufel, konnte sie aber nicht vollenden — das that Christus. Der Bär entstand aus einem Müller, welcher Christum erschrecken wollte.

N. 72. Entstehung der Pilze.

Petrus stahl von einer Frau ein Brot und wollte es insgeheim essen. So oft er aber ein Stück abbiss, fragte ihn Christus etwas; um antworten zu können, musste er den Bissen ausspucken, und daraus entstanden Pilze.

N. 73. Die Entstehung der Bienen.

Petrus wurde auf seiner Wanderung mit Christo immer hungrig, bis ihm Christus im Schlafe die Eingeweide herausnahm und an einem Baume hängte — daraus wurde ein Bienenschwarm.

N. 74. Wie wird Branntwein gemacht?

Branntwein machen die Teufel aus jüdischem Spülicht.

N. 75. Wer erfand den Branntwein?

Der Teufel „Ka" hat es gethan. Einer von den Teufeln gab Christo und Petro davon zu kosten; als Ka dieses fuhr, sprang er in den Kessel und verbrannte darin, und darum heisst das Getränk ruthenisch; „Horiv-Ka" = Ka ist verbrannt.

N. 76. Warum heisst der Branntwein „Horivka"?

Petrus trank in der Brennerei und Christus wartete draussen. Als es ihm zu lang wurde, gieng er hinein. Der Teufel Ka erblickte ihn, fiel vor Schreck in den Kessel und verbrannte.

N. 77 i 78. Ursprung des Schnupftabaks und der Pfeife.

Als des Teufels Mutter gestorben war, wollte der Teufel, dass auch die Menschen nach ihr weinen und setzte ihnen Schnupftabak vor. Christus gab ihnen Pfeifen, hiess sie rauchen und auf die Mutter des Teufels spucken.

N. 79. Das Feuer im Kieselstein.

Ursprünglich besass nur der Teufel Feuer. St. Peter wärmte sich einmal beim Teufelsfeuer, brannte seinen Stock an und begann zu fliehen, weil er auch den Menschen Feuer geben wollte. Der Teufel verfolgte ihn. Da hiess Christus Petrum mit dem Stocke an einen Kieselstein schlagen; der Stein empfieng das Feuer; dann zeigte Christus den Menschen, wie man Feuer daraus schlagen soll.

N. 80. Warum Menschenkinder im ersten Lebensjahre nicht gehen?

Nach Christi Geheiss musste die Mutter von jeder Thierart ihr Kind über den Kopf über eine Schwelle werfen — solche Thiere laufen gleich nach der Geburt. Nur die Menschenmutter wollte das nicht thun und darum können ihre Kinder im ersten Lebensjahre nicht gehen.

N. 81—83. Warum die Menschen ihre Todesstunde nicht kennen?

Anfangs wussten die Menschen ihre Todesstunde und waren darum faul, wollten nicht solid arbeiten. Einer baute das Haus aus Disteln, ein anderer zündete den ganzen Wald an, um einen Topf mit Wasser zu wärmen, — darum nahm ihnen Christus diese Gabe

N. 89. Warum das Pferd so unersättlich ist?

Es wollte Christum nicht über einen Fluss tragen, weil es sich noch nicht satt gefressen habe, und wird nun nimmer satt.

N. 85. Ursprung des Hundes.

Ein Knabe lief aus Mutwillen Christo nach und bellte, und wurde dafür in einen Hund verwandelt.

N. 86. Ursprung des Affen.

Ein Mensch schnitt Grimassen, um Christum zu schrecken, und wurde in einen Affen verwandelt.

N. 87. Ursprung der Schildkröten.

Sie entstanden aus Fischen, welche die Mutter Gottes beim Durchwaten eines Wassers bissen.

N. 88. Schildkröten sind verwünschte Fische.

Einst gab es sehr viele Fische; Christus verwandelte die Hälfte davon in Schildkröten.

N. 89. Warum der Krebs die Augen im Hintern hat?

Christus trat einst auf einen Krebs, dieser erzürnte und schrie: „Hast du die Augen im Hintern, dass du mich trittst?“ Dafür bekam er selbst die Augen im Hintern.

N. 90—92. Warum ist die Ähre am Getraide so kurz?

Einst war die Ähre so lang, wie der Halm, die Leute missbrauchten aber die Gabe Gottes. Als Christus sah, das eine Frau ihrem Kinde mit Teig den Hintern abwischte, ergriff er den Halm und begann die Ähre abzustreifen. Nur die Spitze ergriff die Mutter Gottes (Petrus) mit der flachen Hand und bat so viel zu verschonen, dass es für Hund und Katze ausreicht.

N. 93. Warum wachsen jetzt die Steine nicht?

Christus stolperte an einem Steine, verwundete sich einen Finger und verwünschte die Steine.

N. 94. Warum leben lateinische Geistliche im Cölibat?

Der lat. und der griechische Geistliche giengen Christum zu fragen, ob sie heiraten dürfen. Der griechische gieng geradewegs und holte sich eine Erlaubnis; der Lateiner gieng zuerst ins Wirtshaus, ass und trank und erhielt keine Licenz.

N. 95. Warum hat ein Geistlicher nie genug?

Christus schickte Petrum, Paulum und einen Geistlichen zu einer armen Wittwe mit milden Gaben. Petrus und Paulus übergaben die ihrigen, der Geistliche behielt seinen Theil für sich, und Christus verwünschte ihn dafür, er sollte immer nehmen so viel er kann und nie genug haben.

N. 96. Ein habgieriger Geistlicher.

Ein Geistlicher pflügte und säete am Osternsonntage und Gott gab ihm eine so reiche Ernte, dass er seine 30 Töchter verheiraten konnte. Er that dasselbe auch im folgenden Jahre, um noch seine 30 Söhne zu verheiraten, Gott gab ihm aber einen solchen Misswachs, dass er Hungers starb.

N. 97. Der Reiche will keinen Gott kennen.

Zwei reiche Brüder wollten Christum nicht übernachten und wurden arm; ihr armer Bruder nahm ihn auf und wurde reich.

N. 98. Christus, Petrus und das Hufeisen.

Die aus Göthes Bearbeitung bekannte Legende vom Hufeisen.

N. 99. Wie Petrus Gott war.

Er konnte nicht länger aushalten, als einen Tag.

N. 100. Ein Schmied wird Gott

Ein frommer Schmied kam in den Himmel und erbat sich von Gott die Gnade, ein wenig auf Gottes Thron zu sitzen. Das wurde ihm

unter der Bedingung gewährt, er solle schweigen. Sobald er aber vom göttlichen Thron alles Unrecht in der Welt sah, begann er gewaltig zu schreien und musste vom Platze weg.

N. 102. Christus verwandelt einen Mann in ein Pferd.

Ein Reicher, welcher Christo ein Mass Waizen nicht schenken wollte, wurde in ein Pferd verwandelt, einem armen Manne geschenkt, dem er ein ganzes Jahr arbeiten musste, vorauf ihm Christus seine Menschengestalt wieder gab.

N. 101. Ein Vater als Pferd.

Eine Variante von N. 102. Der Vater dient seinen Söhnen als Pferd und gewinnt seine Gestalt wieder, als die Söhne einmal vergassen ihm eine Decke zu geben.

N. 103—105. Petrus in Bedrängniss.

Christus, Petrus und Paulus übernachten in einem Wirtshaus und Petrus wird von Trunkenen dreimal geprügelt.

N. 106. Warum haben Männer Gewalt über die Frauen?

Auf Petri Bitte hatte Christus einmal den Frauen Gewalt über die Männer verliehen. Als aber eine Frau Petrum einst tüchtig durchprügelte, bat er den Herrn die alte Ordnung wiederherzustellen.

N. 107. Christus und zwei Mädchen.

Eine von ihnen wollte Christo nicht den Weg weisen und fiel todt nieder; die andere war wohlgefällig und wurde belohnt.

N. 108. Des Faulen Glück.

Christus sieht einen faulen Burschen, der unter einem Birnbaum mit offenem Munde liegt und wartet, dass ihm eine Birne hineinfalle; dann sieht er ein hübsches und arbeitsames Mädchen und sagt zu Petrus, der faule Bursche werde das gute Mädchen zu Frau kriegen.

N. 109. Christus und die arme Wittwe.

Eine reiche Frau wollte Christum nicht übernachten, eine arme Wittwe that das gern. Dafür wurde die Reiche noch reicher, und der Armen frass ein Woll die letzte Kuh. Die Reiche — sagte Christus — solle verdammt werden, die Arme aber an ihren Söhnen Freude haben und dann selig sein.

M. 110. Eine habgierige Frau.

Eine arme Frau beherbergte Christum und setzte ihm eine Speise vor, da sie aber wenig Oel hatte, so zerkleinerte sie die Tropfen so, dass sie die ganze Schüssel bedeckten. Christus gab ihr so viel Dukaten, als Oelaugen in der Schüssel waren. Ihre reiche Nachbarin erfuhr dies, bat Christum zu sich und goss so viel Oel in die Speise, dass ein einziges Auge daraus wurde; Christus gab ihr dafür auch einen einzigen Dukaten.

N. 111. Die Kinder der Wittwe.

Eine arme Wittwe beherbergte Christum und dieser befahl am anderen Tage einem Wolfe zu gehen und die einzige Kuh dieser Wittwe zu fressen. Petrus remonstriert dagegen, Christus sagt aber,

nun werden die Kinder der Wittwe in die Welt gehen, was Tüchtiges lernen und ihr Glück machen.

N. 112. Kirche und Wirtshaus.

Christus geht an der Kirche vorbei und spuckt aus, geht am Wirtshaus vorbei und nimmt den Hut ab. Vom Petrus befragt erklärt er, in der Kirche beichtete eine Frau und verschwieg eine Sünde, wodurch sie noch schlimmer sündigte, und im Wirtshaus tranken die Leute und zagten: Gieb Gott Gesundheit!

N. 113. Lehm stiehlt Lehm.

Petrus erzählte Christo, wie ein Mann Töpfe stahl. Christus sagte, das sei keine grosse Sünde, denn „Lehm stiehlt Lehm".

N. 114. Petrus auf dem Jahrmarkt.

Petrus wollte einen Ochsen verkaufen, da er aber vor jedem Käufer seine Fehler gestand, wollte ihn keiner haben. Christus erlaubte ihm ein wenig zu lügen und den Ochsen zu loben, und er verkaufte ihn sogleich.

N. 115–116. Christus und Petrus bei der Überfahrt.

Der Reiche will sie nicht überfahren und wird belohnt; der Arme nimmt sie auf sein Fuhrwerk, und seine Ochsen krepieren. Christus verspricht dem Petrus, er werde auf jener Welt Lohn und Strafe gerecht vertheilen. In N. 116 wird Petrus für seinen Tadel bestraft: ihm wachsen Hörner auf der Stirn.

N. 117. Ein Trunkener ist schlimmer als ein Hund.

Christus und Petrus begegnen einem Hunde, der sie nur anknurrt; ein Trunkener aber will sie prügeln und sie müssen weglaufen.

N. 118. Gottes Gerechtigkeit.

Ein Herr verlor das Geld, welches ein armer Bettler findet und weggeht. Der Herr kehrt um und findet an der Stelle, wo er das Geld verloren hatte, einen anderen Mann, den er ergreift und zu Tode prügelt. Christus erklärt, dies sei gerecht: denn jener Finder sei lange Jahre krank und elend gewesen, dieser Getödtete aber sei ein schlimmer Mörder und Räuber gewesen.

N. 119. Was ist grössere Sünde?

Christus erklärt, Pistolen machen ist grössere Sünde, als Kinder machen, weil die Kinder zum Lobe Gottes aufwachsen, Pistolen aber nur dem Teufel eine Freude machen.

N. 120. Christus und der Wirt.

Christus zündet ein Wirtshaus an, es verbrennt aber nicht, nur das Spinngewebe, das darin war. Der Wirt will ihm das nachmachen und das Haus brennt ab.

N. 121. Petrus und Paulus als Drescher.

Sie zünden den Schober an, das Stroh brennt ab und der Waizen bleibt. Der Geistliche will ihnen das nachmachen und verbrennt alles. Er läuft ihnen nach, stiehlt aber einem Weibe ein Brot und wird weggetrieben.

N. 122. Christus und Paulus als Ärzte.

Christus zerstückelt den Kranken, kocht ihn, setzt die Gebeine zusammen und macht dann den Kranken lebend und gesund. Paulus will ihm das nachmachen, wird zum Tode verurtheilt und von Christo gerettet.

N. 123. Christus und der Zigeuner.

Christus haut den Pferden die Beine ab, legt sie zusammen und die Pferde werden gesund; heilt dann ein Mädchen so, wie in N. 122 Er schickt den Zigeuner ihm drei Semmeln zu bringen, dieser isst aber unterwegs eine Semmel auf und will nicht bekennen. Er will Christi Heilmethode nachahmen und ist schon den Tode nahe, wird aber vom Christo gerettet.

N. 124. Christus und Jude.

Die Rolle des Zigeuners von N. 123 spielt hier der Jude, welcher erst für einen Geldhaufen seinen Diebstahl bekennt.

N. 1'5. Ein Lakai wird Zigeuner.

Christus heilt eine Princessin wie in M. 122; ein Lakai will mit ihm den Lohn theilen, nimmt aber Alles; dann will er sich auch als Arzt versuchen. geräth in harte Bedrängniss, wird von Christo gerettet und in einen Zigeuner verwandelt.

N. 126. Von einem Juden, welcher sein Gut den Armen gab.

Eine Variante von N. 124.

N. 127. Wie entstand der Wind?

Ein Vagabund sah, wie Christus mit seinem Odem Kranke heilte und Todte auferweckte; er will es auch so machen, pustet aber umsonst und wird von Christo in die Mitte der Welt gestellt, wo er bis ans Ende der Welt pusten soll.

N. 128. Christus als Rätsellöser.

Christus löst drei Rätsel für einen Mann, der vom Teufel Geld geliehen hatte, und erlöst ihn so vom Bösen.

N. 12Z. Wie Christus nach Gerechtigkeit suchte.

Christus gieng in der Welt um, fand aber nirgends Gerechtigkeit, nur bei zwei Brüdern Joseph und Safat (Josaphat), welche in der Nacht jeder dem Anderen vom eigenen Getraide zulegten in der Meinung. der Andere brauche es nöthiger, als er selbst.

N. 130. Warum sind die Ruthenen Gewaltthäter?

Als Christus zum Tode geführt wurde. wollten ihn die Deutschen losschreiben, die Armenier loskaufen, die Polen losstehlen, die Ruthenen losschlagen. Darum wurden Deutsche — Schreiber, Armenier — Kaufleute, Polen — Diebe und Ruthenen — Gewaltthäter (Hajdamaken).

N. 131. Warum irren Zigeuner in der Welt herum?

Als Christus gekreuzigt wurde, brachte der Zigeuner vier Nägel und sagte, sie werden alle zu gebrauchen sein. Doch wurden nur drei gebraucht. Christus aber verfluchte den Zigeuner, er solle ebenso unbrauchbar umherirren, wie dieser vierte Nagel.

N. 132. Christi Kreuzigung.

Die Juden wollten Christum mit vier Nägeln kreuzigen, auch die Füsse auseinander, aber ein Engel stahl den vierten Nagel. Eine Spinne bedeckte seine Schamtheile mit ihrem Gewebe.

N. 133. Ursprung der Perlen.

Die Perlen entstanden aus den Thränen der Gottes-Mutter während des Martyriums ihres Sohnes.

N. 134. Christus und die Juden.

Manche Juden wandern immer, weil sie Christo keine Ruhe gaben. Ein Jude ass einen Hahn, und der andere sagte, Christus werde dann auferstehen, wenn dieser Hahn krähen werde — und der Hähn krähte sogleich. Ein Jude half Christo das Kreuz tragen und wurde heilig. Der Zimmermann wird nie reich, weil er das Kreuz Christi gemacht hat; dagegen ist der Schmied gesegnet weil er einen Nagel stahl.

N. 135. Die Krähe.

Sie wollte aus Christi Wunden Blut trinken und wurde von Gott verflucht.

N. 136. Christi Auferstehung.

Die Juden sind jetzt grosse Herren, weil die Mutter Gottes sagte: „Mögen die Juden so herrschen, wie mein Sohn aufersteht". Am Osternsonntag wird anders gegrüsst, zum Andenken, dass eine Dienerin, welche die Auferstehung Christi erfahren hatte, die Mutter Gottes mit dieser Kunde grüsste. Auch der Hahn ist auferstanden, und wird auf Kreuzen abgebildet.

N. 137, 138. Der auferstandene Hahn.

Der Jude und der auferstandene Hahn, vgl. N. 134. In N. 138 spotten mehrere Juden über Christi Auferstehung.

N. 139—140. Christus in der Hölle.

Satan wollte Christum auf seinem Throne festschmieden, wurde aber selbst festgeschmiedet. Die Teufel nagen das ganze Jahr an seinen Ketten, aber am Osternsonntag werden die Ketten wieder ganz.

N. 141. Warum am Osternsonntag so früh die Messe gelesen wird?

Mann fürchtet, dass Lucifer seine Kette nicht durchnage; sobald aber das Lied „Christ ist erstanden" erschallt, wird die Kette wieder ganz.

N. 142. Judas Ischariot.

Seine Mutter hatte einen bösen Traum, ihr Sohn werde rothaarig sein, einen Königssohn, dann seinen Vater tödten, seine Mutter heiraten, seinen Gott verkaufen und sich schliesslich erhängen. Sie steckt dem neugeborenen Sohn eine Nadel in den Kopf und setzt ihn in einer Kiste ins Wasser aus. Eine Königstochter fängt die Kiste, heilt und erzieht den Knaben, dieser tödtet den Königssohn und entflieht, nimmt Dienste bei einem Herrn, tödtet seinen Vater wegen der Äpfel, heiratet seine Mutter, welche ihn an der im Kopfe steckenden Nadel

erkennt. Er geht zum Christus, um zu büssen, verkauft ihn aber und erhängt sich.

N. 143. Judas Ischariot (B).

Diese Variante unterscheidet sich von N. 142 dadurch, dass Judas' Schicksal bei seiner Geburt von einem Engel vorhergesagt wird und dass Judas als Gartenwächter seinen Vater, welcher Obst gestohlen hatte, erschiesst.

N. 144. Pilatus.

Pilatus' Leiche wollte die Erde nicht aufnehmen; sie wurde ins Meer geworfen, fault aber nicht und schwimmt bis ans Ende der Tage umher.

N. 145. Andreas und Petrus als Fischer.

Sie arbeiteten die ganze Nacht und konnten nichts fangen, aber auf Christi Geheiss fiengen sie 204 Fische auf einmal.

N. 146. Die Bekehrung Pauli.

Nach den Apostelakten.

N. 147. Die Listen des heil. Paulus.

Ein Mann betete nur zu Paulus und glaubte an Petrus nicht. Dafür gab ihm Paulus die Gnade, dass er mit einem Fass Waizen ein grosses Feld besäete. Petrus erbat von Gott, dass dieser Waizen durch Hagel vernichtet werden sollte. Paulus gab dem Manne einen Wink und er verkaufte das Getreide dem Herrn. Petrus erbat von Gott, das er das Geld verliere aber von Paulus belehrt gab der Mann dasselbe dem Herrn zurück. Endlich fällt Gott den Spruch, der Mann solle aus einem Fuder Waizen, welcher nach dem Hagel wieder emporwuchs, nicht mehr als ein Fass Körner haben. Von Paulus belehrt macht er einen solchen Wagen, in welchem er eine einzige Garbe nach Hause führt, bekommt von jedem solchen Fuder ein Fass Waizen und wird reich.

N. 148. Der Mann, der nur an Petrus glaubte.

Eine Variante der N. 147, nur ist hier Petrus der Berather und Nikolaus der Verfolger des Mannes.

N. 149. Die Wunder des heil. Petrus.

Als Petrus zum Richter geführt wurde, sah er einen Mann, welcher sich wegen seiner Schulden vergiften wollte. Petrus pflückt einen Haufen dürres Unkraut, verbrennt es und aus der Asche wird ein Goldhaufen, womit der Mann alle seine Schulden tilgen und weiter ruhig leben konnte. Als sie weiter giengen, kam ein Drache und riss dem Sohne des Richters, welcher Petrum richten sollte, den Kopf ab. Petrus aber zwang den Drachen den Kopf zurückzugeben, machte den Jüngling gesund und verfluchte den Drachen, dass er zerbarst. Nachdem der Richter das alles erfahren hatte, liess er Petrum frei.

N. 150. Der Wolf als Apostel.

Petrus nahm einen Wolf als Apostel auf, verbot ihm aber Fleisch zu essen. Der Wolf konnte aber nicht aushalten, tödtete ein Schwein und wurde von Petrus weggetrieben.

N. 151. Lazarus und sein Bruder.

Der Reiche belangte einst seinen armen Bruder Lazarus vor Gericht. Der Richter gab ihnen zwei Rätsel zu lösen; der Reiche löst sie nicht und wird weggewiesen.

N. 152. Menschenfleisch.

Ein Wolf bat Christum, er möge ihm erlauben einmal Menschenfleisch zu kosten. Christus willigt ein mit der Bedingung, er solle es nur an einem Burschen versuchen. Wolf lauert einem Burschen auf, dieser aber ergreift ihn beim Schwanze und prügelt ihn so gewaltig durch, dass ihm der Geschmack am Menschenfleische ganz vergeht.

N. 153. Christus als Feuerspender.

Einer armen Frau, die ihn gastlich aufgenommen hatte, giebt Christus die Schürze voll brennender Kohlen, woraus dann Gold wird. Der Reichen, die ihn vordem abgewiesen hatte und nun auch mit der Bitte um etliche Kohlen zu ihm kommt, giebt er solche Kohlen, von welchen all ihr Hab und Gut verbrennt.

N. 154. Christus und zwei Mädchen.

Eine Stiefmutter beredet den Mann, seine Tochter in den Wald auszusetzen; sie wird von Christo wegen ihrer Willfährigkeit beraten und bereichert; die faule Tochter der Frau wird vom Teufel geholt.

N. 155. Ein Pechvogel und Christus.

Ein vom Schicksal verfolgter Bursche wird Steinklopfer; mit ihm arbeiten noch drei Gesellen: Christus, Petrus und Paulus. In jeder Nacht theilt Christus Menschenloose aus, der Pechvogel wagt aber nicht für sich um ein besseres zu bitten und bekommt auch nichts.

Gruppe III. Die Heiligenlegenden.

N. 156, 157. Legenden über die Kreuzauffindung.

N. 158. Konstantin und Helena.

Die bekannte Geschichte von der geduldigen Helena (Simrock, Die deutschen Volksbücher, X, 501—547).

N. 159, 160. Varianten derselben Legende; in N. 160 heisst die geduldige Frau Olijanna.

N. 161. Der heil. Eustachius (Placidas).

N. 162. Drei Brüder, welche 500 Jahre schliefen.

Var. der bekannten Siebenschläferlegende.

N. 163—172. Legenden vom heil Nikolaus.

Er wacht über die Sonntagsheiligung; das Wunder mit ermordeten 3 Studenten; er beherrscht die Wölfe (in N. 168 ist es Paulus), hütet die Habe vor Dieben, schenkt einem Manne die wunderbare Geige, die jeden Hörer tanzen macht.

N. 173. Der am Tage der 40 Heiligen Arbeitende liegt 20 Jahre krank.

N. 174. St. Valentius will die Menschen los werden und erbittet sich von Gott eine schreckliche Krankheit.

N. 175. Die heilige Genovefa.

N. 176. Die heil. Parasceve (Freitag).

N. 177. Die heil. Barbara.

N. 178. Christianisierung Russlands — mit volksthümlichem Beiwerk erzählt.

179. Wie der russische Zar Christ wurde.

Eine Variante der Legende von der Bekehrung Konstantins des Gr.

N. 180. Die Kijever Lavra wurde von 12 Brüdern erbaut; was sie am Tage bauten, das sank in der Nacht unter; als der Bau vollendet wurde, kam er aus der Erde heraus.

N. 181. Die heiligen Kosaken.

Von den Russen besiegt versanken sie in die Erde mit ihren Pferden und leben dort noch; ihr Ataman ist der heil. Petrus.

N. 182. Die lat. Kirche in Podkameń wollte der Teufel mit einem grossen Steine zerschmettern, aber vom Hahn erschreckt liess er den Stein vor derselben fallen.

N. 183. Eine Mutter betet fleissig zu einem Bilde, wo drei Kreuze gemalt sind; als aber ihre drei Söhne starben, vernachlässigt sie das Bild; nach einer Zeit findet sie darauf drei Galgen, worauf ihre Söhne hängen.

N. 184, 185. Zwei Sagen über wunderthätige Bilder.

N. 186. Ein Herr kauft in der Türkei einen Sklavenknaben los, kommt mit ihm nach Milatyn und kann nicht weiter, auch der Knabe ist nicht vom Fleck zu bringen, bis er verschwindet. Es war Christus, und auf dieser Stelle wurde ihm eine Kirche gebaut.

N. 187. Am Todestage Johannes des Täufers will ein Mann ein Schaf schlachten, fällt aber selbst todt.

N. 188. Eine Frau beweinte ihren von den Tataren gemordeten Mann und wurde in einen Kiebitz verwandelt.

N. 189. Ein Kind suchte seinen von den Tataren ermordeten Vater und wurde in einen Zaunkönig verwandelt.

N. 190. Ein Mädchen, welches seinen Liebsten erwartete, wurde durch den Fluch der Mutter in eine Pappel verwandelt.

N. 191. Aus dem Blute eines von den Tataren ermordeten Knaben wächst Immergrün.

N. 192. Piotrowina, Szczepanowski und König Boleslav — eine populäre Darstellung der bekannten Geschichte Boleslav des Kühnen.

N. 193. Szczepanowski verwünschte in seiner Todesstunde das polnische Heer; es lebt in einem Berge, und wenn es herauskommt, wird Polen wiedererstehen.

Gruppe IV. Legenden von Häretikern und Zauberern.

N. 194—196. Der ewige Jude.

N. 197. König Alexander — die bekannte Jovinianus-Legende (Gesta Romanorum ed. Oesterley).

N. 198. Twardowski — polnische Version der Faustlegende.
N. 199. Ein Musikant auf einer Teufels-Hochzeit.
N. 200. Vom Armen, welcher seine Seele dem Teufel verschrieb und durch einen Engel vermittels Lösung der 9 Rätsel errettet wurde.
N. 201. Ein Schuster verschreibt seine Seele dem Teufel, spielt ihm aber verschiedenen Schabernack und zwingt ihn nicht nur ihn selbst, sondern auch andere Seelen freizulassen.
N. 202. Ein Trunkenbold lässt viele Seelen aus der Hölle entweichen.
N. 203. Ein Jäger tödtet den Teufel.
N. 204. Ein Jäger will die Hostie durchschiessen, sieht aber Christum und schiesst nicht.
N. 205. Ein Jäger tödtet seinen Vater, beschläft seine Mutter, tödtet schliesslich den Teufel und kommt in den Himmel.
N. 206. Ein Teufel hütet Geld in einem alten Schlosse und will es einigen Bürgern für ihre Seelen geben.
N. 207. Ein Bürger hatte vom Teufel Geld geliehen, als er es aber nach Jahr und Tag zurückgeben wollte, zeigte sich, dass der Gläubiger vom Donner getödtet wurde und die anderen Teufel wollten das Geld nicht nehmen.
N. 208. Ein Herr ass eine Speise, wodurch er die Sprache der Thiere verstand; sein Fuhrmann kostet dieselbe Speise und versteht auch alles; der Herr erfährt das, spuckt dem Fuhrmann in den Mund und er verliert seine Wissenschaft.
N. 209. Ein Bauer hörte die Sprache seiner Ochsen am Weihnachtsabend und starb am anderen Tage.

Inhalt des zweiten Bandes.

Gruppe V. Legenden von Monstren und Ungeheuern.

N. 210. Vom Fische, auf dem die Welt ruht; 211—212 vom Einhorn.
N. 212. Vom Riesen und seiner Mutter (Chamissos Riesenspielzeug).
N. 213—216. Von Riesen und Zwergen.
N. 217—220. Varianten der Melusine-Legende, — hier sind es übrigens nicht Wasser-, sondern Luft- oder Waldgeister, welche die Stelle der Melusine vertreten.
N. 221. Das Fieber — eine Variante der Legende von der Herodias, welche der abgehauene Johannes-Kopf verflucht.
N. 222. Der Frost belohnt das gutmütige, erstickt das böse Weib.
N. 223. Der Wind wird von einem Manne mit einem Messer verwundet.

N. 223—231. Elementar-Geister, besonders Wind und Feuer treten in Menschengestalt auf, heiraten Menschenkinder, helfen oder schaden den Menschen.

N. 232, 233. Glück und Unglück in der Gestalt alter Weiber.

N. 234. Der Ritter und der Tod.

N. 235—245. Legenden vom gefoppten Tode.

N. 245, 246. Ein Mann hat eine Tochter und will drei haben; Gott macht ihm noch eine aus dem Schwein und eine aus der Hündin; sie gleichen der ersten so, dass er sie nicht unterscheiden kann; er unterscheidet sie erst nach ihrer Handlungsweise.

N. 249. Huzulen sind Nachkommen eines getauften Teufelskindes.

N. 259. Ähnliches wir von Rumänen erzählt.

N. 250, 251. Eine Schlange heiratet einen Menschen, lebt mit ihm in Frauengestalt, erst als er sie im Zorn „Schlange" schilt, verwandelt sie sich in eine Schlange und entflieht.

Gruppe VI. Legenden vom Leben jenseits des Grabes nnd vom Weltende.

N. 252—255. Visionen der Scheintodten über ihre Wanderungen im Jenseits.

N. 256—257. Zwei Legenden von frommen Menschen, welche Gott zu sich zu Gaste einladet und denen der Aufenthalt im Jenseits als ein Tag erscheint, während er 100 Jahre dauert.

N. 258, 259. Wanderungen in Himmel.

N. 260. Wanderung im Himmel und in der Hölle.

N. 261. Ein Soldat im Fegefeuer.

N. 262—271. Erzählungen von dem Weltende, seinen Vorzeichen, vom Antichrist, Elias, dem jüngsten Gericht.

Gruppe VII. Moralisierende und philosophische Legenden.

N. 272, 273. Ein Mann hasste den Geistlichen, trank im Feld Wasser und sah dann, dass dieses Wasser aus dem Maule eines todten Hundes floss. Ein Engel erklärt ihm das Bild.

N. 274, 275. Ein Wilder betet, indem er hin und her springt und sagt: Dies für dich, Gott! Dies für mich, Gott! Trotzdem kann er auf der Oberfläche des Wassers einhergehen. Erst als er in die Kirche kam und dort sündigte, versinkt er im Wasser.

N. 276, 277. Fatalismus: ein Mann verbirgt seine Kinder, weil er fürchtet, sie werden vom Donner umkommen, doch sie verlassen sich auf Gott und es geschieht ihnen nichts; ein anderer erfährt, sein Sohn werde im Brunnen umkommen, lässt den Brunnen mit Brettern bedecken, und das Kind findet auf diesen Brettern den Tod.

N. 278. Engel in Hundsgestalt retten zwei dem Teufel verschriebene Kinder in der Teufelsmühle, werden gefangen genommen, kommen los und retten die Kinder nochmals.

N. 279—280. Ein dem Teufel verschriebenes Mädchen bekreuzigt sich und vertreibt den Teufel, wird vom eigenen Vater mit abgehauenen Händen im Walde zurückgelassen und vom Christus gerettet, geheilt und an einen Königssohn verheiratet.

N. 281. Das Mädchen ist eine Versuchung. Sohn eines Eremiten ist so unschuldig, dass er glühendes Eisen mit blosser Hand nimmt; nachdem er aber ein Mädchen mit Begierde betrachtet hatte, verbrennt er sich die Hand.

N. 282. Ein Teufel verführt einen Eremiten durch ein Mass voll Schnaps zum Eherbruch und Mord.

N. 273. Ein Eremit und der Engel — bekannte Erzählung aus Gesta Romanorum, ed. Oesterley.

N. 284. Thais die heilige Curtisane, bekehrt von einem Asketen, lebt vermauert bis zum Tode.

N. 285 - 286. Die Begehrlichkeit des Menschen ist unersättlich. Gott macht einen Menschen reich, dann zum Herren, Minister, Kaiser; erst als er Gott werden will, wird er wieder arm.

N. 287. Die Mutter des heil Petrus war geizig; nur einmal gab sie einem Bettler einen Zwiebelstengel; an diesem Stengel wollte Petrus sie aus der Hölle herausziehen, aber andere Sünder hielten sich an sie und der Stengel riss entzwei.

N. 288. Der Tod kommt plötzlich.

Einer hielt schon in der Hand das Osterbrot und freute sich, dass er es erlebt hat dasselbe zu essen, fiel aber todt nieder.

N. 289. Ostern — ein grosser Tag (Welyk-deń).

Ein Bauer wollte das erproben, gieng ins Feld um zu pflügen und versank in die Erde.

N. 290. Ein wunderbarer Baumeister.

Bekannte apokr. Erzählung vom Ap. Thomas, wie er dem Indier könig einen Palast in jener Welt baute.

N. 291. Zum Gott zu Gast.

Ein König bewirthet arme Bettler; einer von ihnen ladet ihn zu sich zu Gast — er geht hin und kommt in den Himmel, vgl. N. 256, 257.

N. 292. Christus beim Worte genommen.

Ein Reicher gab all sein Gut den Armen, nahm ein Kreuz auf seine Schultern und gieng so herum, immer nur mit dem gekreuzigten Christus redend. Christus bittet ihn schliesslich zu sich. Schluss wie N. 291.

N. 293. Kirchensänger kommen nicht in den Himmel.

N. 294. Ein Reicher foppt seinen armen Bruder, Gott sei gestorben; dieser veranstaltet ein Traueressen nach Gottes Tode, wird vom Gott belohnt und der Reiche bestraft.

N. 295. Das Geld führt zum Brudermord — zwei Brüder wollen den dritten morden, um das gefundene Geld nicht mit ihm zu theilen; dieser vergiftet sie aber und so sterben alle drei.

N. 296. Ein Bettler mordet einen Kaufmann und lenkt den Verdacht auf seinen Begleiter. Dieser wird verurtheilt, büsst seine Strafe ab; erst dann bekennt der Mörder seine That und stirbt.

N. 297. Ein Ermordeter hält nach dem Tode seinen Mörder fest.

N. 298, 299. Ein geheimer Mord wird durch eine geringfügige Sache (gelbe Fliegen, Mondschein) enthüllt. N. 300 entdeckt den Mord ein Hund; N. 301 wächst auf der Mordstelle blutiger Waizen.

N. 302. Was einem nicht bestimmt ist, dass bekommt er nicht: ein Reicher verbarg sein Geld im Weidenbaume — der wird weggeschwemmt und einem Armen zugelegt; der Reiche wird Bettler, kommt zum Armen, erzählt sein Missgeschick; der Arme giebt ihm das Geld in einem Brotlaibe, der Bettler lässt aber das Brot am Zaune hängen; der Arme legt es ihm nochmals vor die Füsse, der Bettler geht aber mit zugemachten Augen darüber hinweg.

N. 303—309. Der Kuckuck und der Maulwurf entstehen aus Menschen, welche wegen verschiedener Missethaten verflucht wurden.

N. 310. Ein geiziger Geistlicher verschiebt den Markstein, stirbt und stöhnt im Grabe, bis der Stein an seine frühere Stelle gelegt wird.

N. 311. Ein Geistlicher verkleidet sich in eine Ochsenhaut mit Hörnern, um einer Frau das Geld abzunehmen, und die Haut wächst an.

N. 312. Die Espe ist aus dem von einer Mutter getödteten Kinde hervorgewachsen.

N. 313. Die Seele in Mausgestalt.

N. 314. Bis zum Feste „Kleid der Mutter Gottes" darf man keine Erdbeeren essen, weil selige Kinder solche Erdbeeren sammeln müssen.

N. 315. Zu Stein gewordene Alte.

Eine böse Schwiegermutter schickt im Jänner ihre Schwiegertochter ins Gebirge, damit sie Schafe hüte und Himbeeren heimbringe; das geschieht durch ein Wunder; die Alte geht selbst hin und wird Stein.

N. 316—319. Verschiedene Sagen über die Gewalt des Fluches.

N. 320. Eine Kindesmörderin muss eine Schlange säugen.

N. 321. Eine Frau, welche sich durch Zauberei unfruchtbar macht, wird in der Kirche von ihren ungeborenen Kindern zerrissen.

N. 322. Einer, welcher einen alten Mann verlacht, wird durch unaufhörlichen Lachkrampf bestraft.

N. 323. Ein Kind, welches seine Mutter schlägt, steckt nach dem Tode die Hand aus dem Grabe heraus.

N. 324. Ein Weib, welches am Feste der Verklärung Christi arbeitet, muss zwei Schlangen säugen.

N. 325, 326. Ein Reicher bittet Gott, er möge ihm sein Vermögen vermindern und ein Armer bittet um eine Gabe. Gott giebt dem Reichen noch mehr und sagt dem Armen, er werde ihm noch diesen Sack nehmen, mit welchem er bekleidet ist. „Das wirst du nicht!" — schreit der Arme und wirft den Sack ins Feuer.

N. 327. Eine Königstochter glaubte nicht an Gott und wurde schliesslich heilig.

N. 328—330. Ein Bursche geht seinen verstorbenen Kameraden zu seiner Hochzeit bitten, verweilt bei ihm eine Stunde, welche 300 Jahre dauerte.

N. 329. Ein Klausner läuft einem schönen Vogel nach — es dauert 700 Jahre.

N. 331. Ein vom Vater verzogener Sohn wird Räuber und tödtet den Vater.

N. 332. Ein Mann zwang seine Frau zum Ehebruch mit einem Anderen — diese Sünde wollte ihm niemand vergeben und ihn verschlang die Erde.

N. 333. Ein Sünder büsste hart für seine Sünden, wurde schon fast heilig, sündigte aber durch ein stolzes Wort und ihn verschlang die Erde.

N. 334. Ein Eremit verdammt einen Räuber, wird dafür selbst verdammt und der Räuber gerettet.

N. 335, 336. Ein Räuber, der viele Menschen, sogar eigene Eltern umgebracht hatte, erschlägt einen Herrn, welcher seine Unterthanen schindet, und erhält dafür Vergebung seiner Sünden.

N. 337. Ein Vatermörder und Blutschänder durch die Fügung des Schicksals (Oedipussage).

N. 338 - 341. Ein dem Teufel verschriebener Knabe geht in die Hölle, fordert seinen Pakt zurück, legt einem grossen Sünder schreckliche Busse auf, wird Bischof und trifft den büssenden Sünder, welchem die Sünden vergeben werden.

N. 342—344. Seelenhirten.

Drei Brüder kommen zu einem Unbekannten (Gott), verdingen sich als Hirten, nur der jüngste aber zeigt sich zuverlässig.

N. 345 346. Ein Engel als Dienstbote.

Der Todesengel erfüllte einmal Gottes Fügung nicht, muss ein Jahr auf der Erde dienen, sein wunderliches Verhalten (vgl. Tolstois Legende „Wovon die Menschen leben“).

N. 347—352. Wunderbare Ochsen.

Ein Armer bekommt von einem Greise (Gott) ein Paar Ochsen mit wunderbarer Kraft. Sein reicher Bruder will sie haben, verleumdet den Bruder vor dem Herrn, welcher dem Armen unmögliche Arbeiten aufgiebt, die dieser aber mit Hilfe der Ochsen erfüllt. Schliesslich werden der neidische Bruder und der Herr von den Ochsen in die Hölle geführt.

N. 353. Die Macht des Weihrauchs.

Ein Bursche sammelt einen Haufen Wachholderbeeren, verbrennt sie und bekommt dafür von der Muttergottes eine schöne Frau.

N. 354—357. Ein Armer trägt Weihnachtsabendessen in die Hölle, bewirthet die Teufel, bekommt von ihnen geröstete Speckstückchen zum Geschenk — das waren Seelen, welche ihn dafür beschenken.

N. 358—360. Altes Weib weiss auch dort Böses zu stiften, wo der Teufel keine Macht hat (Zwist und Mord zwischen einem musterhaft lebenden Ehepaar).

N. 361. Ein Offizier haut ein Mädchen nieder, von dem ihn vorhergesagt wurde, dass es seine Frau werden soll; nach Jahren heiratet er sie doch.

N. 362–364. Ein junges Ehepaar wird gefragt, wann es lieber Unglück leiden wolle, in der Jugend oder im Alter; beide wollen es lieber in der Jugend leiden, werden arm, gehen auseinander und kommen nach vielen Jahren glücklich zusammen.

N. 365–366. Ein Knabe mit wunderbaren Eigenschaften wird von einem Diener seines Vaters gestohlen und in der Fremde auferzogen; durch die Mutter Gottes belehrt verwandelt er seine falschen Pflegeeltern in Hunde, welche glühende Kohlen fressen, findet seinen Vater, weckt seine Mutter aus dem Grabe und giebt den Hunden ihre Menschengestalt wieder.

N. 367—368. Der reiche Bruder sticht dem armen für eine kleine Gabe beide Augen aus; der Arme erfährt von den Teufeln Geheimnisse, wird sehend und reich und der Reiche kommt um.

Gruppe VIII. Spottlegenden und Satiren auf heilige Gegenstände.

N. 369. Warum werden russische Festtage am spätesten gefeiert? Der Jude, der Pole und der Russe sollten vor Gott ihr Schuhwerk ausziehen; wer es am schnellsten thäte, solle am ehesten die Feiertage haben. Der Jude warf seine Pantoffeln momentan ab, der Pole hatte mit seinen Stiefeln länger zu thun, doch der Ruthene brauchte zur Abwicklung seiner Riemenschuhe die längste Zeit.

N. 370. Ruthenische und polnische Feiertage.

Ruthenen und Polen schickten Boten zu Gott, um zu erfahren, wann sie Weihnachten feiern sollen. Dem ruthenischen Boten gefiel es im Himmel so gut, dass er sich um volle zwei Wochen verspätete.

N. 371. Zwei Geistliche stritten sich, wie es wohl im Himmel aussehen mag: der eine sagte so, der andere anders. Sie beschlossen endlich: wer von den Beiden zuerst stirbt, solle kommen und es dem Anderen sagen. Einer starb, erschien dem Anderen und sagte: „Es ist dort weder so, wie du gesagt hast, noch so, wie ich gesagt habe, sondern ganz anders“, und damit verschwand er.

N. 372. Die Hölle ist für den Armen auf dieser Welt.

N. 373. Am Anfang gab es auf der ganzen Welt nur zwei Pfarreien und zwei Pfarrer. Fragte man einen Pfarrer, ob es ihm gut gehe, so sagte er: „Möchte schon gehen, wenn mir der Andere meine Einkünfte nicht wegschnappte“.

N. 374. März bat den April zu sich auf einen Ball. April frägt Mai um Rath, wie er zum März hinfahren soll; der rieth ihm auf den Schlitten einen Kahn und darauf einen Wagen zu nehmen. April fuhr auf Schlitten, dann, als der Schnee schmolz, in dem Kahn, und als es endlich trocken wurde, auf dem Wagen. März erfuhr, dass Mai so gerathen hat, und rächt sich seitden an ihm durch empfindliche Kälte.

N. 375–380. Parodierte Kirchengesänge, wo Märtyrer Schnaps gepriesen, Perikopen aus Charko dem Trunkenbold gelesen, Stichen zum Lobe des Wirthes und des Schusters gesungen werden.

N. 381. Unsinn in der Kirchensprache in Form eines Bibelcitats.

Anhang.

N. 382–390. Huzulische Erzählungen von der Weltschöpfung und den ersten Menschen mit scharf ausgeprägter dualistischer Grundanschauung.

N. 391–440. Varianten zu den vorgehendenen Erzählungen, grossentheils ebenfalls aus den Huzulenlande.